

**ÇAĞDAŞ TÜRK TİYATROSUNDA
YÛNUS EMRE**

(Yüksek Lisans Tezi)

Fatih AŞKIN

Kütahya - 2011

T. C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ÇAĞDAŞ TÜRK TİYATROSUNDA YÛNUS EMRE

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Abdullah ACEHAN

Hazırlayan:
Fatih AŞKIN

Kütahya - 2011

Kabul ve Onay

Fatih AŞKIN'ın hazırladığı “Çağdaş Türk Tiyatrosunda Yûnus Emre” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğin ilgili maddelerine göre değerlendirilip kabul edilmiştir.

... / ... /2011

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Yrd. Doç. Dr. Abdullah ACEHAN (Danışman)		
Prof. Dr. Ali TORUN		
Yrd. Doç. Dr. Kadir GÜLER		

Doç. Dr. Abdullah YILMAZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Çağdaş Türk Tiyatrosunda Yûnus Emre” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

... / ... /2011

Fatih AŞKIN

ÖZGEÇMİŞ

21 Ekim 1977 tarihinde Yerköy’de doğdu. İlköğretim ve lise öğrenimini Yozgat/Yerköy’de tamamladı. 1996 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. 1996 yılında başlayan üniversite eğitimini tamamlayarak 2000 yılında mezun oldu. 2000-2007 yılları arasında çeşitli liselerde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak görev yaptı. 2007 yılı ile 2011 yılları arasında Yozgat/Merkez Halk Eğitimi Merkezi ve A.S.O Müdürlüğü’nde, Müdür Yardımcısı olarak çalıştı. 2011 yılı şubat ayından itibaren de, Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Basın İletişim ve Halkla İlişkiler Şube Müdürlüğü’nde görevine devam etmektedir.

2009 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı anabilim dalında lisansüstü eğitimine başlayan yazarın bu çalışması, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı bitirme tezidir.

ÖZET

ÇAĞDAŞ TÜRK TİYATROSUNDA YÛNUS EMRE

AŞKIN, Fatih

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Abdullah ACEHAN

Mayıs, 2011, 188 sayfa

Bu çalışmada, Yûnus Emre hakkında yazılmış tiyatro eserleri, bu eserlerde işlenen ortak konular ve yazarlarımızın bu konuları oyunlarında hangi açıdan ele aldıkları sorusunun yanıtı aranmaktadır.

“Çağdaş Türk Tiyatrosunda Yûnus Emre” isimli eserimde, Yûnus Emre’nin hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgi verildi. Bu çalışma Yûnus Emre ile ilgili olarak yazılmış olan dokuz tiyatro eserinin incelenmesini içermektedir. Bu tiyatro eserlerinin tahlilinde başlıca uyguladığım metotlar şunlardır. Kitabın künyesi, kurgu, özet, şahıs kadrosu, birinci derecedeki kişiler (baş kişi), dekoratif unsur durumdaki kişiler, tema, mekân, olay örgüsü, yapı, zaman, dil ve anlatım teknikleri, mimesis, gösterme yöntemi (dramatik yöntem) nesnel tasvir, geriye dönüş tekniği, diyalog tekniği, montaj tekniği, anlatma problemi, değerlendirme bölümleri detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Bu incelemelerin sonucunda Yûnus Emre, 700 yıl öncesinden günümüze uzanan bir dil köprüsü, insandan insana uzatılmış, sevgi, kardeşlik, hoşgörü eli olduğu, aradan geçen bunca zamana rağmen bugün bile insanoğlu hâlâ söyleyecek sözü olan bir dil ve gönül ustası olduğu bilinmektedir. Bu yüzden onun hayatı, fikrî kişiliği, düşünceleri, tasavvufa getirdiği derinlik, evrensel insan sevgisinin doğru bir biçimde bilinmesinin son derece önemli olduğu kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Türk Tiyatrosu, Tiyatro, Türk Edebiyatı, Yûnus Emre.

ABSTRACT**YÛNUS EMRE IN CONTEMPORARY TURKISH THEATRE (DRAMA)****AŞKIN, Fatih****M. A. Thesis, Department of Turkish Language and Literature****Supervisor: Asst. Prof. Abdullah ACEHAN****May, 2011, 188 pages**

In this study, the works of drama written about Yûnus Emre, subjects discussed in these dramas are being searched and looked for answers to the question from what point of view people handle these subjects in their plays.

In my work named “Yûnus Emre In Contemporary Turkish Theatre (drama)”, first of all, the information about Yûnus Emre’s life, his art and his work has been given. This work involves the reviews of nine dramas written about Yûnus Emre. The methods which I applied in the analysis of these works are: Copyright page of the book, fiction, summary, characters, protagonist (main character), characters in the status of decorative element, theme, place, plot, form, time, techniques of language and expression, mimesis, method of screening (dramatic method), objective imagery, flashback method, dialog method, mounting method and problem of narration. The parts of evaluation have been analyzed in details.

As a result of those researches, Yûnus Emre is a bridge of language from 700 years ago to our day, a hand of love, fellowship and leniency that touches everyone, a master of language and soul to whom humankind has many things to say about despite the huge interval, and because of this it has been come to conclusion that it is very important to know his life, his ideal characteristics, his ideas, the depth he brought to sufi literature and his universal love of humanity, properly.

Keywords: Contemporary Turkish Theatre (Drama), Yûnus Emre, Theatre (Drama), Turkish Literature.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YÛNUS EMRE’NİN HAYATI, ESERLERİ

1.1. HAYATI.....	3
1.2. ESERLERİ	6
1.2.1. Türkçe Divan	6
1.2.2. Risâletü’n-Nushiyye	7

İKİNCİ BÖLÜM

ESERLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE KULLANILAN METOD

2.1. BALLAR BALINI BULDUM (NEZİHE ARAS).....	10
2.1.1. Kitabın Künyesi.....	10
2.1.2. Kurgu	10
2.1.2.1. Özet	10
2.1.3. Şahıs Kadrosu	15
2.1.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi)	16
2.1.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler.....	18
2.1.4. Tema	19
2.1.5. Mekân	19
2.1.6. Olay örgüsü	20
2.1.7. Yapı	21
2.1.8. Zaman	22
2.1.9. Anlatım Teknikleri	24
2.1.9.1. Mimesis	24
2.1.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem).....	24
2.1.9.3. Nesnel Tasvir.....	24
2.1.9.4. Geriye Dönüş Tekniği	24
2.1.9.5. Diyalog Tekniği.....	25
2.1.9.6. Montaj Tekniği.....	25
2.1.9.7. Anlatma Problemi	26
2.1.10. Değerlendirme	28

2.1.10.1. Son.....	29
2.2. YÛNUS EMRE (SEBAHATTİN ENGİN).....	30
2.2.1. Kitabın Künyesi.....	30
2.2.2. Kurgu.....	30
2.2.2.1. Özet	30
2.2.3. Şahıs Kadrosu	39
2.2.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi)	39
2.2.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler.....	41
2.2.4. Tema	42
2.2.5. Mekân	42
2.2.6. Olay Örgüsü.....	43
2.2.7. Yapı	45
2.2.8. Zaman	46
2.2.9. Anlatım Teknikleri	47
2.2.9.1. Mimesis	47
2.2.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem).....	47
2.2.9.3. Nesnel Tasvir.....	47
2.2.9.4. Geriye Dönüş Tekniği	47
2.2.9.5. Diyalog Tekniği.....	48
2.2.9.6. Montaj Tekniği.....	48
2.2.9.7. Anlatma Problemi	49
2.2.10. Değerlendirme	49
2.2.10.1. Son.....	51
2.3. YÛNUS EMRE (NECİP FAZIL KISAKÜREK)	52
2.3.1. Kitabın Künyesi.....	52
2.3.2. Kurgu	52
2.3.2.1. Özet	52
2.3.3. Şahıs Kadrosu	59
2.3.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi)	59
2.3.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler.....	61
2.3.4. Tema	62
2.3.5. Mekân	62
2.3.6. Olay Örgüsü.....	63
2.3.7. Yapı	64
2.3.8. Zaman	65
2.3.9. Anlatım Teknikleri	66
2.3.9.1. Mimesis	66
2.3.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem).....	66
2.3.9.3. Nesnel Tasvir.....	67
2.3.9.4. Geriye Dönüş Tekniği	67
2.3.9.5. Diyalog Tekniği.....	67
2.3.9.6. Montaj Tekniği	68
2.3.9.7. Anlatma Problemi	68
2.3.10. Değerlendirme	70
2.3.10.1. Son.....	71
2.4. YÛNUS EMRE (MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU)	72

2.4.1. Kitabın Künyesi.....	72
2.4.2. Kurgu	72
2.4.2.1. Özet	72
2.4.3. Şahıs Kadrosu	78
2.4.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi)	79
2.4.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler.....	80
2.4.4. Tema	81
2.4.5. Mekân	81
2.4.6. Olay Örgüsü.....	82
2.4.7. Yapı	83
2.4.8. Zaman	85
2.4.9. Anlatım Teknikleri	86
2.4.9.1. Mimesis	86
2.4.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem).....	86
2.4.9.3. Nesnel Tasvir.....	86
2.4.9.4. Geriye Dönüş Tekniği	86
2.4.9.5. Diyalog Tekniği.....	87
2.4.9.6. Montaj Tekniği	87
2.4.9.7. Anlatma Problemi	87
2.4.10. Değerlendirme	89
2.4.10.1. Son.....	91
2.5. YÛNUS EMRE (RECEP BİLGİNER).....	92
2.5.1. Kitabın Künyesi.....	92
2.5.2. Kurgu	92
2.5.2.1. Özet	92
2.5.3. Şahıs Kadrosu	98
2.5.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi)	98
2.5.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler.....	101
2.5.4. Tema	102
2.5.5. Mekân	102
2.5.6. Olay Örgüsü.....	103
2.5.7. Yapı	104
2.5.8. Zaman	105
2.5.9. Anlatım Teknikleri	106
2.5.9.1. Mimesis	106
2.5.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem).....	106
2.5.9.3. Nesnel Tasvir.....	106
2.5.9.5. Diyalog Tekniği.....	106
2.5.9.6. Montaj Tekniği	107
2.5.9.7. Anlatma Problemi	107
2.5.10. Değerlendirme	108
2.5.10.1. Son.....	110
2.6. YÛNUS DİYE GÖRÜNDÜM (ARİF NİHAT ASYALI).....	111
2.6.1. Kitabın Künyesi.....	111
2.6.2. Kurgu	111
2.6.2.1. Özet	111

2.6.3. Şahıs Kadrosu	116
2.6.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi)	116
2.6.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler.....	119
2.6.4. Tema	120
2.6.5. Mekân	120
2.6.6. Olay Örgüsü.....	121
2.6.7. Yapı	122
2.6.8. Zaman	123
2.6.9. Anlatım Teknikleri	124
2.6.9.1. Mimesis	124
2.6.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem).....	124
2.6.9.3. Nesnel Tasvir.....	124
2.6.9.4. Diyalog Tekniği.....	124
2.6.9.5. Montaj Tekniği.....	125
2.6.9.6. Anlatma Problemi	125
2.6.10. Değerlendirme	126
2.6.10.1. Son.....	127
2.7. BİZİM YÛNUS (S. SÖNMEZ ATASOY).....	128
2.7.1. Kitabın Künyesi.....	128
2.7.2. Kurgu	128
2.7.2.1. Özet	128
2.7.3. Şahıs Kadrosu	133
2.7.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi)	133
2.7.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler.....	135
2.7.4. Tema	136
2.7.5. Mekân	137
2.7.6. Olay Örgüsü.....	137
2.7.7. Yapı	139
2.7.8. Zaman	139
2.7.9. Anlatım Teknikleri	140
2.7.9.1. Mimesis	140
2.7.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem).....	140
2.7.9.3. Nesnel Tasvir.....	140
2.7.9.4. Geriye Dönüş Tekniği	141
2.7.9.5. Diyalog Tekniği.....	141
2.7.9.6. Montaj Tekniği.....	141
2.7.9.7. Anlatma Problemi	142
2.7.10. Değerlendirme	143
2.7.10.1. Son.....	144
2.8. YÛNUS EMRE (SABAHAHAT EMİR)	145
2.8.1. Kitabın Künyesi.....	145
2.8.2. Kurgu	145
2.8.2.1. Özet	145
2.8.3. Şahıs Kadrosu	148
2.8.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi):	148
2.8.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler.....	149

2.8.4. Tema	150
2.8.5. Mekân	150
2.7.6. Olay Örgüsü.....	151
2.8.7. Yapı	153
2.7.8. Zaman	155
2.8.9. Anlatım Teknikleri	155
2.8.9.1. Mimesis	155
2.8.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem).....	156
2.8.9.3. Nesnel Tasvir.....	156
2.8.9.4. Geriye Dönüş Tekniği	156
2.8.9.5. Diyalog Tekniği.....	157
2.8.9.6. Montaj Tekniği	157
2.8.9.7. Anlatma Problemi	158
2.8.10. Değerlendirme	159
2.8.10.1. Son.....	160
2.9. YÛNUS EMRE (ORHAN ASENA).....	161
2.9.1. Kitabın Künyesi.....	161
2.9.2. Kurgu	161
2.9.2.1. Özet	161
2.9.3. Şahıs Kadrosu	165
2.9.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi)	165
2.9.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler.....	167
2.9.4. Tema	168
2.9.5. Mekân	169
2.9.6. Olay Örgüsü.....	169
2.9.7. Yapı	170
2.9.8. Zaman	171
2.9.9. Anlatım Teknikleri	172
2.9.9.1. Mimesis	172
2.9.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem).....	172
2.9.9.3. Nesnel Tasvir.....	172
2.9.9.4. Diyalog Tekniği.....	172
2.9.9.5. Montaj Tekniği	173
2.9.9.6. Anlatma Problemi	173
2.9.10. Değerlendirme	174
2.9.10.1. Son.....	176
SONUÇ	177
EKLER.....	184
KAYNAKÇA	186
DİZİN	188

KISALTMALAR

a. g.a	Adı geçen eser
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
RN	Risaletü'n-Nushiyye
s.	Sayfa
S.	Sayı
ss.	Sıra sayfa
T.	Türkçe
TD	Türkçe Dîvân
TDEA	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TDED	Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	Ve benzeri
Yay.	Yayınları
yy.	Yüzyıl

TEZ METNİ

GİRİŞ

Yûnus Emre, XIII. Yüzyılın (1240-1320) önemli şahsiyetlerinden biridir. İslam düşüncesi içerisinde yetişmiş, şöhreti günümüze kadar uzanmış bir sûfidir. Tasavvufi kimliğinin yanı sıra o, edebi yönden de oldukça önemli bir konuma sahiptir.

Çağdaş Türk Tiyatrosunda Yûnus Emre ile ilgili şimdiye kadar yazılmış olan dokuz tane tiyatro oyunu vardır. Bu dokuz eserde ortak işlenen konu; “Yûnus’un Hacı Bektaş-ı Velî’nin dergâhına varıp buğday istemesiyle başlar. Hacı Bektaş-ı Velî’nin, buğday yerine “nefes” vereyim demesine, Yûnus’un olumsuz yanıt vermesi Yûnus’un getirdiği alıçlar başına on “nefes” verilmesini kabul etmemesi üzerine buğdayın Yûnus’a verilmesi sonucunda Yûnus Emre’nin pişmanlık duyarak Hünkârın huzuruna çıkarak “nefes” istemesi, Hacı Bektaş-ı Velî’nin artık bu işin burada olmayacağını, Yûnus’un kilidinin anahtarını Tapduk Emre’ye verdiklerini ve ona bağlanması gerektiğini Yûnus’a söylemesi”, eserlerimizde bu ana konu etrafında olaylar oluşmaktadır. Ortak noktalardan bir tanesi de incelediğimiz tiyatro eserlerinde zamandır. 12. yüzyılın ikinci yarısı ile 13. Yüzyılın birinci yarısında, Moğol istilasıyla birlikte Anadolu’da kargaşanın yoğun olduğu bir döneme rastladığı eserlerde işlenmektedir.

Çalışmam sırasında, emeğini ve yardımını benden esirgemeyen danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Abdullah Acehan’a, özellikle çalışmam esnasında yardımı ve sabrı ile beni destekleyen biricik eşim Fatma Aşkın’a en içten dileklerle teşekkür ediyorum.

BİRİNCİ BÖLÜM

YÛNUS EMRE'NİN HAYATI, ESERLERİ

1.1. HAYATI

Türk milletinin yetiştirdiği en büyük tasavvuf erlerinden ve Türk Dili ve Edebiyatı tarihinin en büyük şairlerinden biri olan Yûnus Emre'nin hayatı ve kimliğine dair hemen hemen hiçbir şey bilinmemektedir. Yûnus'un bazı mısralarından, 1273'de Konya'da ölen, tasavvuf edebiyatının büyük ustası Mevlana Celalettin Rumî ile karşılaştığı anlaşılmaktadır; buradan da Yûnus'un 1240'larda ya da daha geç bir tarihte doğduğu sonucu çıkarılabilir. Bilinen hususlar onun Risalet-ün-Nushiyye adlı eserini H. 707 (M. 1308) yılında yazmış olması ve H. 720 (1321) tarihinde vefat etmesidir. Böylece H. 638 (M. 1240- 1241) yılında doğduğu anlaşılan Yûnus Emre XIII. yüzyılın ikinci yarısıyla XIV. yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. Bu çağ, Selçukluların sonu ile Osman Gazi devrelerine rastlamaktadır. Yûnus Emre'nin şiirlerinde bu tarihlerin doğru olduğunu gösteren ipuçları bulunmaktadır.

Yûnus Emre'nin bir toprak adamı olduğu ve çiftçilikle uğraştığı bilinmektedir. Hacı Bektaş Vilâyetnamesinde, Yûnus Emre'nin saflığı yüzünden Allah'a ulaşma yollarını Hacı Bektaş Veli'den öğrenme fırsatını kaçırdığı, daha sonra Tapduk Emre'nin tekkesine koşarak uzun yıllar bu tekkenin hizmetinde bulunduğu söylenir. Yıllarca bu tekkeye odun taşıdığı, bir gün dili çözülerek, duyulmamış derecede güzel şiirler, ilahiler söylemeye başladığı hikâye edilir.¹

Yunus Emre'nin evlenip evlenmediği, çocuklarının olup olmadığı tam olarak bilinmemektedir. Bu konuda kaynaklarda yeterli bilgi mevcut değildir²

Yûnus'un yaşadığı yıllar, Anadolu Türklüğünün Moğol akın ve yağmalarıyla, iç kavga ve çekişmelerle, siyasî otorite zayıflığıyla, dahası kıtlık ve kuraklıklarla perişan olduğu yıllardır. XIII. Yüzyılın ikinci yarısı, sadece siyasî çekişmelerin değil, çeşitli gayr-ı sünnî mezhep ve inançların, bâtınî ve mu'tezilî görüşlerin de yoğun bir şekilde yayılmaya başlandığı bir zamandır. İşte böyle bir ortamda, Mevlânâ Celâleddin Rûmî, Hacı Bektaş-ı Velî, Ahî Evrân-ı Velî, Ahmed Fakih gibi ilim ve irfan kutuplarıyla birlikte Yûnus Emre Allah sevgisini, aşk ve güzel ahlâkla ilgili düşüncelerini, her türlü

¹ Mustafa Tatçı, (2005), *Yûnus Emre Divanı*, MEB Yay., Ankara: s.46.

² Mustafa Tatçı, (1997), *Yûnus Emre Külliyyatı, Tahlil I*: s.21.

bâtıl inanca karşı gerçek İslâm tasavvufunu işlemiştir. Türk-İslâm birliğinin oluşmasında önemli vazifeler ifâ etmiştir.

Yûnus Emre'nin tarikatı kati olarak bilinmemektedir. Bu konudaki araştırmalar da ihtilaflıdır.³

Yûnus'un tasavvufu hayatın kendisidir. Vuslatta ve gurbette hep O'nunlayızdır. Yûnus, kan ve ateş denizinde bir yolcudur. Biz de O'nunla beraber yollara düşer; kan ve ateş denizini geçeriz.⁴

Yûnus Emre, dünya kültür ve medeniyet tarihinde bir merhale olmuştur. Kültürümüzün en değerli yapı taşlarından. Zira Yûnus Emre, sadece yaşadığı devrin değil, çağımız ve gelecek yüzyılların da ışık kaynağıdır. Allah ve cümle yaratılmışı içine alan sonsuz sevgisinden kaynaklanan fikirleri, dünya üzerinde insanlık var oldukça değerini koruyacaktır. Yûnus Emre'nin amacı, sevgi yoluyla dünyada yaşayan tüm insanların, hem kendileriyle hem evrenle kaynaşmasını sağlamak ve sonsuz yaşamda ebedi hayata doğmalarını sağlamaktır.

Şairin doğum yeriyle ilgili bilgilerde farklılık görülür. Menkıbelerden ve şiirlerden çıkarılan sonuca göre, Sivrihisar civarında doğduğu sanılmaktadır. Bu tespit araştırmacıların çoğu tarafından benimsenmiştir. Fuat Köprülü eski kaynaklara dayanarak "Yûnus Emre, XIII. asrın son yarısında Sivrihisar civarında yahut Sakarya suyu civarındaki karyelerden yetişmiş bir Türkmen köylüsüydi." demektedir.⁵

Yûnus Emre, H. 648/M. 1240 tarihinde doğmuş, 82 yıllık bir ömürden sonra H. 720/M. 1320 tarihinde vefat etmiştir. Anadolu'nun muhtelif yerlerinde bulunan mutasavvıfımıza ait mezarlardan üç tanesinin hakikî mezar olduğu iddia edilmektedir. Bunlar, Sivrihisar (Sarıköy), Karaman ve Ortaköy'deki mezar veya makâmlardır.⁶

Yûnus Emre'nin hayatı genellikle menkıbeler etrafında ele alınmıştır. Bu menkıbelerin farklı varyantlarından Yûnus'la ilgili farklı bilgiler elde edebiliyoruz. Bu menkıbelerden en meşhuru Hacı Bektaş-ı Velî *Vilâyet name*'sinde yer alanıdır. Bu

³ Mustafa Tatçı, (1997), *Yûnus Emre Divanı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara: s.55.

⁴ Hüseyin Özbay, Mustafa Tatçı, (1994), Yunus Emre ile İlgili Makalelerden Seçmeler, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara: s.1

⁵ Fuat Köprülü, (1992), *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, TDV Yay., Ankara: s.226.

⁶ Hulusî Güngör, (1985), Yûnus Emre'nin Mezarı Hakkında Yeni Bir Yorum, *Karaman 25. Türk Dili Bayramı ve Yûnus Emre'yi Anma Törenleri*, (6-7 Temmuz, 1985): s.11-36.

menkıbede Yûnus'un dervişliğe girmesine vesile olan, Hacı Bektaş-ı Velî'yi ziyareti ele alınır. Menkıbe kısaca şöyledir: Kıtık yıllarından birinde Yûnus, Hacı Bektaş-ı Velî'yi ziyaret ederek ondan buğday ister. Hacı Bektaş-ı Velî'nin ısrarla nefes vermeyi teklif etmesi bile Yûnus'u buğday istemekten vazgeçirmez. Sonunda Yûnus'a istediği kadar buğday verilerek tekkeden gönderilir. Gelgelelim Yûnus yolda pişman olur ve geri dönerek nefes almaya karar kıldığını dile getirir. Hacı Bektaş-ı Velî Yûnus'a 'senin kilidin artık bizde değil var git Tapduk Emre'den bunu iste' der ve onu Tapduk Emre'ye yönlendirir. Yûnus, Tapduk Emre'nin dergâhında 40 yıl bir rivayete göre su bir rivayete göre de odun taşıyarak pirine hizmette bulunur. Bu hizmetlere rağmen kendinde bir keramet görmeyen Yûnus, bir isyan sonucu dergâhı terk eder ama yolda karşılaştığı kendiyile ilgili kerametler aklını basına getirir ve Tekkeye dönerek kendini affettirip, mecliste sohbet sahibi olarak "bizim Yûnus" olur.⁷

Yûnus'un isminin ve mahlasının ne olduğu hakkında da farklı iddialar vardır. Yûnus Emre dışında *Divanda* kendi için "âşık", "bi-çare", "koca", "miskin", "derviş" gibi mahlaslar da kullanılmıştır. Yûnus'un Divanını okudukça onun eğitim, üstelik medrese yönü eksik bırakılmayan iyi bir eğitim gördüğü kanaati bizde hâsıl oldu. İsmail Hakkı Bursevî, Sadık Vicdanı, F. Kadri Timurtaş, Abdalbaki Gölpınarlı v.b. birçok Yûnus araştırmacısı da, Yûnus'un Divanında Arapça ve Farsçadan tercüme yapmasını, dinî ve tarihî oldukça geniş bir bilgi birikimiyle konuşmasını ve Aruz veznini iyi kullanmasını delil göstererek Yûnus'un iyi bir medrese tahsili gördüğünü ispatlamaya çalışmışlardır.⁸

Sevginin değerini yalnız seven bilir, sevmek de bir bilgelik, bir olgunluk işidir. Yeterince aydınlanmamış, Tanrı ışığından yoksun kalmış bir gönülde sevginin yeri yoktur. Bütün varlık türlerini birbirine bağlayan, onları tanrısal evrene yönelten sevgidir. Sevgi bir çıkar aracı olmadığından seven karşılık beklemez. Dost kişi gerçek seven kimsedir (âşık). Dost başka bir anlamda da Tanrı'dır, kişinin gönlünde ışıyan gözdür.

Yûnus Emre'de yaşamak tanrısal gözün bir yansıması olan evrende sevinç duymaktır. Çünkü bütün varlık türlerinde Tanrı görünmektedir, bu nedenle severek,

⁷ Abdalbaki Gölpınarlı, (1958), *Vilâyet-nâme*, İstanbul: s.48.

⁸ Abdurrahman Güzel, (2004), *Dini- Tasavvufi Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara: s.440.

düşünerek yaşamayı bilen kimse her yerde Tanrı ile karşı karşıyadır. Yaşamak belli nesnelere bağlanmak, yalnız gelip geçici varlıkları edinmek için çırpınmak değildir. Böyle bir yaşama biçimi kişiyi tanrısal tözden uzaklaştırdığı gibi yetkinlikten, bilgelikten de yoksun kılar. Yûnus Emre'nin dilinde bilge kişinin adı 'eren'dir. Eren barış içinde yaşamayı, bütün insanları kardeş görmeyi, kendini sevmeyeni bile sevmeyi bilen kişidir. Onun gönlü yalnız sevgiyle, dostluk duygularıyla doludur.

“Yûnus Emre'nin ölümüyle ilgili “1240 (veya 1241) yılında Karaman'da doğmuş 1320 (veya 1321) yılında yine Karaman'da vefat etmiştir. Mezarı Yûnus Emre (diğer adı Kirişçi Baba) camiinin içindedir. Cami Yûnus'un ölümünden 29 yıl sonra Kirişçi Baba tarafından yaptırılmıştır.” der. Yine bu konuyla ilgili olarak Sivrihisarlı, Baba Yusuf'un H. 913'te tamamladığı bir kitapta:

Azizlermiş hususa Yûnus Emre

Edermiş zühdü ü uzlet uyup emre

Bu yerdedir bu zümrenin mezarı

Dizeleriyle Yûnus Emre'nin mezarının Sivrihisar'a bağlı Sarı köy'de olduğu söylenmektedir.⁹

1.2. ESERLERİ

Yûnus Emre'nin Türkçe Divân-ı ve Risaletü'n-Nushiyye olmak üzere iki eseri vardır.

1.2.1. Türkçe Divan

Yûnus Emre'nin en önemli eseri divanı'dır. Bu eserinde, aruz ölçüsüyle ve gazel şeklinde yazılmış şiirler de vardır. Fakat en güzel şiirleri hece ölçüsüyle, dörtlükler halinde söylemiş olduğu ilâhilerdir. Kafiye olarak genellikle halk ve tekke şiirindeki geleneğe uyarak daha çok yarım kafiye ve redif kullanılmıştır. Yûnus Emre Divanı'nın muhtelif kütüphanelerde ve bazı şahıslarda çok sayıda yazma nüshasına rastlanır. Yûnus Emre'nin kendisinin düzenlediği Divanı henüz bulunamamıştır. Günümüzde elimizde olan, Yûnus'un yaşadığı zamanda yazılmış bir yazma mevcut değildir. Bilinen yazmaların en eskileri şunlardır:

Fatih Nüshası: 203 şiirin bulunduğu bu Divan tahminen XV. asra aittir.

⁹ Cevdet Kudret, (1997), *Edebiyat Kapısı*, Yapı Kredi Yay. İstanbul: s.38.

Raif Yelkenci Nüshası: 182 şiir mevcuttur. XIV. veya XV. asırda istinsah edilmiştir.

Yahya Efendi Nüshası: 302 şiir vardır. XVI. asırda istinsah edilmiştir.

Ritter Nüshası: Su anda Marburg (Staatsbibliothek) Ms. Or. Oct. 2575'te bulunan bu Divan'da 97 şiir mevcuttur. XIV. asırda istinsah edilmiştir.

Nuruosmaniye Nüshası: 219 şiir mevcuttur. H. 940/M. 1540 tarihinde istinsah edilmiştir. Câmiü'l-Maânî adlı mecmua içindedir.

Bursa Nüshası: Bu eserde Yûnus mahlâslı 115 şiir mevcuttur. XV. asrın ikinci yarısında istinsah edilmiştir. Mecmua içinde Yûnus'tan başka Âşık Yûnus, Seyyâd Hamza ve Semsî mahlâslı şiirler de bulunmaktadır.

Hacı Bektaş Nüshası: Barak Baba Risalesi'nin içinde Yûnus mahlâslı 40'a yakın şiir bulunmaktadır. Bu eser H. 890/M. 1485 yılında istinsah edilmiştir.

Karaman Nüshası: İçinde Yûnus'a ait 211 tane şiir vardır. Gölpınarlı, bu yazmanın XVIII. asırda yazıldığını tahmin ediyor.¹⁰

Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi Nüshası: XVI. asırda istinsah edildiğini sandığımız Divanda 194 tane şiir vardır.

D.T.C.F. Kütüphanesi Nüshası: İçinde 227 ilâhî bulunan Divan H. 988/M. 1588 tarihinde istinsah edilmiştir.

“Yûnus Emre Divanı”, günümüz harfleriyle ilk defa 1933'te Ahmet Halit Kütüphanesi tarafından Burhan Ümit imzasıyla iki cilt halinde, Burhan Toprak tarafından yayımlanmıştır.¹¹

1.2.2. Risâletü'n-Nushiyye

Bu eser, H. 707/M.1307-8 yılında kaleme alınmıştır. Mesnevi şeklinde yazılmış tasavvufî bir nasihatnamedir.¹²

¹⁰ Abdalbaki Gölpınarlı, (2010), *Yûnus Emre Risalatı'l-Nushiyye ve Divan*, Derin Yayınları: s.LII.

¹¹ Burhan Toprak, (1960), *Yûnus Emre Divanı*, İstanbul: s.5.

¹² Mustafa Tatçı, (1997), *Yûnus Emre Divanı*, MEB Yay., Ankara: s.79.

Kısa mensur bölüm dışında mesnevi biçimiyle ve aruz ölçüsüyle yazılmış didaktik bir eserdir. Tasavvufi bir nasihatname olan eser XIII. ve XIV. yy. Türk edebiyatının ilk ve en güzel örneklerindendir. 13 beyitlik bir başlangıçla kısa bir mensur girişle beraber 600 beyitten müteşekkildir. Başlangıçta 13 beyitlik, Fa'ilatün Fa'ilatün fa'ilün vezniyle yazılan manzum bölümden sonra, mesnevinin bölümleri gelmektedir. Bu bölümler Mefa'ilün Mefa'ilün Fe'ulün vezniyle yazılmıştır.

Bastaki on üç beyitlik kısımda Yûnus, insanın Allah tarafından nasıl yaratıldığını anlatır: İnsan, anâsır-ı erbaa ve cândan ibarettir. Anâsır-ı erbaa, insan ölünce, tekrar asıllarına dönerler. Huy; Cân (Ruh) ölmez, ebedîdir. İnsan bu dünyaya yaratılış sırrını öğrenmek için gelmiştir. İnsanın terkibindeki toprak ile sabır, iyi huy, Tanrı'ya dayanmak, halka iyilik etmek, izzet ve şerefini korumak; su ile arılık, cömertlik, lütufta bulunmak ve Tanrı'yla buluşmak sıfatları gelmiştir. Bu sekiz sığata karşılık, insana, yel ile yalanın, riyânın, tizliğin ve nefsin; od ile de kibrin, şehvetin Tama'în ve hasedin geldiği bildirilir. Diğer taraftan insana cân ile de, izzet, vahdet, utanma ve hâl edepleri verilmiştir.

Risaletü'n-Nushiyye ile Niyazi ile Niyazi-i Mısırlî'nin ve Bursalı İsmail Hakkı'nın incelemelerini içine alan üçüncü cilt 1934 te Burhan Toprak adıyla Akşam Matbaası tarafından basılmıştır (Remzi Kitabevi).¹³

¹³ Toprak, a.g.e., s.5.

İKİNCİ BÖLÜM

ESERLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE KULLANILAN METOD

2.1. BALLAR BALINI BULDUM (NEZİHE ARAS)

2.1.1. Kitabın Künyesi

Nezihe ARAS'ın, Ballar Balını Buldum isimli oyunu II perdeden oluşmaktadır. Kültür Bakanlığı Yayınları / 1307, Tiyatro Eserler Dizisi/42, 1994 tarihinde basılmıştır.

2.1.2. Kurgu

2.1.2.1. Özet

Ballar Balını Buldum adlı eser Yûnus'un köyü olan Sarayköy'de başlar, Yûnus ergenlik çağındaki genç bir delikanlıdır. Allah'ın varlığı yokluğu, ölüm korkusu dünyaya gelmenin anlamsızlığı konularında annesiyle aralarında geçen diyaloglarla başlar. Varsa, birse kadirse... Neden bana görünmüyor? Sırlarını ayan etmiyor? Yasaları öğretmiyor. Sorularına karşılık Yûnus'un anası Kadın Ana'nın çevrede bulunan her şeyin Allah'ın eseri olduğunu örneklerle vererek açıklaması ve Yûnus'a Arayan bulur demişler. Arayan bulur! Mevla'sını da... Leyla'sını da... Diyerek cevap vermesi ile birinci perde birinci sahne biter. İkinci perde birinci sahne tiyatro sahnesinde başlar. Rejisörün Lonesco'nun eserinden uyarlanan bölümleri oyuncuların istediği gibi canlandıramadıklarından dolayı, tüm oyunu yarıda keser ve bu oyunu nasıl daha mükemmel sahneye koyabilirim gibi düşünmeye başlar. Arayan bulur Mevlâsını da... Cezasını da... Ama ben doğruyu en doğruyu, başını kaldırıncı kitapları görür ona koşar. Ustalarımızın kitapları bana bir yol bir kapı bir ışık yok mu diye hayıflanır. Bu sözcükleri anlam kazandırmak ve olayı hiçliğin dış görünüşünden kurtarmak... Ve de... İçeride en içe... En derine inmek. Bunun için bana kim yardım edecek? Kim yardım edebilir? Kim? Bu sözlerden sonra adeta bir ışık hışırtısı... Görünmeyen insanların sahneyi doldurması gibi bir olay yaşanır, bir insan silüeti belirir, güler yüzlü sakın bu Yûnus'tur. Yûnus şiirle başlar ve rejisörün kafasındaki sorulara bir bir yanıt verir. 13. yy. geldiği hakkında bilgi verir. "Sevelim sevillelim" O zaman her şey kolay olur der.

1. Perde 3. sahne; tiyatro oyuncularının 1. kadın, 2. kadın, 1. erkek, 2. erkek kendi aralarında rejisörün geç kalması ve onu merak etmeleriyle başlar. Rejisör onların bu konuşmalarına karşılık dün o da aynen böyle demişti diyerek Yûnus ile karşılaşmalarından bahseder. Yûnus'un Egzistansiyalistleri... Kirke Gard'ı Sartre'i filan da bildiğinden bahseder ama tüm oyuncular buna inanmayarak hatta onunla kafa

bularak dalga geçmeye başlarlar. Yûnus'un onu çağırdığını, Salkım Söğüt'ün altında buluşacaklarından ve onlarından gelmelerini ister. 1. kadının bu saçmalıklara daha fazla dayanamayacağını ve ben gidiyorum demesiyle Yûnus'un kadının karşısına belirivermesi olaylar farklı bir hal alır. Tiyatro salonunun fonunda siyah perde kalkmış ortaya bir bostan dolabı ve bir salkımsöğüt ağacı ile bir kır kesiti çıkmıştır. Bu sırada dolabın su kaslarındaki Yûnus'lar bir bir yere atlarlar, bunlar Yûnus'un içindeki Yûnuslardır bunlar: Âşık Yûnus, Derviş Yûnus, Asi Yûnus, Miskin Yûnus, Âşık Yûnus, Abdal Yûnus'tur. Kendisinin okuması yazması olmayan cahil halk ozanı olmadığını söyler.

İlim ilim bilmektir

İlim kendin bilmektir

Sen kendini bilmezsen

Bu nice okumaktır

Bu dörtlüğü söyleyince;

1. Kadın -Bunu Sokrat söylemişti. Bize Fransızca dersinde ezberletmişti hocamız “Connez toi toi meme”¹⁴

Yûnus başkaları söyletince ezberlettirir hocalarınız diyerek bir tür karmaşıklığa sahip olduğumuzu hatırlatır. Ve yakınmaya başlar bizi anlamak üzere programlanmadığınız için şimdi şıp diye anlayıvermeniz çok güç. Biliyorum. Söz gelimi bakın: Bu Freud'iyen görüşü... İman haline getirmişsiniz. Önce koca Mevlana anlattı âlem halkına uyguladı da ruhsal tedaviyi.¹⁵

- Miskin Yûnus devreye girer
- Nerden bilecekler? Eskileri okumaz ki bunlar... Yalan mı?¹⁶

İkinci perde birinci sahne Yûnus'un Âşık Yûnus haliyle ikinci kadına aşk dolu cümleler söylemesiyle başlar:

“Adın değil beni ilgilendiren. Sensin seni biliyorum, hep seni bildim. Her mekânda ve her zamanda hep seninle yaşadım o macerayı... Seviştik, oynastık, ayrıldık,

¹⁴ Nezihe Aras, (1994), *Ballar Balını Buldum*, Kültür Bakanlığı Yayınları: s.27.

¹⁵ a.g.e., s.27.

¹⁶ a.g.e., s.27.

üzüldük. Bizim hikâyemizde değişen bir şey yok. Âşık Yûnus bunu söylerken; Asi Yûnus, ikinci kadının yanına gelir. Eminim sana aşkını anlatıyordur, hep herkese âşık olur aşkını anlatır. Sana söylediklerini herkese söylediğinden, karıncaya, kuşa, kurda söylediğini kendisinin de Yûnus'un içinde yaşayan bir hal olduğunu, itirafları sevdiğinden bahseder. Derviş Yûnus konuşur aynı uyarıyı ben Sarayköy'de Elif kıza da yapmıştım. Tapduk dergâhında Gülmisal kıza da... O günler biz Yûnus'un cünun günlerini yaşıyorduk ergenlik günlerini.”¹⁷

Diyerek konuşur.

Rejisör Yûnus'un yaşamındaki dönemleri merak ettiğini söyler. Abdal Yûnus başlangıcın cünun dönemiyle başladığını bu dönemin hiçbir zaman bitmediği ne insan da ne toplum da bazen gizli bazen açık seçik olduğunu söyler. Asi Yûnus dönem hakkında bilgi verir. Anadolu büyük bir karmaşa, bölünmeler, çekişmeler, adı konmayan bir yalnızlık içerisinde olduğundan bahseder, Âşık Yûnus; Yûnus'un kişiliğinde yeni bir çağ oluşuyordu. Sonunda Yûnus Emre bütün bu ayrılıkları, zıtlıkları, farklılıkları, Anadolu adlı potada kaynatılmasına, “kerpiç koydum kazana poyraz ile kaydattım” dizelerinde sırlı bir hoşlukta anlatır ve sanatçıları da eleştirerek sizin yazarınız buna absürt diyor galiba. Ya da sizler anlamayınca bu kelime ile bitiriyorsunuz işi. Bu dönemin kolay oluşturulmadığını, zorla, kaba kuvvetle meydana gelmediğinden bahseder.

1. Kadının, Derviş Yûnus'a bu dönemin korku, inkâr, isyan tünellerinden geçip nasıl bu noktaya varması... Kim bilir hangi şokla olmuştur. Sözleriyle Derviş Yûnus'un, Yûnus Emre'nin himmet mi istersin, buğday mı istersin pazarlığının hikâyesini anlatmaya başlar:

*“Mihalçık kariyesinin Sarı köy'lüyüm duyduk ki Bektaş nam varlıklı bir büyüğümüz, kıtlığa girenlere buğday dağıtırmış. Köyümde kıtlık var. Bebe belik dağ bayır dolaşıyor kök toplayıp kök kemiriyor. Köy kocaları Yûnus gitsin Karaca höyük sahibinden buğday istesin dediler ben de buğday almaya geldim buraya!”*¹⁸

Miskin Yûnus, Yûnus'a sorar, hocamız der ki: Ona buğday vermesine veririz ama dedi “İlle buğday mı ister? Yoksa buğday yerine erenlerin himmetini mi verelim”

¹⁷ Aras, a.g.e., s.35.

¹⁸ a.g.e., s.37.

dedi. Yûnus bunu kabul etmez erenlerin himmeti Sarı köy'ün halkının karnını doyurur mu? Vermeyecekse koyuverin ben gideyim der ama yollamazlar ikinci bir teklif gelir her alıç tanesi için der ama Yûnus'un aklında köylüleri vardır. Korkarım köye vardığımda götürdüğüm buğdayı yiyecek kimse kalmayacak. Miskin Yûnus bir teklifte daha bulunur her alıcın içindeki her çekirdek tanesi kadar himmet. Yûnus artık diyeceğim yok ben gidiyorum der. Miskin Yûnus emir var istediğin buğdayı vereceğiz der. Herkes istediğini alır.

2. perde ikinci sahne açılır. Yûnus'un kafasında erenlerin himmeti kalmıştır. Her alıç tanesi bir himmet, her çekirdeğe on himmet! Diğer Yûnus'larda sürekli tekrarlar niye reddettin, köyün aç olduğunu o bilmiyor muydu? Bir kaç çuval buğdaya kul oldun. Yûnus üzerine gelmelerinden dolayı çok daralmıştır:

“Hey hey!!! Benden içerdekiler! Hoş hallerim Bed hallerim, içimden... sular akıyor gürül gürül! Bir şeyler oluyor Dağlar yuvarlanıyor! Depreme uğramış gibi! Bir aydınlık doğuyor ısıt ısıt! Görülmemiş tarifsiz. İnkârsız bir aydınlık Himmet dedikleri bu mu? Hey hey! İşte ayan beyan görüyorum. İşte tüm gerçekler benim içimde. Şuramda! Yüzüne tutulan bu himmet ışığında görüyorum. Kendimi. İnsanı... Gerçeği. Görüyorum. Cümle kapılar açılıyor. Dostlar tutun beni. Tutun. Yoksa geri döneceğim. O gerçekler kapısına Fünun kapısına edep kapısına. Gerçekler kapısına.”¹⁹

İkinci perde üçüncü sahne de rejisörle Yûnus arasında karşılıklı konuşmalar olur. Elif kız da yanına alarak, kadın anasına olayları tek tek anlatır. Anası ona yol verir. Ardında gözü yaşlı, kalbi kırık bir Elif kız ve mahsun bir Sarıköy kaldığından bahseder. Daha sonra Sulucakarahöyük'e vardığını, hocamın huzuruna vardığından bahseder, senin kilidin Tapduk Emre'ye emanet edilmiş. Var git onu bul. Seni bekliyor olmalı Himmetini senden esirgemesin. Birinci kadın yüzünü görüp görmediğini sorar. Yûnus net bir cevap vermez gerçeği somut şekilde görmek o kadar kolay olmadığını söyler. Tapduk Emre'nin dergâhına gider. Orada Abdal Yûnus karşılar bekleniyordun der. Lakin girmeden önce töreye göre bize söz vermelisin. Bu kapıda yalan söylemeyeceksin, haram yemeyeceksin, elinle koymadığını alma, gözünle her görmediğini söyleme, gülme ve dönme der söz alır.

Yûnus'un fûnun dönemi olgunluk dönemi böyle başlar.

¹⁹ Aras, a.g.e., s.42.

İkinci perde dördüncü sahne, Yûnus dergâhın çevresinde buluna ormandan odun kesmektedir ama ilginçlik bir tek gün, bir tek defa kestiği odunların içinde eğri büğrü odun bulunmamaktadır. Yûnus bunun sebebinin; orasının kendisinin okulu olduğunu, irfan ocağı, o kapıdan içeri ben, odunun bile eğrisini sokamam diye kendi içinde olan Asi Yûnus’a cevap verir. Seni öldürmek değil seni öldürmek istiyorum. Çok canımı sıkıyorsun, çekil git başımdan... İçimi kirletiyorsun. Yûnus artık içindeki nefsi yenmiştir.

İkinci perde beşinci sahne; Yûnus ile Elif kızın karşılıklı konuşmalarıyla başlar, sen gideli hasret çektiğinden bahseder Elif kız, Yûnus; yan ama tütme emredildiğinden, nefesine uyma, nefsini geriye at diye emir verilmiştir. Ama Yûnus Elif kızı sevdiğini canınla, teninle istediğini ifade eder. Asi Yûnus orada belirir; Elif kıza buna inanma der, Yûnus’a bu kadar istiyorsan kız önünde al der. Elif kız bizi rahat bırak der. Yûnus nefsinin esiri değil emiri olmak istediği söyler. Elif kız ortadan kaybolur gider. Elif kızın gidişine çok üzülür onu istediğini haykırır. O sırada Elif kızın kaybolduğu yerden Tapduk Emre’nin kızı Gülmisal çıkar, Elif kıza göre daha gençtir. “Onun yerine ben olsam olmaz mı” der. Tapduk babam bizim evliliğimize ruhsat verdi der ama Yûnus buna inanmaz. Tapduk baban bizi imtihan ediyor der. Gül misal beni istemediğini söylüyorsun demesiyle Yûnus benim Elif kıza sözüm var der.

İkinci perde altıncı sahne; oyuncular kendi arasında Gül misal ne güzel kızdı Elif’te öyleydi diye konuşurlar. “Rejisör bir şeyler aydınlanıyor kafamda -Netleşiyor düşüncelerim- Somut bir biçim kazanıyorlar. Yûnus’un haber vermeden gittiğini zannederler. Asi Yûnus, Âşık Yûnus ve diğer Yûnuslar da ordadır bizi almadan gitmez derler. Yûnus’u görürler her şeyini satışa çıkarmıştır sebebinin sorulduğunda töre gereği olduğunu Tapduk kapsından seyahat verildiğini, her kişi sevdiği kadar çile çeker. Sevdiği miktar sınava tutulur, dedi. Çabuk yol alıyorsun. Yüreğin açık kendinle savaşınla kavisin. Önce başkaları için yaşıyorsun. Ama salt bunlar yetmez. Benim dünyam artık sana dar. Git gez gör başka dünyaları, başka ufuklara yürü. “Ve Tapduk dedi: “Boş dağarcıkları doldur, eski olanı yenile, eksik olanı artık et. Bak, gör, anla...”²⁰ Yûnus’a artık seyahat verilmiştir. Kim bilir hangi bilinmezlere, hangi yenedünyalara.

²⁰ Aras, a.g.e., s.54.

İkinci perde sahne yedi; rejisör sahnede masanın önünde oturur, ne oldu bana der üzerimden büyük bir yük gitti, ama yine de bir hoş olduğunu söyler. Birinci erkek sabaha kadar Yûnus'un dedikleriyle cebelleştiğinden bahseder, Lonescu'nun eserini de çevirirler, sırrı görmüş sırrı yaşamış adam olarak uyarlarlar. Rejisör hep beni eleştiriyorsun der birinci erkeğe, Yûnus'un ardındaki gölgesi âsiye benzetir, diğer sanatçılar da ben neye benziyorum der hepsine farklı benzetmeler yapar. Birinci Erkek ise Yûnus gibi konuşmaya başladığını söyler. Prova da açıklayıcı formül vermesini isterler sanatçılar, rejisör ise “bana şöyle sunuldu bu an. Anlayan anlasın. Ya da herkes kendi miktarınca anlasın.

Ballar balını buldum
Kovanım yağma olsun
Dost varlığına eriştim
Gümanun yağma olsun”

Bu sırada Yûnus görünür sadece rejisör görür diğerleri göremez.

Yûnus Emre'yi ölümsüz kılan tarafın sevgi olduğu vurgulanır. Sevgi günümüz insanının anlamakta zorlandığı bir unsur olarak ele alınır:

“Dostlarım... Dostlarım görüyorum ki ılık uyanmış anahtar ilke bulunmuştur. Bu pazarda benim işim bitmiş demektir. Seyirciye seslenir benden hoşnut musunuz, seyirciler de soruya soruyla karşılık vererek sen bizden memnun musun? Ben sizi sevdim, size vuruldum, rejisöre yaklaşıyor, ayrılık vakti geldi can unutma. Dilerim ki artık çalışmalarınız düzenle başlar, ahenkle yürür gönül rahatlığı içinde sona erer. Hadi iş başına, gerçeğin ışığı çalışmalarınız aydınlatıyor ondan feyz almaya koşun diyerek final müziğiyle biter.”²¹

2.1.3. Şahıs Kadrosu

Bu oyunda, on yedi kişi vardır. Oyundaki kişiler öznel bir şekilde tasvir edilmiştir. Çünkü yapılan tasvirlere yorumlar da karışmıştır.

²¹ Aras, a.g.e., s.60.

2.1.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi)

YÛNUS: Mihalıççık karyesinin Sarı köy'ünden olan Yûnus, ergenlik döneminde onu çok rahatsız eden ölüm korkusu dünyaya gelmenin anlamsızlığı, insanın evren içindeki yeri... Allah'ın varlığı yokluğu, adaletli ve bilinçli bir güç, bir hayal, bir vehim olmaması... Gibi sorular kafasını karıştırmaktadır.

-Bilmiyorum, bilmiyorum ben ondan var deyince de korkuyorum. Yok deyince de korkuyorum... Eğer Allah varsa isyanıma bakıp:

Asi kulum defterine bak derse
Yüzün karaları gör, ne çok derse
Yerin göğün aralarında çık derse
Hayıf bana yazık bana, vah bana.

Eserin birinci perde, birinci sahneden sonra Yûnus; güler yüzlü, sakın mahcup bir Yûnus. Tiyatro sahnesinde Rejisör'ün oyuncuların oyunculuklarını beğenmemesi, Rejisör'ün bana kim yardım edebilir kim? kim? Görünmeyen adamların sahneyi doldurması gibi bir olay yaşanır bu gelen Yûnus'tur.

Ne varlığınla sevinirim,
Ne yokluğunla dövünürüm
Aşkınla övünürüm
Bana seni gerek seni.

Maddi aşktan manevi aşka geçen Yûnus anlatılır.

“Beni bende demeyin ben kendimde değilim. İçimde şu görünen benliğimden başka bir benlik var. O, Allah'tan gelmiş olan ve Allah aşkıyla yanan ruhumdur. Benim gerçek benliğimde şu görüne et ve kemikten ibaret maddi varlığım değil, bir ilahi cevher olan ruh varlığımdır. Ruhum beni Allah'a bağlıyor ve bu bağlılığın mutluluğu ile kendimden geçiyoruz. Ona göre asıl olan Allah'a yönelmektir. Yûnus gönlünü Allah'a bağlamış. Allah'a âşık olduğu için de bu dünyaya kıymet vermez.”

Maddi aşkı ikinci plana atarak çok sevdiği Elif kızı ve ona âşık olan Tapduk Emre'nin kızı Gülmisal'a istemeyerek de olsa yüz çevirir. İçinde olan nefsinin eserindeki ismiyle Asi Yûnus'u yenmiş olur.

REJİSÖR:

Lonesco'nun eserini canlandıran oyuncuların performansını beğenmez. Hep en iyisi en güzelini yapmak isteyen mükemmeliyetçi ve doğru bildiği yoldan ayrılmayan birisidir.

*“Ben sağır kulaklara duymayı öğretmek istiyorum. Katıksız kendi özüyle tertemiz tiyatroya dönmek istiyorum. Ve de... İçer, en içer... En derine inmek! Hani. Neden desem... Onu bulmak! Bunun için bana kim yardım edebilir? Kim? kim? (...) ve Yûnus ortaya çıkar.”*²²

BİRİNCİ KADIN: Tiyatro oyuncusu, Rejisörün Yûnus ile ilgili anlattıklarına inanmayan biri.

*“Bu saçmalıklara daha fazla dayanamayacağım. Gidiyorum ben!”*²³

İKİNCİ KADIN: Tiyatro oyuncusu, rejisöre yardım etmek isteyen iyi niyetli bir oyuncudur. Rejisör'ün tarifiyle şöyle der:

*“Bir ana. Anadolu'nun Kutlu Meleği, Kadıncık Anası, Nene Hatun'u. Kısacası “O” kadınlar; Bazen hemşire, bazen yar olanlar.”*²⁴

BİRİNCİ ERKEK: Tiyatro oyuncusu, Rejisöre reis diye hitap eden rejisörün uyarmasına rağmen bu kelimeyi kullanan asi ruhlu bir oyuncudur.

İKİNCİ ERKEK: Tiyatro oyuncusu, Rejisörün samimi arkadaşı diğer arkadaşlarıyla iyi geçinen uyumlu bir karakterdir.

ÂŞIK YÛNUS: Yûnus'un âşık yüzüdür. Hep âşık olur, her şeye âşık olur.

MİSKİN YÛNUS: Dergâhta oturan hareketsiz Yûnus'un miskin yüzüdür.

ABDAL YÛNUS: Yûnus'un dünyayla ilişkisini kesmiş, Allah'a bağlanmış yüzünü gösterir

DERTLİ YÛNUS: Yûnus'un dertli yüzüdür. Allah aşkından dolayı çektiği sıkıntılarını anlatır.

ASİ YÛNUS: Yûnus'un nefsidir de diyebiliriz.

²² Aras, a.g.e., s.11.

²³ a.g.e. s.24.

²⁴ a.g.e., s.59.

“Sen bana, sen benim nefsimsin demedin mi? O senin Tapduk okulunda ne öğretiyorlar adama? Nefsini öldürmeyi yok etmeyi mi! Yalan mı?”²⁵

Elif kızla konuşması, Gül misal ile evlenmesi yönünde Yûnus’a telkinde bulunur.

DERVİŞ YÛNUS: Yûnus’un derviş yüzüdür. Allah için alçakgönüllülüğü ve fukaralığı kabul etmiş yönüdür. Gençler gizlice Derviş Yûnus’a baba diyorlar.

2.1.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

KADIN ANA: Yûnus’un anasıdır. Yûnus’un ergenlik döneminde kafasına takılan sorulara; Allah’ın varlığı yokluğu, ölüm korkusu, dünyaya gelmenin anlamsızlığı gibi sorularına cevap verir.

-Yûnus dertli oğlan sana bu canı kim verdi.

-Ağaca yeşili, göğe maviyi toprağa bereketi, suya parlaklığı, kadınlara güzelliği, bilgelere akli, bilgelere doğruyu kim verdi. (...)²⁶

Diyerek Anadolu kadınının Allah inancına duyduğu saygıyı ve çevreye bakarak, oradan ibret alarak Allah’a kulluk etmek imajını onaylamıştır.

ELİF KIZ: Sarı köy’de sevdiği kızdır. Yûnus’un tabiriyle bilge, soylu adaletli ve kadının kadınlığın özü olan bir genç kızdır.

“O benim! Sana aşkım nasıl aşk bilirsin. Lakin “Yan ama tütme”emredilmiştir. “Ondan gayri el uzatma buyruğu verilmiştir. Ferman ‘Nefsine uyma, nefsinin geriye at” diye bağlanmıştır.”²⁷

GÜLMİSAL: Yûnus’un hocası olan Tapduk Emre’nin kızıdır. Elif kıza nazaran daha gençtir. Yûnus Gül misal’e yüz vermez. Çünkü Elif kıza verilmiş sözü vardır.

ANLATICI: Eseri keserek konu hakkında bilgi veren kişiliktir.

SÜFLOR: Tiyatro oyuncularına şaşırdıkları yerde metni hatırlatan kişi.

²⁵ Aras, a.g.e., s.46.

²⁶ a.g.e., s.5.

²⁷ a.g.e., s.48.

2.1.4. Tema

Nezihe ARAS'IN Ballar Balını Buldum adlı oyununda Yûnus'un ergenlik dönemindeki Allah inancı, ölüm korkusuna ve hayata bakış açısıyla Tapduk Emre'nin dergâhına girişi ve hocasının himmet mi istersin buğday mı demesiyle Yûnus'un buna verdiği himmet cevabıyla değişen yaşamı ve nasıl etkilediğini gözlemliyoruz.

2.1.5. Mekân

Birinci Perde, ilk sahne, Sarı köy'ün harman yeri, etrafta düz bir alan, burada işleriyle uğraşan köylüler, genç bir adamla bir iki kız elindeki yaba ile samanları ve sapları savurur.

İkinci sahnede, tiyatro sahnesi, sahnede siyah perde bulunur. Başını kaldırıncı karşı duvardaki kitaplığı görür, ona koşar. Bir siyah eteklik, mor bir kadife etek giymiş kadın, yanında güzel giyimli kır sakallı bir adam [40-45] Bu ikisi bir parkın sıraların birinde oturuyor.²⁸

Üçüncü sahnede, fondaki siyah perde kalkmış ortaya bir bostan dolabı ve bir salkım söğüt ağacı ile kır kesiti çıkmıştır.²⁹

İkinci perde, birinci, ikinci ve üçüncü sahne; Tapduk Emre'nin dergâhı, Sulucakarahöyük, dergâhın bahçesinde şadırvan ve şadırvan taşı bulunmaktadır.

Dördüncü, beşinci ve altıncı sahne; tiyatro sahnesi, beyaz perdeye canlı türlü yeşillerle bezenmiş bir orman yansıtılmıştır. Ağaçların kıyısında yine bir akar çeşme Yûnus bu ormanın kenarındaki yoldan yürüyerek sahneye girer.³⁰

Yedinci sahnede Rejisör masanın önünde oturur vaziyettedir.

Oyunların bir sınıflaması da, daha çok sahneye korluk açısından. Her oyunun bir ya da iki ögesi ötekilerden daha önemli, daha belirgindir. Buna “odak noktası” diyebiliriz. Oyunun sahne düzeninde daha çok bu odak noktası göz önünde tutulur; öteki öğelere göre daha bir vurgulanır. Ancak bunun saptanması biraz da kişisel bir yoruma elverişlidir.

²⁸ Aras, a.g.e., s.11.

²⁹ a.g.e., s..5

³⁰ a.g.e., s.45.

2.1.6. Olay örgüsü

Sahnedekiler donmuş bir şekildedirler. Oyunun başlangıcında ve sonunda, oyun kişilerinden olan Yûnus'un konuşmasıyla karşılaşırız. Yûnus, kendi köyü olan Sarı köy'de, harman yerindedir, kendi içinde bulunduğu ergenlik dönemi bunalımı, Allah ve inanç kavramı hakkında fikirlerini, olgunluk dönemindeki yaşadıkları ve geçmiş ile günümüz arasında gelgitler yaparak anlatır. Tiyatro sahnesinde bulunan oyuncularını tanıtır ve oyundaki yerini alır. Oyunun sonunda Yûnus yine konuşur, anahtar ilke bulunmuştur, bu pazarda benim işim bitmiş demektir.

1) Yûnus'un, ergenlik döneminde Sarı köy'de Kadınanası ile aralarında geçen Allah, varlık, yokluk inancını tartışmaları.

2) Tiyatro sahnesinde rejisörün oyuncuların performansından memnun olmaması daha iyi nasıl mükemmele ulaşırım diye düşünmeye başlaması.

3) Sahneye Yûnus'la birlikte altı tane daha Yûnus'un girmesi, Âşık Yûnus, Miskin Yûnus, Abdal Yûnus, Dertli Yûnus, Asi Yûnus, tiyatro oyuncularını ve rejisörün sürekli olarak Yûnus'a ve diğerlerine soru sormaları.

4) Kendisinin okuması yazması olmayan cahil halk ozanı olmadığını söyler. Geçmişten ve günümüzden örnek vererek ispatlaması.

5) Derviş Yûnus'un, Yûnus Emre'nin himmet mi istersin, buğday mı istersin pazarlığının hikâyesini anlatmaya başlaması ve Yûnus'un olgunluk dönemine başlaması.

6) Tapduk Emre'nin dergâhına gitmesi orada hocasına hizmet etmesi.

7) Elif kızla buluşması ve istemeyerek de olsa ondan ayrılmak istemesi, Tapduk Emre'nin kızı Gül misal'in Yûnus'a evlenme teklifinde bulunması ve Yûnus'un ren etmesi.

8) Tapduk Emre'nin Yûnus'a kendi dünyasının dar olduğunu ve seyahat verildiğini söylemesi.

9) Yûnus'un sadece rejisöre gözükmesi ve diğer oyuncuların bunu görmemesi, Yûnus'un rejisöre artık çalışmalarını düzenle başlar, ahenkle yürür gönül rahatlığı içinde sona erer diyerek sözünü tamamlaması.

2.1.7. Yapı

Oyunda kişilerin birbirleriyle olan çatışmaları söz konusudur. Bu çatışmalar Yûnus ile Âşık Yûnus ve diğer Yûnuslar arasında ve Rejisörle; 1. Kadın, 2. Kadın, 1. Erkek, 2. Erkek arasındadır.

ASİ YÛNUS -Yavaş yürü biraz.

YÛNUS -Yoruldu mu?

ASİ YÛNUS -Ben yorulurum.

YÛNUS -Öyleyse şu pınarın başında dinlenelim, derdin neyse anlat. Yûnus odun yükünü yere bırakır baltasına dayanır. Baltanın demir kısmı kırmızı çiçekli bir bezle sarılıp bağlanmıştır.

ASİ YÛNUS -Gene baltanın başı bağlı. Kadın kısmının baş bağlaması gibi. Hoşuma gitmiyor.

YÛNUS -Bu töremizdir. Atalarımızdan kalma. Sebepsiz değil.

ASİ YÛNUS -Sebep neymiş?

YÛNUS -Genç ağaçlar baltanın keskin ucunu görünce korkar. Kuzular ve koyunlar da bıçaktan korkar. Ağaçlar korkunca özsuynunu salıverirler. Koyunlar da kasap bıçağını görünce... Ben bilerek kimseyi korkutmak istemem.

ASİ YÛNUS -Ama yine de ağaçları kesiyorsun?

YÛNUS -Ben yalnızca kendiliğinden kuruyan ağaçları kesiyorum

ASİ YÛNUS -Bir de neye kızıyorum biliyor musun?

YÛNUS -(Güler) Sen vara-yoğa... Asi Yûnus. Sen her şeye kızsın...³¹

1. KADIN -Doğru vallahi. Sap derken saman diyor. Hiçbir şey anlaşılmıyor

REJİSÖR -Size ne kardeşim. Siz oyununuza bakın.

2. ERKEK -Ama abi... Anlayamadığı şeyi oynamıyor insan.

1. REJİSÖR -Dikkatli okumazsanız, düşünmezseniz, çalışmazsanız bu Allah'ın belası teksti nasıl anlayacaksınız.

³¹ Aras, a.g.e., s.46.

1. KADIN -Bütün bunları yok mu farz ediyor? Yani.

1. ERKEK -Belki de tartışıyor.

REJİSÖR -Ne tartışması? Adam açık-seçik söylüyor yahu (Rejisör kızın elindeki teksti alır. Okumaya başlar. Bu, vurgusuz, dümdüz okumadır).

1. ERKEK -(Hafif bir alayla başını kaşır) Neden ki (Güler), Şimdi sen yorumla lütfen.

REJİSÖR -Dinlemiyorsun.

1. ERKEK -Yok Reis. Dinliyorum. Dinledim anlıyorum.

REJİSÖR -Anlamazsın tabii! Yalnız kulağınla dinlersen anlamazsın.³²

1. KADIN-Ahkâm kesmeye başladı, bugünün deyimiyle kafa ütölemeye.

ASİ YÛNUS -(İkinci Kadın'a) Çok konuşuyor değil mi? Eminim sana da aşkını anlatıyordur. Hep âşık olur, hep anlatır. Yûnus'un âşık yüzüdür o. Sana söylediklerini her şeye, herkese söyler inan... Karıncaya, kurda, kuşa...

DERVİŞ YÛNUS -Tevekkeli Asi Yûnus'a çıkmamış senin adın.

ÂŞIK YÛNUS -Değil mi? Ama Yûnus'un kişiliğinde yeni bir çağın bilinci oluşuyordu. İlkin o da bilemedi bunu.

2.1.8. Zaman

Vaka günümüz olarak geçmekle birlikte bazı sahnelerde 13. yüzyıla Yûnus'un yaşadığı dönemlere geri dönülmüştür.

Oyunda zamanla ilgili olarak şu ifadeler yer alır:

1. KADIN -Biz çocukken bir köyde otururduk. Yaz kış güneşle ısınırdık.³³

REJİSÖR -Bugün prova yapmıyoruz.³⁴

REJİSÖR -Ey Lonesco Hazretleri! 20. yüzyılın büyük arayıcısı.³⁵

³² Aras, a.g.e., s.33.

³³ a.g.e., s.7.

³⁴ a.g.e., s.10.

³⁵ a.g.e., s.11.

YÛNUS -Evet 13. aramızdaki yüzyıllara merhaba! Gene de sinirlenme böyle. İstersen: (...)³⁶

YÛNUS –“HAK BENİM” dedi. Önemli bir sözdür bu. O günün koşullarında! Onu Taşlayarak öldürdüler. Bugün varoluşçular, egzistansiyalistler, varlık birlikçiler, birtakım bilim adamları... Tabii değişik ifadelerle hep söylüyor ama. Kimsenin iplediği yok. Felsefenin o görkemli ve süslü diliyle tabii.³⁷

REJİSÖR -Bilmiyorum. Onu birden karşıma buldum. 13. yüzyıldan geliyorum. Geçen yüzyıllara merhaba! Dedi. Lonesco’yu filan da biliyor.³⁸

Yaşanılan an söz konusudur. Ancak oyunun içinde zaman zaman geçmişe dönük kimi olaylardan bahsedilmiştir. İkinci perdenin birinci sahnesinde yer alan Âşık Yûnus, Yûnus, Miskin Yûnus’un, 13. Yüzyıla geri dönüş konuşmalarında görebiliriz.

ÂŞIK YÛNUS -Günlerden bir gün. Bizimki geldi. Sulucakaracahöyük’te Bektaş adına kurulmuş Mihman evine kondu.

YÛNUS -Hayırlı günler arkadaş, adını bağışlar mısın?

MİSKİN YÛNUS -(Üzerine bir şeyler alır oynar) Adım Ali, Yolculara delilik ederim. Bana Delil de yeter.

YÛNUS -Benim de adım Yûnus. Mihalıççık kariyesinin Sarı köy’ündenim. Duyduk ki Bektaş nam varlıklı bir büyüğümüz, kıtlığa girenlere buğday dağıtırmış. Köyümde kıtlık var-Bebe belik dağ bayır dolaşıyor kök toplayıp kök kemiriyor. Köy kocaları Yûnus gitsin Karaca höyük sahibinden buğday istesin dediler. Ben de buğday alamaya geldim buraya!

MİSKİN YÛNUS -Anladım hoş geldin. Şadırvanın kenarına buyur, otur. Biz kendisine bildiririz... Alır kısmetini gidersin.

YÛNUS -(Endişeli) Ne zaman? Verir değil mi?

³⁶ Aras, a.g.e., s.13.

³⁷ a.g.e., s.17.

³⁸ a.g.e., s.23.

MİSKİN YÛNUS -Bugüne kadar kimseyi çevirmedi. Ama zamanını biz bilemeyiz.³⁹

2.1.9. Anlatım Teknikleri

2.1.9.1. Mimesis

Olayın aracısız olarak canlandırılmasıdır. Daha çok tiyatrolarda yer alır. Eserden örnek verecek olursak;

REJİSÖR – Dün... siz gittikten sonra buraya geldi...

2.ERKEK– Kim?

REJİSÖR – Yunus. Yunus Emre.

2.KADIN – Nasıl geldi yani?

2.ERKEK– Ne diyorsun sen?⁴⁰

2.1.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem)

“Gösterme, bir olayı ya da durumu, belli bir zaman ve yer içinde, daha çok kişiler arası konuşma ve eylem biçiminde okuyucuya sunmaktır. Gösterme yönteminde okuyucu kendini iyice olayların içinde hisseder; çünkü olaylara sanki geçtikleri sıra da tanık olmaktadır. Bu yüzden duyguların yoğun olduğu anlar için kullanılır.”⁴¹

Oyunda yer alan olayların canlandırılarak sergilenmesi nedeniyle bu yöntem kullanılmıştır.

2.1.9.3. Nesnel Tasvir

Oyunda gerek şahısların tanıtılması gerekse mekân tasvirleri araya yorum katılmadan yapılmıştır.

2.1.9.4. Geriye Dönüş Tekniği

Oyunda yer alan geriye dönüş tekniğini İkinci perdenin birinci sahnesinde yer alan Âşık Yûnus, Yûnus, Miskin Yûnus’un, 13. yüzyıla geri dönüş konuşmalarında görebiliriz.

³⁹ Aras, a.g.e., s.36-37.

⁴⁰ Aras, a.g.a., s.23.

⁴¹ Mehmet Tekin, (2010), *Roman Sanatı*, Ötüken Neşriyat: s.191.

ÂŞIK YÛNUS -Günlerden bir gün.. Bizimki geldi. Sulucakaracahöyük'te Bektaş adına kurulmuş Mihman evine kondu.

YÛNUS -Hayırlı günler arkadaş, adını bağışlar mısın?

MİSKİN YÛNUS -(Üzerine bir şeyler alır oynar) Adım Ali. Yolculara delilik ederim. Bana Delil de yeter.

YÛNUS -Benim de adım Yûnus. Mihalıççık kariyesinin Sarı köy'ündenim. Duyduk ki Bektaş nam varlıklı bir büyüğümüz, kıtlığa girenlere buğday dağıtırmış. Köyümde kıtlık var-Bebe belik dağ bayır dolaşıyor kök toplayıp kök kemiriyor. Köy kocaları Yûnus gitsin Karaca höyük sahibinden buğday istesin dediler. Ben de buğday alamaya geldim buraya!

MİSKİN YÛNUS -Anladım hoş geldin. Şadırvanın kenarına buyur, otur. Biz kendisine bildiririz... Alır kısmetini gidersin.

YÛNUS -(Endişeli) Ne zaman? Verir değil mi?

MİSKİN YÛNUS -Bugüne kadar kimseyi çevirmedi. Ama zamanını biz bilemeyiz.

2.1.9.5. Diyalog Tekniği

İncelenen metin bir tiyatro eseri olduğu için diyalog tekniği kullanılmıştır.

DERVİŞ YÛNUS – Çorbanı içtin mi dost?

YÛNUS – İçtim.

DERVİŞ YÛNUS – Kaç gündür buradasın?⁴²

2.1.9.6. Montaj Tekniği

Yûnus Emre'nin şiirleri Ballar Balını Buldum isimli oyunda kalıp halinde montaj tekniği kullanılarak yerleştirilmiştir.

⁴² Aras, a.g.a., s.38.

İktibas: “Alıntı, aktarma, ödünç alma. Nesir de ve Nazım da fikri kuvvetlendirmek için başka kaynaklardan veya tanınmış kişilerden parça almaya denir.”⁴³

Miskin Yûnus biçareyim
Baştan ayağa yareyim
Dost elinden avareyim
Gel gör beni aşk neyledi

Asi, Yûnus söyler sözün
Yaş doldurmuş iki gözüüm
Bizi bilmeyen ne bilsin
Bilenlere selam olsun

2.1.9.7. Anlatma Problemi

Oyunun genelinde akıcı ve yalın bir dil kullanılmıştır.

Günlük konuşma diline de yer verilmiştir.

KADIN ANA -Tövbe tövbe, Cahil oğlan N’oluyor sana?(Uyarırcasına)
N’oluyor sana dedim!

YÛNUS -Bilmiyorum. Ben ondan var, deyince de korkuyorum. Yok deyince de korkuyorum.

1. KADIN -Aman ne güzel

2. ERKEK -Bu da yok tekste!

2. ERKEK -Sana ne yahu?

1. KADIN -Geceleri ortalık aydınlansın diye lamba yakardık.

2. KADIN -Bugüne göre çok ucuzdu. Ama. Bugün de, elektrikler kesilince mum yakıyoruz.

⁴³ *Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi*, (1980), Devirler, İsimler, Eserler, Terimler, Dergah Yayınları, İstanbul, C.4, s.356.

REJİSÖR -Çıldırдың mı siz?

1. ERKEK -Yoo-Reis, biz değil yazar çıldırmış.

1. KADIN -Doğru vallahi sap derken saman diyor. Hiçbir şey anlaşılmıyor.⁴⁴

Argo kelimelere de rastlanır.

YÛNUS -Kasılma Relax ol. Bırak kendini. Yani huzur içinde dinle beni.⁴⁵

1. KADIN -Sen de amma nane mollasın ha!⁴⁶

2. KADIN -Tuhaf bir şaka oldu bu.

1. ERKEK -Ama ne şaka! Tozuttu iyice galiba.⁴⁷

ASİ YÛNUS -Ahkâm kesmeye başladı. Bugünü ifadesiyle kafa ütülemeye.⁴⁸

Samimi hitap ifadeleri de kullanılmıştır.

1. ERKEK -Selam Reis.

1. KADIN-Kim söyledi.⁴⁹

DERVİŞ YÛNUS -Yalnız. Bak, bak asıl onu şunu sor.⁵⁰

Oyunda ikilemeler de yer almaktadır.

YÛNUS:

Cennet cennet dedikleri birkaç köşkle birkaç huri

İsteyen ver onları, bana seni gerek seni.⁵¹

REJİSÖR -Sıkıldım senden be. (Susarlar, Rejisör bu bağırmadan da utanır bir an yavaşlar, alnındaki terleri siler nefes nefese) Adını, gerçek kimliğini burada ne

⁴⁴ Aras, a.g.e., s.8.

⁴⁵ a.g.e., s.19.

⁴⁶ a.g.e., s.21.

⁴⁷ a.g.e., s.21.

⁴⁸ a.g.e., s.28.

⁴⁹ Aras, a.g.e., s.32.

⁵⁰ a.g.e., s.36.

⁵¹ a.g.e., s.26.

aradığını (Gene sesi yükselir) bana neden musallat olduğunu söylemezsen. Seninle tek bir kelime konuşmayacağım, bilmiş ol.⁵²

Ayrıca oyunda tamlamalar da kullanılmıştır.

ABDAL YÛNUS -Başlangıç Cünun dönemi ama o dönem bitmez ki! Ne insanda ne toplumda. Daima yaşayan bir olgudur. Bazen gizli, bazen açık, bazen seçik. Ama iyisi bunlar size o kendi anlatsın!⁵³

YÛNUS -Genç ağaçlar baltanın keskin ucunu görünce korkar. Kuzular ve koyunlar da bıçaktan korkar. Ağaçlar korkunca özsuğunu salıverir. Koyunlarda kasap bıçağını görünce. Ben bilerek kimseyi korkutmak istemem.⁵⁴

2.1.10. Değerlendirme

Ballar Balını Buldum isimli oyun, iki perdeden oluşmaktadır. Birinci perde iki sahne, ikinci perde yedi sahnedir.

Eserin dili sade ve akıcıdır. Aslında dil bir amaç değildir; bir araçtır. Tiyatro sanatında da amaç, biçimdir. Tiyatroyu, hayata yakın ve benzer kılan, bir hayatın şu veya bu şekilde sunulmasıdır. Örneğin Yûnus'un kendi halinde köy halkından biri olmasını, âşık olmasını buna örnek olarak verebiliriz.

Ballar Balını Buldum isimli oyunda Yûnus'un yaşadığımız döneme geldiği bölümlerinde; 1. Kadın'ın Yûnus'u okuma yazması olmayan bir halk ozanı gibi tanıtması, Yûnus'un cahil bir halk ozanı olmadığını "İlim İlim bilmektir" ile başlayan dördlüğü söylemesiyle ispatlamıştır. Kuşaklar arasında çatışmaları da görmekteyiz eserimizde;1. Kadın'ın bunu Sokrat söylemişti sözüne Yûnus'un başkaları söyletince ezberletildiğini, bir tür kompleksin oluştuğunu Yûnus dile getirmektedir. Eserdeki tiyatro oyuncularının kafasındaki Yûnus'un cahil, halk ozanı imajı Yûnus'un Mevlana'dan, Freud'dan v.b. bahsetmesi ve gönüllere coşku veren dörtlükler söylemesiyle tam tersine hayranlık uyandıran mükemmel bir insan tipine dönüşmüştür.

⁵² a.g.e., s.34.

⁵³ a.g.e., s.34.

⁵⁴ a.g.e., s.34.

Yaşadığı dönemin bütün özelliklerini yüreğinde duyan Yûnus, hayatı içinde yaşadığı toplumla birlikte yaşayan, Allah sevgisi kadar insan sevgisinde de engin olan bir Yûnus'u görüyoruz.

Eserimizde, sevginin ölümsüzlüğünü anlatılmak istenmektedir. Yûnus'un şiirlerinin de kullanıldığı oyunda Yûnus Emre'yi ölümsüz kılan tarafın sevgi olduğu vurgulanır. Sevgi, günümüz insanının anlamakta zorlandığı bir unsurdur.

Nezihe ARAS'ın Ballar Balını Buldum isimli tiyatro eseri geçmişten günümüze Yûnus Emre olarak ana hatlarıyla verilmiş, Yûnus Emre'nin 13. yüzyıldaki canlılığını günümüzde de koruduğunu toplumumuzu yine aydınlattığını Ballar Balını Buldum isimli tiyatro eserinde görüyoruz.

2.1.10.1. Son

Rejisör'ün, tiyatro oyununu başarıyla oynatması ve Yûnus'a bir kez daha seyahat verilip oradan ayrılmadan önce rejisöre başarı dilekleriyle oyun biter.

2.2. YÛNUS EMRE (SEBAHATTİN ENGİN)

2.2.1. Kitabın Künyesi

Sabahattin ENGİN'in, Yûnus Emre isimli oyun II perdeden oluşmaktadır. I. perde yedi sahneden, II. Perde ise altı sahneden meydana gelmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları:844, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 89, Öğretmen Yazarlar:47, Milli Eğitim Basımevi tarafından 1990 yılında, İstanbul'da basılmıştır.

2.2.2. Kurgu

2.2.2.1. Özet

Yûnus Emre isimli oyun, 1260 yılının Anadolu'sunda geçmektedir. Bir köy odasında başlar. Bu köy odası bir ay öncesinde dayalı döşelidir ama eşkıyalar bu köy odasını soymuşlar, karşı duran üç babayiğidi de öldürmüşlerdir. Yıkık dökük olan bu köy bir ay öncesinde baştanbaşa şevk içindeydi. Köy odasından içeriye üç kişi girer, birisi göçmen bir Derviş'tir. Ötekiler, o yakalardan bir kadınla kardeşidir. Göçmen Derviş, Yûnus Emre'yi görebilmek en büyük arzusu olduğunu oradakilere anlatır. Yûnus'un nerede bulunduğu kestirilmez ki. İsteddiği zaman istediği yerde olurmuş. Ermişlerin en yücesi, çok büyük o. Hızır gibi. Göçmen Derviş, Yûnus Emre'nin anlatılan kudrete nasıl geldiğini merak etmesi üzerine, Erkek açıklar;

- Onu anlatmak zor. Ben bile getiremem ki. Kendini yenerek, kendi kendisini aşarak diyorlar. Bunun anlamını pek kavrayamıyorum. Bir şiirini okuyayım der:

Adımız miskindir bizim,
Düşmanımız kindir bizim,
Biz kimseye kin tutmayız,
Kamu âlem birdir bizim.⁵⁵

Bir tıkrı işitilir. Don, gömlekle kalmış vaziyette Yûnus içeriye girer ama oradakiler onu zavallı biri zannederler. Kadın torbamda bir şalvarım vardı onu sana vereyim, çıkarır kapıda durmakta olan Yûnus'a verir. Orada bulunanlar Yûnus'un soyulduğunu zannederler ama Yûnus soyulmadığını, yolda çok fakir birisini gördüğünü, ben nasıl olsa giyecek bir şey bulurum, diyerek verdiğini oradakilere anlatır. Yûnus'a

⁵⁵ Sabahattin Engin, (1990), *Yûnus Emre*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul: s.10.

dervişe benzediğini söylerler, derviş olmaya yelteniriz der. Yûnus, Göçmen Derviş'e nereden gelip nereye gittiğini sorar.

Göçmen Derviş; -Horasan'dan gelip gelirim. İslam dünyasının öte başına ulaşmak isterim. Karınca kararınca pınarımızdan serin sular akıtmak İçin. Kismet olursa nasipsizlere bu arada Nefes vermek dileriz. Kendimizi aşarak ötelere geçmek muradımız. Ama bu işi herkesten daha iyi yapan bir Türkmen varmış, Yûnus Emre.

Yûnus; -İnanmayın Yûnus'un gerekeni yapabildiğine hiç inanmayın demesi üzerine, erkek ve kadın Yûnus'a çok şiddetli şekilde kızarlar. Hatta kadın söküğünü dikmekle olduğu gömleği bile fırlatır. Yûnus; Allah'tan başka kimsenin adı besmeleyle ağza alınmaz. Herkes kendisini bilmeli. Olduğu gibi görünmeli. Görünmezlerse onlara gerekli dersi vermeli.

Erkek; -Pencereden dışarı bakar, birden ayağa kalkar, kapıya doğru yürür, ayağa kalkın buraların en ulu dervişleri geliyor der. İki tane Derviş gelmiştir. Yazar bunlara, Birinci Süslü Derviş, Birinci Süslü Derviş isimlerini vermiştir. Süslü Dervişler, içerde bulunan kişilerden rahatsız olmuşlar onların orayı terk etmelerini istemişler fakat Yûnus diğer kişilerin gitmelerini engellemiştir.

Yûnus: -Durunuz! Gitmeyiniz (Sert) gitmeyiniz. Size söylüyorum. Şuna yana gelin. (Etkili ve uyumlu bir sesle okur)

Derviş der ki bana sen Derviş olamazsın,
Dövene elsiz gerek, sövene dilsiz gerek,
Derviş gönülsüz gerek, sen Derviş olamazsın.

Derviş dedikleri hırka ile taç ile değil,
Gönlün Derviş eyleyen hırkaya muhtaç değil,
Hırkanın ne suçu var sen yoluna varmazsan,
Var yoluna yürü sen, er yolun kalmış değil.⁵⁶

Bu şiiri okuyunca Süslü Dervişler çok sinirlenirler, Yûnus Emre'ye hakarete varan cümleler kullanırlar. Bu şiirler senin ağzına yakışmıyor bu şiirler kime ait diye sorarlar. Yûnus şiirlerin kendinin olduğunu söylese de inanmazlar, diğer kişiler evet

⁵⁶ Engin, s.12.

Yûnus Emre'ye benziyor evet o derler, Süslü Dervişler ne bilelim onun Yûnus Emre olduğunu söylemedi diye kendilerini savunurlar.

Yûnus: -Siz derviş olamazsınız. Derviş iyi yürekliliğin örneğidir. Halkın ve hakkın hizmetindedir. Dervişlik gösterişin, çıkarın dışında bir ahlâk okuludur. Onun yol göstericisi vicdandır.⁵⁷

Kadın, Yûnus'un eline ayağına sarılır, özür diler. Genç Derviş, Yûnus Emre'yi görmek istediğini ve çok istediği için de Allahın nasip ettiğini söyler. Samimi ortamda karşılıklı konuşmalar geçer, Genç Derviş ortalığın çok karışık olduğunu, nasıl düzeleceğini sorar.

Yûnus: -Her çağın kendine özel bir havası vardır. Olumlu olumsuz olabilir. Halk birçok nedenler yüzünden o havaya uyuverir. Ama suçu onlarda aramayalım. Çağın kendinde arayalım. Gereken ödevini yapmayan mevki sahibi kişilerde arayalım. Böyle zamanlarda durmayacağız. Sevmeyi sevmeyi öğreteceğiz.⁵⁸

Genç Derviş, Yûnus Emre'nin nereli olduğunu, anne, babasının ve çocuklarının olup olmadığını sorar, Yûnus; bu milletin malı olduğunu, insanlık için didindiğini, onlara karınca kaderince yardımcı olduğunu söyler. Fakat kendisi hakkında bilgi vermez.

1. perde ikinci sahne, 1243'Kösedağ savaşının sonucunda Selçuklular, Moğollara yenilir. Halk bitkin, kötü idare ve sıkıntıların bütün yükünü omuzlarında taşıyor, Selçuklu hükümeti, Moğolların kukla hükümeti haline geliyor.

Böyle bir hengâmede, 1260 yılının sonbaharında Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhındayız. Dergâhın holünde Kadıncık Ana ile Çömez konuşmaktadır. Bir genç eşiğiyle yolda topladıkları alıçları Hacı Bektaş-ı Velî'ye sunmak için dergâha gelir. Tohumusuz kaldıklarını, tarlaya biber serpmediklerini, kötü kötü düşünürken Hacı Bektaş-ı Velî'nin yardımcı olacağını düşündükleri için geldiğini söyler. Çömez içeri girer Yûnus'un derdini, Hacı Bektaş-ı Velî'ye anlatır. Efendimiz ona buğday yerine nefes versek olmaz mı diye söyledi der. Yûnus bana tohumluk gerek diyerek kabul etmez. Kadın Ana, Yûnus'un iyice düşünmesi gerektiğini ona öğütler. Yûnus nefes

⁵⁷ Engin, a.g.e., s.14.

⁵⁸ a.g.e., s.15.

istediğini söyler. Hacı Bektaş-ı Velî, Yûnus Emre'nin Tapduk Emre'nin dergâhına gitmesini, orada gerekeni bulacağını söyler. Yûnus Kadıncık Ana'ya, Hacı Bektaş-ı Velî'nin neyi olduğunu sorar.

Kadın Ana; - Hacı Bektaş-ı Velî Horasan'dan gelirken garip bir güvercin gibiymiş. Kişi tek başına olunca böyle bir hengâmede ona dalaşanlar çok olur. Bu yüzden karga kılıklılar üstüne üşüşmüşler. Çullanmışlar. Hacı Bektaş-ı Velî yarâdana sığınarak kendisine saldıranların arasında sıyrılmış. Yara bere içerisinde bir duvar kenarında yata kalmıştır. Fakir bir köylü kadın onu görür. Evine götürür. Sarar sarmalar. İyi eder (durular) işte o kadın benim. (...)”⁵⁹

Tapduk Emre'nin dergâhına gitmeden Kadın Ana'nın elini öperek oradan ayrılır.

Birinci Perde üçüncü sahne, Tapduk Emre'nin dergâhında bir ter Demirci, Fırıncı, Marangoz, Derviş ile birkaç kişi daha vardır. Karşılıklı konuşurlar. Tapduk Emre, yeni gelen Can'a ikrar verecekmiş.

Fırıncı; -Denemeden mi ikrar verecekmiş.

Marangoz; -Hacı Bektaş-ı Velî yollayınca denemeye gerek kalmaz.

Derviş; -Bugüne kadar Hacı Bektaş-ı Velî'nin kimseyi öğütlediğini hatırlamıyorum. Bu delikanlının bir mutlu özelliği olmalı.⁶⁰

Yûnus'u yanlarına çağırırlar, Tapduk erenlerinin arasına katılmak ve bir mevki sahibi olmak için kapılardan sen de geçmeye çalışacaksın, Yûnus'a yüreğini onu dilediğini söyler.

Tapduk Emre; -Yûnus, kendi benliğinle, erenler katında, mürşidine teslim olmaya benimsedin rıza gösterdin mi?

Yûnus; -Gösterdim benimsedim.⁶¹

Yûnus Emre'ye, Tapduk Emre birçok nasihatlerde bulunur. Yolun çok çetin ve zor olduğunu, kendine egemen olmasını gerektiğini, yalan söylemeyeceksin, haram yemeyeceksin v.b tavsiyelerde bulunur. Yûnus da o güce ulaşmak için bütün buyrukları

⁵⁹ Engin, a.g.e., s.24.

⁶⁰ a.g.e., s.25.

⁶¹ a.g.e., s.26.

yerine getireceğini söyler.

Birinci Perde dördüncü sahne, 1266 yılı uzun süre Konya’da kalan Moğollar Selçuklu Sultanlarının mezarlarının bulunduğu kalelerin dışındaki tüm kaleleri yıktırdılar. Halkı birbirine düşürdüler. Anadolu halkı yoksul, çaresiz, bitkin ve kardeş kavgası içerisindedir.

Bir yamaç, yanda birkaç ağaç, yamacın hemen sağında birkaç kişi bulunmaktadır. Kadın, dünyayı ortadan kaldırmalı diye dertlenir. İhtiyar dünyayı ortadan kaldırmak değil de düzeltmek gerektiğini söyler. İhtiyar Kadın neden bu hallere düştük demesi üzerine, İhtiyar üzerimize düşeni yapmadık, hatayı kendimizde aramamız gerektiğini söyler.

İhtiyar; -Biz toza bulanmış keçeye benzeriz milletçe, Vurdukça tozarız. Tozduğumuz sürece de canımız çıkmaz. Bileniriz. Tam canımız çıkacağını sandığımız anda bir ulu çıkar. Yanlış konuştum. Bir ulu değil iki ulu. Biri bize Nefes verir, öteki birliği düzeni sağlar. Uyuduk, çalışmadık. Baştakiler birbirine düştüler.⁶²

İki eşkıya orada bulunanlara ellerinde ve ceplerinde ne varsa boşaltmalarını ister. Orada bulunan hiçbir değerli eşyalarının olmadığını söylerler. İstedikleri değerli eşya bulamayınca kadını götürmek isterler, yanında bulunan çocuğu ağlar. Birinci eşkıya iyi niyetli biridir fakat ona yol gösteren biri olmadığından bu hallere düşmüştür. Kadını götürme konusunda, birinci eşkıya, ikinci eşkıya ile kavga ederler, ikisi de yuvarlanır, kadını ikinci eşkıya öldürür.

Birinci Perde beşinci sahne, Yûnus sırında bir küfe olduğu halde sahneye girer, gördüm bir kadınla iki adam öldürmüşler. İhtiyar zaten yaşamıyorlardı, Başka başka bakımlardan hepsi yaşamaktan nefret ediyorlardı. Yûnus, her ne olursa olsun hayatı sevmek gerektiğini söyler. Bir gün gelecek sevgi çiçekleri açacak. Herkes birbirini sevecek. O zaman yağ bala katılacak. İhtiyara buna inanmasını ister.

1. Perde altıncı sahne, Yûnus’un odasında, Yûnus Emre ve benzerinin karşılıklı konuşmalar içerisindedirler.

Yûnus, -Seni hem severim, hem de senden çekinirim. Peki, ne yapmalıyım ki içimdeki kuruntulara son vermeliyim.

⁶² Engin, a.g.e., s.30.

Benzeri; -Tapduk Emre Hazretlerinin buyruklarını yerine getirdin. İnsan varlığının bilincine erişebilmek için gereken kapıları birer birer aşmağa başladın. Dinin biçimce kurallarını aşarak Şeriat kapısına geldin.

Bunun yetmeyeceğini Yûnus'un kendisi için yeteceğini fakat çevren için yetmeyeceğini söyler. Yurtta aydınlık isteyen, dirliğe düzenliğe hasret kalmış ışıktan nasibini almamış kişilere ışık olmasının gerektiğini söyler.

Benzeri; -Dikkatli ol. Bu arada seni yolundan ayırmak isteyenler, çıkabilir. Sen beni unutmayacağın sürece ben seni hiç mi hiç unutmam.⁶³

1. Perde, yedinci sahne, Tapduk Emre'nin dergâhında bir yer, ortada Demirci, sağda Fırıncı, solda Marangoz çalışmaktadır. Demirci, Yûnus'un ortalarda görünmediğini şimdiye kadar gelmesi gerektiğini diğer arkadaşlarına söyler. Yûnus içeriye yüzü asık şekilde girer. Milletim boğazlaşır, yurdum ana baba gününe dönerken nasıl yüzüm gülsün. Orada bulunan Demirci, Fırıncı, Marangoz kişi kendine düşeni yaparsa mutlu olur derler. Hepsi kendilerine göre haklıdır ama Yûnus ya bizden başkaları, ya bizler gibi kutsal dergâha sığınamamış olanlar, tehlikelerle baş başa bulunanlar. Diğerleri de Yûnusa hak verirler. Yûnus'un olgunlaştığını düşünürler.

Yûnus: -Henüz olmadığımı biliyorum. Beni paramparça eden halkın sevgisizliği, onu yeşertmenin gerektiğine inanıyorum. Bu gücü kendimde bulamadığım için kötümserim.⁶⁴

Kadın Ana odaya gelir herkes hürmet gösterir. Yûnus'a halin neden böyle olduğunu sorar, Yûnus da orada bulunan kişilerle aralarında geçenleri anlatır. Kadın Ana, Yûnus'a öğütler verir. Erenler toplantısında bulun kendini dene der. Bak şu yana üç derviş geliyor. Tamam, ben çekiliyorum diyerek Kadın Ana orada uzaklaşır. Selam vererek üç Derviş, Yûnus'un yanına gelirler. Seni sınamaya geldik ama önce karnımız aç onu doyurmamız lazım derler.

Birinci Derviş; -Buyur da kurulsun sofraya der.

Yûnus; -Buyurmak mı, kime buyurayım herkes evinde der.

İkinci Derviş; -İş çıkmaz bundan.

⁶³ Engin, a.g.e., s.40.

⁶⁴ a.g.e., s.46.

Üçüncü Derviş; -Desenize boşu boşuna taban tepmişiz buraya dek.

-Yûnus; Dervişler beni hor görmeyin. İstediklerinize nasıl ulaştınız onu anlatın.

-İkinci Derviş; Geçenlerde bir dağ başındaydık. Acıkmıştık. Allahtan istedik. Hemen bir sofraya kuruldu. Sen de dene kurulursa kurulur sofraya.

-Yûnus; Ellerini kaldırır. Buyur bir sofraya kurulsun. Yere bir sofraya kurulur. Birçokları çanaklar içinde yemekler getirir. Sofra kuruldu bitti derken ikinci gurup ellerinde sahan, tabak, çanaklarla girerler.⁶⁵

Dervişlerin de üçü hayretler içinde kalır bize kurulan sofradan daha büyük olduğunu söylerler. Yûnus Emre demek ki büyük dervişmiş, o kadar yücelmiş ki, bizler senin sofraya layık kişiler değiliz. Dervişler artık biz de daha çok aydınlanmak için gece gündüz çalışacağız.

İkinci perde, birinci bölüm, Bir harman yerinde Birinci Adam, İkinci Adam, Birinci Molla, İkinci Molla, Birinci Eşkıya, Delikanlı, Bir genç ve İhtiyar kendi aralarında konuşurlar. Geçenlerde Niğde’de bir başkaldırı olmuş binlerce insanı öldürmüşler. Mollalar olaylara dini yönden bakarak daha çok şeyler başımıza gelir, dini, Allah’ı unuttuk ondan, Allah bu yüzden rızkımızı kesti der. Eşkıyalarda dalga geçerek benim rızkımı kesmedi, bileğimin gücüyle rızkımı çıkarıyorum der. İhtiyar adam, eşkıyalara kızar ama çok sert tepki alır. İhtiyar adam Yûnus Emre’den bahseder.

Yûnus Emre der hoca,
Gerekse var bin hacca,
Hepsinden iyice,
Bir gönüle girmektir.⁶⁶

Bu dörtlüğü söyleyince Birinci Molla çok sinirlenir, bin hacca gitmekten efdalmış ha... Kâfir o der. İhtiyar, bu şiiri Birinci Molla’nın yanlış yorumladığını söyler. Orada bulunan herkes, Yûnus Emre’nin şu karşıdaki köyde ikamet ettiğini ve ona doğrusu sorulması gerektiğini orada bulunanlar kara verirler.

İkinci perde, ikinci bölüm, Bir köy odası, Yûnus içeri girer. Birinci Derviş, İkinci Derviş, Agop, Bir kadın, üç beş kişi daha vardır. Yûnus, Allaha karşı olsun halka

⁶⁵ Engin, a.g.e., s.50.

⁶⁶ a.g.e., s.57.

karşı olsun herkes kendi yaptığından sorumludur cümlesi bir bakıma doğrudur, bir bakıma da doğru değildir. İkinci Derviş, ibadetlerimizi eda etmemiz gerektiğini söyler.

Yûnus; -Hayat yalnız ibadet değildir. Çalışmakta bir tür ibadettir. Ama yalnız çalışmakta ibadet değildir, hayat yalnız eğlenmek de değildir. Gerektiğinde ibadet, gerektiğinde çalışmak, gerektiğinde edep içre eğlenmektir.

Bir dörtlük söyler:

Yürü yürü yalan dünya,

Yalan dünya değil misin?

Dolan dünya değil misin?

Yûnus: -Ben her kötümserlikten sonra daha başka türlü bir hızla iyimserleşir ve yolumda daha kesin yürüme kudretini kazanırım. Az çok hepimiz böyleyiz.⁶⁷

Yûnus, inancın hem en yüce, hem de en korkunç bir silahtır, sözünü farklı şekilde yorumlayan Molla Kasım ve çevresindekiler Yûnus Emre'ye haddini bildirmeleri gerektiğini söylerler.

İkinci perde, üçüncü bölüm, Yûnus Emre, Ahmet ve benzeri arasında karşılıklı konuşmalarla başlar. Saraya davet edildiğinden dolayı kendisi ve Ahmet hazırlıkları tamamlarlar. Yunus'un Benzeri, Yûnus'a saraya gideceğinden dolayı halktan gelen kişileri ikinci plana attığını, burnunun büyüdüğünü söyler. Kendisini çok ağır suçlamalarda bulunduğunu Yunus'un Benzerine söyler. Yunus'un Benzeri bu senin imtihanın halktan gelen gariban kişilerle görüşmen mi yoksa saray mı daha yeğdir der. Yûnus halktan gelen kişileri misafir eder onlarla sohbet etmeye başlar. Dertlerini sorar, dertlerinin ne açlık ne talan hiçbirinin olmadığını Yûnus'un bu illerden gideceğini, artık bizim anlayacağımız dilde şiir yazmayacağını duyduklarından buraya geldiklerini söylerler. Yûnus; kendi diliyle yazmayanın kendi diliyle konuşmayanın ne kendine, ne de yurttaşına hayrı olur, der. Benim için mutluluk sizinle olmaktır.

İkinci perde, dördüncü bölüm, Tapduk Emre'nin dergâhında bir yer, Tapduk Emre ile bir Derviş sohbet etmektedir. Yûnus hakkında denenlere bakılırsa durmadan dolaşıyormuş, yurdun dört bir yanını. Yûnus, Tapduk Emre'nin rüyasında dipdiri nur yüzü, bağı açık, bir tür serdengeçti şeklinde görmüştür. Yûnus'un neden elini öpmeye

⁶⁷ Engin, a.g.e., s.61.

gelmediği düşündüğünü ama yaptıklarını duyunca gücenmediğini söyler. Derviş haber getiri Yûnus Emre gelmiştir. Hakkında çok şeyler duyduk, yaptıklarıyla göğsümüz kabardı. Bunları senden duymak isteriz der Tapduk Emre, Yûnus, buyurduğunuz yolda yürümeye çalıştık. Tapduk, sen hepimizi bu yolda geçtin, biz sadece yakın çevremizi ısıyabildik sen ışıgın güneş gibi her yeri aydınlattı Fırıncı, Marangoz, Demirci de Yûnus'u gördüklerini çok memnun olurlar. Yûnus, Kadıncık Ana'yı sorar ve onun öldüğünü öğrenir.

İkinci perde, beşinci bölüm; Bir oda Molla Kasım ve adamına Yûnus'u kaçırarak getirecek olanların nerde kaldıklarını sorar. Yûnus Emre'yi getirirler ve onu silkeleyerek hep beraber eziyet etmek isterler. Şiirlerinde “neden kıldığımız namaz değil” sen neden yetmiş iki milleti bir tutarsın diyerek Yûnus'u silkelerler. Yûnus şiirlerimi siz yanlış yorumluyorsunuz demesine rağmen ona aldırış etmezler. İhtiyar, Erkek, Kadın, Birinci, İkinci Adam, Kopuzcu birkaç kişi daha girerek Yûnus Emre'yi kurtarırlar. Yûnus'u kurtaranlar diğerlerini yakalarlar onları bağlamak isterler, Yûnus Emre onları bağlatmaz orada bulunanlara teşekkür eder. Biz insanlara eziyet etmek için gelmedik. Onların bu hale gelmelerinde bizim de suçumuz var. Molla Kasım Yûnus'un ellerine sarılır af diler. Bundan sonra doğru yoldan ayrılmayacağına söz verir. Yûnus vedalaşarak oradan ayrılır.

İkinci perde, altıncı bölüm; Bir oda pencereden yakındaki mezarlığın taşları görülmektedir. Yûnus Emre bir yatakta yatmaktadır. Hastadır fakat ülkenin her tarafından iyi haberler geldiğinden dolayı çocuklarımız mutlu olacağından dolayı huzurludur orada bulunan derviş bizi bırakıp gidecek misin demesi üzerine zamanı geldiğinde bütün yaratıklar yerlerini değiştirecektir cevabını vererek bir dörtlük söyler.

Biz dünyadan gider olduk,
Kalanlara selam olsun,
Bizim için hayır dua,
Edenlere selam olsun.⁶⁸

Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelen çok sayıda insan, Yûnus Emre'yi ziyaret etmek için evinin bahçesine dolmuşlardır. Yûnus hepsinin içeri alınmasını istemesine rağmen yer darlığı nedeniyle, en yaşlılarını ve halkı en çok sevenler içeri alınırlar.

⁶⁸ Engin, a.g.e., s.86.

Karşılıklı sohbetten sonra, asıl sormak istediklerini Yûnus Emre'nin ısrarıyla aralarında bulunan yaşlı sorar.

Yaşlı; -Sana Hak vaki olunca o zaman bir yere gömüleceksin. Ama bizler, hepimiz, yatırını bizim İl'in sınırı içinde bulunmasını istiyoruz.

Yûnus; -Siz benim nerede gömülmemi istiyorsanız, ben orada olacağım. Kişi neyi bütün varlığıyla isterse onu yanı başında, tâ yüreğinde bulur. Hiç ölmeyecek gibi çalışınız, hemen ölecek gibi iyilik yapınız.⁶⁹

2.2.3. Şahıs Kadrosu

Bu oyunda, yirmi dört kişi vardır. Oyundaki kişiler öznel bir şekilde tasvir edilmiştir. Çünkü yapılan tasvirlerle yorumlar da karışmıştır.

2.2.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi)

YÛNUS EMRE: İnsanları seven ve herkesi bir tutan biridir. Buna metinden örnek verecek olursak;

ERKEK -Seni kim soydu?

YÛNUS -Soyan olmadı.

KADIN -Çok yoksul. Belli.

YÛNUS -Pek sayılmam. Yolda çok fakir birisi gördüm. “Ben nasıl olsa giyecek bir şey bulurum, düşüncesiyle eynimdekileri ona verdim (...)”⁷⁰ Halkın içerisinde, onlardan birisidir.

Bir gün gelecek sevgi çiçekleri açacaktır. Herkes birbirini sevecek. O zaman yağ bala katılacak buna inanın diyen birisidir.

Gösterişin yerine alçak gönüllülüğü korkunun yerine sevgiyi koyun. Bu konuda örnek olun. O zaman istenilene ulaşmanın bir mucize, bir Tanrı vergisi kadar bir yaklaşma, bir bağlılık, bir sevgi ve hoşgörü olduğunu göreceksiniz. Sevgi yoksunluğu yüzünden, sevgine demek olduğunu bilmediğimiz için acımasızız. Allaha halk sevgisi yolunda varılır.

⁶⁹ Engin, a.g.e., s.90.

⁷⁰ a.g.e., s.11.

Dervişlerin yolu, erenlerin İlahlığı, insanın içinde, kendi özlerinde bulunanların yoludur. “Her konuda örnek olunuz. Sevginizi herkese dağıtınız. O zaman istenilen ortama ulaşılacağını göreceksiniz.”⁷¹

Yaşadığı çağın olaylarıyla dertlenen ve çevresindekilere yapıcı öğütler veren birisidir.

Öyle bir zaman da bulunuyoruz ki birçokları aldatıldıkları için ortalığı karıştırıyorlar. Yapılmaması gerekeni yapıyorlar. Düşmanlarımız bir yandan, onların yordakçıları, bir başka yandan çalışıyorlar. Bu arada bir kör dövüştür gidiyor. Kazanan kim? Düşmanlarımız.⁷²

TAPDUK EMRE -Yûnus Emre’nin hocasıdır. Milletin dertleriyle dertlenen, insanın manevi ihtiyaçlarına cevap veren ulu kişidir.

KADINCIK ANA -Hacı Bektaş-ı Velî’ye köyün birinde saldırmışlar ve yere bere içinde duvar kenarında baygın vaziyette onu evine götürüp iyileştiren kadındır. Hacı Bektaş-ı Velî’nin dergâhında hizmet eden; yemeklerini yapan Yûnus Emre’ye hayır öğüt veren, ismi gibi ana tabiatlı bir kadındır.

Hacı Bektaş-ı Velî senin neyin olur sorusuna;

*“Anlatayım. Önceleri Hacı Bektaş-ı Velî Horasan’dan gelirken garip bir güvercin gibiymiş. Kişi tek başına olunca böyle bir hengâmede ona dolaşanlar çok olur. Bu yüzden karga kılıklılar üstüne üşüşmüşler. Çullanmışlar. Hacı Bektaş-ı Velî Yaratana sığınarak kendisine saldıranların arasından sıyrılmış. Yara bere içinde bir duvar kenarında yataksalmış. Fakir bir köylü kadın onu görür. Sarar sarmalar. İyi eder. İşte o kadın benim.”*⁷³

DEMİRCİ -Tapduk Emre’nin dergâhında demir döven kendi halinde sağduyulu bir şahsiyettir. Yûnus Emre’nin dergâhtaki dostlarından birisidir.

MARANGOZ -Tapduk Emre’nin dergâhında marangozluk yapar.

FIRINCI -Tapduk Emre’nin dergâhına ekmek pişirmekle meşgul olan, Yûnus

⁷¹ Engin, a.g.e., s.38.

⁷² a.g.e., s.60.

⁷³ a.g.e., s.24.

Emre'nin dergâhtaki dostlarından birisidir.

KOPUZCU -Tapduk Emre'nin dergâhında hakkın emirlerini kopuz eşliğinde söyleyen, milletin derdiyle yapıp bunu ezgi halinde ortaya koyan, zaman zaman ağlayarak, kimi zaman da gülerek söyleyen dertli ve mutlu kişidir.

İHTİYAR -Avurtları birbirine geçmiş, fakir bir adamdır fakat bilge özellikleri vardır.

Biz toza bulanmış keçeye benzeriz milletçe. Vurdukça tozarız. Tozluğumuz sürece de canımız çıkmaz. Üstelik bileniriz. Tam canımız çıkacağını sandığımız bir ulu çıkar. Yanlış konuştum. Bir değil, iki ulu. Biri Nefes verir, öteki birliği düzeni sağlar.⁷⁴

MOLLA KASIM -Yûnus Emre'yi kâfirlikle suçlayan ve adamlarına emir vererek onu kaçırtıp eziyet eden ve Yûnus Emre sevenleri tarafından kurtarıldıktan sonra ona ceza vermeyip onun bu hale düşürenlerin kendisi olduğundan dolayı özür dilemesi ve olay karşısında Molla Kasım'ın, doğru yolu bulması örnek bir insan olması.

BİRİNCİ MOLLA -Yûnus Emre'yi imtihan eden erenlerin birincisidir.

İKİNCİ MOLLA - Yûnus Emre'yi imtihan eden erenlerin ikincisidir.

2.2.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

BENZERİ -Yûnus Emre'nin içinde bulunan nefsidir. Esas Yûnus ile çarpışsa da ona ve temsil ettiği misyona itaat etmek zorunda kalır.

KÖYLÜ -Yûnus Emre'nin dergâhına gelip, onun yaturının kendi köylerinde olmasını isteyen Anadolu insanı.

ADAM -Yûnus Emre'nin dergâhına gelenlerden biridir.

DELİKANLI -Oda da bulunanlardan biri.

GÖÇMEN DERVİŞ -Yûnus Emre'yi bulmak için diyar diyar dolaşan hak yolunun aşığı ve sonunda emeline, Yûnus Emre 'ye ulaşır ve onun duasına alır.

BİRİNCİ DERVİŞ -Süslü elbiseler giyinip, halkı küçümseyen Yûnus Emre'yi yalancılıkla suçlayan Dervişlerin birincisidir.

ÇÖMEZ -Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhında gelenleri karşılayan, onlara

⁷⁴ Engin, a.g.e., s.24.

dergâhla ilgili bilgi veren güzel sözlü biridir.

İKİNCİ DERVİŞ -Süslü elbiseler giyinip, halkı küçümseyen Yûnus Emre'yi yalancılıkla suçlayan Dervişlerin ikincisidir.

BİRİNCİ EŞKIYA -Kendisine yol gösteren biri olmadığından eşkıya olmuş fakat iyi birisidir.

İKİNCİ EŞKIYA -Tam bir eşkıyadır. Kötü niyetli bir hayduttur.

KADIN -Kendi halinde birisidir. Eşkîyalar namusuna göz dikerler ama o namusunu koruyarak ölür.

ÇOCUK -Kadının beş altı yaşlarında çocuğudur.

2.2.4. Tema

Sabahattin Engin'in Yûnus Emre adlı oyununda 1260 yıllarında Selçuklu devletinin iç karışıklıklarını, Moğolların halka verdikleri zararlar anlatılmış. Yûnus'un yaratılanı, yaratandan ötürü sevme teması işlenir. Yûnus'un halkı kendi öz diliyle yazdığı şiirlerle etkilemesi ve halkı bu sıkıntılardan kurtarma yollarını sevgi dilini kullanarak nasıl etkilediğini de gözlemliyoruz.

2.2.5. Mekân

Yûnus Emre isimli tiyatro eserinde bölümlerde mekânlarla farklı farklı yerlerde geçmekle birlikte üç sahne de Tapduk Emre'nin Dergâhında olaylar cereyan etmektedir. Bu bölümlerdeki mekânları kısa kısa verecek olursak;

Birinci Perde, İlk sahne; Bir köy odasında geçer, köy odası bir ay öncesine kadar dayalı döşelidir fakat şimdi tam takır vaziyettedir.

İkinci sahnede; Hacı Bektaş -ı Veli'nin dergâhının holünde geçer.

Üçüncü sahnede; Tapduk Emre'nin dergâhında bir yer, fazla detaya girilmemiştir.

Dördüncü sahnede; Bir yamaç, yanda birkaç ağaç. Yamacın hemen sağında bir kaç kişi bulunmaktadır.

Beşinci sahnede; Yûnus sırtında bir küfe olduğu halde sahneye girer.⁷⁵

Altıncı sahnede; Yûnus'un odası, odanın içerisinde birkaç parça eşya, boşa yakın bir odadır.

Yedinci sahnede; Tapduk Emre'nin dergâhında bir yer. Öne doğru küçük bir iskemle. Yanında elinde kopuz bulunan bir delikanlı bulunmaktadır.

İkinci bölüm birinci sahnede; Bir harman yeri, Birinci ve İkinci Adam, Birinci ve İkinci Molla bulunmaktadır.

İkinci sahnede; Bir köy odası, köy odası bir ay öncesine kadar dayalı döşelidir fakat şimdi tam takır vaziyettedir.

Üçüncü sahnede; Yûnus'un odası, odanın içerisinde birkaç parça eşya, boşa yakın bir odadır.

Dördüncü sahnede; Tapduk Emre'nin dergâhında bir yer.

Beşinci sahnede; Bir oda, oda detaylı şekilde anlatılmaz. Molla Kasım ve Adam arasında konuşmalar geçer.

Altıncı sahnede; Bir oda, pencereden yakındaki mezarlığın taşları görülmektedir. Yûnus Emre bir yatakta yatmaktadır. Hastadır.⁷⁶

2.2.6. Olay Örgüsü

1260 yılların Anadolu'sunda geçmektedir, Her yaka karmakarışık. Halk bitkin. Kötü idare ve sıkıntıların bütün yükünü omuzlarında taşıyor. Bir yandan Moğollardan kaçarak öte yandan eşkıyalara haraç vermek zorunda ve sıkıntılar içerisinde halk anlatılıyor. Bir köy odasında başlayan oyun, Hacı Bektaş-ı Velî'nin, Yûnus'u Tapduk Emre'nin dergâhına göndermesiyle başlayan olgunlaşma dönemi ve o dönem yaşadıkları mutluluklar, sıkıntılar ve halkın sevgisini sınırları aşmasıyla oyun sona erer.

1) Yûnus'un, köy odasına gelmesi ve orada bulunanların Yûnus Emre sevgisini abartmaları üzerine Yûnus'un buna itiraz etmesi ve orda buluna Süslü Derviş'lere, dervişlik sadece gösterişten ibaret olmadığını söylemesi.

⁷⁵ Engin, a.g.e., s.37.

⁷⁶ Engin, a.g.e., s.85.

2) Yûnus Emre'nin Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhına gitmesi ve buğday istemesi, Hacı Bektaş-ı Velî'nin "Nefes" verelim teklifini önce kabul etmemesi sonra pişman olarak kabul eder. Hacı Bektaş-ı Velî, Yûnus Emre'nin Tapduk Emre'nin dergâhına gitmesini, orada gerekeni bulacağını söylemesi,

3) Sahneye Yûnus'la birlikte altı tane daha Yûnus'un girmesi, Âşık Yûnus, Miskin Yûnus, Abdal Yûnus, Dertli Yûnus, Asi Yûnus, tiyatro oyuncular ve rejisörün sürekli olarak Yûnus'a ve diğerlerine soru sormaları.

4) Yûnus Emre'nin, Tapduk Emre'nin dergâhına gitmesi, Tapduk Emre'nin birçok konuda nasihatlerde bulunması, Yûnus'un da o güce ulaşmak için bütün buyrukları yerine getireceğini söylemesi.

5) 1266 yılı uzun süre Konya'da kalan Moğollar Selçuklu Sultanlarının mezarlarının bulunduğu kalelerin dışındaki tüm kaleleri yıktırmaları Anadolu halkı yoksul, çaresiz, bitkin ve kardeş kavgası içerisinde olması.

6) Yûnus'un, Yurtta aydınlık isteyen, dirliğe düzenliğe hasret kalmış ışıktan nasibini almamış kişilere ışık olmasının gerektiğini söylemesi.

7) Yûnus Emre'yi imtihan etmek için üç Derviş'in gelmesi ve Yûnus'un bu imtihanı başarıyla geçmesi ve dervişlerin sen bizi de geçmişin demeleri.

8) Yûnus, Tapduk Emre'nin rüyasına girmesi, Yûnus'un neden elini öpmeye gelmediği düşündüğünü ama yaptıklarını duyunca gücenmediğini söylemesi. Derviş haber getirir Yûnus Emre gelmiştir. Hakkında çok şeyler duyduk, yaptıklarıyla göğsümüz kabardı. Bunları senden duymak isteriz der Tapduk Emre, Yûnus, buyurduğunuz yolda yürümeye çalıştık. Tapduk, sen hepimizi bu yolda geçtin demesi ve hayır duasını alması.

9) Molla Kasım ve adamlarının Yûnus'u kaçırmak için onu silkeleyerek hep beraber eziyet etmeleri ve halkın toplanarak Yûnus'u kurtarmaları ve Yûnus Emre'nin onu kaçıranların tamamını affetmesi, Molla Kasım'ında doğru yolu bulması.

10) Yûnus Emre'nin hastalanması onu sevenlerin çekinerek de olsa öldüğünde kendi memleketlerine defnedilmesini istemeleri ve Yûnus Emre'nin Siz benim nerede gömülmemi istiyorsanız, ben orada olacağım. Kişi neyi bütün varlığıyla isterse onu yanı başında, ta yüreğinde bulur. Hiç ölmeyecek gibi çalışınız, hemen ölecek gibi iyilik yapınız.⁷⁷

⁷⁷ Engin, a.g.e., s.90.

2.2.7. Yapı

Oyunda kişilerin birbirleriyle olan çatışmaları söz konusudur. Bu çatışmalar Yûnus Benzeri, Süslü Mollalar, Molla Kasım... Ve diğer Yûnuslar arasında ve Rejisörle;1. Kadın, 2. Kadın, 1. Erkek, 2. Erkek arasındadır.

BİRİNCİ SÜSLÜ DERVİŞ -Hele şu haddini bilmeze bak...

İKİNCİ SÜSLÜ DERVİŞ -Başından büyük şeyler okuyor...

BİRİNCİ SÜSLÜ DERVİŞ -Senin diline yakışmaz o. Senin ağzında küfürdür o.

YÛNUS -Neden küfür olacaktı? O nefes benim⁷⁸

BİRİNCİ MOLLA -Hele şu zındığa bakın! Bin hacca gitmekten efdâlmış ha! Kâfir o. Onun gibilerini dinlerseniz daha başımıza çok işler gelir.

İKİNCİ MOLLA-Benim gibilerinin vazifesi ona ve onun gibilere halterini bildirmektir.

BENZERİ -Öğüt vermek kolay onlara ne yapmaları gerektiğini benimsetmek onlara onlarla birlikte işe başlamak.

YÛNUS -Tamam. Ben de fırsat buldukça bunları anlatırım.⁷⁹

BENZERİ -Desene seni görmek isteyenleri geri çevireceksin? Önceleri onları yeğledin. Zevkle konuşurdun, burnun büyüdü senin. Artık konuşmasan da olur! Saraya gidiyorsun çünkü.

YÛNUS -Bunları nerden çıkardın canım?

BENZERİ - Halinden tedirginliğinden.

MOLLA KASIM -Düzenbaz.

BİRİNCİ MOLLA -Lâin-i zalim.

İKİNCİ MOLLA -Düşman-ı İslam.

YÛNUS -Şiirimi yanlış yorumlamışsınız açıklayım.

⁷⁸ Engin, a.g.e., s.13.

⁷⁹ a.g.e., s.41.

İKİNCİ MOLLA-Sen nasıl sırat köprüsüne ev yaparsın?

MOLLA KASIM -Sen orada nasıl rahmet suyuyla yıkanır, çift kanat takar uçarsın.

BİRİNCİ MOLLA -Sen nasıl yetmiş iki milletle Müslümanları bir tutarsın?

YÛNUS -Bir dakika Tanrı bile kişiye savunma hakkı vermiş.

MOLLA KASIM-Yine Tanrı'ya küfretti. Bizi hâşâ Tanrı yerine koydu.⁸⁰

2.2.8. Zaman

Vaka 1260 ve 1321 yılları arasında Anadolu'da geçmektedir. 1. perde 1260 yılların sonbaharı olarak geçmektedir. İkinci perdenin beşinci bölümünden itibaren 1299 yılından 1321 yıllar arası zaman olarak ele alınmıştır.

Tiyatroda olayların geçtiği zaman dilimi. Nesnel zamanın tamamını kapsamayan, sadece olayların cereyan ettiği zaman süresine vak'a zamanı adı verilir.⁸¹

Oyunda zamanla ilgili olarak şu ifadeler yer alır:

TANITICI -1260 yılının Anadolu'sundayız. Her yaka karmakarışık. Halk bitkin. Böyle bir hengâmede, 1260 yılını sonbaharında Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhındayız.⁸²

TANITICI -1271 de Hacı Bektaş-ı Velî 1273'de de Mevlâna Celalettin Rumî öldüler. (Başını iki yana sallar.) 1277'de Karamanoğlu Mehmet Bey Moğollarla çarpıştıktan sonra Konya'yı ele geçirir. 1281'de Osman Gazi'nin babası Ertuğrul Bey Uçbeyi oldu. 1299 tarihinde de Anadolu'nun tarihinde görülmeyen korkunç bir kıtlık oldu.⁸³

TANITICI -Yıl 1266. Uzun süre Konya'da kalan Moğollar Selçuklu sultanlarının mezarları bulunan kalelerden başka bütün kaleleri yıktırdılar.⁸⁴

TANITICI -Böylece zaman geçiyor. Her geçen gün her şeyde bir düzelme, bir kendini bulmadır gidiyor. Ve böylece 1321 yılına ulaşıyoruz.

⁸⁰ Engin, a.g.e., s.79.

⁸¹ Nurullah Çetin, (2008), *Roman Çözümleme Sanatı*, Öncü Kitap Yayınları, Ankara: s.131.

⁸² Engin, a.g.e., s.17.

⁸³ a.g.e., s.75.

⁸⁴ a.g.e., s.28.

YÛNUS -İyi sayılırım. Çünkü şimdi yurdumum her yakasından iyi haberler gelmeğe başladı. Çocuklarımız mutlu olacaklar.⁸⁵

2.2.9. Anlatım Teknikleri

2.2.9.1. Mime sis

Olayın aracısız olarak canlandırılmasıdır.

“KOPUZCU – İnsan kendince istemeli. Kendince dilemeli. Zamanı kollamalı.

YÛNUS – Öğütlerinize teşekkürler. Henüz olmadığını biliyorum. Beni paramparça eden halkın sevgisizliği. Onu yeşertmenin gerektiğine inanıyorum. Bu gücü kendimde bulamadığım için kötümserim.

FIRINCI – Öyleyse vazgeç.⁸⁶

2.2.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem)

Gösterme, bir olayı ya da durumu, belli bir zaman ve yer içinde, daha çok kişiler arası konuşma ve eylem biçiminde okuyucuya sunmaktır. Gösterme yönteminde okuyucu kendini iyice olayların içinde hisseder; çünkü olaylara sanki geçtikleri sıra da tanık olmaktadır. Bu yüzden duyguların yoğun olduğu anlar için kullanılır.⁸⁷

Oyunda yer alan olayların canlandırılarak sergilenmesi nedeniyle bu yöntem kullanılmıştır.

2.2.9.3. Nesnel Tasvir

Oyunda gerek şahısların tanıtılması gerekse mekân tasvirleri araya yorum katılmadan yapılmıştır.

2.2.9.4. Geriye Dönüş Tekniği

Oyunda yer alan geriye dönüş tekniğini birinci perdenin birinci sahnesinde yer alan Genç Derviş ve Yûnus, Yûnus Emre arasında, 1300 yıllardan Yûnus Emre’nin Hacı Bektaş-ı Velî’nin dergâhına gitmesi ve oradaki geri dönüş konuşmalarında görebiliriz.

GENÇ DERVİŞ -Merak ederim. Bağışla beni. Nerelisin? Kimin nesisin? Bizim

⁸⁵ a,g,e., s.85.

⁸⁶ a,g,e., s.46.

⁸⁷ Tekin, a,g,e., s.191.

oralardan olduğu söylerler. Durağın neresi Ananla baban neredeler? Çoluk çocuğun var mı?

YÛNUS -Bu millettenim. Bu halk için çalışırım. İnsanlık için didinirim. Onlara karınca kaderince yardımcı olmak dilerim. Onların dertlerini ta içimde duyarım. Sevinçlerini iliklerimde bulurum. Ağladıkları zaman ben ağlarım için için. Güldükleri zaman rahat bir soluk alırım. Yetmez mi bu kadar bilgi. Anlıyorum ‘Yetmedi’ demek ister gibisiniz. Öyleyse dinleyiniz. 1260 yılının Anadolu’sundayız. Her yaka karmakarışık. Böyle bir hengâmede, 1260 yılının sonbaharında Hacı Bektaş-ı Velî’nin dergâhındayız.⁸⁸

2.2.9.5. Diyalog Tekniğı

İncelenen metin bir tiyatro eseri olduğu için diyalog tekniğı kullanılmıştır.

KADIN ANA – Efendimiz geldiler mi*

ÇÖMEZ – Biraz önce geldiler.

KADIN ANA – Kaç kişydiler*

ÇÖMEZ – On iki kişi. Yanlarında bir de “Can” vardı.⁸⁹

2.2.9.6. Montaj Tekniğı

Yûnus Emre’nin şiirleri Yûnus Emre isimli oyunda kalıp halinde montaj tekniğı kullanılarak yerleştirilmiştir.

İktibas: Alıntı, aktarma, ödünç alma. Nesir de ve Nazım da fikri kuvvetlendirmek için başka kaynaklardan veya tanınmış kişilerden parça almaya denir.⁹⁰

Acep şu yerde var mola şöyle garip bencileyin,

Bağrı taşlı, gözü yaşlı, şöyle garip bencileyin,

Gezerim Rum ile Şam’ı, yukarı illere kamu,

Çok istedim bulamadım, şöyle garip bencileyin.

⁸⁸ Engin, a,g,e., s.16.

⁸⁹ Engin, a,g,e., s.19.

⁹⁰ Tekin, a,g,e., s.244.

Kimseler garip olmasın, hasret oduna yanmasın,
 Hoca kimseler duymasın, şöyle garip benciden,
 Söyler dilim, ağlar gözüm, gariplerden göynür özüm,
 Meğerki gökte yıldızım, şöyle garip bencileyin.⁹¹

2.2.9.7. Anlatma Problemi

Oyunun genelinde akıcı ve yalın bir dil kullanılmıştır.

Günlük konuşma diline de yer verilmiştir.

ERKEK -Gel kısmetinin üstüne geldin.

KADIN -Torbamda bir şalvar vardı. Onu sana vereyim.

YÛNUS -Sağ ol bacım.⁹²

ÖTEKİ -Bizim yöre de. (...)

1. ADAM -İl'imiz anacında

Samimi hitap ifadeleri de kullanılmıştır.

YÛNUS -Sağ ol bacım. (...)⁹³

İKİNCİ EŞKIYA -Sen çocuksu be! (...)⁹⁴

Oyunda ikilemeler de yer almaktadır.

YÛNUS -Zaman zaman düşündüğüm, ancak bilincine eremediğim ödevlerimi benimsettin bana. Kısa süre sonra çıkacağım yollara. Karışacağım halkın arasına, onların içinde kendimi arayarak yeni bir dünya doğacak ve doğurtacağım. (...)⁹⁵

BİRİNCİ ADAM -Allah Allah! (...)⁹⁶

2.2.10. Değerlendirme

Sabahattin ENGİN'in, Yûnus Emre isimli oyunu II bölümden oluşmaktadır. I. bölüm yedi sahneden, II. bölüm altı sahneden oluşmaktadır.

⁹¹ Engin, a,g,e., s.67.

⁹² a,g,e., s.11.

⁹³ Engin, a,g,e., s.11.

⁹⁴ a,g,e., s.32.

⁹⁵ a,g,e., s.41.

⁹⁶ a,g,e., s.57.

Eserin dili sade ve akıcıdır. Aslında dil bir amaç değildir; bir araçtır. Tiyatro sanatında da amaç, biçimdir. Tiyatroyu, hayata yakın ve benzer kılan, bir hayatın şu veya bu şekilde sunulmasıdır. Örneğin Yûnus'un halk gibi yaşayıp, halkı içi ağlayıp halkı için gülen biri olması, buna örnek olarak verebiliriz.

Tiyatro eserimizde, kişilere baktığımızda, uydurulmuş veya ve ya kurgulanmış kişiler değil yaşamış kişilerdir. Kişiler gerçekte söylememişlerse bile söyleyecekleri sözler söylenmiştir. Kadın Ana, Marangoz, Molla Kasım'ı ve Yûnus Emre'nin şiirlerini de örnek olarak verebiliriz.

Yûnus Emre, sevgiyi esas alan bir felsefeyle ortaya çıkar. Bir taraftan sevginin ışığını bütün insanlara ulaştırmaya çalışırken, diğer taraftan “dervişlik” rütbesini doğru temsil edemeyenlerle mücadele eder. Şöhreti saraya kadar ulaşan Yûnus Emre. Bütün hayatında çizgisinden hiç taviz vermez. Bu tavır Yûnus Emre'nin bütün insanların kalbine girmesini sağlar.

Yûnus Emre isimli oyunda, tarihi dönemlere 1260 yıllardan başlayıp 1330 yıllara kadar tarihi dönemlere yer verilmiştir.

TANITICI -1271 de Hacı Bektaş-ı Velî 1273'de de Mevlâna Celalettin Rumî öldüler. (Başını iki yana sallar.) 1277'de Karamanoğlu Mehmet Bey Moğollarla çarpıştıktan sonra Konya'yı ele geçirir. 1281'de Osman Gazi'nin babası Ertuğrul Bey Uçbeyi oldu. 1299 tarihinde de Anadolu'nun tarihinde görülmeyen korkunç bir kıtlık olmuş.⁹⁷

Sabahattin ENGİN, eserinde, Yûnus Emre'nin hayatının ana hatlarına ve gerçek yönüne bağlı kalmıştır. Yazarın Yûnus Emre'nin hayatını güzel bir şekilde yorumlamıştır.

Yûnus Emre isimli oyunda o dönemki Anadolu da iç karışıklıklar, ayrılıklarla geçen dönemde Yûnus Emre'nin bu olaylar karşısında kötümserliğe düşmesi ve insanların iç dünyasına girmesiyle, onların iyiye, güzele yönelmek istemelerini görmesiyle iyimserliğini koruduğunu görüyoruz. Yûnus Emre'nin sevgi ışığının tüm evreni ısıtacağını tiyatronun son bölümlerinde Yûnus'un şiirlerinde görüyoruz.

Gelin tanış olalım,

⁹⁷ Engin, a,g,e., s.75.

İŖi kolay kılalım,
Sevelim sevilelim,
Dünya kimseye kalmaz.⁹⁸

Çünkü sevgi bütün ayrılıkları ortadan kaldıran en etkili araç, mutluluğu sağlayan en yüce güçtür.

2.2.10.1. Son

Yûnus Emre'nin bir daha ki gelişinde halkının arasında tüm ayrılıkların ve bölünmüşlüklerin, kin ve acımasızlığın yok olması dileklerini söyler. Halkının en nurlu yolu bulacağına inancının tam olduğu sevginin tüm ayrılıkları ortadan kaldıran en etkili araç, mutluluğu sağlayan en yüce güç olduğunu söyleyerek Yûnus Emre isimli tiyatro oyunu sona erer.

⁹⁸ a,g,e., s.93.

2.3. YÛNUS EMRE (NECİP FAZIL KISAKÜREK)

2.3.1. Kitabın Künyesi

Necip Fazıl Kısakürek'in, Yûnus Emre isimli oyunu III perdeden ve dokuz tablodan oluşmaktadır. Büyük Doğu Yayınları:14, 12. Basım/Şubat 2009 tarihinde basılmıştır. Eserin yazılış tarihi: 25-26 Temmuz Cuma gecesi, saat 00. 30-Erenköy, 1969 tarihidir.

2.3.2. Kurgu

2.3.2.1. Özet

Necip Fazıl Kısakürek'in, Yûnus Emre isimli eseri, birkaç mezar taşının başında, çobanın kaval çalması ve yanına gelen Derviş ile sohbet etmesiyle başlar. Moğolların zulümlerinden bahsederken, uzaktan gelen atlı yanlarına gelir. Bu atlı bir Bey oğludur. Moğolların zulmünden kaçmıştır. Yanında anne ve babasını öldürmüşlerdir. Mezarlığı olmayan köyü aradığını ve orada ölümsüzlüğe ereceğini söyler. Derviş mezarlığı olmayan köyü dışında değil, içinde araması gerektiğini söyler.

1. Perde ikinci tablo; Yûnus, Erenler köyüne gelmiştir. Köy meydanının yanında cami vardır oradan cemeat dışarı çıkar. Meçhul Adam isimli kişiyle konuşurlar. Köyde insanların ne iş yaptığını sorar. Toprağı kazdıklarını, ektiklerini, biçtiklerini, yediklerini anlatır. Daha sonra gittiklerini, gidilen yerin kimsenin bilmediğini anlatır. Yûnus bu gidenlerin demek ki öldüğünü söylemesi üzerine Meçhul Adam çok şaşırır. Ölmenin ne demek olduğunu Yûnus'a sorar. Yûnus musalla taşından, cenaze namazından toprağa gömülmeğe bahseder. Meçhul Adam camiden çıkan cemaati yanına çağırır. İn midir, cin midir tuhaf bir insan peydahlandığını, ölümden, teneşirden, musalla taşından, cenaze namazından, mezarlıktan bahsediyor, hangi dünyanın insanı bu adam der. Orada bulunan herkes hayretle Yûnus'a bakarlar. Yûnus, galiba ölümsüzlük diyarını bulduğunu söyler. Erenler köyü halkına siz bu köyde üreye üreye çoğalır kalır mısınız? Çökmez misiniz? Göçmez misiniz, gidişiniz benim dediğim gibi olmaz mı diye orada bulunanlara sorar. Meçhul Adam; Yûnus'un söylediği gibi olmadığını karşı dağlardan bir sesin geldiğini falan oğlu filan, vaktin doldu gel diye bir ses geldiğini, adı çağrılan kişi insanlara haklarını helal ettirecek kadar bile vakit bulamadığını, onun için bu köyde herkesin, her dakika bir dağın ardından çağırılmış gibi hazırlandığını söyler. Erenler

köyünde kimse kimseyi vurmadığını, yaralamadığını, öldürmediğini söyler. O dağın ardına gidenlerde simsiyah buzlardan örülü bir mağarada, göğe çıkan bir merdiven bulunduğunu, oradan gerçek hayata eriştiğini anlatır. Yûnus, Erenler köyünde kalmak istediğini burada ölümü aşmak istediğini söyler ama Meçhul Adam; Erenler köyünde o dediği şeyi aşamayacağını söyler ama Yûnus ısrar eder. O esnada dağdan sesler gelir aralarından biri daha çağırılacaktır. Üçüncü gök gürültüsünden sonra, Yûnus çağırılır. Meçhul Adam; ölümsüzlük için ölüm lazım der ve ikinci tablo biter.

1. Perde üçüncü tablo; Yûnus zifiri karanlıkta şiirler okumaya başlar.

Söyler dilim, ağlar gözüm.

Gariplere göynür özüm...

Meğerki gökte yıldızım...

Şöyle garip bencileyin...⁹⁹

Gaipten Gelen Heybetli Ses; Geç daha önünde üç engel var der

Sahne yavaş yavaş aydınlanır. Gaipten Heybetli Ses; İşte ikinci engel der, Yûnus dörtlükleriyle bu engeli de aşar. Gaipten Heybetli Ses; Son engeli de aş bakalım der. Yûnus bu engele de şu dörtlüğüyle cevap verir;

Gel ey kardeş hakkı bulayım dersen,

Bir kâmil mürşide varmasan olmaz!

Resulün cemalin göreyim dersen;

Bir kâmil mürşide varmasan olmaz¹⁰⁰

Gaipten Heybetli Ses; Yûnus git! Mürşidin seni bekliyor, diyerek üçün tablo sonlanır.

2. Perde dördüncü tablo; Yûnus sahnenin tam orta yerinde kızıl külahlı, siyah keçe kilimli, çarıklı Türkmen köylüsü kılığı yere çömelmiş şekilde, dörtlüklerini okurken büyük kapı açılır sağ elinde âsâsıyla Tapduk Baba görünür, kapımızda kim söyleşir diye sorması üzerine Miskin Yûnus olduğunu söyler. Tapduk Baba Yûnus'un yüzünü görmek ister, Yûnus'un alnından başlayarak çenesine kadar, uzun uzun çenesini mesh eder. Rüyasına girdiği gibi gördüğünü söyler. Yûnus'u parmaklarımın ucu ile

⁹⁹ Necip Fazıl Kısakürek, (2009), *Yûnus Emre*, Büyük Doğu Yayınları: s.27.

¹⁰⁰ a.g.e., s.31.

apaydınlık gördüğünü söylemesi üzerine Yûnus da ben de seni bilmeden gördüğünü Tapduk Emre'ye arz eder. Yolunu bulmak için çok çektim, Beyzâde kılığında iken, yalın ayak bâşıkabak ettiklerini, Erenler köyü diye bir köye vardığını, ölümü bilmeyen Müslümanların yurdu olduğunu söylemesi üzerine, Tapduk Baba der ki; o senin yarım Müslümanlığının halidir. Ölümü bilmeyen tam Müslüman olamaz der. Yûnus, dağın arkasından ölümü bilmeyenleri çağıran ses bu defa beni çağırdı. Çağıran ses Tapduk Baba'nın sesi olduğunu anladığını söyledi. Dağdaki mağarada bana nice sır perdeleri açtıklarını, daha sonra ölümlü dünyaya dönmemi ve dört tane olan Ölüm, Visal-i surî, Aşk, Mürşid engellerini aşmamı istediler ve ben de hepsini aştım. Kızıl külahlı, kara kilimli, Türkmen köylüsü kılığına bürünerek yolları koklaya koklaya Tapduk Baba'nın kapısını bulduğunu söyler. Yûnus bu kapıdan ölümsüzlüğü, gerçek hayatı, ermeyi beklediğini söyler. Tapduk Baba, bu işin acısına işkencesinin çok olduğunu, buna dayanabileceğini sorması üzerine Yûnus Emre evet cevabını verir. Tapduk Baba, Türkmen köylüsü kıyafetinden çıkmasını, bir külahla Derviş kıyafetine bürünmesini, Yûnus'u has evlatlığa kabul ettiğini, kırk gün kırk gece oruçlu çile doldurmasını, Kırkıncı günü Yûnus'u bulacağını bakalım kazanın dibinde ne olacaksın biraz beklemesini söyler. Tapduk Baba kapıya dönerek kanadı açık kapıdan çıkarak kaybolur. Yûnus yine dörtlüklerini söylemeye başlar.

Şeyhimin illeri,
Uzaktır yolları,
Açılmış gülleri,
Dermeğe kim gelir.

Âh ile gözyaşı,
Yûnus'un haldaşı,
Zehirle pişen aşı,
Yemeğe kim gelir.¹⁰¹

Yûnus acı acı kapı istikametine bakar. İçeriden Tapduk Baba'nın sesi gelir. Yûnus'un yanına gelmesini ister.

¹⁰¹ Kısakürek, a.g.e., s.41.

İkinci perde beşinci tablo; Üçtaş duvarın çevrelediği hücre de başında külâh sırtında aba ile saç sakal birbirine karışmış vaziyette çilesini çekmektedir. Kapı vurulur bir kadın sesidir, Tapduk Baba'nın kızı Fatma'dır. Fakat Yûnus inanmaz, Tapduk Baba'nın kızı başını Kurbandan kaldırmaz, yüzünü gün ışığına göstermez. Fatma, nefesine sahipsen neden korkuyorsun kapıyı aç demesine rağmen kapıyı açmaz. İkinci defa kapı çalınır bu sefer gelen Siyahlı Adamdır, bu Yûnus'un nefsidir. Sen Beyzâde doğdun, memleketine dön, kızlar karşında raks etsin, dünya nimetlerinden yararlan, şu testiden bir yudum su iç der, Yûnus o testiye Siyahlı Adamın kafasına fırlatır. Bak ben sana demedim mi ben aynı gölge gibiyim bana hiçbir şey olmaz diye demesi üzerine Ben, seni kesecek kılıcı, delegecek oku biliyorum der. "Lâ İlâhe İllallah..." Siyahlı Adam ta kalbinden ok yemiş gibi bozulur.

Allah adın eydelüm,
İmanı pâk idelüm,
Hoş derdile diyelim;
Lâ İlâhe İllallah...

Daim eylegil şükürü,
Şeytan etmesin mekri,
Yûnus, kalbiden et zikri,
Lâ İlâhe İllallah...¹⁰²

Siyahlı Adam çarpılmış halde geri geri kapıdan çıkar. Yûnus'un kapıyı örtmesiyle kapı yine çalar bu sefer Tapduk Baba gelmiştir. Çilesinin bittiğini, bundan böyle dergâha odun taşıyacaksın bakalım kaç yıl sürecek hizmetin der. Kızım Fatma'yı da sana veriyorum. Hiç bir hak yeme nefsinin hakkını da, nefsini öldürmeğe çalışma, imana getirmeğe çalış! Allah onu yenmen için yarattı seni, Nefs ilâhlık davasıındadır. Lâ İlâhe İllallah...

İkinci perde, altıncı tablo; Üç köylü dedikodu biçiminde Yûnus hakkında konuşuyorlar; Vaktiyle Bey olduğunu, Horasan'ın yarısının onun olduğunu, bu genç yaşında malını mülkünü bırakmış müşidini aramaya çıktığını, Tapduk Baba'yı bulduğunu ona yapmadık hizmet bırakmadığını söylerler. Amaç murada ermek

¹⁰² Kısakürek, a.g.e., s.51.

olmadığını Tapduk Baba'nın güzeller güzeli kızı Fatma'yı almak olduğunu söylerler. Fatma'yı da alır ama ona el süremiyormuş güya hürmeti yahut keramet olabilir diye kendi aralarında dedi kodu yaparken, Sakarya ırmağının şırltısını gittikçe yükseldiğini duyarlar, Cumba da Fatma'nın besmele çektiğini ve Kur'ân okuduğunu duyarlar. Sakarya ırmağının Fatma'yı dinlediğini, kendilerinin dedikodu yaptıklarından dolayı pişman olurlar ve oradan uzaklaşırlar. Yûnus yine dörtlüklerini okuyarak Fatma'nın yanına gelir.

Dervişlik der ki bana;
Sen Derviş olamazsın!
Git, ne diyeyim sana!
Sen Derviş olamazsın!¹⁰³

Fatma kendisi içinde şiir söylemesini ister.

Yoldaş olalım ikimiz!
Gel, dosta gidelim, gönül!
Haldaş olalım ikimiz!
Gel dosta gidelim, gönül!

Bu dünyaya kanmayalım¹
Fânidir, aldanmıyalım!
İkimiz söz eyleyelim!
Gel, dosta gidelim, gönül.¹⁰⁴

Tapduk Baba Yûnus'un Fatma'ya okuduğu şiirleri duyar. Emirleri usulüne yerine getirerek, dosta gidin der. Yûnus öyle gitmiyor muyuz diye Tapduk Baba'ya sorar. Dost Fatma'yı sana verdi ama dostun hediyesini almak zorunda olduğunu, Murat Allah... Gerisinin yalnız vesile olduğunu, kadının da bu vesilelerden biri olduğunu. Ondan Allah'a döneceksin, kendini mahrum ederek değil, İslam sırlarından biri de bu, Allah'ın hediyesini alması gerektiğini söyler.

Üçüncü perde yedinci tablo; Yûnus otuz yıl farkla artık elli beş yaşlarındadır, kır sakallı haliyle, odunları getirirken dörtlüklerini söyleyerek gelir.

¹⁰³ Kısakürek, a.g.e., s.57.

¹⁰⁴ a.g.a., s.58.

Şeriat, tarikat, yoldur varana,
 Hakikat meyvesini andan içeru.
 Dini terk edenin küfürdür işi,
 Ol ne küfür, imandan içeru...¹⁰⁵

Tapduk Baba, Yûnus'un yanına gelir. Artık vücudunun bütün bağlarının çözüleceği zamanın geldiğini, Bu dünyayı ve öteleri feda eden aşkı düşün onu söyle der.

Ne varlığınla sevinirim,
 Ne yokluğa yerinirim,
 Aşkın ile avunurum;
 Bana seni gerek, seni!

Sofilere sohbet gerek,
 Ahilere ahret gerek,
 Mecnunlara Leyla gerek,
 Bana seni gerek seni!¹⁰⁶

Tapduk Emre, Yûnus'a olduğunu, piştiğini söyler. Yûnus'a her şeyini verdiğini, sıranın âsâsına geldiğini söyler. Âsâsını bir ok gibi fırlatır, seni bulacağı güne kadar gökte dolaşsın, onu bulduğun vakit ermişliğin sonuna gelmiş olacaksın der. Tapduk Emre'nin gözleri artık görüyordur, kapıyı açar, örter ve kaybolur.

Üçüncü perde, sekizinci tablo; Yûnus yirmi yıl daha yaşlanmış yetmiş beş yaşındadır. Köylüler Yûnus'u Şer'i Mahkemeye şikâyet ederler. Yûnus, Kadı'nın huzuruna çıkar. Kadı, şeriata, ilme aykırı laflar ediyormuşsun doğru mu diye sorar. Yûnus dörtlükle cevaplar.

İlim, ilim bilmektir,
 İlim kendin bilmektir,
 Sen kendini bilmezsen;
 Bu nice okumaktır.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Kısakürek, a.g.a., s.64.

¹⁰⁶ a.g.a., s.67.

¹⁰⁷ a.g.a., s.72.

Kadı, hocalara, Dervişlere, bana şiirlerinde herkese hakaret ediyorsun der. Senin için verilecek ceza kılıçtır. Kadı, Subaşını çağırır, Yûnus'un zindana atılmasını söyler. Subaşı dönüp Yûnus'a baktığı anda korkunç bir ses; havada bir sopa uçuyormuş gibi bir vınlama... Pencereden Tapduk Emre'nin asası girip, Yûnus'un ayakları dibine düşer. Yûnus eğilip asayı yerden alır, öper. Herkes hayretler içinde kalmıştır. Kadı nedir o diye sorar; Şeyhim Tapduk Babanın asası, bir gün beni bulmak üzere yirmi yıldır havada dolaşıyordu. Bugün buldu! Kadı pes ettim inandığını söyler şikâyet eden köylüler yavaşça oradan sıvışırlar. Kadı kürsüden inerek Yûnus'un sağ elini Subaşı da sol elini öpmek isterler, ellerine kapanıp kalırlar.

Üçüncü perde, dokuzuncu tablo; Yavaş yavaş dönen dolap ile Yûnus'un konuşmalarıyla başlar.

Benim adım dertli dolap,
Suyum akar yalap yalap;
Böyle emreylemiş Çalap,
Onun için ben ağlarım. (...)

Ben yürürüm yâne yâne,
Aşk boyadı beni kâne,
Ne âkilem ne divane;
Gel gör beni aşk neyledi!¹⁰⁸

Birden gürül gürül Sakarya'nın şırlıtısı aratarak devam eder. Birden kesilir. Gaipten Ses gelir; Yûnus! Yûnus sağa sola bakar, birkaç defa bu ses devam eder. Gaipten Ses; Yûnus hazırlığın tamam mı diye sorar.

Tapduk'un tapusunda,
Kul olduk kapusunda,
Yûnus miskin, çiy idik,
Piştik Elhamdülillâh...¹⁰⁹

Uzaktan bir atlı gelmektedir gelen subaşıdır. Yûnus'a seni her tarafta arıyorum. Sultan seni istiyor der.

¹⁰⁸ Kısakürek, a.g.a., s.81.

¹⁰⁹ a.g.a., s.86.

Yûnus-Sultana de ki: Derviş Yûnus'u Sultanların Sultanı istiyor. Dört Müslüman'ın taşıyacağı taht-ı revanı da tabutlukta bekliyor. Sultana de ki: Başını çevirip de yere ve göğe baksın... Sayısız yol içinde Allah'a varanı bir tane...

Canım kurban olsun senin yoluna!

Adı güzel, kendi güzel Muhammed!

Şefaat eyle bu kemter kuluna!

Adı güzel, kendi güzel Muhammed!¹¹⁰

Yûnus elinde asâ vücudunu sürükleyerek oradan uzaklaşır.

2.3.3. Şahıs Kadrosu

Necip Fazıl Kısakürek'in, Yûnus Emre oyunun da on bir kişi vardır. Oyundaki kişiler öznel bir şekilde tasvir edilmiştir. Çünkü yapılan tasvirlerle yorumlar da karışmıştır.

2.3.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi)

YÛNUS EMRE: Bir beyin oğludur. Anne ve babasını gözleri önünde Moğollar öldürürler. Yûnus canını zor kurtarır. Yurdundan ayrılır; ölümsüzlüğü bulmak için diyar diyar, köy köy dolaşır, mezarlığı olmayan köyü arar. Bununla ölümsüzlüğe erişeceğine inanır. Erenler isminde böyle bir köy bulur. Ama ölümsüzlüğün ancak bir gönle girmekle mümkün olduğunu kavrar. Bunun anahtarı da sevgidir:

Ölüm haberi gelmeden,
Ecel yakamızı almadan,
Azrail hamle kılmadan,
Gel, dosta gidelim gönül.

Gerçek esene varalım
Hakkın haberini alalım!
Âşık Yûnus'u bulalım!
Gel, dosta gidelim gönül.¹¹¹

¹¹⁰ Kısakürek, a.g.e., s.88.

¹¹¹ Kısakürek, a.g.e., s.59.

Yûnus Allah’a ulaşmanın yolunun insan sevgisinden geçtiğine inanır. Ancak Yûnus’un aşkı beşerî olsa da şehvî değildir. Tapduk Emre’nin kızı Fatma ona haktır ama edep ve erkâna daha doğrusu kayınpederi Tapduk Emre’ye o kadar bağlıdır ki bu yüzden elini sürmez. Nefsini bütünüyle terbiye etmeyi düşünen Yûnus, gerçek aşkın, gönüller de bir araya gelmekle gerçekleşeceğini düşünür.

Cennet, cennet dedikleri,
Birkaç köşkle, birkaç huri,
İsteyenlere ver onları,
Bana seni gerek seni.

Yûnus dürür benim adım,
Gün geçtikçe artar odum;
İki cahanda maksudum,
Bana seni gerek seni.¹¹²

TAPDUK EMRE: Yûnus Emre’nin hocasıdır. Yûnus’un bütün ömrünce ölümsüzlüğü aradığını, bu idealini hocası Tapduk Baba’nın izinden giderek ve ona dervişlik ederek başardığını anlatır. Tapduk Baba kızı Fatma’yı Yûnus’a vermiş öleceği zamanda esasını havaya fırlatarak bu asayı ne zaman bulursan o zaman tam derviş olacağını söylemiştir.

Tapduk’un tapusunda,
Kul olduk kapusunda,
Yûnus miskin, çiy idik,
Piştik Elhamdü Lillâh.¹¹³

SİYAHLI ADAM: Yûnus Emre’nin nefsidir. Yûnus, çilehane de çile çekerken kapıyı çalıp içeri girip, Yûnus’u doğru yoldan alı koymak için, Yûnus’a sen beyzade doğdun, dön memleketine ipekli sedirlerine kurul hayatını yaşa bu çileden kurtul diyen kötü nefsidir. Yûnus bu nefsini kesecek kılıcı bildiğini söyler. “La İlâhe İllallâh” demesiyle Siyahlı Adam kalbinden ok yemiş gibi olur.

¹¹² Kısakürek, a.g.a., s.68.

¹¹³ a.g.a., s.86.

Bağlı kapıyı açar,
Hakkı batıldan seçer,
Can mülkün âbâd eder
La ilâhe illallâh.¹¹⁴

DERVİŞ: Yûnus'un Mezarlığı olmayan köyü aradığı sırada karşılaştığı ve ona öğütler veren gerçek bir dervıştır.

Derviş: -Mezarlığı olmayan köyü, dışında değil, içinde arayacaksın! Diyelim ki, onun ismi Erenler Köyü... Ona dışındakilerden yol sorma, içindekilerden sor. Tam dibe varacağın zaman nuru bulacaksın.¹¹⁵

MEÇHUL ADAM: Erenler Köyünde yaşayan birisidir. Yûnus ile aralarında uzun uzadıya konuşmalar geçer. Bu köyde ölüme herkesin hazırlıklı olduğunu, Dağın arkasından gelen ses kimi söylerse o artık dönmemek üzere ayrılır. Ondan dolayı Erenler Köyünde kimse kimsenin hakkını yemez. Kimse kimseyi öldürmez. Yûnus'a ölümsüzlüğü bulması açısından yol gösterici birisidir.

KADI: Yetmiş beş yaşlarında olan Yûnus Emre'yi üç köylü şeriata, hocalara, ilme, dervişlere hakaret ediyor diye şikâyet etmesi üzerine onları yargılayan kişidir. İlk başlarda kadı Yûnus'a inanmaz hatta zindana atılmasını ve ölüm cezasının verilmesini subaşına emreder. Subaşı dönüp Yûnus'a baktığı anda korkunç bir ses; havada bir sopa uçuyormuş gibi bir vınlama... Pencereden Tapduk Emre'nin asası girip, Yûnus'un ayakları dibine düşer. Yûnus eğilip asayı yerden alır, öper. Herkes hayretler içinde kalmıştır. Kadı nedir o diye sorar; Şeyhim Tapduk Babanın asası, bir gün beni bulmak üzere yirmi yıldır havada dolaşıyordu. Bugün buldu! Kadı pes ettim inandığını söyler şikâyet eden köylüler yavaşça oradan sıvışırlar. Kadı kürsüden inerek Yûnus'un sağ elini öpmek isterler, eline kapanıp kalır.

2.3.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

FATMA: Tapduk Baba'nın kızıdır. Yûnus Emre ile evlenen, dini inançlarına bağlı, kerametler gösteren ulu bir kadındır.

ÇOBAN: Yûnus Emre'nin Beyzâde olduğu dönemde Moğollardan kaçarken,

¹¹⁴ Kısakürek, a.g.a., s.50.

¹¹⁵ a.g.a., s.16.

mezar kenarında kavalını çalan Anadolu insanıdır.

SUBAŞI: Yûnus Emre'nin yargılandığı davada Kadı'nın onu zindana atın demesi üzerine gelen ve Pencereden Tapduk Emre'nin asası girip, Yûnus'un ayakları dibine düşer. Yûnus eğilip asayı yerden alması kerametini gören kişidir.

BİRİNCİ KÖYLÜ: Yûnus'u Şeriata, Hocalara, İlme, Dervişlere hakaret ediyor diye şikâyet eden köylülerden birincisidir.

İKİNCİ KÖYLÜ: Yûnus'u Şeriata, Hocalara, İlme, Dervişlere hakaret ediyor diye şikâyet eden köylülerden ikincisidir.

2.3.4. Tema

Yûnus Emre isimli eserini tasavvufî düşüncelerle zenginleştiren Necip Fazıl, Yûnus Emre'nin bütün ömrünce ölümsüzlüğü aradığını, bu idealini hocası Tapduk Baba'nın izinden giderek ve ona dervişlik ederek başardığını anlatır.

2.3.5. Mekân

Birinci Perde, İlk tablo, Bir köyün mezarlığı dekorunda sahne, sağda birkaç mezar taşı, solda kuru bir ağaç vardır.

İkinci tablo, Köy meydanında geçer. Sol kenarında görünen bir cami vardır. Sağa doğru caminin giriş kapısı ve iki penceresi... Sağ tarafta boşluk ve ilerisinde, yalçın dağlar... Sağ ön tarafta bir binek taşı görünmektedir.

Üçüncü tablo, Yavaş yavaş aydınlanan ön sahne vardır. Geceyi gösteren alaca karanlık, sahneyi müsavi parçalarla dörde bölen, tahta perde şeklinde üç engel...

İkinci perde, dördüncü tablo; Ön sahne de tam orta yerde, önünde iki basamaklı bir eşik, kakma demir şekilleri ve nakışlarla motifli büyük bir kapı vardır.

Beşinci tablo; Üçtaş duvarın çerçevelediği zindan hücresi gibi bir yer... Cephe duvarının tepesinde keskin bir delikten akşam güneşinin ışık huzmesi süzülüyor. Deliğin altında, üzerinde bir ot minder, tahta bir kerevet ve kerevetin önünde yuvarlak bir yer masası... Masanın üstünde bir desti ve bir somun... Solda, basık bir kapı... Kapı, üstünde, iki tarafı bir kalasla örtülüdür.

İkinci perde Altıncı tablo ve Üçüncü perde, yedinci tablo; Ön sahne de geçer. Orta yerle sol kenar arası, çıkıntı şeklinde büyük bir kafes, cumba bulunmaktadır.

Üçüncü perde, sekizinci tablo; Mekân mahkeme salonudur. Solda çaprazvari bir kürsü... Orta da tepesi kemerli bir pencere... Pencereden üst üste kubbeler görünmektedir. Sağda bir kapı ve duvarlarda levhalar gözükmektedir.

Üçüncü perde dokuzuncu tablo; Orta yerde yavaş yavaş dönen bir su dolabı vardır. Sakarya ırmağının kenarında olaylar geçmektedir.

Oyunların bir sınıflaması da, daha çok sahneye korluk açısından dır. Her oyunun bir ya da iki ögesi ötekilerden daha önemli, daha belirgindir. Buna “odak noktası” diyebiliriz. Oyun sahne düzeninde daha çok bu odak noktası göz önünde tutulur; öteki ögelere göre daha bir vurgulanır. Ancak bunun saptanması biraz da kişisel bir yoruma elverişlidir.

2.3.6. Olay Örgüsü

Oyunun başkahramanı olan Yûnus Emre, önceleri bir beyin oğludur. Yurdundan ayrılır; ölümsüzlüğü bulmak için diyar diyar, köy köy dolaşıp mezarlığı olmayan bir yer arar. Bununla ölümsüzlüğe ermeyi amaçlamaktadır. Erenler isminde böyle bir köy bulur aslında. Ama ölümsüzlüğe ancak bir gönülle girmekle mümkün olduğunu kavrar. Bunun anahtarı da sevgidir.

1) Yûnus’un, yirmi beş yaşarında Beyzâde kılığında bir köyün mezarlığında Derviş ile konuşmaları ve mezarlığı olmayan köyü araması.

2) Erenler köyüne gelmesi ve burada Meçhul Adamdan köy hakkında bilgi alması ve bu köyde mezarlığın olmaması karşısında ölümsüzlüğü bulduğunu zannetmesi. Ölüm için zamanı gelenlerin dağın arkasından gelen ses kimin ismini söylüyorsa onu çağırması ve Yûnus Emre’nin dağın arkasından ses de kendi ismini duyarak dağın arkasına gitmesi.

3) Dağın arkasında gaipten gelen seslerin dört soru sorması ve bunlara doğru yanıt vermesi.

4) Tapduk Baba ile karşılaşmaları ve Yûnus’a Türkmen köylü kıyafetinden çıkarak, Derviş kılığına girmesini istemesi. Yûnus’un Tapduk Baba’nın dergâhında kırk gün kırk gece çilehanede çilesini tamamlaması.

5) Yûnus Emre’nin nefsini imtihanı; önce bir kadınla Tapduk Baba’nın kızı Fatma ile imtihanını başarıyla tamamlar. İkincisi Siyahlı Adamdır bu Yûnus’un nefsidir.

Dünya hayatı ile ilgili bir sürü güzellikler teklif eder ama Yûnus nefisini; “La ilâhe illallâh” duasıyla yok eder.

6) Tapduk Baba’nın Yûnus’un imtihanını başarıyla bitirmesini söylemesi ve kızı Fatma’yı Yûnus’a vermesi. Tapduk Baba’nın Yûnus’a artık ömrünün bir baştan bir başa çile ile geçeceğini söylemesi.

7) İki köylünün Yûnus Emre ve eşi Fatma hakkında Sakarya nehri kenarında dedikodu yapmaları, Sakarya nehrinin Fatma’nın okuduğu Kur’an-ı Kerim’den sessizce akması karşısında köylülerin bundan ders çıkararak oradan uzaklaşması.

8) Tapduk Emre’nin artık yaşlandığını Yûnus Emre’ye söylemesi ve ona her şeyini verdiğini artık sadece bu asanın kaldığını ve asasını havaya fırlatır, seni bulacağı güne kadar havada dolaşacak demesi

9) Üç köylünün Yûnus’u Şer’i Mahkemeye şeriata, hocalar, ilime, dervişlere hakaret ediyor diye şikâyet etmeleri üzerine yargılanıp zindan cezasını Kadı’nın vermesi üzerine Yûnus’un, Tapduk Baba’nın asasının yanında gözükmek kerametini göstermesi ve Kadı’nın da Yûnus’un elini öpmek istemesi,

10) Yavaş yavaş dönen dolabın yanında gaipten sesin Yûnus’u hazırlığın tamam mı diye çağırması ve o arada Subaşının yanına gelmesi seni sultan istiyor demesi üzerine Yûnus’un Sultanlar Sultanı beni istiyor diyerek elindeki asa ile oradan ayrılması.

2.3.7. Yapı

Oyunda kişilerin birbirleriyle olan çatışmaları söz konusudur. Bu çatışmalar Yûnus Emre ile Siyahlı Adam, Bir Kadın Sesi(Fatma), arasındadır.

YÛNUS -Kim o?

BİR KADIN SESİ-Fatma, Tapduk Baba’nın kızı...

YÛNUS -Sen Tapduk Baba’nın kızı olamazsın!

BİR KADIN SESİ -Niçin olamıyor muşum?

YÛNUS -Tapduk Baba’nın kızı başını Kur’an’dan kaldırmaz, yüzünü gün ışığına göstermez.

BİR KADIN SESİ -Kapıyı aç! Eğer nefsine sahipsen neden korkuyorsun? Elini bile sürmeyecek olduktan sonra? Demek nefsine sahip değilsin! Çilenin kırkinci

gününde bile nefis elinde oyuncaksın! Değilse niçin açmıyorsun?

YÛNUS -Ben Tapduk'un kızını bu şekilde görmeğe razı olamam.¹¹⁶

YÛNUS -Kimsin sen? Çilemin son gününde benden ne istiyorsun?

SİYAHLI ADAM-Ben senin nefsinim! Kırk gün bana o kadar cefa ettin ki, içinden çıktım, bu kılığa bürünüp karşıma çıktım.

YÛNUS -Şeytan olmayasın sen?

SİYAHLI ADAM -Ben şeytandan da daha beterim. Adım Nefs! Haşmetli Nefs Hazretleri...

YÛNUS -Uzaklaş benden bir daha yanıma uğrama, içime girme!

SİYAHLI ADAM -Beni kimse içinden çıkaramadı sana mı kaldı bu marifet?

YÛNUS -Ne istiyorsun benden? Yakamı bırakman için ne istiyorsun benden? İstersen iki kolumu kesip vereyim... Tek bırak beni!

SİYAHLI ADAM -Bırakmam ben senin kolunu değil ruhunu istiyorum. Bütün bu çektiklerinin, çabalarının bomboş şeyler olduğunu sana anlatmak istiyorum. Şeyhinin tıktığı bu mahzende ölümsüzlüğü ararken yokluğu çabuklaştırıyorsun!

YÛNUS -Varlığa ölüm yolunda geçit arıyorum!¹¹⁷

2.3.8. Zaman

Oyunda olaylar Yûnus Emre'nin yaşadığı çağda cereyan eder. Oyunun hemen başlangıcında Yûnus'un yirmi beş yaşlarında bir Beyzâde iken Moğol istilasından kaçması ve mezarı olmayan köyü araması ile başlar. Yedinci tablo da Yûnus'un elli beş yaşlarında olduğunu ve dokuzuncu tabloda da yetmiş beş yaşlarındadır. Bundan hareketle Oyunumuzdaki zamanın 13. yüzyılın ikinci yarısı ile 14 yüzyılın birinci çeyreğinde geçmiştir diyebiliriz.

Oyunda zamanla ilgili olarak şu ifadeler yer alır:

DERVİŞ -Akşamın bu vaktinde ölüleri mi ağlatıyorsun.¹¹⁸

¹¹⁶ Necip Fazıl Kısakürek, a.g.a., s. 45.

¹¹⁷ Necip Fazıl Kısakürek, a.g.a., s. 46

¹¹⁸ Necip Fazıl Kısakürek, a.g.a., s. 11

“Soldan beyzâde kılığında, yirmi beş yaşlarında, Yûnus Emre görünür. Siyah, gayet ince ve hafif çizmelerinin üstüne düşmüş kırmızı ipek şalvarlı, beyaz ipek kaftanlı ve tepesinde küçük bir sorguç ısıldayan burma sargı serpuşlu... Sağ elinde bir kırbaç... Birkaç adım atarak durur.”¹¹⁹

“Şafak vakti... Dağların arkasında fecir püskürtüleri... Caminin penceresinde ılık... Sağ kenarda, binek taşının yanında, alaca karanlıkta, yüzü cami kapısına doğru çapraz vaziyette ve aynı kılıkta Yûnus Emre... Bir heykel gibi dimdik...”¹²⁰

“Yûnus otuz yıl fark ile elli beş yaşında, sırtında bir yük odun, sağdan gelir. Kır sakallı ve düşkün halli... Odun yükünü nakışlı kapının sağ kenarına devirir. Eşiği geçip oturur.”¹²¹

“Kürsüde beyaz sarıklı Kadı... Arkası pencereye, yüzü cepheye doğru Yûnus Emre... Yirmi yaş daha ihtiyar... Sağ tarafta, yüzleri Kadı’ya bakan birinci, ikinci ve üçüncü köylüler...”¹²²

2.3.9. Anlatım Teknikleri

2.3.9.1. Mime sis

Olayın aracasız olarak canlandırılmasıdır. Oyundan örnek verecek olursak;

DERVİŞ – Aradığın neymiş senin?

YÛNUS – Mezarlığı olmayan köy...

DERVİŞ – Gecesi olmayan gündüzü arasan daha iyi etmez misin?

YÛNUS – İşte onu arıyorum zaten!¹²³

2.3.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem)

Oyunda yer alan olayların canlandırılarak sergilenmesi nedeniyle bu yöntem kullanılmıştır.

¹¹⁹ Kısakürek, a.g.e., s.13.

¹²⁰ a.g.e., s.18.

¹²¹ a.g.e., s.63.

¹²² a.g.e., s.71.

¹²³ a.g.e., s.14.

YÛNUS – Kimsin sen?

BİR KADIN SESİ – Taptuk Baba’nın kızı...

YÛNUS – Sen, Taptuk Baba’nın kızı olamazsın!¹²⁴

2.3.9.3. Nesnel Tasvir

Oyunda gerek şahısların tanıtılması gerekse mekân tasvirleri araya yorum katılmadan yapılmıştır.

2.3.9.4. Geriye Dönüş Tekniği

İkinci perde beşinci Tablo da; Yûnus Emre ile Siyahlı Adam arasında dar anlamda geriye dönüş tekniğini konuşmalarda görüyoruz.

Dar anlamda geriye dönüş, olayları ve kişileri tanıtmak için yakın zamana; bir saat, iki gün veya birkaç ay öncesine döndürür. Dar anlamda geriye dönüş, kısmen açıklayıcı, ama daha çok destekleyici bir özellik taşır. Hali hazırda yaşanmakta olan bir durumu veya bir düşünceyi desteklemek, dolayısıyla güncel olanla yakın geçmişte kalanı lehimlemek için, bu tip geriye dönüşe başvurulur.

YÛNUS -Lanet olsun sana!

SİYAHLI ADAM -Lanet okuduğun seni düşünüyor, senin tasanı çekiyor. Beyzâde doğdun, dön memleketine, ipekli sedirlere kurul! Karşında, ayak bilekleri altun halkalı, vücut çizgileri en güzel şiirden daha ahenkli kızlar raks etsin... Dinle!¹²⁵

2.3.9.5. Diyalog Tekniği

İncelenen metin bir tiyatro eseri olduğu için diyalog tekniği kullanılmıştır.

TAPTUK BABA – Sese dikkat ettin mi?

YÛNUS –Ettim!

TAPTUK BABA –Ne anladın?

¹²⁴ a.g.e., s.44.

¹²⁵ Tekin, s.235.

YÛNUS –Senin sesin!

TAPTUK BABA –İyi anlamışsın!¹²⁶

2.3.9.6. Montaj Tekniği

Yûnus Emre'nin şiirleri Necip Fazıl'ın, Yûnus Emre isimli oyunda kalıp halinde montaj tekniği kullanılarak yerleştirilmiştir.

Montaj tekniği uygulanırken üzerinde durulması gereken asıl nokta şudur: Yazarın aktarmak, yararlanmak istediği metnin, şu veya bu maksatla kullanılmasından çok, alınan metnin, eserin genel yapısıyla bütünleşmesi, eserin genel dokusunda sırtmasıdır. Çünkü asıl metin ile taşınan metin (montajlanan metin) arasındaki uyumsuzluk, eserin genel dokusunu zedeleyecek, dolayısıyla yazarın vermek istediği mesaja gölge düşürecektir. Bu nedenledir ki montaj tekniğinden yaralanmak isteyen bir yazarın, ihtiyatlı olmak: neyi, nerede, nasıl ve niçin kullandığını bilmek mecburiyeti vardır. Bu nokta dikkate alındığında montaj tekniği bir yazar ve dolayısıyla bir eser için zenginlik olacaktır.¹²⁷

Benim adım dertli dolap,
Suyum akar yalap yalap;
Böyle eylemiş Çalap,
Onun için ben ağlarım.

Beni bir dağda buldular,
Kolum, kanadım kırdılar,
Dolaba layık gördüler,
Onun için inilirim¹²⁸

2.3.9.7. Anlatma Problemi

Oyunun genelinde akıcı ve yalın bir dil kullanılmıştır.

¹²⁶ Kısakürek a.g.e., s.38.

¹²⁷ Tekin, a.g.e., s.247.

¹²⁸ Kısakürek, a.g.e., s.81.

Günlük konuşma diline de yer verilmiştir.

ÇOBAN -Buralardan da geçtiler.

DERVİŞ-Ne yaptılar?

ÇOBAN-Ellerine değdiği her şeyi kuruttular, yeşil yaprağı sarıya, pembe yüzü toprak rengine çevirdiler.¹²⁹

Samimi hitap ifadeleri de kullanılmıştır.

YÛNUS-Es-Selâm!

DERVİŞ-Ve Aleyküm üs Selâm, Delikanlı!¹³⁰

Oyunda ikilemeler de yer almaktadır.

DERVİŞ -Mezarlığı olmayan köyü, dışında değil, içinde arayacaksınız! Diyelim ki, onun ismi Erenler Köyü... Ona dışındakilerden yol sorma, içindekilerden sor. Tam dibe varacağın zaman nuru bulacaksınız.¹³¹

YÛNUS -Galiba buldum! Ölümsüzlük diyarını buldum! Söyleyin Erenler köyünün insanları! Siz bu köyde üreye üreye çoğalır, kalır mısınız? İhtiyarlamaz mısınız? Çökmez misiniz, göçmez misiniz?¹³²

Yavaş yavaş aydınlanan ön sahne... Geceyi gösteren alaca karanlık... Sahneyi müsavi parçalarla dörde bölen, tahta perde şeklinde üç engel...¹³³

YÛNUS-Kızıl külahlı, kara kilimli, Türkmen köylüsü kılığına büründüm; dere, tepe düz, yönleri ve yolları koklaya koklaya kapını buldum.¹³⁴

Yûnus acı acı, kapı istikametine bakar.¹³⁵

Ayrıca oyunda tamlamalar da bulunmaktadır.

Siyahlı Adam, aynı çarpılmış halde geri geri kapıdan çıkar. Yûnus ilerleyip kapıyı kapatır ve kalası yerine koyar. Tam geriye dönüp de iki üç adım atınca kapı,

¹²⁹ a.g.e., s.12.

¹³⁰ a.g.e., s.13.

¹³¹ a.g.e., s.22.

¹³² a.g.e., s.22.

¹³³ a.g.e., s.27.

¹³⁴ Kısakürek, a.g.a., s.39.

¹³⁵ a.g.e., s.41.

yine tak tak, vurulur. Yûnus olduğu yerde mihlanır.¹³⁶

*“Yûnus otuz yıl fark ile elli beş yaşında, sırtında bir yük odun, sağdan gelir. Kır sakallı ve düşkün halli... Odun yükünü nakışlı kapının sağ kenarına devirir. Eşiği geçip oturur.”*¹³⁷

2.3.10. Değerlendirme

Yûnus Emre isimli oyun, üç perde ve dokuz tablodan oluşmaktadır.

Yûnus Emre oyununda en önemli kişi esere adını veren Yûnus Emre’dir. Ondan başka oyunda Tapduk Baba, Derviş, Siyahlı Adam, Çoban, Kadı, Subaşı, Meçhul Adam, Fatma vardır.

Necip Fazıl, oyunu, Yûnus’un şiirleri üzerine kurar. Bu yüzden Yûnus Emre’de dil şiirseldir. Oyunda pek çok şiir parçası yer alır. Şiirler dışında yazar, ahenkli bir dil kullanmaya gayret eder.

Oyunun başkahramanı olan Yûnus Emre, önceleri bir beyin oğludur. Yurdundan ayrılır; ölümsüzlüğü bulmak için diyar diyar, köy köy dolaşır mezarlığı olmayan bir yer arar. Bununla ölümsüzlüğe ermeyi amaçlamaktadır. Erenler isminde böyle bir köy bulur aslında. Ama ölümsüzlüğün ancak bir gönülle girmekle mümkün olduğunu kavrar. Bunun anahtarı da sevgidir.¹³⁸

Yûnus Emre isimli oyunun dili sade ve akıcıdır. Aslında dil bir amaç değildir; bir araçtır. Tiyatro sanatında da amaç, biçimdir. Tiyatroyu, hayata yakın ve benzer kılan, bir hayatın şu veya bu şekilde sunulmasıdır. Örneğin Yûnus’un Fatma’ya olan aşkı buna örnek olarak verebiliriz.

Eserini tasavvufî düşüncelerle zenginleştiren Necip Fazıl, Yûnus Emre’nin bütün ömrünce ölümsüzlüğü aradığını, bu idealini hocası Tapduk Baba’nın izinden giderek ve ona dervişlik ederek başardığını anlatır;

Tapduk’un tapusunda,
Kul olduk kâbusunda,
Yûnus miskin, çiy idik,

¹³⁶ a.g.e., s.16.

¹³⁷ a.g.e., s.63.

¹³⁸ Abdullah Şengül, (2007), *Cumhuriyet Döneminde Tarihi Tiyatro*, Alp Yayınları, Ankara:87.

Piştik Elhamdü Lillâh.¹³⁹

2.3.10.1. Son

Gaipten gelen sesin Yûnus’a hazırlığın tamam mı? Sen tamam mısın? Yûnus gel demesiyle, Yûnus’un emret sultanım diyerek hazır olduğunu ve öbür âleme Yûnus’un yolculuğunun başlaması.

Canım kurban olsun senin yoluna!

Adı güzel, kendi güzel Muhammed!

Şefaat eyle bu kemter kuluna!

Adı güzel, kendi güzel Muhammed!¹⁴⁰

Yûnus elinde asa vücudunu sürükleyerek oradan uzaklaşır.

¹³⁹ Kısakürek, a.g.e., s.86.

¹⁴⁰ a.g.e., s.84.

2.4. YÛNUS EMRE (MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU)

2.4.1. Kitabın Künyesi

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun, Yunus Emre isimli oyunu II perdeden oluşmaktadır. İrfan Yayıncılık, Baskı ve Cilt:Kilim matbaası tarafından yapılmıştır. Birinci baskı:1990 yılında, ikinci baskı:2004 tarihinde, İstanbul'da basılmıştır.

2.4.2. Kurgu

2.4.2.1. Özet

Moğolların Anadolu'yu istilâ ettiği yıllarda olaylar cereyan etmektedir. 1260 yıllardan 1340 yıllara kadar ki dönem de diyebiliriz. Yûnus'un gurbet ellerde saba makamında ezan sesleriyle çevresindeki her şeye bakarak Allah'a şükretmesiyle başlar. O dönemde Moğollar acımasızca vuruyorlar, kırıyorlar ve hep istiyorlar vermeyenlere bin bir türlü eziyetler ediyorlar. Büyük bir kıtlığın olduğu dönemdir. Üç yıldır süregelen kuraklık köylüyü yine Hacı Bektaş-ı Velî'nin Tekkesinin önünde kuyruğa sokacak diye düşünür. Yûnus'u kendi köy halkı köylerine çağırılmışlardır. Ama neden çağırdıklarını bilemez dörtlükler okuyarak yola düşer.

Bize sevmek gerek dünya gerekmez.

Bize gerçek gerek dava gerekmez.

Bize Kâdir gecesidir her gece

Sabahlar olmasın seher gerekmez.¹⁴¹

Köyüne doğru giderken “Birisi” ile karşılaşır. Yanlarına çağırdıkları bir diğer arkadaşı da öteki'dir bunlar derviştirler. Karınlarının acıktığını söylerler. Öteki Allah'a dua eder ve görünmezlikten bir sofraya gelir açılır önlerine karınlarını doyururlar. Yûnus'la birlikte yol alırlar yine karınları acıkır. Bu sefer Yûnus'tan karınlarını doyurmalarını isterler. Yûnus nasıl yapacağını bilemez ısrar ederler. Allah'a dua eder sofradan ziyade şölen kurulur ortaya Dervişler hayretler içinde kalır. Nasıl yaptığını sorarlar. Yûnus, dedim ki Allah'ım bunlar kimin adına dua ediyorlarsa o kutsal kişinin adına sofraya gönder bize diye dua ettim demesi üzerine Dervişler, biz Yûnus adına dua ediyoruz derler. O Yûnus'un kendisi olduğunu söyleyerek dörtlük okur;

¹⁴¹ Mustafa Necati Sepetçioğlu, (2004), *Yûnus Emre*, İrfan Yayıncılık, İstanbul: s.12.

Severim ben seni candan içeri
 Yolum geçmez bu erkândan içeri
 Nereye bakarsam sen, dopdolusun
 Seni nereye koyum benden içeri.¹⁴²

Yûnus köyüne gelmiştir. Molla Kasım, Yûnus’a sarılır hoş geldin demesine rağmen Yûnus onu tanımaz. Molla Kasım, ben seni tanıyorum ya o yeter der. Yûnus Molla Kasım’ı hem çok iyi tanıdığını hem de hiç tanımadığını söyler. Molla Kasım; köy halkının caminin önünde toplandığını söyler. Köylere iki yıldır yağmurun yağmadığını kıtlıkla boğuştuklarını, köylüleri için umut olduğunu Yûnus’a der. Fakat Yûnus’un umut olamayacağını söylemesini fırsat bilen Molla Kasım, öyleyse caminin önünde bekleyenler size bir görev verecekler onu bana devredin. Yûnus devredilmeyecek bir görev mi bakalım der. Bu sözler üzerine Molla Kasım biraz sinirlenir bana devretmeyecek misiniz? Diye sorar Yunus cevap vermez. Köy halkı Yûnus’u sevinçle karşılar. Oradakilere kendisine neden çağırdıklarını sorar. İhtiyar; köylerinin kıtlıkla kıvrandığını, Hacı Bektaş’ın tekkesine gitmesini, daha sonra ki yıllarda ödenmek üzere bir yıllık buğday verilmesini istemesi için çağırdık seni derler. Yûnus bu kadar çok buğdayın Hacı Bektaş Tekkesinde bulunmayacağını demesine rağmen ısrar ederler;

İHTİYAR -Orası dergâhtır. Dergâh varlık evidir, yokluk evine dönense bizim gönüllerimizdir oğul.

YÛNUS -Öyledir diye varlık evinden her şey istenmez ki. İstenirse bile her isteyene verilmez ki. Verilse orası nasıl varlık evi olur sonra?¹⁴³

İhtiyar; Yûnus’u çağırma nedenlerinin ve onu seçmelerinin sebebinin bu olduğunu, onun içlerinden birisi olduğunu, dillerince konuştuğunu, gönüllerindekini söylediğini, doğru biri olduğunu için seçtiklerini söyler. Kabul etmek istemezse köylülerinin sonunun açlık olacağını söylemesi üzerine, Molla Kasım aslında Yûnus’u kandırıp kendi gitmek istemektedir. Yûnus kabul eder köylüler sevinç çığlıkları atarlar. Molla Kasım karşı çıkar. Yûnus’un güvenilir biri olmadığını, yalancı biri olduğunu söyler. Onu yargılayalım, ben onu suçlayacağım, Yûnus kendini savunacak, sizler de

¹⁴² Sepetçioğlu, a.g.e. s.23.

¹⁴³ a.g.e. s.29.

yargıç olacaksınız der. Molla Kasım başlar; Sen ‘Âşıklar ölmez! Ölen bozuk olan kişilerdir’ diyerek ayırım yapıyorsun. Allah’ın işine karışyorsun.

Bırak ölüm korkusunu âşık ölmez edebîdir.

Ölüm âşığın nesine Yarâdanın ışığıdır

Ölümden ne korkarsın, korkma Hakka yararsın

Belki sonsuzda varsın ölmek kötü iştir

Güzel bak bu cevhere, bu gizli hazineye.¹⁴⁴

Molla Kasım; Hani tabiat okuldu, öğretmekti? Bu mülk varlık evidir diyorsun sonra yoksulluktan âşıklıktan bahsediyorsun. Yûnus; Şiirlerimi siz kendiniz nasıl istiyorsa çarptırarak öyle yorumluyorsunuz cevabını verir. Molla Kasım, Yûnus’un şiirlerinden kendi kafasına göre yorum yaparak, Yûnus’u köylülerin yanında suçlu olduğunu ispat etmek için örnekler vermeye devam eder.

Ey beni ayıplayan gel beni aşktan kurtar

Elinden gelmiyorsa söyleme kötü haber

Kimse kendiliğinden büyüüp yücelmedi

Hepimizin hâlini bir Yaradan belirler.

Yûnus kendini anlatmaya çalışmak istese de, Molla Kasım hemen sözünü keserek anlatmasına izin vermez. Köylüler Molla Kasım’ın susmasını Yûnus’un konuşmasını isterler.

BİR GENÇ KIZ: Kara toprak altında gül deren eller gördüm demiştiniz... Benim ki gibi miydi? Böyle kız eli...

DELİKANLI: Yaylalar yaylamaz olmuş, kışlalar kışlamaz olmuş diyordun... Hiç mi umut yok? Ben yine böyle?

BİR KADIN: Anasına küsüp gidenlerin boynu bükük kaldığını söylüyorsunuz, susmayın söyleyin; benim ki duysun isterdim.¹⁴⁵

Yunus, ibret mi istediklerini sorması üzerine yaratılmış olmamız başlı başına ibretlik bir olaydır. Ders alınması gereken şey istiyorsanız sözlerime bakın der.

Bir Kadın, artık soruların bitirilmesini, tüm köylüde yargılanmanın

¹⁴⁴ Sepetçioğlu, a.g.a. s.38-39.

¹⁴⁵ a.g.e. s.41.

bitirilmesini ister. Molla Kasım daha yeni başladıklarını Yûnus'un bir zındık olduğu iftirasını ortaya atar. Köylülerin her birinin ağzından farklı sesler çıkar Kasım'a sen ne dediğini bilir misin diye sorarlar. Kasım, Yûnus'un bir şiirin de "Uğraş kazan ye yedir, bir gönüllü sevindir, yüz Kâbe'den üstündür." Bunları söyleyen sen değil misin, Yûnus sözlerinin yanlış yorumlandığını söylemek istese de Molla Kasım sözünü böler, konuşturamaz. Molla Kasım sorularına devam eder; Sırat kıldan incedir, Kılıçtan keskindir. Varıp onun önüne de, Köşkler kurasım gelir. Diyorsun demesiyle, köylüler de Yûnus'a cevabını vermesini isterler. Söyleyeceğim ama yine anlayamayacaksınız. Yûnus, oyunda geleceğe gider. Yirminci Yüzyılda da anlaşılmaz şeyler söyleyenlerin alkışlandığını bilemeyeceğin için demesi üzerine, İhtiyar; Ne yirminci yüzyılı şimdi tarih kaç der. Yûnus şiirlerini okumaya devam eder;

Çıktım erik dalına onda yedim üzümü
Bostancı gelip durdu, der ne yersin kozumu?
Ağırlık oldu bana, iftira attım ona
Çerçi geldi kapıma sordu bana kızını
Kerpiç koydum kazana, poyraz ile kaynattım
Nedir diye sorana bandım verdim özünü.¹⁴⁶

Köylüler bir karar vermek için uğultu içinde toplanırlar. Köylüler biz Yunus'tan yanayız, Yûnus da bizden yana demesiyle, Molla Kasım sinirlenir, Kadıya gidilmesi gerektiğini söyler. Köylüler artık gerçek ortada Yûnus doğruları söylüyor. Yûnus, Molla Kasım'a sen kimsin, necisin, nereden geldin diye sorular sorar. Beni tanıımıyorsan arkana bak der; Yûnus döner, dönüşü ile bir bilinmez korkuda iken, korkusunu gidermiş bakar. Ayna da gördüğü kendisidir. Işık vuruşunda kendi yüzüyle karşı karşıyadır. Kasım sen benim karanlığımsın, bir ben vardır ben de benden içeri. Diyen de bendim, öyle ya der Tanrım o bendim der ve birinci perde sonlanır.

İkinci Perde; Yûnus, omuzunda kordelasıyla tereddütler içinde, kulluğa layık olamamış bir umutsuzluk içinde kordelayı bağlayamaz. Kuşkular içinde kendisiyle konuşur.

Yûnus-Durmadan almak isteyen bir gönül nasıl huzur içinde yaşayabilir, durmadan almak isteyen insanların dünyasında yaşamak, isteyen insanların dünyasında

¹⁴⁶ Sepetçioğlu, a.g.e. s.53.

yaşamak. Kolay olmasa gerek, ben nasıl yaşayabilirim? Evet, nasıl, ben nasıl yaşayabilirim?¹⁴⁷

Yûnus, iç hesaplaşma halindedir; Hayalindeki görüntüleri düşünür; Cennet'ten huriler değil, cehennem'den kurtulmuş işve temel rakkaselerin göz süzüp gerdan kırdığı geceler, sakilerin şarap testilerini getirip götürdüğü, tandır kebabları bunların parasının nerden geleceğini sorar. Haram yiyeceksin, hatırlamamak için haşhaş yutacaksın, kendine saygın kalmayacak en büyük sensin diyen dalkavukları duyacaksın fakat sana küfredenlerden haberin olmayacak, cehennemde olduğundan habersiz cenneti yaşayacaksın. Yûnus, hayır diye çılgık atmasıyla rakkaseler kaçar. Molla Kasım'ın kötülük hücreleri de olsalar ben değilim der. Molla Kasım sen git dilediğini dilediğince aldat. Ben istesem de aldatamam kimseyi aldanmak için yaratılmamışım, bundan memnun olduğunu söyler. Yûnus durgun bir su akıntısında şiir okur.

Haber eylen Âşıklara aşka gönül veren benim
Aşkın yüzen kuşu olup denizlere dalan benim
Deniz yüzünden su alıp sunu veririm göklere
Bulut gibi yürür gider arşa yakın varan benim.

Şiirin sonuna doğru kordelalar sarkar. Belli etmeden birinin yerdeki kancasını, görünce sevinmiştir; kalkar, ötekine uzanır eli, fakat hakkı yokmuş gibi durakalır, bir an ne yapacağını bilemez. O bilmezlikte yeniden okumaya başlar.

Ey gönlümün eğlencesi söyle bana neyleyeyim?
Aşkından oldum avare derdim kime söyleyeyim?
Bu dünyadan vazgeçeyim, o dost eline uçayım
Dalayım aşk ummanına, denizleri boylayayım
Aşkın tak dedi canıma, gelsin âşıklar yanıma
Dökeyim aşkın kanına âşıkları toylayayım.¹⁴⁸

İhtiyar, Yûnus'u bulur. Bir taşın üzerine oturur konuşurlar, İhtiyar Yûnus'a neden kaçtığını, köylünün ona inandığını söyler. Kendi halinde yaşamak istediğini halkın buna izin vermediğini söyler. Molla Kasım ile aramızdaki olayların Kadı'ya götüreceğini söylemesi üzerine köylüler gerek kalmadığını Molla Kasım'ın birilerini

¹⁴⁷ Sepetçioğlu, a.g.e. s.59.

¹⁴⁸ a.g.e. s.63.

dolandırdığından dolayı Moğol Kolcuları tarafından götürüldüğünü anlatırlar. Buna üzölmüştür, önemli olan der; Molla Kasım'ın yakalanması değil günümüzde yaşamış olması, yirminci, yirmi birincide, yüzyıllarda yaşamış olması, susturulamaması der. Orada bulunan Genç Kız, Delikanlı, Tellal, İhtiyar hepsi birlikte Yûnus'a bize söz vermiştin sözünde dur demesiyle, Yûnus'un böyle bir söz vermediğini söylemediğini demesine rağmen yine de dayanamaz Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhına gideceğini ve Moğolların bu yurttan gitmesi için akıl alacağını söyler ve besmele çekerek oradan ayrılır. Yûnus uzun bir yolculuğun sonunda nehre gelmiştir. Su dolabının yanına gelmiştir. Hayranlık içinde hangi usta yapmıştır kim bilir kaç yıldır akıyordur der. İnsan aklıyla yapıldığını, insanı da yapan yarâdanın olduğunu düşünür, dolaba bakarak şiir mırıldanır.

Ben Mevlâ'ya âşık oldum onun için inilerim
Benim adım dertli dolap suyum akar yalap yalap
Böyle emreylemiş Çalap onun için inilerim
Beni bir dağda buldular, kolum kanadım kırdılar
Dolaba layık gördüler onun için inilerim.

Molla Kasım bir anda yanında görür, şaşırır. Seni Moğollar tutuklamadı mıydı diye sorar, Moğol beni bıraktı der. Yûnus, Molla Kasım'a sen benim içimdeki kötölükleri bana gösterdin. Molla Kasım, o sıkça yaptığım bir oyundur, Molla'lık karın doyurmuyor, evde çoluk çocuk aç der. Birlikte dergâha gidelim demesine rağmen, Molla Kasım benim karakola gitmem lazım der ve oradan ayrılır.

Yûnus Emre, dergâha ulaşmış, içinde olağanüstü bir coşku vardır. Kapıyı çalar kim olduğunu sorarlar Yûnus olduğunu söylemesine rağmen hangi Yûnus derler ve sonunda cevap gelir gelişin bildirilmişti Bizim Yûnus diyerek içeri alınır. Oradakilere Hacı Bektaş-ı Velî Hünkârımıza hediye olarak alıç getirdiğini ona sunmak istediğini söyler. Hünkârın huzuruna varır. Yûnus'u sımsıcak dost eliyle karşılar. Bizi görmek dilemişsin dileğin ne diye sorar. Yûnus bizim oralarda kıtlık var, Moğol'un işkencesi ondan da katı, hemşerilerim bir yıllık tahıl için kefil seçtiler sizin huzurunuza yolladılar der. H. Bektaş-ı Velî; Dinler ve Yûnus'a der ki: "Yaradan seni seçmiş yaratmış, noksanın var. Buğday yerine senin noksanını giderecek nefesler öğretsem, himmetler? Senin için için bilinmedik sırları açıklasam, ister misin?" diye sorar. Yûnus,

buraya kendi için gelmediğini, hemşerileri için geldiğini ondan buğday istediğini söyler. Yûnus'a heybende ne var alıç mı diye sorar. Evet deyince o alıçların her biri kadar nefes vereyim der, Yûnus razı olmaz. Her çekirdeğinin içindeki zerrelere kadar nefes vereyim der ama Yûnus yine hemşerilerinin buğday beklediğini aç olduklarını Hacı Bektaş-ı Velî'ye söyler. O zaman var git der. Dergâhın dışındaki tüm develerin yükünü al git der. Yûnus develerin yüküyle yola çıkar ama iyi bir iş yapmadığını artık dönemeyeceğini kendi kendine konuşur. Molla Kasım kervanı görür ve oradakilerden kervanın Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhından geldiğini öğrenir. Yûnus, Molla Kasım'ı görünce karakola gitmedin mi diye sorunca, o defteri kapattığını söyler. Yûnus tedirginliğini anlatır. Sanki asıl hazineyi almamış gibiyim. Orada dergâhta bırakmış gibiyim diyerek pişmanlık duyar. Kasım geri dönüp dizlerine kapanmasını söyler. Bu kervanı hemşerilerimize ben ulaştırırım ben artık eski Molla Kasım değilim düzeldim diyerek Yûnus'u ikna eder. Kervanın şimdi sahibi Kasım olmuştur ve kervanda bulunan buğdayları satmaya karar verir. Kervancı başına da hisse verir ortaklaşa satarlar.

Yûnus dergâhın kapısına gelmiştir artık kendini tanıtır içerden gelen ses bir sorup geleceğini söyler. Hacı Bektaş-ı Velî hangi Yûnus diye sordu der. Ne yapması gerektiğini sorar oradakilere, oracıkta, eşikte beklemesi gerektiği zamana kadar olduğunu bilemediğini, kim olduğunu sorabilir geçerken Bizim Yûnus mu demesini bekleyeceksin. Bizim Yûnus mu demesini bekleyecektir Yûnus Emre, artık Hünkâra teslim olmuştur.

2.4.3. Şahıs Kadrosu

Bu oyun, bir kişiliktir. Yûnus'tan gayri kişiler Yûnus'un hayali kişiler diye düşünülmüştür. Böyle oynanırsa oyunun tek ve gerçek oyuncusu Yûnus Emre, hayal kişilerin tekli veya koro konuşmalarına karşı davranışlarıyla hareket edecektir.

Oyun tek kişiyle oynanması seyirciyi ilgi yönünden sıkabilir.

Böyle düşünülürse oyunun Rakkase'si de gerçek ile hayal arası bir görüntüde verilmelidir.

Fakat bu oyun hayal değil gerçek kişiler varsayılarak da oynanabilir. Bu durumda oyuncular toplam yirmi bir kişidir.¹⁴⁹

¹⁴⁹ Sepetçioğlu, a.g.e. s.1.

2.4.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi)

YÛNUS: Yaşadığı çağın olayları ile dertlenen ve çevresinde bulunan kişilere yapıcı öğütler veren birisidir. Kendi nefsinin yenen, sabır ve hoşgörüsüyle çağlar boyu örnek olmuş kişidir.

Kıtlık ve Moğol istilasıyla pençeleşen hemşerilerinin çağırımları üzerine köyüne giden Yûnus'un, onlara yardım edecek kişinin Hacı Bektaş-ı Velî olduğunu söyler. Dergâha giderken Molla Kasım isminde birinin onun yanından ayrılmaması ve Yûnus'u kendi köylülerine şikâyet etmesi ve Yûnus'un Dergâha gitmesi ve Hacı Bektaş-ı Velî'nin buğday mı istersin nefes mi sözüne buğday demesi ve pişmanlığıyla geri dönüp Hünkârın onu tanımasını beklemesi, bizim Yûnus mu demesini beklemesi. Kendi nefsinin yenen, sabır ve hoşgörüsü şiirlerle anlatılır.

Ben dervişim diyen kişi iş bu yola dar gerekmez
Derviş olan kişilerin gönlü gendir dar gerekmez
Derviş gönülsüz gerektir, sögene sussa gerektir
Dögene elsiz gerektir herkes ile bir gerekmez.¹⁵⁰

Oyunda Yûnus ile Mevlâna arasında geçen konuşmalara da yer verilmiştir.

YÛNUS: Bir yazar tanıdım bir vakitler, Konya şehrinde, şair herkes onu tanır, düşünür bir yüce kişi, her şeyi bilir bir insan... Her derdin devasına cevap yazacak kadar bilir bir kişidir. Şeyh olmak yolunda gitse eteğine on kere bin kere kişi birden sarılır öyle bir adam. Bana kitabını lütfetti, okudum. Beğenip beğenmediğimi sordu, lütfetti; o büyük şair idi ben ise küçücük gezgindim, yoksul ve ünsüz ve garip. Acep şu yerde var m'ola şöyle garip bencileyin? Deyip sorardım kendi kendime hep. Boyun büktüm, özür diledim, beni bağışlamasını istedim. Çünkü eserini övmemi isteyen gözlerle bakıyordu bana. Israr etti. O vakit doğruyu söylemek acısını tattım dedim ki "Uzun yazmışsınız" "Nasıl?" dedi şaşırarak. Benden böyle bir cevap ummamıştı ve beklememişti. Nasıl uzun olur her sözü düşünerek yazdım; her ne dediysem duygularımı akıl terazisinde tartımda öyle söyledim. Öz söyledim dedi. Öfkelenmişti bana, fakat belli etmiyordu. Yeniden özür diledim: "Üzüldüm efendim uzun yazmışsınız, evet" deyince dayanamayıp sordu "Peki sen olsan nasıl yazardın? Neresi fazladır?" deyince

¹⁵⁰ Sepetçioğlu, a.g.e. s.16.

“Utancı da özrü de bir yana bıraktım cevap verdim.” Daha kısası şöyle olabilirdi: “Ete kemiğe büründüm-Yûnus oldum göründüm!” cevap vermedi üstadım... Fakat ben doğru sözün nasıl bir ateş olduğunu o anda anlamış oldum.¹⁵¹

MOLLA KASIM: Yûnus’u yalancılıkla ve sahtekârlıkla suçlayan ve onu halka şikâyet eden bu kişi aslında kendi içinde bulunan karanlık yanı, yani Yûnus’un içindeki şeytandır.

İHTİYAR: Yûnus’un köylülerinden biridir, iyi niyetli orta yolu bulmaya çalışan birisidir.

BERİKİ (DERVİŞ): Yûnus’u yemeğe davet eden ve arkadaşı Öteki Derviş’in Allah’tan sofranın kurulmasını istemesi kerametini göstermesi, Yûnus’un büyüklüğü karşısında onun eline sarılan dervişlerden biridir.

ÖTEKİ(DERVİŞ): Yûnus’un davet edildiği sofrayı Allah’tan isteyen ve bu kerameti gösteren, Yûnus’un daha büyük sofrayı Allah’tan isteyip kurulması karşısında, onun eteğini öpen dervişlerin ikincisidir.

HACI BEKTAŞ-I VELÎ: Dönemin de halka yardımlarını esirgemeyen, dini yönden yüksek mertebeler gelmiş Yûnus’un da ondan nefes almak için kapısında beklediği hünkârdır.

SES (DERGÂH DERVİŞ’İNİN SESİ): Hacı Bektaş-ı Velî’nin dergâhına gelen Yûnus’a yol ve yordamı gösteren dervıştır.

2.4.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

KADIN: Yûnus Emre’nin köyündeki kişilerden biridir. Emzirdiği bir çocuğu vardır. Yûnus’un yargılanmasının bir an önce bitmesini ve çocuğunu emzireceğini söyler.

GENÇ: Yûnus’un köyündeki gençlerden biridir.

KOLCU MOĞOL: O dönemde halktan zorla para toplayan vermeyenlere cezalandıran Moğol askerleridir.

ERKEK: Yûnus’un köylülerinden meydanda bulunan olayları izleyen erkektir.

¹⁵¹ Sepetçioğlu, a.g.e. s.44.

BAŞ KOLCU: O dönemde halktan zorla para toplayan vermeyenlere cezalandıran Moğol askerlerinin başıdır.

GENÇ KIZ: Molla Kasım'ın Yûnus'a attığı iftiralara inanmayan köylülerden biridir.

DELİKANLI - Meydan yerinde toplanan köylülerden delikanlı olandır.

BİR KADIN: Yûnus'un köylülerinden meydanda bulunan olayları izleyen kadındır.

BİR KADIN: Köylülerden biridir.

YAŞLI ADAM: Yûnus'un köylerindeki kıtlığı görüp, Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhına gitmesi için ikna etmek için gelen kişilerden biridir.

PAZARCILAR: Hacı Bektaş-ı Velî'nin vermiş olduğu buğdayları satın alan kişilerdir.

SES (KERVANDAN BİRİNİN SESİ): Kervandan yüksek sesle Yûnus'a seslenen kervandan birinin sesidir.

2.4.4. Tema

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yûnus Emre isimli oyununda, Moğol istilas sırasında çaresiz kalan halkın buğday istemek için Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhına giden Yûnus'a Molla Kasım adında biri musallat olur. Yûnus'u halka şikâyet eden kişi, aslında kendi içinde bulunan karanlık yanı, yani içindeki şeytandır. Buğday almayı, hikmet öğrenmeye tercih eden Yûnus, bu hatasından dönmek istese de artık Hacı Bektaş-ı Velî, kapısına gelen Yûnus'u "Hangi Yûnus" diye tanımazlıktan gelmesi. Yûnus bu kapıda Hacı Bektaş-ı Velî'nin "Bizim Yûnus" diyeceği güne kadar beklemeye kararlıdır. Yûnus Emre'nin sabrı ve hoşgörüsünü bu oyunda görüyoruz.

2.4.5. Mekân

Yûnus Emre isimli tiyatro eserinde bölümler farklı farklı yerlerde geçmektedir. Bu bölümlerdeki mekânları kısa kısa verecek olursak;

Oyun saba makamından, ezan seslerini hatırlatan ezgiyle başlar. Mekân olarak Yûnus sahnededir, sahne yavaş bir şekilde aydınlatılır Yûnus, seyircilere dönük; mutlu ve severek bakmaktadır; kendisi için yaratılmış olduğuna inandığı çevreye hayran, var

olmanın huzuru içinde sahnede durur.

Yûnus'un köyündeki, mekânlardan biri de caminin önünde geçer.

Yûnus: Cami, bu mu? Görkemli de aa, hoş... Güzel yapı doğrusu. Ben gurbet gezerken yapmış olmalısınız. İyi de hani bekleyenler? Kimse yok... Nerdeler?¹⁵²

Diğer mekân, Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhıdır; sağda iki meşale, sadece meşaleler görünüyordur. Yûnus büyük bir saygı ve huşû içindedir.

İkinci perdenin son bölümünde de, pazar yerinde, pazarcıların şamatası vardır. Müşteri çağırılar, pazarlık edenler, gerçek bir pazar kalabalığı vardır.

2.4.6. Olay Örgüsü

Kıtlık ve Moğol istilasıyla pençelesen hemşerilerinin çağrımları üzerine köyüne giden Yûnus'un, onlara yardım edecek kişinin Hacı Bektaş-ı Velî olduğunu söyler. Dergâha giderken Molla Kasım isminde birinin onun yanından ayrılmaması ve Yûnus'u kendi köylülerine şikâyet etmesi ve Yûnus'un Dergâha gitmesi ve Hacı Bektaş-ı Velî'nin buğday mı istersin nefes mi sözüne buğday demesi ve pişmanlığıyla geri dönüp Hünkârın onu tanımasını beklemesi, bizim Yûnus mu demesini beklemesi. Kendi nefsinin yenen, sabır ve hoşgörüsü şiirlerinden örnekler verilerek anlatılır.

1) Yûnus'un, kendi kendine konuşmaları ve çevresinde gördüğü her şeye hayran hayran bakarak, Allah'ım beni yarattığın için ve bu nimetleri verdiğin için borçluyum, yaşayarak ödemeye çalışacağım demesi.

2) Moğol istilası ve kıtlığın olduğu dönem de Yûnus başka diyarda olduğu için köylülerin Yûnus'a haber yollayıp Yûnus'u çağrımları.

3) Köyüne giderken yolda Öteki ve Beriki isminde iki dervişle tanışmaları. Karınları acıktığı için Beriki Derviş'in Allah'ı dua ederek, sofranın kurulması ve Yûnus'un bunu nasıl yaptınız diyerek sorması üzerine anlatmaları. Yûnus'tan da sofranın kurmalarını istemeleri ve Yûnus'un Allah'a dua etmesi ve daha büyük sofranın kurulmasıyla diğer Dervişlerin Yûnus'un eline sarılmaları.

4) Yûnus'un, Molla Kasım ile tanışması ve köylülerinin onu neden çağırdığını sorması, Molla Kasım'ın köylülerin vereceği görevi kendisine devretmesini Yûnus'tan istemesi.

¹⁵² Sepetçioğlu, a.g.e. s.28.

5) Köylülerden İhtiyar'ın, Yûnus'a, daha sonraki yıllarda ödenmek üzere Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhına gitmesini bir yıllık buğday verilmesini istemeleri. Yûnus'un bunun çok olduğunu söylemesi ve kendisini seçme nedenlerini köylülere sorması. İçlerinde büyüdüğünü söylemeleri, dillerince konuştuğunu, sözün güvenilir kişi olması nedeniyle köylülerin şikâyetlerini söylemeleri ve Yûnus'un kabul etmesi.

6) Molla Kasım'ın Yûnus'a güvenilir biri olmadığını söylemesi ve ona iftiralara atmasıyla, köylülerin Yûnus'u yargılamaları.

7) Köylülerin Yûnus'tan yana tavır almaları ile Molla Kasım'ın buna itiraz etmesi ve Kadı'ya gidilmesi gerektiğini söylemesi ile birinci perde sona erer.

8) İhtiyar'ın Yûnus'u bulması ve herkesin onu aradığını söylemesi, Molla Kasım'ın Moğol kolcuları tarafından götürüldüğünü söylemesi ile Yûnus'un üzüntü içinde kalması.

9) Yûnus'un köylülerini daha fazla üzmemek için Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhına gitmek için herkesle vedalaşması.

10) Dergâha giderken Molla Kasım'la karşılaşmaları ve onu dergâha götürmek için davet etmesi, Molla Kasım'ın karakola gidip kolbaşıyı görmesi gerektiğini söylemesi.

11) Hacı Bektaş-ı Velî'nin huzuruna çıkması ve olayları anlatması. Hünkâr'ın getirdiği alıçların çekirdeğince nefes verme teklifini kabul etmemesi, buğday da ısrar etmesiyle, buğday kervanının tamamının Yûnus'a verilmesi.

12) Nefes'i kabul etmeyişine pişman olması, Molla Kasım'la tekrar karşılaşması, Molla Kasım'ın artık iyi biri olduğunu söylemesiyle kendisine güvenip deve kervanını köylülerine götüreceğine söz vermesi. Yûnus'un buna inanması ve Molla Kasım'ın Deve kervanındaki buğdayları satması ve köylülere götürmemesi.

13) Hünkâr'ın kapısına tekrar varması ve Hacı Bektaş-ı Velî'nin Yûnus'u tanımaması üzerine dergâhın kapısında Hünkârın ne zaman onu fark edip "Bizim Yûnus" demesini beklemesi.

2.4.7. Yapı

Oyunda kişilerin birbirleriyle olan çatışmaları söz konusudur. Bu çatışmalar Yûnus, Molla Kasım, Köylüler, Öteki ve Beriki Dervişler arasında geçmektedir.

KÖYLÜLER -Susalım lütfen! Lütfen susalım. Kasım, ne dediğini bilir misin

sen? Ucu ölüme varır bunun, taşlanır asılır, derisi yüzülür.

MOLLA KASIM -Biliyorum. Evet, izin veriniz, izin verirsiniz.

KÖYLÜLER -Konuş bakalım.

MOLLA KASIM -Bana. Evet, bana bu fırsatı verdiğiniz için teşekkür ediyorum ve huzurunuzda soruyorum. Sanık, ayağa kalk! Evet dinle şimdi. Uğraş kazan ye yedir-Bir gönülü sevindir-Yüz Kâde'den üstündür bir gönül ziyareti. Bunları söyleyen sen misin?

YÛNUS -Sözlerimin bazısı yanlış okundu ama benim evet, fakat (...)

MOLLA KASIM -Uzatma yok, teşekkür ederim, Şimdi şunu dinle: (...)

YÛNUS -Fakat ben (...)

MOLLA KASIM -Sorduğuma, lütfen sorduğuma sormadığıma değil. Hani sen kısa konuşmayı severdin, öz konuşmayı? (...)

YÛNUS-Pekâlâ.

MOLLA KASIM-Teşekkür ederim. Dinle:

Aşk imamdır bize gönül cemaat
Dost yüzü Kâbe'dir daimdir salât
Can secdeye vardı dost mihrabında.
Bunları da sen mi yazdın?

YÛNUS -Evet. Fakat.

MOLLA KASIM -Cık cık cık... Yorum yok. Cevap sadece cevap istiyorum. Ya şuna ne dersin 'Bir kere kırdın ise bu kıldığın namaz değil' Evet cevap lütfen.

YÛNUS -Allah'ım? Deli bu adam, okuduğunu anlamaz bir kişi nasıl olur da sorguculuğa kalkışır. Yarabbi? Sen insanlara aklı bunun için mi verdin?¹⁵³

ÖTEKİ DERVİŞ -Dua edeceksin ya dene.

YÛNUS -(...) Fakat bu. İstemek. ? Yani kolay istemek bir şey yapmadan kendinden bir şey vermeden istemek.(...)

¹⁵³ Sepetçioğlu, a.g.e. s.46.

ÖTEKİ DERVİŞ -Dua edeceksin dene.(...)

YÛNUS -Bir dua ile açılan sofraya? Demek sizce?

BİRİSİ DERVİŞ -Ne kadar olduğunu sabah görmüştün, dene bakalım.¹⁵⁴

2.4.8. Zaman

Vaka zamanı olarak oyunumuzda net bir tarih olmamakla birlikte Moğolların Anadolu'yu işgal etmesinden hareketle 13 yüzyıl ilk yarısında, Anadolu'da geçmektedir diyebiliriz.

Tiyatroda olayların geçtiği zaman dilimi. Nesnel zamanın tamamını kapsamayan, sadece olayların cereyan ettiği zaman süresine vak'a zamanı adı verilir.¹⁵⁵

Oyunda zamanla ilgili olarak şu ifadeler yer alır:

*“Evet, bugün bana, yarın sanadır, fakat duyan kim, dinleyen nerede? Moğol sarmış yurdu; yıl Moğol'un istila yılı... Yazık.”*¹⁵⁶

*“Şiir okunurken güneş doğacaktır. Aydınlık artıyordur. Son mısraının sonu okunurken bir iki öksürük duyulur.”*¹⁵⁷

YÛNUS -Hayır istemiyorum. Demek istemiyorum. Çünkü dedim diyeceğimi. Ağustos ayı, öğle sonu. İkinci acele ediyordu. Zamanın aralanmak üzere olduğunu düşündüm. Bir geniş kocaman kapı açılıyordu. Bir yamaçta ulu bir ceviz ağacının altında oturuyordum.¹⁵⁸

YÛNUS -Var. Belki ne düşündüm, ne dedim, nasıl söyledim yine anlayamayacaksınız. Kasım belki bana kaçık diyecek. Yirminci Yüzyılda daha da anlaşılabilir şeyler söyleyenlerin alkışlandığını bilemeyeceğin için tabii.

İHTİYAR -Ne diyorsun sen Yûnus? Ne Yirminci Yüzyılı... Şimdi tarih kaç?¹⁵⁹

“Işık akşam öne kararmasında. Arada bir su şırıltısı, akşam kuşlarının ötüşü arasında Yûnus, Dervişler şiirini okur. Sadece ışığın hareketi vardır.”

¹⁵⁴ a.g.e. s.20.

¹⁵⁵ Çetin, a.g.e. s.131.

¹⁵⁶ Sepetçioğlu, a.g.a. s.9.

¹⁵⁷ a.g.e. s.12.

¹⁵⁸ a.g.e. s.36.

¹⁵⁹ Sepetçioğlu, a.g.e. s.53.

*“Kordelalar yukarı çekilmiştir. Yûnus sahne de görüldüğünde ortalık alacakaranlıktır.”*¹⁶⁰

*“Gece sabaha dönüyorken sabah ezanlarının musikisi başlar. Ortalık aydınlanıyordur. Birden Pazar satıcılarının şamatası müziği bastırır. Ortalık iyice aydınlanmıştır.”*¹⁶¹

2.4.9. Anlatım Teknikleri

2.4.9.1. Mimesis

Olayın aracısız olarak canlandırılmasıdır. Daha çok tiyatrolarda yer alır.

MOLLA KASIM- Ben Yunus’un güvenilir kişi olmadığını iddia ediyorum. İddia da değil, kesinlikle söylüyorum.

KÖYLÜLER- Bakın hele! Öyleyse göndermeyelim gülünç olmayalım.

İHTİYAR- Susun! Kasımı dinleyelim. Konuş bakalım Molla Kasım.¹⁶²

2.4.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem)

Oyunda yer alan olayların canlandırılarak sergilenmesi nedeniyle bu yöntem kullanılmıştır.

BİRİSİ- Seller!..Dikkat edin.

ÖTEKİ- Sığınacak yer bulamazsak yıldırım haklayacak bizi!¹⁶³

2.4.9.3. Nesnel Tasvir

Oyunda gerek şahısların tanıtılması gerekse mekân tasvirleri araya yorum katılmadan yapılmıştır.

2.4.9.4. Geriye Dönüş Tekniği

Oyunda yer alan geriye dönüş tekniğini birinci perdede yer alan Yûnus ile Birisi arasında, 1300’lü yıllardan Yûnus Emre’nin, günümüz çizgi film kahramanları Himen, Süpermen gibi kahramanları anlatmasıyla, geri dönüş konuşmalarında

¹⁶⁰ a.g.e. s.81-82.

¹⁶¹ a.g.e. s.86.

¹⁶² a.g.e. s.32.

¹⁶³ a.g.e. s.16.

görebiliriz.

YÛNUS -Ses yok, soluk yok artık. Olanı sel götürdü. Hikmetinde neden sual olunmuyor Tanrım? Herhalde ne yaptığını biliyorsundur. Benim gerçeğimle senin gerçeğin farklı olmalı, ben. yaradılanım; sen Yaradansın! Ya bu yaptığına ne demeli? Tövbe! İşine karışmayacağım, seni yargılamak zaten bana düşmez, bana göre de değil; biliyorsun öyle bir niyetim de yok. Olsa bile elim ermez gücüm yetmez; ben, sınırlı gücü olan bir kulum. Süpermen değilim, Himen değilim hiç değilim şimdi onlar mı gözdelelerin?

BİRİSİ -Ne diyorsun sen, nelerden söz ediyorsun, onlar da nedir?¹⁶⁴

2.4.9.5. Diyalog Tekniği

İncelenen metin bir tiyatro eseri olduğu için diyalog tekniği kullanılmıştır.

İHTİYAR- Öyleyse neden kaçtın.

YUNUS- Ne buyurdun? Nasıl kaçtım?

İHTİYAR- Bizden. Bizi bırakıp, bizi öyle ortada, boynu bükük koyarak?¹⁶⁵

2.4.9.6. Montaj Tekniği

Yûnus Emre'nin şiirleri Yûnus Emre isimli oyunda kalıp halinde montaj tekniği kullanılarak yerleştirilmiştir.

Ben dervişim diyen kişi iş bu yola dar gerekmez

Derviş olan kişilerin gönlü gendir dar gerekmez

Derviş gönülsüz gerektir, sögene sussa gerektir

Dögene elsiz gerektir herkes ile bir gerekmez.¹⁶⁶

2.4.9.7. Anlatma Problemi

Oyunun genelinde akıcı ve yalın bir dil kullanılmıştır.

Günlük konuşma diline yer verilmiştir.

¹⁶⁴ Sepetçioğlu, a.g.e. s.17.

¹⁶⁵ a.g.e. s.66

¹⁶⁶ a.g.e. s.16.

BİRİSİ -Ooo. Konuğumuz var maşallah, aman ne iyi, hoş gelmişsin, merhaba. Dalgın dalgın gidiyordu. Şimdiye kadar duymadığım bir şiir mırıldanıyordu. Buyur sabah aşını birlikte yiyelim dedim.

ÖTEKİ -İyi etmişsin. Eee? Nerden böyle? Nerden gelir nerelere gidersin? Durağın nedir?

YÛNUS -Yaradılıştan gelirim, yaradılışa giderim. Yolum bir ince uzun, zahmetlice bir yoldur. Dar yollardan yürürüm. Durağım dost gönülleridir.¹⁶⁷

Argo kelimelere de rastlanır.

“Çekiverin kuyruğunu canım bir başkasını buluruz. Bulamayız Yûnus Emre gibisini bulamayız, bulamayız.”

*“Pohpohlayalım pohpohlayalım; sen büyüsun sen ağasın, sen paşasın deyip işimizi gördürelim, sonra tepiveririz ardından!”*¹⁶⁸

BAŞ KOLCU -Yürü, kes sesini! Bizimle geliyorsun!¹⁶⁹

KASIM -Sus bre! Yavaş lütfen. Ben de seni kırmak istemem.¹⁷⁰

Samimi hitap ifadeleri de kullanılmıştır

BİRİSİ -Demek öyle. Biz Yûnus adına dua ederdik be kardeşim.¹⁷¹

ÖTEKİ -Yaa. Hey yy. Arkadaş! Dostum! Dur biraz. Bekle bizi!¹⁷²

YÛNUS -Eksik olma, sağol kardeşim. Seni tanıyamadığım için üzgünüm, kalbini kırmadım ya?

MOLLA KASIM -Yok canıım... O da nerden çıktı şimdi? Durma üstünde. Bak ne diyeceğim sana. Millet caminin önünde toplandı seni bekliyor.¹⁷³

İHTİYAR -Dur Yûnus Emre, dur oğlum yorma boşuna çeneni. Diyeceğini demişsin sen. Dinle beni bakalım, söylediklerim kimin ağzı olacak. Dinle; (...)

¹⁶⁷ Sepetçioğlu, a.g.e. s.17.

¹⁶⁸ a.g.e. s.68.

¹⁶⁹ a.g.e. s.11.

¹⁷⁰ a.g.e. s.51.

¹⁷¹ a.g.e. s.21.

¹⁷² a.g.e. s.22.

¹⁷³ a.g.e. s.25.

KORO -Neyimiz var ki ne verecek gardaş, ne verecek, ne verecek...¹⁷⁴

KASIM -Mollalık artık karın doyurmuyor ahbab. Evde çoluk çocuk ekmek bekliyorken, ortalık kıtlıktan kırılıyorken. Buğdayı almaya ben gitseydim dergâha belki durumum değişirdi, değişebilirdi. Şimdi birde tutuklandım. Moğol mimlemiş oldu artık beni, kolayına bırakmaz yakamı işim büsbütün zorlaşır.¹⁷⁵

İHTİYAR -Orası dergâhtır. Dergâh varlık evidir, yokluk evine dönense bizim gönüllerimizdir oğul.

YÛNUS -Fakat. ? Ben. ? Öyle bir yük ki dünya ondan hafif kalacak sırtımda. Beni seçmek de nerden aklınıza geldi a babam?¹⁷⁶

Oyunda ikilemeler de yer almaktadır.

*“Rakkase hızlanıyordur. Erkek sesinde okuyuş yavaş yavaş ön plana çıkıyor.”*¹⁷⁷

*“Düşünür, Mırıldanır gibi başladığı şiiri okurken yavaş yavaş kurdeleye doğru gider, sırtına takacağı kordela ile oyalanır bir ara, takar sırtındaki kaynaca kordelanın ucunu.”*¹⁷⁸

Ayrıca oyunda tamlamalar da bulunmaktadır.

*“Müzik: Dede Efendi’nin Ferahfeza Ayini, Dördüncü selâm dan, Yûnus’un hayreti görülüyor. Kanat sesleri duyuluyor. Biri ak iki güvercin sıra ile yere iner, sahneye konar, gezinir, yem yer.”*¹⁷⁹

2.4.10. Değerlendirme

Yûnus Emre adlı eser 2 perdelik bir oyundur. Yûnus’un çevresine bakarak her şeyden ibret alarak Allah’a hamd ve şükür etmesiyle başlar. Ayrıca oyundaki her mekân değişimi belirtilmiştir.

Eserin dili sade ve akıcıdır. Aslında dil bir amaç değildir; bir araçtır. Tiyatro

¹⁷⁴ a.g.e. s.71.

¹⁷⁵ Sepetçioğlu, a.g.e. s.79.

¹⁷⁶ a.g.e. s.29.

¹⁷⁷ a.g.e. s.11.

¹⁷⁸ a.g.e. s.73.

¹⁷⁹ a.g.e. s.14.

sanatında da amaç, biçimdir. Tiyatroyu, hayata yakın ve benzer kılan, bir hayatın şu veya bu şekilde sunulmasıdır. Örneğin Yûnus'un halk gibi yaşayıp, halkı içi ağlayıp halkı için gülen biri olması, buna örnek olarak verebiliriz.

Yûnus Emre isimli oyunda zaman tam olarak belirtilmemekle beraber, 12 yüzyılın ikinci yarısı ile 13. yüzyılın birinci dönemini kapsadığını Moğol istilaları ve Yûnus Emre ve Hacı Bektaş-ı Velî'nin yaşadığı yılları göz önüne alarak bu dönemlerde olaylar yaşanmıştır diyebiliriz.

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Yûnus Emre isimli oyununda, Moğol istilası sırasında çaresiz kalan halkın buğday istemek için Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhına giden Yûnus'a Molla Kasım adında biri musallat olur. Yûnus'u halka şikâyet eden kişi, aslında kendi içinde bulunan karanlık yanı, yani içindeki şeytandır. Buğday almayı, hikmet öğrenmeye tercih eden Yûnus, bu hatasından dönmek istese de artık Hacı Bektaş-ı Velî, kapısına gelen Yûnus'u "Hangi Yûnus" diye tanımamazlıktan gelmesi sebebiyle Yûnus, Hacı Bektaş-ı Velî'nin "Bizim Yûnus" diyeceği güne kadar beklemeye kararlıdır. Yûnus Emre'nin sabrı ve hoşgörüsüne, eserde örnekler verilmiştir.

Ben bir acayip geldim, kimse halimi bilmez benim
Ben söylerim ben dinlerim, kimse dilim bilmez benim
Benim dilim kuşdilidir, benim ilim dost ilidir
Ben bülbülüm dost gülüdür, bilin gülüm solmaz benim.
O dost bana gelsin demiş, sundum kadeh alsın demiş
Aldım kadeh içtim gitti, artık gönlüm ölmez benim.¹⁸⁰

Yûnus Emre isimli tiyatro eserinde, Yûnus'un Allah'a ile kendi kendine konuşması ve günümüzün çizgi film karakterlerine atıfta bulunması, Yûnus Emre ile ilgili yazılmış tiyatro eserlerinde olmayan bir bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır.

YÛNUS -Ses yook, soluk yok artık. Olanı sel götürdü. Hikmetinde neden sual olunmuyor Tanrım? Herhalde ne yaptığını biliyorsundur. Benim gerçeğimle senin gerçeğin farklı olmalı, ben. yaradılanım; sen Yaradansın! Ya bu yaptığına ne demeli? Tövbe! İşine karışmayacağım, seni yargılamak zaten bana düşmez, bana göre de değil; biliyorsun öyle bir niyetim de yok. Olsa bile elim ermez gücüm yetmez; ben, sınırlı

¹⁸⁰ Sepetçioğlu, a.g.e. s.30.

gücü olan bir kulum. Süpermen değilim, Himen değilim hiç değilim şimdi onlar mı gözdelerin?¹⁸¹

2.4.10.1. Son

Yûnus'un Hünkâr'ın teklifine olumsuz yanıt vermesinden dolayı, pişman olması ve tekrardan Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhında, Hünkâr'ın, "Bizim Yûnus mu" deyince kadar Yûnus'un, dergâhın kapısında teslimiyetle beklemesiyle tiyatromuz sonlanır.

¹⁸¹ a.g.e. s.17.

2.5. YÛNUS EMRE (RECEP BİLGİNER)

2.5.1. Kitabın Künyesi

Recep Bilginer'in, Yûnus Emre oyunu III perdeden oluşmaktadır. 1. ve 2.perde altı tablo, üçüncü perde ise beş tablo olarak. 1979'da yayımlanır. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2001 tarihinde, Ankara'da basılmıştır.

Oyun ilk kez 1974 yılında yazılır. 1974-75 tiyatro mevsiminde, önce İstanbul Şehir Tiyatrolarında, Ankara Devlet Tiyatrosunda sahnelenir. Daha sonra Bursa Ahmet Vefik Paşa Tiyatro'sunda, Adana sahnesinde, ayrı ayrı kadrolarla oynanmıştır.

Yûnus Emre, 1980'de Türk Dil Kurumu en iyi piyes ödülü ile Yûnus Emre İlme Hizmet Vakfı en büyük ödülünü aldı. 1989 yılında da, Kültür Bakanlığı tarafından yazarın en iyi yazar ödülünü kazandırdı. Makedonca ve Gürcüce'ye çevrilmiştir.

İlk sahnelenişinden günümüze kadar da, hemen hemen bütün liselerin tiyatro kulüpleri ile amatör tiyatro topluluklarınca sahnelenmiştir.

2.5.2. Kurgu

2.5.2.1. Özet

Yûnus Emre isimli oyun, Yûnus'un Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhına varıp buğday istemesiyle başlar. Hacı Bektaş-ı Velî'nin, buğday yerine "Nefes" vereyim demesine Yûnus'un olumsuz yanıt vermesi ile devam eder. Yûnus'un getirdiği alıçlar başına on "Nefes" verilmesini kabul etmemesi üzerine buğdayın Yûnus'a verilmesi sonucunda Yûnus Emre'nin pişmanlık duyarak Hünkârın huzuruna çıkarak "Nefes" istemesi, Hacı Bektaş-ı Velî'nin artık bu işin burada olmayacağını, Yûnus'un kilidinin anahtarını Tapduk Emre'ye verdiklerini ve ona bağlanması gerektiğini Yûnus'a söyler. Böylece Yûnus'un kaderini belirleyecek olan bir süreç başlamış olur. Yûnus, Tapduk Emre'nin dergâhının yolunu tutar. O dönemde Sultan Kılıç Arslan ölmüştür. Ahi şeyhi kılığında Deli Emmi ile karşılaşır, Sultan Kılıç Arslan'ın vefatına yönelik söylediği;

"Bir sultan ölür, yerine başka sultan gelir. Giden sultanın adamları, küpünü doldurmuş olarak gider, gelen sultanın adamları küpünü doldurmaya bakar."¹⁸²

Sözleri ülkede meydana gelen kargaşada yöneticilerin önemli bir payı

¹⁸² Recep Bilginer, (2001), *Yûnus Emre*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara: s.9.

olduğunu göstermektedir.

Yûnus Emre'nin, Tapduk Emre'nin dergâhına gelmesi ve şeyhine kayıtsız şartsız bağlanacağını söylemesi ve Tapduk Emre'nin Yûnus Emre'ye bundan sonra ormandan dergâha odun taşıma görevini vermesine Tapduk Emre'nin kızı, Balım Kız ve eşi Ana Kadın'ın şahit olmaları ile devam eder. Ormanda odun keserken Deli Emmi ile karşılaşır, tasavvufi sohbetler ederler ve Deli Emmi'nin gitmesiyle Balım Kız gelir, Yûnus Emre'ye şiirleriyle âşık olduğunu ifade eder. Dergâhta Dervişler konuşurlarken Yûnus Emre gelir, Yûnus'a sorarlar. Dergâha bağlılığını Tapduk Emre'den değil de güzel kızına âşık olduğundan diye dedikodu yapıldığını söylerler. Yûnus seslenmez, oradan geçen Tapduk Emre söylenilenleri duyar ama Dervişlere belli etmez. Yûnus'u siyasetin ve savaşçılığın olumsuz yanlarını anlatır, bizim öğretimiz, sevgi ve kardeşliği yaymak olduğunu nasihat eder ve akşam sohbet odasına onu da çağırır. Balım Kız, Yûnus'un yanına gelir, beni sevdiğini onlara neden söylemediğini sorar. Bu aşkı Tapduk Babama söylemeliyim diyerek oradan uzaklaşır. Akşam sohbetine saz ve semahlarla başlanır. Tapduk Emre bu akşamki sohbet konumuz Yûnus Emre'dir, der. Yûnus Emre'nin pişip pişmediği konusunda, Tapduk Emre ve Dervişler sorular sorar Yûnus Emre sorulara şiirleriyle karşılık veririr. Dervişlik sınavını geçer. Tapduk Emre Yûnus'a Dervişler bir şey derlerse onlara inanırım der. Onlar Yûnus'un şeyhinin kızında gönlü var diyorlar. Doğru içimde aşk ateşi var o ateşi atanda, Balım Kız'dır demesiyle, Tapduk Emre o zaman bana sizi birleştirmek düşünüyor, diyerek kızını Yûnus'a vermesi üzerine Yûnus çok mutlu olur.

Balım Kız gelinliğini giymiş vaziyette annesine içinde bir korku olduğunu söyler, Ana Kadın, zifaf gecesinde bunun normal olduğunu ifade eder. Yûnus kendini Tapduk Emre'nin kızına layık görmez. Gerdek gecesinde zifaf odasının eşiğinde bekler. Yûnus güzel bir evlilik yapıp evinde kalıp rahat bir hayat sürmek yerine halkın arasına karışıp mücadele yolunu tercih eder. Şehvi ihtiraslarını dizginlemeye çalışarak nefsini terbiye etmeye gayret eder. O, evliliği gönül birlikteliği olarak kabul eder. Kadın Ana olayların farkındadır ve Yûnus'a bana torun vermezseniz hakkımı helal etmem demesiyle Yûnus içindeki sıkıntıları bir dörtlülle ifade eder.

Ben bir acep hale geldim

Kimse halim bilmez benim

Ben söylerim ben dinlerim
Kimse dilim bilmez benim. (...)

Beni bende demen, ben ben de değilim
Bir ben vardır bende benden içeri.¹⁸³

Tapduk Emre, Yûnus'la sohbet etmek ister. Yûnus'a şehre gidecek misin? Deyince Yûnus, iznin olursa der. Yûnus, şeyhine der ki: Sen öğretmedin mi bizim yolumuzun temelinde üç şey vardır, sohbet, halvet, seyahat. İlk ikisi tamam oldu şimdi üçüncüsünde. Biraz da halkın gözüyle dünyayı görmek istediğini, bir sesin uzaklardan Yûnus'u çağırdığını söyler. Tapduk Emre, Yûnus'un gitmesine razı değildir, Deli Emmi'nin, Yûnus'u onlardan kopardığını söylemesiyle, Balım Kız, Yûnus'un gitmesini kendisinin öğütlediğini söyler. Onun bir ozan olduğunu dergâhın dört duvarı arasına kapanamayacağını söylemesi üzerine Yûnus, Balım Kız'ın yanında diz çökerek birinci perde sonlanır.

Oyunun ikinci perdesi, birinci tablo da Yûnus Emre'yi halkın arasına karışmış görüyoruz. Deli Emmi ile bir araya gelmesi ve halkın kurtuluşunun, konuşup söyleşmekle olduğunu, söz büyük bir ateştir, halkın gönlüne düştü mü kimsenin söndüremeyeceğini, söz söylemesi gereken kişinin Yûnus olduğunu, savaşmanın da kendilerince yani ahilerce olacağını söyler.

Şehrin yöneticisi İbrahim Bey'dir. Güçten yana olan ve kızı Gül Hatun'u sultanoğluyla evlendirmeye çalışıp yerini sağlamlaştırmayı düşünen bir idarecidir. Şehrin zengin tüccarlarından olan ve paradan başka bir değere kıymet vermeyen Halil Ağa da aynı düşüncelerle İbrahim Bey'in kızı Gül Hatun'u oğluna almak istemektedir. Del lal'ın uzaktan sesi duyulur. Sultanımız ecel şerbetini içtiğini, devletimizin başsız kalmayacağını, Sultanımızın büyük oğlunun baş olduğunu, devleti yöneteceğini fakat küçük kardeşi isyan ettiğinden dolayı, onun başını ezmek için eli silah tutan saltanat için dövüşecek diye ferman çıkarması ve küçük kardeşin de ikinci del lal ile aynı şekilde ferman çıkarması ile taht mücadelesi başlar.

Yûnus, şehrin meydanında Dervişlerle birlikte ilahi söylerken, Gül Hatun pencereden seslenip evine davet eder. Kollukçuya sadaka vermesini söylemesiyle

¹⁸³ Bilginer, a.g.e., s.47.

Yûnus; biz sadaka almayız, bize tatlı dil, güler yüz yeterli deyip konağa girer. Hacı Halil Ağa, Köle Yusuf’a atını verip, Bey’e haber vermesini yoksa kızının elden gideceğini söylemesini ister. İbrahim Bey sinirli şekilde konağa gelir kızına bunların kim olduğunu evlerinde ne aradığını sorması üzerine Gül Hatun, onların Derviş olduğunu kendisinin konağa davet ettiğini söyler. İbrahim Bey, dervişmiş, şairmiş kentinde istemediğini söyleyerek onları kovar. Yûnus dörtlükleriyle cevap verince, İbrahim Bey kırbacıyla Yûnus’a vurur:

Derviş gönülsüz gerek
Sövene dilsiz gerek
Dövene elsiz gerek
Arada ağyar gerekmez.¹⁸⁴

Yûnus’u ve Dervişleri oradan kovar. Gül Hatun, Yûnus’a âşık olduğunu babasına söyler. İbrahim Bey, kızına sen sultanoğluyla evleneceksin, davul bile dengi dengine der. Kapı vurulur Çavuş gelmiştir. Taht kavgasının bittiğini ve desteklediğiniz kişinin kaybettiğini ve öldürüldüğünü söyler.

Deli Emmi uyuyan Hacı Halil Ağa’yı uyandırır ve sizin desteklediğiniz hükümdarın yıkıldığını söyler. Del lal seslenir: “Rahmetli Sultanımız Gıyaseddin Keyhüsrev’in oğlu Gıyâseddin Siyavuş tahta oturtuldu. Karamanoğlu Mehmet Bey, Başvezir oldu Sultana” diyerek halka seslenir. Karamanoğlu Mehmet Bey’in ilk buyruğu ise bugünden sonra Divanda, dergâhta, çadırda, meydanda, Türkçe’den başka dil kullanılmayacak. Yani Türkçesi olan herkes Türkçe konuşacaktır. Deli Emmi ve Yûnus buna çok sevinirler.

Yûnus: -Devlet halkla, halk kendisiyle. Yani sultanla halk, halkla bilgin, anlayacak birbirini artık. Eğer dilim bendeysel, ben bendeyim demektir. Eğer dilim bendeysel, düşüncem de bende demektir.¹⁸⁵

Halil Ağa, Yusuf’a asılı olan levhayı indirmesini, sultanlık sultanımıza hayırlı olsun levhasını almasını ister. Halil Ağa’nın yanına İbrahim Bey gelir. Bundan sonra ne olacağını üzüntü ile sorar ama Halil Ağa kendisine bir söz vermesini ister. Ticarete payının devam ederse, Konya’ya hediyeler götürerek sultanla arasını düzeltceğini

¹⁸⁴ Bilginer, a.g.e., s.66.

¹⁸⁵ a.g.e., s.72.

söylemesi üzerine el sıkışır ve anlaşılır. İç karışıklıklar devam etmektedir. Gıyaseddin Mesud, İlhanlı hükümdarına el etek öptü ve İlhanlı Hükümdarı Konya'ya asker göndererek Gıyaseddin Siyavuş'u iktidardan düşürdü. Ona cimri lakabını taktı, derisini yüzerek il il dolaştırdı. Bu olaylara Halil Ağa çok sevindi. Hemen asılı levhayı indirip yeni hükümdarın yalakalığını yaptığı levhayı Yusuf'a astırdı. Gıyaseddin Mesud'un ilk icraatı halkın vergi yükünü arttırmak oldu. Mevcut iktidarla uyum içersisinde olan İbrahim Bey ve Halil Ağa'da fırsattan istifade ederek halka, esnafa zulmetmeye başlarlar. Halil Ağa Ahilere kiraya verdiği tüm dükkânların kirasını iki katına çıkararak, Ahileri sindirmeye çalışır. İbrahim Bey'in danışmanı olan Molla, Yûnus Emre ile uğraşır, onun cehenneme gideceğini söyler. Yûnus bunlara dörtlükleriyle cevap verir:

Cennet cennet dedikleri
 Birkaç köşkle birkaç huri
 İsteyene ver onları
 Bana seni gerek seni.¹⁸⁶

En büyük rakipleri olarak gördükleri, Yûnus'un sürgün edilmesini, hapsedilmesini isterler. Bunun üzerine İbrahim Bey del lal görevlendirip, Yûnus'un halkı şiirleriyle zehirlediğini, fikirleriyle fesat çıkardığı, dinimiz ve devletimiz adına buradan sürülmesini, geri gelirse hapse atılacağı ve onun şiirlerini söyleyenlerin de cezalandırılacağını fermanında söyler. Buna karşılık Yûnus yine sevgi sözcükleriyle karşılık verir.

Ben gelmedim davı için,
 Benim işim sevi için
 Dostun evi gönüllerdir
 Gönüller yapmaya geldim.¹⁸⁷

Çavuş ve Kollukçu, Yûnus'u ellerinden bağlar fakat yine de Yûnus dörtlüklerini okuyarak gider. Halktan, 1. 2. 3. Yolcu, Yûnus'un şiirlerini okuyor diye hapse atılırlar. Deli Emmi, Ahi şeyhi kılığında, esnaf ve halkla beraber meydana toplanırlar. Molla ve Halil Ağa kendilerini konağa atarlar. İbrahim Bey balkondan

¹⁸⁶ Bilginer, a.g.e., s.87.

¹⁸⁷ a.g.e., s.94.

çıkarak, isyan mı, ediyorsunuz hepinizi tutuklattırırım diye tehditlerde bulunur. Ahi gençleri Yûnus Emre’yi kurtarmışlardır. Halil Ağa’nın oğlu Şahbaz atıyla çocuklardan birini ezer ve konağa sığırır. Halk iyice şiddetlenmiş katilin verilmesini ister. İbrahim Bey gereken cezayı kendisinin vereceğini söylemesine rağmen Deli Emmi ve halk, Bey’in adaletine inanmazlar. Dellal’ın uzaktan sesi gelir. Bey, Osman Gazi Beyliğinin sınırını aştı buraya geliyor, geçtiği yerde halk onu sevgi gösterileriyle karşılıyor der. Konağın arka kapısından İbrahim Bey, Molla ve Şahbaz kaçar. Sadece Hacı Halil Ağa kalmıştır, halk oğlunun yerine onun yargılanmasını istemektedir. Deli Emmi şehrin yönetimini eline almıştır, Hacı Halil Ağa’nın idamına karar verilir. Korkudan orada ölür. Kölesi Yusuf olanlara üzülür ama kendisinin sözünü dinlemediğinden dolayı böyle olduğunu söyler.

Deli Emmi, Osman Gazi’yi beklemektedir. Şehrin anahtarını ona teslim edecektir. Yûnus Emre ise şeyhi Tapduk Emre’nin dergâhına ve Balım Kız’ın yanına gitmek için hazırlanır, Gül Hatun Yûnus’un yolunu çevirir beni bırakıp Balım Kız’a mı gidiyorsun. Benim alım yazım da buymuş der. Yûnus şiirlerini okur:

Bir nazarda kalmayalım gel dosta gidelim gönül
Hasretiyle ölmeyelim gel dosta gidelim gönül¹⁸⁸

Şehrin kenarında mezarlıkta şiirlerini söylemeye başlar:

Yalancı dünyaya konup göçenler
Ne söylerler ne bir haber verirler
Üzerinde türlü otlar bitenler
Ne söylerler ne bir haber verirler.¹⁸⁹

Mezarlıkta şiir okuyan Elvan Kız diye başka biri daha vardır. Eşini hükümdarların saltanat mücadelesinde kaybetmiştir. Yûnus’un şiirlerinden okur. Yûnus Emre’yi tanımaz Yûnus’u tanıyıp tanımadığını sorar, iyi tanıdığını, bazen arasının iyi bazen iyi olmadığını söyler. Mezar taşlarını okur Hacı Halil Ağa, İbrahim Bey... Onun birde güzel kızı Gül Hatun varmış, Yûnus Emre ona âşık olmuş ama kavuşamamışlar der. O arada mezara Halil Ağa’nın oğlu Şahbaz gelir mezarlığı tepeler, Yûnus neden böyle yaptığını sorunca, babasına ağır ifadeler kullanarak; “annemden başka bir kadınla daha

¹⁸⁸ Bilginer, a.g.e., s.111.

¹⁸⁹ a.g.e., s.112.

evlenmiş ondan da bir çocuğu olmuş, malım ikiye bölündüğünden bu şekilde hareket ediyorum”der. Elvan Kız sen Yûnus gibi konuşuyorsun sen Yûnus’sun diyerek eline sarılır. Yûnus’tan buğday ister, Yûnus hem buğday hem de nefes verir.

Tapduk Emre eşi Ana Kadınla konuşur. Balım Kız’ın Yûnus gideli ilk kez gelinliği giydiğini bunu bir hikmeti olması gerektiğini söylerler. Balım Kız oraya gelince ayrılırlar. Yûnus Emre dergâha gelir. Balım Kız’ın duvağını açar, onu beklettiği ve acılar çektirttiği için ondan özür diler. Yine eskisi gibi olmak istediğini söyler. Balım Kız, sen artık halkın malısın, halkın sevgilisi, seni halkın elinden almaya gücüm yetmez. Yetse bile istemem. Duvağını örtmesini ister. Yûnus Emre onu bırakamayacağını söylese de Balım Kız buralardan gitmesini ister. Tapduk Emre, Yûnus’un, gerçek bir hak ve halk dostu olduğunu görür. Dergâh kurmasını söyler, çıktığı yolda yürümesini arkasına bakmamasını tembih eder. Yûnus dörtlükler okumaya devam ederek eser sonlanır.

Haber verin âşıklara aşka gönül veren benem
Aşk bahrisi olup olup denizlere dalan benem
Yıldırım olup şakıyan gökte melekler dokuyan
Bulutlara hüküm veren yağmur olup yağan benem
Adımı Yûnus taktım sırrımı âleme çaktım,
Bundan ileri dahi dilde söylenen benem¹⁹⁰

2.5.3. Şahıs Kadrosu

Bu oyunda, on sekiz kişi vardır. Oyundaki kişiler öznel bir şekilde tasvir edilmiştir. Çünkü yapılan tasvirlerle yorumlar da karışmıştır.

2.5.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi)

YÛNUS: Yüreğinde Allah ve insan sevgisi olan ve duru Türkçesiyle yarınlara ulaşan esere de ismini veren en önemli kişidir. Şiirlerinde de duru Türkçe örneklerini görüyoruz;

İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsen

¹⁹⁰ Bilginer, a.g.e., s.126.

Ya nice okumaktır

Az söz erin yüküdür,
Çok söz hayvan yüküdür
Bilene de bu söz yeter
Sen de cevher var ise

İlim okumaktan gerek
Kendi özüñ bilmek
Kendi özüñ bilmezsen
Bir hayvandan betersin¹⁹¹

Yûnus Emre, Balım Kız'ın ağzından onun artık kendine ait olmadığı, halkın olduğu şeklinde de anlatılır;

*“Ben bendeyim, ama sen o Yûnus değilsin. Sen, sen değilsin. Sen senin değilsin. Sen senin olmayınca benim de olamazsın. Sen halkınsın artık. Halkın malı, halkın sevgilisi. Seni halkın elinden almaya gücüm yetmez, yetse bile istemem. Senin aşkın dünyayı içine alacak kadar geniş Yûnus. Balım Kız'ın aşkı küçük kalır, senin bu koca dünyayı dolduramaz. Sen yolunda yürü Yûnus. Zaten kalıcı, bir yerde durucu olamazsın.”*¹⁹²

İBRAHİM BEY: Güçten yana olan ve kızı Gül Hatun'u sultanoğlu ile evlendirmeye çalışıp yerini sağlamlaştırmayı düşünen bir idarecidir.

HACI HALİL AĞA: Şehrin zengin tüccarlarından olan ve paradan başka şeye kıymet vermeyen, Halil Ağa da aynı düşüncelerle İbrahim Bey'in kızı Gül Hatun'u oğlu Şahbaz'a almak isteyen ve zenginliğini daha da çok artırmak isteyen biridir.

HACI BEKTAŞ-I VELÎ: Yûnus Emre'nin buğday istemek için dergâhına gittiği ve ona buğday veren, dönemin önemli âlimlerinden biridir.

DELÎ EMMÎ: Yûnus'a yol gösteren, esnaflara hak ve hakikate anlatan, halkın hizmetinde olan, ahi şeyhlerinden biridir. Eserden örnek verecek olursak;

¹⁹¹ Bilginer, a.g.e., s.88.

¹⁹² a.g.e., s.123.

Yûnus: -Nereye Deli Emmi?

Deli Emmi: -Bu yakınlarda bir Ahi ocağı var oraya. Oradan da yollara. Sen de bir tadına baksan yollara düşmenin. Unutma ki biz Ahiler, dünyayı dünyada düzene sokmak, yani dünya işlerini dünya da görmek peşindeyiz.¹⁹³

TAPDUK EMRE: Hacı Bektaş-ı Velî'nin, Yûnus'a senin nasibinin anahtarını Tapduk Emre'ye verdik dediği, Yûnus'un onun dergâhında ormandan odun taşıma görevini yaptığı, Yûnus'un dervişlik yolunda hocalığını yapan ve Yûnus'a kızı Balım Kız'ı veren devrinin önemli dini liderlerinden biridir.

Yûnus Emre-Şeyhim, bu cömertlik, bu güven umman olup boğar beni. Başımı döndürecek kadar yüksek yerlere çıkardın Yûnus'u. Dünyanın en büyük hazinesini bağışladın bana.

Tapduk Emre: -Sen de bir hazinesin Yûnus. Değerin yavaş yavaş bilinecek ama hiç eksilmeyecek hazine.¹⁹⁴

BALIM KIZ: Tapduk Emre'nin güzeller güzeli kızıdır. Yûnus ona o da Yûnus'a âşık olur. Tapduk Emre Yûnus'a kızını verir. Yûnus zihaf gecesi ona elini sürmez, oradan ayrılır. Balım Kız fedakâr şekilde Yûnus'un yolunu gözler. Balım Kız da tasavvuf da belli yere gelmesiyle Yûnus'a yol gösterici görevini ifa eder.

Balım Kız: -Yarın yine gideceksin, gitmek isteyeceksin. Ben seni durduramam, seni sen de durduramazsın. Yolumuzu, burada kesişelim Yûnus.

Yûnus Emre: -Yani ayrılalım mı?

Balım Kız: -Ayrılık yok, özlem var. Sen ben de varsın, ben sen de varım. Senin aşkın dünyayı içine alacak kadar geniş Yûnus. Balım Kız'ın aşkı küçük kalır, senin bu koca dünyayı dolduramaz. Sen yolundan yürü Yûnus. Zaten kalıcı, bir yerde durucu olamazsın. Şimdi iyice bak gözlerime, içine; Geriye kalan bütün söylemek istediklerim orada. Oku, sonra da duvağımı ört.¹⁹⁵

GÜL HATUN: İbrahim Bey'in güzelliği dillere destan kızıdır. İbrahim Bey onu hükümdarın oğullarından birisine vermek istemektedir ama o Yûnus'a âşık

¹⁹³ Bilginer, a.g.e., s.20.

¹⁹⁴ a.g.e., s.40.

¹⁹⁵ Bilginer, a.g.e., s.124.

olmuştur. Çok sevmesine rağmen Yûnus'a kavuşamaz.

ŞAHBAZ: Tüccar Hacı Halil Ağa'nın oğludur. Zenginliklerini daha da arttırmak için Gül Hatun'la evlenmek istemektedir. Atıyla çocukların birini ezmiştir, acıma duygusu olmayan, babasına saygısız ve gözünü mal bürümüş biridir.

Şahbaz: -Seni mezarında hortlayasica seni. Senin mezarına...

Yûnus Emre: -Dur ne yapıyorsun.

Şahbaz: -Babam olacak bu rezilin mezarını.

Yûnus Emre: -Baban ne yaptı sana?

Şahbaz: -Daha ne yapacak. Anamın üstüne gizlice evlenmiş, bir çocuğu daha olmuş.

Yûnus Emre: -Ölüm hak miras helal.

Şahbaz: -Yeniden evlenmeseydi başka çocuğu olmayacaktı, başka çocuğu olmayınca bütün mirası bana kalacaktı. (Tepinmesini sürdürür)¹⁹⁶

ELVAN KIZ: Taht mücadelelerinde kocasını kaybetmiş fakat kocasının mezarını her zaman ziyaret eden, Yûnus Emre'yi çok seven biridir.

KÖLE YUSUF: Tüccar Hacı Halil Ağa'nın hizmetlerine koşan kölesidir. Tüccar Hacı Halil Ağa'nın ekmeğini yediği için onun ölümüne kadar ona sadık kalmıştır.

MOLLA: İbrahim Bey'in danışmanıdır. Din bezirgânlığı yapan ve Yûnus Emre'ye düşman olan ve onun cezalandırılması için her yolu deneyen kötü birisidir.

2.5.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

KOLCU: İbrahim Bey'in güvenlik görevlisidir.

DELLAL: Hükümdarın fermanları duyuran kişidir.

ÇAVUŞ: İbrahim Bey'in güvenlik görevlisidir.

4. KILIÇARSLAN: Dönemin hükümdarıdır.

GIYASEDDİN SİYAVUŞ: Yûnus Emre, Deli Emmi ve halk tarafından hükümdarlığı sevilen saygın bir liderdir.

¹⁹⁶ a.g.e., ss.116-117.

KARAMANOĞLU MEHMET BEY: Gıyaseddin Siyavuş'un halk tarafından sevilen veziridir. Türkçenin her yerde kullanılması için ferman çıkaran devrinin büyük insanıdır.

del lal: -Karamanoğlu Mehmet Bey'in ilk buyruğu: Bugünden sonra Divanda, dergâhta, çadırda, meydanda, Türkçeden başka dil kullanılmayacak yani Türkçesi olan herkes Türkçe konuşacak.¹⁹⁷

2.5.4. Tema

Yazarın, izleyiciye iletmek istediği, eserini yazıp bitirene kadar da uymak zorunda olduğuna düşünceyi belirten düşüncedir.¹⁹⁸

Yûnus Emre'nin haksızlıklara karşı mücadele etmesi, bu yüzden âşık olduğu hocasının kızı, Balım Kız'ı terk etmesi ve Yûnus'un nefsi ile mücadelesi dikkat çekmektedir.

Yûnus Emre: -Bu başka bir türlü eksiklik. Kendimde olan bir eksiklik. Önce kendimi, kendimdeki eksikliği tamamlamalıyım.

Balım Kız: -Beni böyle gelinliğimle, açılmamış duvağımla mı bırakacaksın Yûnus.

Yûnus Emre: -Bu eksikliği tamamlamadan sana el süremem.

Balım Kız: -Her gece böyle yatacağım yatağıma. Her gece böyle gelinliğimi giyinmiş duvağımla takmış olarak bekleyeceğim seni.¹⁹⁹

2.5.5. Mekân

Olaylar Anadolu'da bir şehirde geçer, Şehir dağlık alan ve dergâhlarla sınırlıdır. 13. yüzyıla ait bu mekânların en önemli özelliği tarihi hüviyetleridir. Oyunda olaylar adı belirtilmemiş şehirle, Hacı Bektaş Dergâhı, Tapduk Emre Dergâhı ve dağlık alanda cereyan eder. Oyun, Yûnus Emre'nin Hacı Bektaş Dergâhı'na varıp Hacı Bektaş'tan buğday talep etmesiyle başlar. Yûnus, dergâha vardığında aynı Hacı Bektaş Dergâhı'nda olduğu gibi sade bir mekânla karşılaşır. Farklı olarak sohbet odasında duvarda çeşitli özdeyişler, süsler ve eşyalar, büyük bir şamdan ve duvarda asılı çer ağlardan söz edilir. Yûnus Emre, bu dergâhta uzun süre kalır. Ancak günlerini, dağlarda

¹⁹⁷ Bilginer, a.g.e., s.72.

¹⁹⁸ Turgut Özakman, (2009), Oyun ve Senaryo Yazma Tekniği, Bilgi Yayınevi, Ankara: s.55.

¹⁹⁹ a.g.e., s.44.

odun keserek geçirir. Bu dış mekân; “Bir dağ yamacı. Ormanlık. Dağ yolları. Kenarlarında kır çiçekleri.” şeklinde kısaca betimlenir.²⁰⁰

Oyunun ikinci ve üçüncü perdelerinde en önemli mekân, adı verilmeyen bir şehirdir. İkinci perde’nin başlangıcında şehre ait dekor şöyle betimlenir:

*“Şehir meydanı. Şehrin uzayıp giden çarşısı, meydanın bir köşesinde İbrahim Bey’in konağı. Dış kapısı meydana doğru uzayan konağın balkonu. Kapı da bir nöbetçi asker. Meydanın öteki köşesinde Hacı Halil Ağa’nın dükkânı. Bütün öteki dükkânlardan daha büyük ve gösterişli.”*²⁰¹

2.5.6. Olay Örgüsü

Eser, Yûnus’un Hacı Bektaş-ı Velî’nin dergâhına varıp buğday istemesiyle başlar. Hacı Bektaş-ı Velî’nin, buğday yerine “Nefes” vereyim demesine Yûnus’un olumsuz yanıt vermesi. Yûnus’un getirdiği alıçlar başına on “Nefes” verilmesini kabul etmemesi üzerine buğdayın Yûnus’a verilmesi sonucunda Yûnus Emre’nin pişmanlık duyarak Hünkârın huzuruna çıkarak “Nefes” istemesi, Hacı Bektaş-ı Velî’nin artık bu işin burada olmayacağını, Yûnus’un kilidinin anahtarını Tapduk Emre’ye verdiklerini ve ona bağlanması gerektiğini Yûnus’a söylemesiyle devam eder. Oyunda dramatik örgü, Yûnus’un evlendikten sonra dergâhtan ayrılıp halkın arasına karışmasıyla hareketlenir.

1) Yûnus’un, Hacı Bektaş’ın Dergâhına varıp “Köyde kıtlık var. Hepimiz açız.” diyerek Hacı Bektaş’tan buğday talep etmesiyle başlar.

2) Yûnus Emre’nin, Tapduk Emre’nin dergâhına gelmesi ve şeyhine kayıtsız şartsız bağlanacağını söylemesi.

3) Yûnus’un Tapduk Emre’nin kızı Balım Kız ile evlenmesi. Yûnus güzel bir evlilik yaptıktan sonra evinde kalıp rahat bir hayat sürmek yerine halkın arasına karışıp mücadele yolunu tercih etmesi.

4) Kendini Tapduk Emre’nin kızına layık görmemesi ve gerdek gecesinde zıfaf odasının eşliğinde bekler. Şehevî ihtiraslarını dizginlemeye çalışarak nefsin terbiye etmesi.

²⁰⁰ Zeki Taştan, Recep Bilginer’in Tiyatroları Kitabevi-354, İstanbul, 2008, s. 8.

²⁰¹ Recep Bilginer, A, g, e, s. 51.

5) Halkın arasına karışması şehrin beyi İbrahim Bey'in kızı gül Hatun'u ile tanışması ve ona âşık olması.

6) Gıyaseddin Keyhüsrev'in oğlu Gıyâseddin Siyavuş tahta oturması. Karamanoğlu Mehmet Bey'in baş vezir olmasına Yûnus Emre ve Deli Emmi'nin çok sevinmeleri.

7) Tahta Gıyaseddin Mesud'un geçmesi; ilk icraatı halkın vergi yükünü arttırması. Mevcut iktidarla uyum içersisinde olan İbrahim Bey ve Halil Ağa'da fırsattan istifade ederek halka, esnafa zulmetmeye başlamaları.

8) İbrahim Bey del lal görevlendirip Yûnus'un halkı şiirleriyle zehirlediğini, fikirleriyle fesat çıkardığı, dinimiz ve devletimiz adına buradan sürülmesini, geri gelirse hapse atılacağını ve onun şiirlerini söyleyenlerin de cezalandırılacağını fermanında söyletmesi ve Yûnus'un yakalanıp tutuklanması.

9) Halil Ağa'nın oğlu Şahbaz'ın atıyla çocuklardan birini ezmesi ve konağa sığınması üzerine, halk iyice şiddetlenip katilin verilmesini isterler. İbrahim Bey, gereken cezayı kendisinin vereceğini söylemesine rağmen Deli Emmi ve halk, Bey'in adaletine inanmamaları cezasını kendilerinin vereceklerini söylemeleri.

10) Konağın arka kapısından İbrahim Bey, Molla ve Şahbaz kaçmıştır, sadece Hacı Halil Ağa kalmıştır, halk oğlunun yerine onun yargılanmasını istemektedir. Deli Emmi şehrin yönetimini eline almıştır, Hacı Halil Ağa'nın idamına karar verilir, korkudan Halil Ağa'nın orada aniden ölmesi.

11) Yûnus Emre'nin şehri terk ederek, şeyhi Tapduk Emre'nin dergâhına ve Balım Kız'ın yanına gitmek için hazırlanması.

12) Balım Kızı görmesi ve Balım Kız'ın Yûnus'a halkın malı olduğunu artık ondan bir şey talep edemeyeceğini söylemesi.

13) Şeyhi Tapduk Emre de Yûnus'un gerçek bir hak ve halk dostu olduğunu görmesi.

2.5.7. Yapı

Oyunda kişilerin birbirleriyle olan çatışmaları söz konusudur. Bu çatışmalar Yûnus, Molla, Hacı Halil Ağa ve İbrahim Bey arasında geçmektedir.

YÛNUS EMRE:

Gitti beyler mürüvveti, binmişler birer atı

Yediği yoksul eti, içtiği kan olacak.

MOLLA -Şiir söylerse buyruğun vardı Bey.

HACI HALİL AĞA -Hayır, boynu vurulsun, boynu.

YÛNUS EMRE -Gücünüz yeterse siz gelin alın beni halkın arasından.

Helal yenmez haram kıymetli olur

Fesat işler işler eden hürmetli olur

Peygamber yerine geçen hocalar

Bu halkı başına zahmetli olur

MOLLA -Söyletmeyin şunu, söyletmeyin

İBRAHİM BEY -Çavuş, yakala, şunu. Kollukçu sen de. Karşı koyanı mızraklayın, hançerleyin.²⁰²

2.5.8. Zaman

Oyunda olaylar Yûnus Emre'nin yaşadığı çağda cereyan eder. Moğol istilasıyla birlikte Anadolu'da kargaşanın yoğun olduğu bir döneme rastlar.

Oyunun hemen başlangıcında olayların kesin zamanını Sultan Kılıçarslan'ın vefatı haberinden çıkarmak mümkündür. Şehir, Vezir Pervane'nin Sultan Kılıçarslan'ın şarabına zehir koydurarak onu öldürttüğü haberiyle çalkalanır. Tarihe göz attığımızda Pervane'nin Moğolların yardımıyla 4. Kılıçarslan'ın içkisine zehir koydurup daha sonra yay kirisine boğdurttuğunu okuruz. Tarihte bu olayın 1266 yılında olduğu kaydedilir oyunun sonlarına doğru da Osman Bey'in Beyliğinin sınırlarının genişlemeye başladığından bahsedilir. Bu durum da Yûnus Emre'de olayların 13. yüzyılın ikinci yarısıyla 14. yüzyılın başlarına kadar geçen bir zaman dilimini kapsadığını söylemek mümkündür.²⁰³

Dellal - Bey, Osman Gazi, beyliğin sınırını aştı, buraya geliyor.

İbrahim Bey -OSMAN Gazi mi?

²⁰² Bilginer, a.g.e., s.104.

²⁰³ Zeki Taştan, (2008), *Recep Bilginer'in Tiyatroları*, Kitabevi-354, İstanbul: s.9.

Del lal -Geçtiği her yerde halk bayram yapıyor.²⁰⁴

Yûnus Emre'nin yaşadığı çağ, Moğol istilasıyla birlikte Anadolu'da kargaşanın yoğun olduğu bir dönem rastlar. Oyun da durum sahnenin dışında akseden seslerde şöyle dile getirilir;

1. SES -(Uzaktan) Moğol askerleri geliyor.

2. SES -(Uzaktan) Talana geliyorlar.

3. SES -(Uzaktan) Kadınları dağa kaldırmaya.

1. SES -(Uzaktan) Hepimizi kılıçtan geçirmeye. Kaçın millet kaçın.

Yûnus Emre'de dönem ait bu özellikler arka planda sezdirilir.²⁰⁵

2.5.9. Anlatım Teknikleri

2.5.9.1. Mime sis

Olayın aracısız olarak canlandırılmasıdır. Oyundan örnek verecek olursak;

HACI BEKTAŞ-I VELÎ- İstersen buğday yerine sana nefes vereyim.

YÛNUS EMRE- Nefes-mefes benim neme, bana vereceksenbuğday ver.²⁰⁶

2.5.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem)

Oyunda yer alan olayların canlandırılarak sergilenmesi nedeniyle bu yöntem kullanılmıştır.

2.5.9.3. Nesnel Tasvir

Oyunda gerek şahısların tanıtılması gerekse mekân tasvirleri araya yorum katılmadan yapılmıştır.

2.5.9.5. Diyalog Tekniği

İncelenen metin bir tiyatro eseri olduğu için diyalog tekniği kullanılmıştır.

BİRİNCİ DERVİŞ- Yûnus bu zahmete şeyhine bağlılığından değil, kızına

²⁰⁴ Bilginer, a.g.e., s.105.

²⁰⁵ Taştan, a.g.e., s.9.

²⁰⁶ Bilginer, a.g.e., s.4.

tutkusundan katlanıyor, diyorlar.

YÛNUS- Yalan

BİRİNCİ DERVİŞ- Yani Balım Kız’a âşık değil misin?

YÛNUS- Balım Kız’ı karıştırma.²⁰⁷

2.5.9.6. Montaj Tekniği

Yûnus Emre’nin şiirleri Yûnus Emre isimli oyunda kalıp halinde montaj tekniği kullanılarak yerleştirilmiştir.

Ben bir dağın ağacıyım

Ne tatlıyım ne acıyım

Ben Tanrı’ya duacıyım

Derdim vardır inildirim²⁰⁸

2.5.9.7. Anlatma Problemi

Oyunun genelinde akıcı ve yalın bir dil kullanılmıştır.

Günlük konuşma diline de yer verilmiştir.

HACI BEKTAŞ-I VELÎ: -İstersen sana buğday yerine ‘nefes’ vereyim.

YÛNUS-Nefes-mefes benim neme, bana vereceksen buğday ver.²⁰⁹

Argo kelimelere de rastlanır.

MOLLA -Vay bre kâfir. Halil Ağa görüyor musun bana hayvan dedi.

HACI HALİL AĞA -Aldırma. Üstüne alınma.²¹⁰

Samimi hitap ifadeleri de kullanılmıştır.

BALIM KIZ -Anacığım bir şey var içimde.

ANA KADIN -Ne gibi kızım?

YÛNUS EMRE -Balım! Her şeyim. Aklım fikrim! Beni ben de var eden

²⁰⁷ a.g.e., s.27.

²⁰⁸ a.g.e., s.18.

²⁰⁹ a.g.e., s.4.

²¹⁰ a.g.e., s.89.

sevdiğim! Hadi sen gir odana. Ben burada eşliğinde yatacağım.²¹¹

BALIM KIZ -Nicedir gönlümde yatan Yûnus’umun eşliğinde yatmasına nasıl dayanır yüreğim? Seni bunca bekleyeceğim de elin elime değmemiş, gözüm gözüme bakmamış olacak? Özlemde kırana kırana, gelin yatağında, bir başıma öyle yatacağım öyle mi? Dayanılacak mı bu Yûnus?²¹²

Oyunda ikilemeler de yer almaktadır.

DELLAL -Şimdi buyruk büyük yerden(Buyruğu açar, öpüp başına koyar ağır ağır)Ben Selçuklu ülkesini hükmü altında tutan sultanları sultan yapan, sultanları tahtından atan İlhanlı hükümdarı, Selçuklu halkına şöyle buyurur:(...)²¹³

BALIM KIZ -Nicedir gönlümde yatan Yûnus’umun eşliğinde yatmasına nasıl dayanır yüreğim? Seni bunca bekleyeceğim de elin elime değmemiş, gözüm gözüme bakmamış olacak? Özlemde kırana kırana, gelin yatağında, bir başıma öyle yatacağım öyle mi? Dayanılacak mı bu Yûnus?²¹⁴

Ayrıca oyunda tamlamalar da bulunmaktadır.

Deli Emmi -Bir sultan ölür, yerine başka sultan gelir. Giden sultanın adamları, küpünü doldurmuş olarak gider. Gelen sultanın adamları küpünü doldurmaya bakar.²¹⁵

2.5.10. Değerlendirme

Yûnus Emre, Recep Bilginer’in tarih konulu ilk tiyatrosudur. Oyun ilk kez 1974 yılında yazılır, 1979 yılında yayımlanır. Eserin ön sözünde Yûnus Emre’nin günümüze kadar ulaşmasında ve bizim çağdaşımız olmasının sebeplerini sorgulayan yazar, şu sonuca ulaşır:

“O ne lider, ne kavga adamı, ne de bir sistemin öncülerindendir.

O, su katılmadık insan ve bir ozan!

Yaşadığı dönemin bütün özelliklerini yüreğinde duyan, hayatı, içinde yaşadığı toplumla birlikte yaşayan, ozan. Tanrı sevgisi kadar, insan sevgisi de engin olan bir

²¹¹ a.g.e., s.40.

²¹² a.g.e., s.44.

²¹³ Bilginer, a.g.e., s.10.

²¹⁴ a.g.e., s.44.

²¹⁵ a.g.e., s.9.

ozan!

Tanrı'ya duyduğu saygı kadar, insana da saygı duyan bir insan”²¹⁶

Tarihe göz attığımızda Pervane'nin Moğolların yardımıyla 4. Kılıçaslan'ın içkisine zehir koydurup daha sonra yay kirisine boğdurttuğunu okuruz. Tarihte bu olayın 1266 yılında olduğu kaydedilir oyunun sonlarına doğru da Osman Bey'in Beyliğinin sınırlarının genişlemeye başladığından bahsedilir. Bu durum da Yûnus Emre'de olayların 13. yüzyılın ikinci yarısıyla 14. yüzyılın başlarına kadar geçer bir zaman dilimini kapsadığını söylemek mümkündür.

Yaşadığı dönemin bütün özelliklerini yüreğinde duyan Yûnus, hayatı içinde yaşadığı toplumla birlikte yaşayan, Allah sevgisi kadar insan sevgisinde de engin olan bir Yûnus'u görüyoruz.

Yazar, oyunu Yûnus'un şiirleri üzerine kurar. Bu yüzden Yûnus Emre'de dil, şiirseldir. Oyunda pek çok şiir parçası yer alır. Şiirler dışında yazar, ahenkli bir dil kullanmaya da gayret eder. Diyaloglar da şiirsellik hâkimdir:

Del lal -Ölen sultanımızın beş yaşındaki oğlu, 3. Gıyasettin Keyhüsrev oturdu tahta.

Deli Emmi -Bu gidişle deli olacağım zaten. Altında oturağı, ağzında emziği oturdu tahta.

1. Esnaf -Bak sen şu bizim milletteki bahta (...)

Yûnus Emre isimli tiyatro eserimizde, tarihsel olaylardan çok Yûnus Emre'nin yaşantısı öne çıkarılır. Ancak yazar oyundaki zaman dilimini kendi dönemi içine hapsetmez. Oyunda olaylar 13. yüzyılın ikinci yarısında cereyan etse de Yûnus'un fikirleri ve duygularıyla çağımıza ulaşır. Yazar, eseri kaleme alırken Yûnus Emre'nin yaşadığı çağdan ziyade onun yedi yüzyıldır nasıl ayakta kaldığını sorgulamaya çalışır. Ona göre çağdaşımız olan günümüze kadar varlığını koruyan Yûnus Emre, yüreğinde, Tanrı ve insan sevgisi ve duru Türkçesiyle yarınlara da ulaşacaktır.²¹⁷

²¹⁶ Taştan, a.g.e., s.5.

²¹⁷ Taştan, a.g.e., s.10.

2.5.10.1. Son

Yûnus Emre, Tapduk Emre'nin dergâhına gelerek Balım Kız'dan çektiirdiği acılardan dolayı özür diler. Yine eskisi gibi olmak istediğini söyler. Balım Kız, sen artık halkın malısın, halkın sevgilisi, seni halkın elinden almaya gücüm yetmez. Yetse bile istemem. Yûnus Emre onu bırakamayacağını söylese de Balım Kız buralardan gitmesini ister. Tapduk Emre, Yûnus'a, gerçek bir hak ve halk dostu olduğunu görür. Dergâh kurmasını söyler, çıktığı yolda yürümesini arkasına bakmamasını tembih eder. Yûnus dörtlükler okumaya devam ederek eser sonlanır.

2.6. YÛNUS DİYE GÖRÜNDÜM (ARİF NİHAT ASYALI)

2.6.1. Kitabın Künyesi

Arif Nihat ASYALI'nın, “Yûnus Diye Göründüm” isimli oyun II bölümden oluşmaktadır. Kültür Bakanlığı Yayınları, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, Ankara, 1986 tarihinde basılmıştır.

2.6.2. Kurgu

2.6.2.1. Özet

Arif Nihat ASYALI'nın, “Yûnus Diye Göründüm” isimli tiyatro eseri bir ozan ile sunucunun tarihi, şiirlerin mi yoksa vesikaların mı daha iyi anlatan tartışmasıyla başlar. Ozan, vitrinlerdeki figürlere bakarak bunların ne olduğunu sorar. Sunucunun cevabı ise onların tarih hazinesi olduğu, Anadolu toprağını Türk'e vatan eyleyenler olduğunu söyler. Ozan'ın milletin tarihte yeri olup olmadığını sorusuna üstünkörü cevap verir.

“Umarsı köylü umar.” Oyunun birinci sahnesinin ismidir. Köylüler tarlaların başında yağmurun yağmamasından dolayı bitkin şekilde beklerken kendi aralarında konuşurlar. Bunlardan biri de Yûnus'tur. O da Allah'a isyan noktasında” “ya niye yarattın bizi deyince” İbiş Ana, Yûnus'a kızar ve ona,“adam olan tükenmez iş ki adam olasin” der. Allahın kendilerini sınadığını, bunun da bir imtihan olduğunu Yûnus'a söyler. Orada bulunan köylülere Hacı Bektaş-ı Velî'nin bir kıssasını anlatır. Yonca yaprağının üstünde namaz kıldığını bahseder. Köylüler o zaman Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî'nin kendilerini gözetmelerini isterler. Yûnus, Hünkâr'ın huzuruna gitmeye karar verir. Yolda topladığı Alıçları Hacı Bektaş-ı Velî'ye hediye olarak götürür. Hünkâr'ın huzuruna varır ve dertlerini, kuraklıktan dolayı köylülerinin yiyecek ekmeğe muhtaç olduklarını ve eliniz açık gönlünüzün bol olduğunu duyduğumuz için sizden buğday istemeye geldiğini söyler. Bunun üzerine Hünkâr, getirdiği alıçların yani gönül elmalarının her biri için iki soluk vereyim teklifini Yûnus kabul etmez. Bunun üzerine Hünkâr, Yûnus'un istediği Buğday'ın verilmesini söyler. Yûnus, Buğday'ı alır ama içine sinmez tekrar Hünkâr'ın huzuruna çıkar. Buğday'ı bıraktığını pişman olduğunu, soluk istediğini söyler. Hacı Bektaş-ı Velî biz o kilidin anahtarını Tapduk Emre'ye verdik, onun yanına gitmesi gerektiğini söyler.

Sunucu ile Ozan arasında kitaplardaki tarihle ilgili tartışma başlar. Selçuklu hükümdarlarının ve vezir Pervane'nin olduğu dönem anlatılır. Moğolların güçlü olduğu dönemde Selçuklu Sultanı Rüknettin sözde sultandır. Onu idare eden Vezir Pervane'dir. Taht kavgası vardır. Kardeşi İzzettin Keykavus Bizanslarla ittifak yapmıştır. Pervane köylerden Türkmen toplayarak Türkmen'i Türkmen'e kırdırma planı yapmaktadır. Türkmen'leri küçümseyerek "ayağı çarıklı eşkıya" der. Bunu Sultana zor da olsa kabul ettirir.

Köylü Yûnus'u beklemektedir ama Yûnus'tan haber yoktur. Asker toplayıcı Seyfullah köylülerin yanına gelmiştir. Durumu anlatır fakat köylüler ona hiç yüz vermezler Sultana inanmadıklarını İbiş Ana hakaret ederek Seyfullah'a söyler. Seyfullah, köylülere yalanına inandırmak için Moğollara karşı asker topladığını tekrarlamasına rağmen köylüler Seyfullah'ın üzerine yürür. Köylülerden delikanlı biri olan Hüseyin, Sultan'a asker olmayı kabul eder. Orda bulunan kişilerin sözlerini önemsemez, anası ağlayarak onu ikna etmek istese bile artık o yoldan çıkmıştır.

Yûnus Emre, Tapduk Emre'nin dergâhına gelir. Tapduk Emre'nin hatunu, Ana Bacı onu kapıda karşılar kim olduğunu sorar. Yûnus kendini Türkmen Yûnus olarak tanıtır. Tapduk Emre'nin huzuruna çıkar kendini tanıtır. Tapduk Emre'ye kilinin anahtarının sen de olduğu Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî'nin söylediğini onun için geldiğini söyler. Kilidinin anahtarını ister fakat Tapduk Emre onun dergâhta durmasını ve hizmet etmesini ister. Yûnus dağdan odun getirerek hizmet etmeye başlar.

Sultan, veziri olan Pervane'ye güven duymasa da yine tüm ipleri onun eline vermiştir. Sultan, Pervane'nin Türkmen'i Türkmen'e vurdurma fikrinin pek işe yaramadığını görür, Sultan Karamanoğlu Mehmet Bey isminde bir Türkmen'in Bey olma peşinde olduğunu söyleyince, Pervane, "onun başını vurdururuz" der. Pervane komutanı çağırarak kimin kulu olduklarını bilmeleri için hasat zamanı Türkmenlerin üzerine yürümeleri emrini verir. Pervane, sinsice plan yapmaya devam eder. Moğol hükümdarına mektup yazarak Sultan Rüknettin'i huzura çağırmasını ve Karamanoğlu Mehmet Bey'e gereken cevabın verilmesini yazar. Pervane'nin dediklerini yapan Moğol hükümdarı, Sultan Rüknettin'i şölen de içki ile zehirleterek öldürtür. Pervane için Sultan, biri giden biri gelenden ibaret olmuştur.

Köylüler hasat öncesi çok sevinçlidirler. Fakat Bey'in adamlarının hasatlarına

el koymalarından endişelidirler. İbiş Ana, içlerinden bir bey çıkmasını çok arzu etmektedir. Sultan'ın adamı Beytullah köylülerin ürünlerine el koymak için köye gelir. Köylüler ve İbiş Ana Beytullah'a sert çıkarlar. Moğol atlıları köye girip her tarafı yağma ederler. Birinci perde sonlanır.

İkinci perde de, Yûnus, tekrardan Tapduk'un kapısına gelir. Yûnus'un artık çilehaneye girme zamanı gelmiştir. Yûnus dörtlüklerini okumaya başlar:

Ten fânidir can ölmez.
Çün gitti geri gelmez,
Ölür ise ten ölür
Canlar ölesi değil...

Çeşmelerde bardağın
Doldurmadan kor isen,
Bin yıl orda dursa,
Kendi dolası değil...

Yûnus artık ormandan dergâha odun kesmektedir fakat hiçbir zaman eğrisini getirmez hep düz odunları seçerek getirmiştir. Tapduk Emre, Yûnus'un kilidini açmıştır artık.

Taptuğun tapusunda
Kul olduk kapısında
Yûnus miskin çiğ idik
Piştik Elhamdülillah.

Tapu erenleri kuşa, Tapduk Emre de Hüthüt kuşuna dönüşür. Simurg'u bulmaya doğru uçarlar.

Köye çerçi gelmiştir. Mendil, ayna, fistan v.b şeyleri satmaktadır. İbiş Ana'nın gelini çerçi de gördüğü aynayı almayı çok istemektedir. İbiş Ana pek razısı olmasa da gelinini mutlu etmek için elleriyle ördüğü çoraba karşılık gelinine aynayı alır, çerçiyi de azarlayarak yollar ama çerçi Yûnus'tan bir dörtlük okur:

Yûnus okur diller ile

Ol kumru bülbüller ile
 Hakkı seven kullar ile
 Çağırayım mevlâm seni...²¹⁸

Okuduğu şiirin Yûnus'a ait olduğunu söyler, köylüler Bizim Yûnus derler ama çerçi buna inanmaz her yerde bu Bizim Yûnus diyorlar der. İbiş Ana çerçiyi kovarak yollar. İbiş Ana, Çerçinin Yûnus'tan söylediklerini orada bulananlardan dinler.

Karamanoğlu Mehmet Bey, Konya'yı ele geçirip Sultanın veziri olması, Pervane'yi telaşlandırmıştır. Konya'daki ahiler, sanatkârlar ve eli silah tutan herkes Karamanoğlu Mehmet Bey'e yardım eylemişlerdir. Vezir olunca Karamanoğlu Mehmet Bey yaptığı ilk ferman ile "Bundan sonra Divanda, dergâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden gayri bir dil konuşulmayacaktır." emrini vermiştir. Pervane küçümser tavırlarına devam etmiş, kaba Türk lisanı ile nasıl meram anlatılır demiştir. Karamanoğlu Mehmet Bey'in kendini ne zannettiğini onun ölüsünü köpeklere yedirtceğini söyler. Pervane yeniden Moğol Hükümdarına mektup yazarak Memluk Sultanının, Konya bölgesini Karamanoğlu Mehmet Bey'e peşkeş çekmek maksadıyla verdiğini, durumun iyiye gitmediğini, çabucak olaya el atması gerektiğini ifade eder. Komutan da bir de Türkmen Yûnus belası ortaya çıktığını Tapduk Emre'nin dergâhın da halkı ayaklandırıldığını söyler. Pervane, tez elden yakalanmasını ve cezalandırılmasını emreder. Pervane'nin adamlarından üçü dergâha gelirler ve Yûnus'u aradıklarını söylerler. Tapduk Emre burada bulunanların hepsinin Yûnus olduğunu söylemesiyle Yûnus kendisini ortaya atarak o Yûnus benim der. Dörtlüğünü okumaya başlar:

Yûnus şimdi söyle sözün
 Münkir isterse istemesin
 Pişir kurtar kendi özün
 Arifler tatsın tuzunu...²¹⁹

Bu dörtlüğe denetçiler çok bozulur, kendilerine münkir denildiğini söylerler. Yûnus şiirlerine devam eder:

Şeriat tarikat yoludur varana

²¹⁸ A. Nihat Asyalı, (1986), *Yûnus Diye Göründüm*, Kültür Bakanlığı Yayınları Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, Ankara: s.41.

²¹⁹ a.g.e., s.49.

Hakikat meyvası andan içeri

Dinin terk edenin küfürdür işi
Ol ne küfürdür imandan içeri

Beni bende demen, bende değilim
Bir ben vardır bende, benden içeri

Denetçiler, Tapduk Emre'nin dergâhında, Yûnus'un kendilerine hakaret ettiğini söylerler. Yûnus, Tapduk Emre destur verir ise buradan ayrılacağını söylemesiyle denetçiler ayağa kalkarak buna izin vermeyeceklerini söylerler. Yûnus ortadan kaybolur, Erenler ve bacılar kuşa dönüşmüş uçmuşlardır. Denetçiler sağı solu arasalar bile bulamazlar. Denetçilerden birisi bunların kuş olmadıklarını dergâhın müritleri olduğunu söyler.

Moğolların, Elbistan üzerinden harekete geçtiğini ve Memluk sultanını Kayseri'den çekilerek, Suriye'ye geçtiğini haberci, Pervane'ye haber verir. Pervane Memluk sultanına mektup yazarak çekilmemesini ister ama Memluk hükümdarı ricacıları geri çevirir. Moğol Hükümdarı şehirleri zapt etmiş, yağmalayıp yıkmış, kılıçtan geçirmiştir. Pervane, Moğol Hükümdarını karşılamak ve onla kucaklamak ister. Moğol Hükümdarı Abaka Han, kucaklama pozisyonunda kılıcıyla Pervane'nin kellesini uçarur. Ozan ve Sunucu ağıt söyleyelim Pervaneye derler. Ozan Pervane'nin Türkçeyi sevmediğini ismine mersiye diyelim der.

Bir ağaç da tek başına
Dayanır, direnir belki
Fırtınaya, kasırgaya
Tıpkı ulu çınar gibi

Sen çınar olamadın
Ey acınası Pervane...
Yere basmadı ayağın
Kök salmadın derinlere...

Sen bir gece keleşi,
Ya da fırladık rüzgârda...
Ona oyna, buna oyna;
Yıkıldı devlet sonunda...

Ozan ve sunucu birlikte “İnsan olan ölmez, korkma!” Yûnus’un ilahi müziği eşliğinde şiir okur:

Kar yağdıran, yer donduran,
Hayvanların rızkını veren,
Şöyle bilin yol gösteren
Ol rahim-ü rahman benim...

Yûnus değil bunu diyen
Kendiliğidir söyleyen
Mutlak kâfir inanmayan
Evvel ahir zaman benim...²²⁰

2.6.3. Şahıs Kadrosu

Bu oyunda, yirmi bir kişi vardır. Oyundaki kişiler öznel bir şekilde tasvir edilmiştir. Çünkü yapılan tasvirler yorumlar da karışmıştır.

2.6.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi)

YÛNUS: Köylerinde kuraklık ve kıtlık olmasından dolayı eserimizi ilk sahnelerinde Allah’a isyan eden bir karakter olarak görmekteyiz:

Yûnus -Ya niye yarattın bizi?

1. Köylü -O ne demek deli Yûnus?

Yûnus -(Gidip bebek kucaklayan kadınlardan birinden bebeği alır, duygulu, özlemlili küskün bir sesle) Bu bebeyi (öteki bebeleri de gösterir) Şu bebeleri, o güzel gözleri Allah yaratmadı mı? Allah yaratmadı mı yağmuru? Buğdayı Allah yaratmadı mı? Ya niye tüketir şimdi?”²²¹

²²⁰ Asyali, a.g.e., s.61.

²²¹ Asyali, a.g.e., s.3.

İbiş Ana'nın Yûnus'a Hacı Bektaş-ı Velî'yi anlatması ve yardımseverliğinden bahsetmesi önemli bir kırılma noktasıdır. Yûnus'un Hünkârın huzuruna çıkmasıyla Yûnus'un hayat felsefisi değişmeye başlar.

Tapduk Emre'nin dergâhına varıp hocasının yanında pişmiş ve bambaşka Yûnus olmuştur. Şiirleri dilden dile dolaşması, Vezir Pervane'yi bile rahatsız etmiş onun yakalanması için emir çıkartmıştır. Yûnus, yine de insan sevgisinden vazgeçmemiştir.

“Beni bende demeyin ben kendimde değilim. İçimde şu görünen benliğimden başka bir benlik var. O, Allah'tan gelmiş olan ve Allah aşkıyla yanan ruhumdur. Benim gerçek benliğimde şu görüne et ve kemikten ibaret maddi varlığım değil, bir ilahi cevher olan ruh varlığımdır. Ruhum beni Allah'a bağlıyor ve bu bağlılığın mutluluğu ile kendimden geçiyorum.”²²² Ona göre asıl olan Allah'a yönelmektir. Yûnus gönlünü Allah'a bağlamış. Allah'a âşık olduğu için de bu dünyaya kıymet vermeyen bir kişi olduğunu bu eser de görüyoruz.

Yûnus bu eserdeki şiirlerinde Allah sevgisini ve insan sevgisi ön planda tutan bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yûnus okur diller ile
Ol kumru bülbüller ile
Hakkı seven kullar ile
Çağırayım mevtam seni...²²³

OZAN: Tarihi şiirlerin daha iyi anlatacağını ispatlamaya çalışan, Anadolu insanını ön planda tutmak isteyen biridir. Bunu eserde de görmekteyiz.

Ozan -Şu camların arkasında göremiyorum milleti, milletin tarihte yeri yok mudur yeri?

Sultan, vezir ve komutan... Onların hepsi geçici... Kalıcı olan insandır. Kırılıp tükendi derken, doğrulur kalkar yeniden... Kalkar yürür günden güne, ağıtlardan, ninnilere... Tarih dediğin bu işte...²²⁴

²²² a.g.e., s.39.

²²³ a.g.e., s.41.

²²⁴ Asyali, a.g.e., s.2.

SUNUCU: Tarihi, vesikaların daha iyi anlatacağını ispatlamak için Ozan ile sürekli fikir ayrılıklarına giren eserin önemli karakterlerindendir.

SUNUCU -Onlar tarih hazinesi... Övüncümüz... Gururumuz. Anadolu toprağını Türk'e vatan eyleyenler. Vezir, sultan ve komutan, Allaaddin, Giyaseddin ve Rükneddin ve İzzettin, Keykavuslar, Key Hüsrevler, Müineddin Pervane...²²⁵

İBİŞ ANA: Köy halkı adına konuşan, Yûnus Emre'ye ve köy halkına güzel öğütler veren yaşlı bir kadındır.

Metinden örnekler verecek olursak:

Yûnus -O kara gözlerini sevdiğim Allah tüketecek bizi açlıktan; biz n'etmişiz ki ona?

İbiş Ana: -O sınamaktadır bizi. Bir er kişi göndermiştir üstümüze... Erenlerden bir er kişi...²²⁶

HACI BEKTAŞ-I VELÎ: Yûnus Emre'nin buğday istemek için dergâhına gittiği ve ona nefes teklif eden Yûnus'un istememesiyle ona buğday veren, dönemin önemli velilerden biridir.

TAPDUK EMRE: Hacı Bektaş-ı Velî'nin, Yûnus'a senin nasibinin anahtarını Tapduk Emre'ye verdik dediği, Yûnus'un onun dergâhında ormandan odun taşıma görevini yaptığı, Yûnus'un dervişlik yolunda hocalığını yapan biridir.

MÜİNEDDİN PERVANE: Sultanın vezirliğini yapan, aslında sultandan daha önde olmuş, Türkmen halkının birbirini kırmasında ön ayak olmuş, Türkçeyi küçük gören biridir. Moğollara yalakalık yapmakla ömrü geçmiş fakat sonunu da Moğol hükümdarının kılıcı belirlemiştir.

Ozan -Ağıt söyleyelim. Ama sevmezdi Türkçeyi... Bu yüzden “ağıt” değil de “mersiye” diyelim adına.

Pervane'nin hayatı bu şiirde özetleniyor;

Bir ağaç da tek başına

Dayanır, direnir belki

²²⁵ a.g.e., s.2.

²²⁶ a.g.e., s.5.

Fırtınaya, kasırgaya
Tıpkı ulu çınar gibi

Sen çınar olamadın
Ey acınası Pervane...
Yere basmadı ayağın
Kök salmadın derinlere...²²⁷

2.6.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

ANA BACI: Tapduk Emre'nin eşidir. Yûnus'a tarikat adabını anlatan kişilerden biridir.

SULTAN RÜKNETTİN KILIÇASLAN: Selçuklu hükümdarıdır. Veziri Pervane devleti yönetmektedir, sultan ise kukla görevindedir.

SEYFULLAH: Sultana asker toplamakla görevlendirilmiş kişidir.

HÜSEYİN: Asker toplamak için görevlendirilen Seyfulah'ın yalanlarına inanarak sultana asker olan köylülerden genç biridir

HÜSEYİN'İN ANNESİ: Oğlunun sultana asker olmamasını isteyen, oğlu Hüseyin'e söz geçiremeyen Anadolu kadınıdır.

1. DENETÇİ: Sultan'ın emri ile Yûnus'u yakalamak için Tapduk Emre'nin dergâhına gelen denetçilerden birincisidir.

2. DENETÇİ: Sultan'ın emri ile Yûnus'u yakalamak için Tapduk Emre'nin dergâhına gelen denetçilerden ikincisidir.

3. DENETÇİ: Sultan'ın emri ile Yûnus'u yakalamak için Tapduk Emre'nin dergâhına gelen denetçilerden üçüncüsüdür.

KOMUTAN: Pervane'nin üst düzey komutanlarından.

GELİN: İbiş Ana'nın gelinidir. Çercinin sattığı aynayı beğenip, İbiş Ana'nın da gönülsüz şekilde ördüğü çorapla değiştirilip ayna geline alınmıştır.

ÇERÇİ: Yûnus'un şiirlerini güzel şekilde okuyan, köylülere getirdiği eşyaları

²²⁷ Asyali, a.g.e., s.60.

satmak için elinden geleni yapan kişidir.

1. KÖYLÜ: Yûnus’la İbiş Ana arasında geçen konuşmalara katılan köylülerden birincisidir.

2. KÖYLÜ: Yûnus’la İbiş Ana arasında geçen konuşmalara katılan köylülerden ikincisidir.

3. KÖYLÜ: Yûnus’la İbiş Ana arasında geçen konuşmalara katılan köylülerden üçüncüsüdür.

2.6.4. Tema

Eserin son bölümlerinde geçen “Eğer insan isen ölmezsın, korkma” A. Nihat Asyalı’nın, “Yûnus Diye Göründüm” isimli eserinin temasını oluşturmaktadır. Yûnus’un ağzından oyunun temasını da şu mısralarda verebiliriz.

Kâbe ve put iman benim
Çarh uruben dönen benim
Bulut olup göğre ağın,
Yağmur olup yağın benim...

Yûnus değil bunu diyen
Kendiliğidir söyleyen...
Mutlak kâfir inanmayan
Evvel âhir zaman benim...²²⁸

2.6.5. Mekân

Oyunun birinci perdesin birinci ve ikinci sahnesi Yûnus’un köyünde geçmektedir.

Eserde şöyle anlatılır:

“Sıcaklıktan kavrulan bir aydınlık görüntüsü: Köylüler bozkırda devedikenleri

²²⁸ Asyalı, a.g.e., s.61.

gibi sahneye yayılmışlardır. Boynu bükük umarsız yere çökmüşlerdir.”²²⁹

Üçüncü sahne: “*Sahne karanlıktır... Kuş cıvıltıları, kuş iniltilerine, sağlıklı kanat sesleri kanat hışırtılarına dönüşür.*”²³⁰

İkinci perdesinde mekân yine Yûnus Emre’nin köyüdür.

“*Köylüler iş üstündedir. Bir yandan kadınlar yayık yayar, ekmek pişirir, çıkrık çevirir, öte yandan erkekler çift sürmektedir.*”²³¹

İkinci sahnenin bazı yerlerinde Tapduk Emre’nin dergâhı da geçmekle beraber mekânla ilgili bilgi verilmez.

2.6.6. Olay Örgüsü

Eserde, Bir Ozan ile sunucunun “Tarihi, şiirlerin mi yoksa tarihi vesikaların mı daha iyi anlatacağı?” tartışmasına bağlı olarak geliştirilir. Oyunda Yûnus’un bilinen hikâyesi yanında, İzzettin Keykavus’un veziri Pervane’nin Moğollarla savaşılacak gerekçesiyle Türkmenleri bir araya getirip “Türkmen’i Türkmen’e kırdırma” politikası anlatılır.

1) Bir Ozan ile sunucunun “tarihi, şiirlerin mi yoksa tarihi vesikaların mı daha iyi anlatacağı?” tartışmaları

2) Yûnus’un Allah’a isyan noktasında “ya niye yarattın bizi” diye ifade etmesi. İbiş Ana’nın, Yûnus’a “Adam olan tükenmez iş ki adam olasin” demesiyle, Allahın kendilerini sınıdığını, bunun da bir imtihan olduğunu Yûnus’a söylemesi.

3) Yûnus’un, Hacı Bektaş’ın Dergâhına varıp “Köyde kıtlık var. Hepimiz açız.” diyerek Hacı Bektaş’tan buğday talep etmesi.

4) Yûnus Emre’nin, Tapduk Emre’nin dergâhına gelmesi ve şeyhine kayıtsız şartsız bağlanacağını söylemesi.

5) Selçuklu hükümdarlarının ve vezir Pervane’nin olduğu döneme anlatılması. Moğolların güçlü olduğu dönemde Selçuklu Sultanı Rüknettin sözde sultan olması, onu idare edenin vezir Pervane olması. Taht kavgasının üst noktalar da olması.

²²⁹ Asyali, a.g.e., s.3.

²³⁰ a.g.e., s.7.

²³¹ a.g.e., s.38.

Pervane'nin Türkmen'i Türkmen'e kırdırma planı yapması ve Sultana zor da olsa bunu kabul ettirmesi.

6) Köylüler hasat önü olduğundan çok sevinçli olmaları. Fakat Bey'in adamlarının hasatlarına el koymalarından endişe etmeleri.

7) Gıyaseddin Keyhüsrev'in oğlu Gıyâseddin Siyavuş tahta oturması. Karamanoğlu Mehmet Bey'in baş vezir olması. Pervane'nin Moğol Hükümdarına mektup yazarak gereken tedbirleri alınmasını istemesi.

8) Köye çerçi gelmesi Yûnus'tan şiirler okuması köylünün "Bizim Yûnus'un" şiirleri demeleri. Çerçinin mendil, ayna, fistan v.b şeyleri satması ve İbiş Ana'nın gelini çerçi de gördüğü aynayı almayı çok istemesi.

9) Yûnus'un, Tapduk Emre'nin dergâhına varıp hocasının yanında pişmiş ve bambaşka Yûnus olması. Şiirleri dilden dile dolaşması, Vezir Pervane'yi bile rahatsız etmesi onun yakalanması için emir çıkartması.

10) Moğolların, Elbistan üzerinden harekete geçmesi, yolda ne var ne yok ise yakıp yıkması ve Memluk sultanının Kayseri'den çekilerek, Suriye'ye yerleşmesi.

11) Pervane'nin Moğol Hükümdarını karşılamak ve onla kucaklamak istemesi. Moğol Hükümdarı Abaka Han kucaklama pozisyonunda kılıcıyla Pervane'nin kellesini uçurması.

12) "Devlet insan için vardır, insan devlet için değil. Bunu böyle bilmeyince, elbet yıkılır o devlet... Denilmesi.

13) Şeyhi Tapduk Emre'nin de Yûnus'un gerçek bir hak ve halk dostu olduğunu görmesi.

2.6.7. Yapı

Oyunda kişilerin birbirleriyle olan çatışmaları söz konusudur. Bu çatışmalar İbiş Ana, Seyfullah, Ozan ve Sunucu arasında geçmektedir.

İBİŞ ANA -Biz sultana er vermeyiz!

SEYFULLAH -O ne demek ne biçim söz; baş mı kaldırırsın Sultana? Sultana ordu gerekir.

İBİŞ ANA -Gitsin yaban asker bulsun.

SEYFULLAH -Moğol geliyor, Moğol... Kırık tüketecek sizi obanızı, evinizi...

Yıkıp yok edecek Moğol...

İBİŞ ANA -İsterse çekirge gelsin, talan etsin tarlamızı... Biz sultana er vermeyiz.²³²

SUNUCU -İnat etme gel şuraya, sana tarih öğreteyim...

OZAN -İstemem... Bırak yakamı... Ben senden iyi bilirim düğünü tarihin...

SUNUCU -(Küçümseyerek dudak büker...) Sen ozansın, şair yani. Şair ne bilir tarihi... Şair sözü yalan dolan...

OZAN -Ya sen nesen, sunucu bey, kafese konmuş papağan... Sahibinin sadık sesi... Güveniyorsan gücüne, tartışalım o tarihi...²³³

2.6.8. Zaman

“Yûnus Diye Göründüm” isimli tiyatro eserinde zaman, Yûnus Emre’nin yaşadığı çağ, Moğol istilasıyla birlikte Anadolu’da kargaşanın yoğun olduğu bir döneme rastlar.

*“Moğol hanı bir muazzam askerle Elbistan üstünden harekete geçip yürümeğe başlamıştır. Memluk Baybars Sultan Kayseri’den çekilerek Suriye’ye avdet için hazırlığa girmişlerdir.”*²³⁴

Eserde olayların kesin zamanını Sultan Kılıçaslan’ın ölümünden çıkarmak mümkündür. Vezir Pervane’nin Moğol Sultan mektup yazması ve onun ölüm fermanını kendi elleriyle yine Pervane’nin vermesidir. Kılıçaslan’ın şarabına zehir koydurarak onu zehirleterek ve dayak altında can verildiği anlatılır.

Pervane-Sultan gider, sultan gelir. Kalıcı olan devlettir.

SUNUCU: *“Kitaplarda söylenir ki; Moğol alınca mektubu, tuzak kuruldu Sultan’a. Şölene çağrıldı Sultan. Şölen de Moğol cellâdı ve Pervane. Ve Rükneddin Kılıç Arslan, dayak altında can verdi, önünde Pervane’sinin...”*²³⁵

Tarihe göz attığımızda Pervane’nin Moğolların yardımıyla 4. Kılıçaslan’ın

²³² Asyali, a.g.e., s.14.

²³³ a.g.e., s.2.

²³⁴ a.g.e., s.57.

²³⁵ Asyali, a.g.e., s.25.

içkisine zehir koydurup daha sonra yay kırığine boğdurttuğunu okuruz. Tarihte bu olayın 1266 yılında olduğu kaydedilir. Oyunun sonlarına doğru da Osman Bey'in Beyliğinin sınırlarının genişlemeye başladığından bahsedilir. Bu durumda olayların 13. yüzyılın ikinci yarısıyla 14. yüzyılın başlarına kadar geçer bir zaman dilimini kapsadığını söylemek mümkündür.²³⁶

2.6.9. Anlatım Teknikleri

2.6.9.1. Mime sis

Olayın aracısız olarak canlandırılmasıdır. Daha çok tiyatrolarda yer alır.

İBİŞ ANA -İçimizden bir bey çıksa, kanat gerse üstümüze, o zaman verirdik payımızı.

2. KÖYLÜ -Bey çıkmıştır içimizden, Karamanoğlu Beyimiz...²³⁷

2.6.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem)

Oyunda yer alan olayların canlandırılarak sergilenmesi nedeniyle bu yöntem kullanılmıştır.

İBİŞ ANA- Bırak gitsin umarı yok...

ERKEKLER- Biz Yûnus'u beklerdik; şaşıp da kaldık bu işe...

KADINLAR- Yûnus karıştı kırklara...²³⁸

2.6.9.3. Nesnel Tasvir

Oyunda gerek şahısların tanıtılması gerekse mekân tasvirleri araya yorum katılmadan yapılmıştır.

2.6.9.4. Diyalog Tekniği

İncelenen metin bir tiyatro eseri olduğu için diyalog tekniği kullanılmıştır.

Tapduk Emre -Ya gel, ya git öyle ise...

Yûnus - “Ya gel, ya git” ne demek? Gel git içindeyim zaten...

²³⁶ Taştan, a.g.e., s.9.

²³⁷ Asyali, a.g.e., s.26.

²³⁸ Asyali, a.g.e., s.16.

Ana Bacı -Sen bildiğini gibi eyle.²³⁹

2.6.9.5. Montaj Tekniği

Yûnus Emre'nin şiirleri Yûnus Emre isimli oyunda kalıp halinde montaj tekniği kullanılarak yerleştirilmiştir

Şeriat tarikat yoludur varana
Hakikat meyvası andan içeri

Dinin terk edenin küfürdür işi
Ol ne küfürdür imandan içeri

Beni bende demen, bende değilim
Bir ben vardır bende, benden içeri²⁴⁰

2.6.9.6. Anlatma Problemi

Argo kelimelere rastlanır.

ÇERÇİ - (Türkü söyleyerek oynar) Aynasını almış eline.

İBİŞ ANA -(Bağırarak çerçinin türküsünü keser) Susturun şu bed kargayı!

ÇERÇİ -(Gülerek İbiş'le dalga geçer) Ne oldu şimdi kocakarı, beğenmedin mi türkü mü? Güzel sözler de bilirim, amma şimdi iş vaktidir.

İBİŞ ANA- (Onu duymamış gibi kadınlara seslenerek) Hey akıllı bozuk karılar, çerçiyle ne işiniz var. Neyiniz var ki değişeceksiniz?²⁴¹

Samimi hitap ifadeleri kullanılmıştır.

GELİN -İbiş ana, güzel ana, b benim olaydı o ayna; yüzüm güzel mi değil mi, bakıp bileydin kendimi.

İBİŞ ANA -Hele akılsız geline, cam içinde ne okunur.²⁴²

3. KÖYLÜ -Vay kurban olduğum Allah, bu mülk senin değil midir?

²³⁹ a.g.e., s.21.

²⁴⁰ Asyali, a.g.e., s.49.

²⁴¹ a.g.e., s.39.

²⁴² a.g.e., s.39.

KÖYLÜLER -Bir damla yağmur uğruna sen tüketeceksin bizi?²⁴³

Ayrıca oyunda tamlamalar da bulunmaktadır.

OZAN -Ya sen nesin, sunucu bey, kafese konmuş papağan... Sahibinin sadık sesi... Güveniyorsan gücüne, tartışalım o tarihi...²⁴⁴

2.6.10. Değerlendirme

“Yûnus Diye Göründüm” isimli oyun iki perdeden oluşmaktadır. Birinci perde on sahneden, ikinci perde ise on yedi sahneden oluşmaktadır.

Eserdeki kişiler, uydurulmuş veya kurgulanmış kişiler değil yaşamış kişilerdir. Kişiler gerçekte söylememiş olsalar bile söyleyebilecekleri sözler söylenmiştir. Vezir Pervane, Tapduk Emre, Yûnus Emre’nin şiirlerini de örnek olarak verebiliriz.

Yûnus şimdi söyle sözün

Münkir isterse istemesin

Pişir kurtar kendi özün

Arifler tatsın tuzunu...²⁴⁵

Yaşadığı dönemin bütün özelliklerini yüreğinde duyan, hayatı, içinde yaşadığı toplumla birlikte yaşayan Ozan, Allah sevgisi kadar insan sevgisi de engin olan bir ozandır.

Tarihe göz attığımızda Pervane’nin Moğolların yardımıyla 4. Kılıçaslan’ın içkisine zehir koydurup daha sonra yay kırığine boğdurttuğunu okuruz. Tarihte bu olayın 1266 yılında olduğu kaydedilir. Bu durum da “Yûnus Diye Göründüm” İsimli oyunda olayların 13. yüzyılın ikinci yarısıyla 14. yüzyılın başlarına kadar geçer bir zaman dilimini kapsadığını söylemek mümkündür.

Tiyatro eserimizde, o dönemdeki iç karışıklıklar, Yûnus Emre’nin bu olaylar karşısında kötümserliğe düşmemesini, insanların iç dünyasına girmesi, onları iyiye, güzele yönelmek istemesini iyimserliğini koruduğunu görüyoruz. Yûnus Emre’nin sevgi ışığının tüm evreni aydınlatacağını Yûnus’un şiirlerinde görüyoruz.

²⁴³ Asyali, a.g.e., s.3.

²⁴⁴ a.g.e., s.2.

²⁴⁵ a.g.e., s.49.

Şol cennetin ırmakları
 Akar Allah deyu deyu
 Çıkmış islâm bülbülleri,
 Öter Allah deyu deyu.²⁴⁶

“Yûnus Diye Göründüm” isimli tiyatro eserimizde, tarihsel olaylardan çok Yûnus Emre’nin yaşantısı öne çıkarılır. Ancak yazar oyundaki zaman dilimini kendi dönemi içine hapsetmez. Oyunda olaylar, 13. yüzyılın ikinci yarısında cereyan etse de Yûnus’un fikirleri ve duygularıyla çağımıza ulaşır. Yazar, eseri kaleme alırken Yûnus Emre’nin yaşadığı çağdan ziyade onun yedi yüzyıldır nasıl ayakta kaldığını sorgulamaya çalışır. Ona göre günümüze kadar varlığını koruyan Yûnus Emre, insan sevgisi ve duru Türkçesiyle yarınlara da ulaşacaktır.

2.6.10.1. Son

Arif Nihat ASYALI’nın eserinde bir zamanlar insanların kaderi ile oynayan tarihi şahsiyetlerin zaman içinde tarihin unutulmuş sayfasında yerlerini almalarına rağmen, Yûnus Emre’nin şiirlerinin yaşamaya devam ettiği belirtilerek, oyunun başındaki tartışmaya da bir anlamda cevap verilir.

Eserin sonunda yaptığı bütün hainliğe rağmen tarihin karanlığına giden Muineddin Pervane için söylenen ağıtta ihanet edenlerin kaderi anlatılır.

Sen çınar olamadın
 Ey acınası Pervane...
 Yere basmadı ayağın
 Kök salmadın derinlere...²⁴⁷

“Yûnus Diye Göründüm” isimli oyunun sonunda, Yûnus dörtlükler okumaya devam ederek eser sonlanır.

²⁴⁶ Asyali, a.g.e., s.41.

²⁴⁷ a.g.e., s.60.

2.7. BİZİM YÛNUS (S. SÖNMEZ ATASOY)

2.7.1. Kitabın Künyesi

S. Sönmez ATASOY'un, "Bizim Yûnus" isimli oyun I bölümünden oluşmaktadır. İzmir Yayıncılık ve Tanıtım Hizmetleri Ticaret ve Sanayi A. Ş. tarafından 1997 tarihinde, basılmıştır.

2.7.2. Kurgu

2.7.2.1. Özet

Bizim Yûnus isimli eser, 1991 yılında Yûnus Emre'nin doğumunun 700. yılı törenlerinde Yûnus Emre istasyonunda başlar. Anadolu ekspresi 3. 10'da sekiz vagonla Yûnus Emre'den geçti diye seslenir makasçı Mühendis Âdem, kendi kendine konuşan biridir. Anma günlerini neden adlandırmışız? Salı, çarşamba, Perşembe ama gecenin bir tek adı olduğunu gecelere de adlar koyulabileceğini, yıldızlı gece, umutsuz gece, dumanlı gece, son gece. Yûnus'tan da şiir mırıldanır. "acep şu yerde varmola şöyle garip bencileyin. Meğer gökte yıldızım ola şöyle garip bencileyin."

Trenden inenin kız Yûnus'un mezarını sorar. Kendisi de Yûnus'un mezarı yok der. Sadece bu soruyu o kızın sormadığını bu istasyondan inen her yabancıнын mezar nerede? Kabir nerede? Türbe nerede diye sorular sorduğunu söyler. Ama kimsenin Yûnus Emre'yi, onun hayatını sormadığını hep mezar, taş, toprakla ilgilenildiğini, sorsalar Yûnus'u anlatacağını söyler Bir yaşlı kadının mezarı sorduğunu, kendisinin de Yûnus dağa odun kesmeye gittiğini söyleyince kadının ona deli mi ne gibi ifadelerle baktığını düşünür. Yanındaki kız da aynı soruyu sorar Mühendis Âdem, kıza burada öyle biri olmadığını söylemesiyle kız çok üzülür. Kendisinin buraya sırf bunun için Kanada'dan geldiğini anlatır. Kızın elinden çantaları alır ve kulübesine doğru götürürken konuşmaya devam ederler kendisini Makas Bekçisi Âdem olarak tanıtır. Yûnus Emre'nin nerde olduğunu sorar. Yûnus'u Anadolu'da kırk yere gömmüşler, Yûnus, insanlar nerde dilerlerse oradadır. Yûnus'u şiirlerinde ara der.

İş bu şehrine her dem giresim gelir.
İçindeki sultanın yüzün süresim gelir.
İşiterim sözünü, göremesem yüzünü
Yüzünü görmekliğe canım veresim gelir.

Miskin Yûnus'un nefsi dört tabiat içinde
Aşk ile can sırrına pinhan varasım gelir.²⁴⁸

Yukarıdaki tepeciği göstererek orada parlayan taşın Yûnus Emre'nin hece taşı olduğunu anlatır. Kız Kanada da bulunan haber ajansı adına Yûnus Emre'nin bulunduğu bu yerlere geldiğini söyler. Radyoda Birleşmiş Milletlere bağlı Unesco'nun Yûnus Emre yılı ilan ettiğini duyduğunu ama kendisine garip geldiğini, bu insanların Yûnus'un dilini bilmediklerini, dininden anlamadıklarını, Yûnus Emre'nin kavminden hoşlanmadıklarını kıza anlatır. Ama yine dünyanın hakkını vermek gerektiğini, insanların kendisini değilse bile hatıralarını ayakta tutmak için gayret gösterdiklerini söyler.

Mühendis Âdem'in odasında hep sıcak bir yarma buğday çorbası hazırdır. Âdem, İzmir'deki eski tramvayların ve yolların sökülüp kaldırılmalarını anlatır. Kız annesinin de İzmirli olduğunu söyler. Kız, Âdem'i dinlerken bir demiryolu makasçısının bu kadar güzel konuşmasına çok şaşırır. Âdem dervişlik ile ilgili bilgiler de verir ve Yûnus'tan şiir söylemeye başlar.

Dervişlik der ki bana sen derviş olamazsın.
Gel ne diyeyim sana, sen derviş olamazsın,
Derviş bağı açık baş gerek, gözü dolu yaş gerek,
Koyundan yavaş gerek; sen derviş olamazsın,
Dövene elsiz gerek, sövene dilsiz gerek,
Derviş gönülsüz gerek, sen derviş olamazsın,
Derviş Yûnus gel imdi, ummanlara dal imdi;
Ummana dalmayınca, sen derviş olamazsın.²⁴⁹

Âdem saatine bakar Boğaziçi Ekspresinin gelmesinin yakın olduğunu düşünür. Yarının 25 Mayıs olduğunu yine Yûnus Emre'nin türbesinde törenler yapılacağını, düşünür. Yûnus Emre'nin doğumunun 700. yılı olması nedeniyle siyasetçilerinin yoğun şekilde geleceklerinin, profesörlerin makalelerini tebliğlerini övücü cümlelerle kürsüde konuşacaklarını, hatta evde kalmış kızların Yûnus'tan koca dileneceklerini anlatır.

²⁴⁸ S. Sönmez Atasoy, (1997), *Bizim Yûnus*, İzmir Yayıncılık, İzmir: s.10.

²⁴⁹ a.g.e., s.13.

Doğaçlamayla mırıldanır.

Yalancı dünyaya konup göçenler
 Ne söylerler, ne bir haber verirler.
 Üzerinde türlü otlar bitenler
 Ne söylerler, ne bir haber verirler.
 Kimin başında biter ağaçlar,
 Kiminin üstünde sararır otlar,
 Kimi masum, kimi güzel yiğitler
 Ne söylerler, ne bir haber verirler.
 Yûnus der ki gör takdirin işleri
 Dökülmüştür kirpikleri kaşları
 Başları ucunda hece taşlar
 Ne söylerler, ne bir haber verirler.²⁵⁰

Mühendis Adem, Kıza doğru dönerek ona bir hikâye anlatacağını söyleyerek hikâyesine başlar:

“Bir vakitler sevgilisinin eşiğinden ayrılmayan bir âşık varmış... Her gün, her gün gelir çalarmış sevgilisinin kapısı, sevgilisi ses verirmiş içinden: Kimsin! Âşık kavuşma özlemiyle benim dermiş ben, aç kapıyı sonra içerden sevgilisinin sesi duyulmuş: Sen yine, sen hala, sen sen bu kapı açılmazmış sana, senlik benlik geçmez bu eşikten... Her defasında kapıdan dönen âşık usanmış bir gün. Almış başını gitmiş. Yıllarca gurbette diyar diyar gezmiş, mum gibi erimiş, gül gibi solmuş. Çileye pişmiş. Yine gelmiş çalmış aynı kapıyı. İçerden sevgilinin “kimsin” diyen sesi duyulmuş bu kez âşık benim demiş, benim demiş, kapı ardına kadar açılmış. Senim diyorsan buyur gir içeri, demiş sevgili. “Yerim çok dar iki kişi çıkmaz buraya...”²⁵¹

Yûnus Emre’nin, Hacı Bektaş-ı Velî’nin dergâhına sırtında alıçla dolu heybeyle vardığının anlatıldığını söyler. O dönemim kıtlık yılı olduğunu, köylülerin Yûnus’a Kırşehir de, Sulucakarahöyük de, Hacı Bektaş-ı Velî diye bir ulu kişi varmış, buğday dağıtıyormuş, sen de git köyümüze buğday getir dediklerini anlatır.. Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî, Yûnus’un içindeki ateşi görmüş ve sana buğday mı vereyim nefes

²⁵⁰ Atasoy, a.g.e., s.14.

²⁵¹ Atasoy, a.g.e., s.14.

mi demesine Yûnus buğday demiş, getirdiği alıçların tanesi kadar nefes teklif etmiş ama bizim Yûnus ille de buğday diye direktmiş. Hacı Bektaş-ı Velî dergâh da bulunanlara seslenmiş Yûnus'un buğdayının vermelerini söylemiştir. Mühendis bunları anlatırken kız uyuyakalmıştır. Kız uyanır ve laf lafı açar buraya ne zaman geldiğini sorar. 1958 yılında o zaman mektepli olduğunu kasketli fotoğrafların olduğunu söyler. Kız rahmetli olan annesinin de kasketli fotoğraflarının olduğunu söyler. Tren seslerinin çok hoşuna gittiğini kendisini farklı diyarlara götürdüğünü kıza anlatır. Yûnus Emre'nin şiirlerinden mırıldanmaya başlar.

Ben yürürüm yana yana aşk boyadı beni kana,
Ne aklım ne Divane, gel gör beni aşk neyledi.
Mecnun oluban yürürüm, yâri düşümde görürüm,
Uyanır melûl olurum, gel gör beni aşk neyledi.
Gâh eserim yeller gibi, gâh tozarım yollar gibi,
Gâh akarım seller gibi, gel gör beni aşkın eyledi.
Ya elim al kaldır beni, ya valsına erdir beni,
Çok ağlattın güldür beni, gel gör beni aşk neyledi.
Miskin Yûnus biçareyim, baştan ayağa yareyim,
Dost ilinden avareyim, gel gör beni aşk neyledi.²⁵²

Âdem anlatmaya devam eder, Yûnus buğday'ı alır ama içine sinmez ve Hacı Bektaş-ı Velî'nin yanına gider, Hünkâr bu kez ona Tapduk Emre'nin dergâhını gösterir senin anahtarın orada der. Kız, Tapduk Emre'nin kim olduğunu Mühendis Âdem'e sorar:

Hacı Bektaş-ı Velî güvercin kılığında Horasan'dan uçup, Anadolu'ya ulaşınca; devrin büyükleri onu görmeye gelirler. Yalnız Şeyh Emre isimli biri oraya uğramaz. Hacı Bektaş-ı Velî gönül koyar. Şeyh Emre'ye adamlarını gönderip çağırır. Gelmeyişinin hikmetini sorar. Şeyh Emre; “Ben erenler meclisinde, avucu yeşil benli bir elden nasip aldım. O el perde arkasından bana uzanırken Hacı Bektaş adında kimse yoktu mecliste” der. Bunun üzerine Hünkâr Veli, elini uzatır Şeyh Emre'ye, açar avucunu. Şeyh kendisine uzanan elin ayasında aynı yeşil beni görür. Ve o saat, üç kez

²⁵² a.g.e., s.17.

“Tapduk... Tapduk... Tapduk...” diyerek dize gelir. Yûnus Emre’nin varacağı kapı, işte o Şeyh Emre’nin eşiğidir.²⁵³

Kıza annesinin de mi 1958 yılında Yûnus Emre’ye geldiğini sorar. Annesin Edebiyat Fakültesinde okurken bir öğrenci gurubuyla geldiğini anlatır. Çektikleri fotoğrafta Mühendis Âdem’in olduğunu söyler ama Âdem, benzetmiş yok öyle bir şey diyerek cevap verir. Daha sonra gerçekleri anlatmaya başlar. Annenle ilk bu istasyonda tanıştıklarını annenin ölümünü duyduğunu çok üzüldüğünü anlatır. Kendisinin bir geceliğine bile demiryolu makasçısı olamadığını, mühendis kaldığını oysa Yûnus’un Tapduk Emre’nin dergâhında kırk yıl Sakarya ormanlarından odun taşıdığını, Yûnus’un taşıdığı odunların hepsinin kuru ve düzgün olduğunu Şeyhi Tapduk’un bunu fark ederek, “Yûnus’a şu mübarek ormanda hiç mi eğri odun yok.” der. Yûnus da Şeyhine, senin dergâhına odunun bile eğrisinin yakışmayacağını söyler.

Tapduk’un tapısında kul olduk kapısında
Miskin Yûnus çiğ idik, piştik elhamdülillah.²⁵⁴

Tapduk Emre bir gün erenler meclisinde Yûnus Emre’ye artık zamanı geldi, artık kilidin açıldı der.

Mühendis Âdem kıza kendisinin Yûnus gibi olamadığını, onunla sadece gönüldeş yaşadığını daha ileriye gidemediğini, otuz yıl dağa, taşta demiryolu rayı döşediğini, içinde Yûnus’un şevkini duyduğunu, annen de beni Yûnus gibi sevmek istediğini, bundan başka bir şey olmadığını söyler. Aniden rahatsızlanır, kıza döner yardım ister. İğnesini yapmasını ister. O arada telefon çalar. Arayan Âdem’in doktoru ve kızın da babasıdır. Hastaneye gelmelerini söyler. Âdem Yûnus Emre de, baban gibi davranırdı. Doktorum gibi der.

Dolap niçin inlersin, derdim vardı inlerim.
Ben mevlaya âşık oldum, anın için inlerim.
Benim adım dertli dolap, suyum akar yalap yalap
Böyle emreylemiş çalap, derdim vardır inlerim.
Ben bir dağın ağacıyım, ne tatlıyım ne acıyım;
Ben mevlaya duacıyım, derdim varım inlerim.

²⁵³ Atasoy, a.g.e., s.18.

²⁵⁴ a.g.e., s.19.

Beni bir dağda buldular, kolum kanadım yondular,
 Dolaba layık gördüler, derdim vardır inlerim.
 Suyu alçaktan çekerim, döner yükseğe dökerim.
 Görün ben neler çekerim, derdim vardır inilirim.
 Dağdan kestiler bezenim, bozuldu türlü düzenim
 Ben bir usanmaz ozanım, derdim vardır inilirim.²⁵⁵

1991 yılının 25 Mayıs sabahı Yûnus Emre istasyonunda, Yûnus Emre'yi anma etkinliklerinin 700 yılı münasebetiyle yapılan etkinliklerde demiryolu makasçısının bir genç kıza Yûnus'tan nefesler okuduğunu gördüğünü ve o gün her şeyi bırakıp, bir makas bekçisi olmayı çok istediğini söyleyerek piyesimiz sona erer.

2.7.3. Şahıs Kadrosu

Bu oyunda, on yedi kişi vardır. Oyundaki kişiler öznel bir şekilde tasvir edilmiştir. Çünkü yapılan tasvirlerle yorumlar da karışmıştır.

2.7.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler

MÜHENDİS ÂDEM: Babası İzmir de istasyon şefliği görevlerinde bulunmuş, İzmir Çiğli'de lise öğrenimi, Ege Üniversitesi'nde yüksek tahsilini tamamlamış, Devlet Demiryolları da mühendislik görevini yapan biridir.

*“Şu demiryollarına bak. Oraya milim eğrilik girse tren katarı yoldan çıkar. Otuz yıl demiryolu döşedim dağa, taşla. Yeri geldi kayaları deldim, yeri geldi suları aştım. İçimdeki hep Yûnus'un şevkini duydum.”*²⁵⁶

Bir günlüğüne makasçılık yapmak ve o rolde oynamak istemiş ama başaramamıştır. Kendini Makasçı Âdem olarak oraya gelen genç kıza tanıtır. Genç kıza Yûnus Emre'yi anlatır. Kızın annesini de yıllar önce bu durakta karşılayan kişi o dur. Mühendis Âdem hastadır. Doktoru da o genç kızın babasıdır:

“Seni de buraya o gönderdi değil mi? Biliyorum annenin hatırasına duyduğum saygı için bütün bunlar. Öyle elbette. Yûnus Emre de baban gibi davranırdı. Doktorum

²⁵⁵ Atasoy, a.g.e., s.21.

²⁵⁶ a.g.e., s.20.

gibi...”²⁵⁷

Genç Kıza küçük küçük kıssalar anlatarak kendisine hayran bırakan biridir.

“*Davud-u Kayserivîden naklederler. Vaktin birinde, yoksul bir değirmenci bir rüya görmüş. Düşünde Harput Valisinin bahçesini kazıyor, kazdıkça da Karun hazineleri çıkıyormuş. Değirmenci düşünüyorsa hayra yorar, sonra da Harput’a doğru yola çıkar. Bin meşakkatle varır Harput Kalesine. Ve hemen o gece Valinin bahçesini kazmaya koyulur. Kazma sesine uyanan muhafızlar, değirmenciye yakaladıkları gibi çıkarırlar Harput Valisinin huzuruna. Değirmenci Vali’ye gördüğü rüyayı anlatır, bahçeyi bu niyetle kazdığını söyler. Bunun üzerine Harput Vali’si, değirmenciye kırk değnek ceza keser. Tabanları yanan değirmenci hemen huzurdan ayrılırken, Vali seslenir: Ben de bu gece rüyamda bir değirmen eşiğini kazıyor, küp küp altın çıkarıyordum. Ama gidip kazmayı aklımdan geçirmedim; hadi var git şimdi değirmenine. Değirmenci bin meşakkatle varır değirmenine ve hemen değirmenin eşiğini kazmaya başlar. Az sonra rüyasını gördüğü hazineler bir bir topraktan gün ışığına çıkar.*”²⁵⁸

Hoşgörü ve sevgiyi ön plana alan, Yûnus’u kendine rehber edinen yardım sever bir şahsiyettir.

GENÇ KIZ: Kanada’dan Türkiye’ye gelen annesini yakın zamanlarda kaybetmiş ve annesiyle hatıralarını olduğunu bildiği ve onu tanıyan Mühendis Adem’i Yûnus Emre’de bularak annesiyle ilgili bilgiler alır. Dedesi ve babası doktordur. Annesi İzmir de Edebiyat Fakültesini okumuş biridir. Mühendis Âdem’den Yûnus Emre ve Tapduk Emre hakkında bilgiler alan, bilmediklerini öğrenen genç bir kızdır.

“*Hacı Bektaş-ı Velî güvercin kılığında Horasan’dan uçup, Anadolu’ya ulaştınca; devrin büyükleri onu görmeye gelirler. Yalnız Şeyh Emre isimli biri oraya uğramaz. Hacı Bektaş-ı Velî gönül koyar. Şeyh Emre’ye adamlarını gönderip, çağırır, Şeyh’i huzuruna. Gelmeişinin hikmetini sorar. Şeyh Emre; “Ben erenler meclisinde, avucu yeşil benli bir elden nasibi aldım. O el perde arkasından bana uzanırken Hacı Bektaş adında kimse yoktu mecliste” der. Bunun üzerine Hünkâr Veli, elini uzatır Şeyh Emre’ye, açar avucunu, Şeyh kendisine uzanan elin ayasında aynı yeşil beni görür. Ve o*

²⁵⁷ Atasoy, a.g.e., s.21.

²⁵⁸ a.g.e., s.19.

saat, üç kez “Tapduk... Tapduk... Tapduk...” diyerek dize gelir. Yûnus Emre’nin varacağı kapı, işte o Şeyh Emre’nin eşîğidir.”²⁵⁹

DOKTOR: Mühendis Âdem’in doktorudur. Genç Kızın da babasıdır. İyi niyetli, hastalarına karşı yardımsever biridir. Hastasını telefonla arayan onun durumu hakkında bilgi alan biridir. Mühendis Âdem onun hakkında şunları söyler:

“Seni de buraya o gönderdi değil mi? Biliyorum annenin hatırasına duyduğum saygı için bütün bunlar. Öyle elbette. Yûnus Emre de baban gibi davranırdı. Doktorum gibi...”²⁶⁰

YÛNUS EMRE: Yûnus bu oyunda, köylülerin kıtlıktan kırıldığı günlerde, Hacı Bektaş-ı Velî’nin huzuruna köylülerine buğday istemek için gelmesi ile başlar. Hacı Bektaş-ı Velî’nin buğday yerine ona nefes teklifi, ikinci teklifi ise getirdiği alıçların tanesi kadar nefes vermek istemesi ama Yûnus’un Buğday’da ısrar etmesi ve Buğdayı alıp giderken pişman olması ve Hünkârın huzuruna çıkarak pişmanlığını söyler fakat Hünkâr artık senin nasibin Tapduk Emre de diyerek, Yûnus’u Tapduk’un dergâhına yollaması.

Tapduk Emre’nin dergâhında kırk yıl Sakarya ormanlarından odun taşıdığını, Yûnus’un taşıdığı odunların hepsinin kuru ve düzgün olduğunu Şeyhi Tapduk’un bunu fark ederek, “Yûnus, şu mübarek ormanda hiç mi eğri odun yok” der. Yûnus da Şeyhine, “senin dergâhına odunun bile eğrisinin yakışmayacağını” söyler.

Tapduk Emre bir gün erenler meclisinde artık zamanının geldiğini artık kilidin açıldı demesiyle Yûnus’un halk ve hâk âşıklığının zirveye çıktığı zaman başlamaktadır.

2.7.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

KIZ’IN ANNESİ: İzmir de Edebiyat fakültesini bitirmiş, babası ve eşi doktor olan, Yûnus Emre hayranı bir şahsiyettir. Genç yaşta hayatını kaybetmiştir.

HACI BEKTAŞ-I VELÎ: Dönemin de halka yardımlarını esirgemeyen, dini yönden yüksek mertebeler gelmiş Yûnus’un da ondan nefes almak için kapısında beklediği hünkârdır.

Yûnus’a, Hacı Bektaş-ı Velî’nin buğday yerine ona nefes teklifi, ikinci teklifi

²⁵⁹ Atasoy, a.g.e., s.18.

²⁶⁰ a.g.e., s.20.

ise getirdiği alıçların tanesi kadar nefes vermek istemesi ama Yûnus'un Buğday'da ısrar eder. Buğdayı alıp giderken pişman olur. Hünkârın huzuruna çıkarak pişmanlığını söylemesi fakat Hünkâr'ın artık senin nasibin Tapduk Emre de diyerek, Yûnus'u Tapduk'un dergâhına yollayan dönemin büyük âlimidir.

TAPDUK EMRE: Hacı Bektaş-ı Velî'nin Yûnus'a senin nasibinin anahtarını Tapduk Emre'ye verdik dediği, Yûnus'un onun dergâhında ormandan odun taşıma görevini yaptığı, Yûnus'un dervişlik yolunda hocalığını yapan döneminin önemli âlimlerinden biridir.

TREN ŞEFİ RIZA: Mühendis Âdemle birlikte Kâhta Dağına çıkmak için yola çıkanlardan biridir.

MAKİNİST ÖMER: Mühendis Âdemle birlikte Kâhta Dağına çıkmak için yola çıkanlardan ikincisidir.

KONDÜKTÖR HAZIM: Mühendis Âdemle birlikte Kâhta Dağına çıkmak için yola çıkanlardan üçüncüsüdür.

2.7.4. Tema

Sönmez Atasoy'un Bizim Yûnus adlı oyununda İstasyonda bir demiryolu makasçısının genç bir kıza Yûnus'un şiirlerinden okuduğunu görmesi ve Mühendis Âdem'in bir günlüğüne makasçı rolünü yapmasını ve başından geçenleri gözlemliyoruz.

Mühendis Âdem'in odasında hep sıcak bir yarma buğday çorbası hazırdır. Âdem İzmir'deki eski tramvayların ve yolların sökülüp kaldırılmalarını anlatır. Kız, annesinin de İzmirli olduğunu anlatır. Kız, Âdem'i dinlerken bir demiryolu makasçısının bu kadar güzel konuşmasına çok şaşırır. Âdem, dervişlik ile ilgili bilgiler verir ve Yûnus'tan şiir söylemeye başlar:

Dervişlik der ki bana sen derviş olamazsın.
Gel ne diyeyim sana, sen derviş olmazsın,
Derviş bağı açık baş gerek, gözü dolu yaş gerek,
Koyundan yavaş gerek; sen derviş olamazsın,
Dövene elsiz gerek, sövene dilsiz gerek,
Derviş gönülsüz gerek, sen derviş olamazsın,
Derviş Yûnus gel imdi, ummanlara dal imdi;

Ummana dalmayınca, sen derviş olamazsın.²⁶¹

2.7.5. Mekân

Bizim Yûnus isimli tiyatro eserinde mekân bir istasyondur. Anadolu'daki küçük istasyonların belirleyici çizgileri, renkleri ağırlıktadır. “Yûnus Emre” yazılı istasyon tabelası vardır. Eski ama klasik çizgileri olan bir makasçı kulübesinde, açılır kapanır demir bacaklı sandalye, yumuşak hatlı bir oturma bankı göze çarpmaktadır. İri bir X işaretini andıran demiryolu uyarı levhası, kulübenin yanında camlı bir makas feneri ve manyetolu bir telefon bulunmaktadır.

Makas bekçisi elli yaşlarında bir adamdır. Üzerinde eski bir trençi üniforması izler taşıyan bir elbise vardır. Başında tereği kırık bir trençi şapkası, elinde kırmızı-yeşil renkleri olan bir makasçı feneri bulunur.

*“Uzaktan bir tren düdüğü duyulur. Bekçi kulübeye girer elindeki bir tas çorba ve köy ekmeğiyle çıkar. Gün doğarken bizim Sarı köy’ün bacalarından bu çorba tüter. Çorba ocakta hep sıcak durur, bir için bulunur elbet.”*²⁶²

2.7.6. Olay Örgüsü

Eserde, Yûnus Emre’nin doğumun 700. yılı törenlerinde, Yûnus Emre istasyonun da karşılaşılan bir olayı anlatır.

Mühendis Âdem, bir istasyonda yıllarca çalışmaktadır. Törenlerin yapılacağı günün öncesinde istasyonda makasçılık yapmak istemektedir. Âdem buraya gelen bir genç kızın diğerlerinden farklı olduğunu görür ve ona Yûnus Emre’yi anlatır. Kızın annesi de yıllar önce bu istasyonda karşıladığını fark eden Âdem, bunu Yûnus sevgisinin tezahürü olarak görür. Üstelik kızın babası Mühendis Âdem’in doktorudur. Kızını, mühendisi ikna etsin diye göndermiştir. Böylece Yûnus hoşgörüsü bu olayla bir kez daha gerçekleşir.²⁶³

1)Törenlerin yapılacağı günün öncesinde Âdem, istasyonda makasçılık yapmak istemektedir. Tren istasyonun da kendi kendine konuşarak, neden günleri

²⁶¹ Atasoy, a.g.e., s.13.

²⁶² a.g.e., s.12.

²⁶³ Şengül, a.g.e., s.94.

adlandırmışız? Salı, çarşamba, Perşembe ama gecenin bir tek adı olduğunu gecelere de adlar koyulabileceğini Yıldızlı gece, umutsuz gece, dumanlı gece, son gece v.b demesi.

2) Trenden inen kızın Yûnus'un mezarını sorması ve kendisinin de Yûnus'un mezarı yok dediğini, sadece bu soruyu o kızın sormadığını bu istasyondan inen her yabancı mezar nerede? Kabir nerede? Türbe nerede diye sorduğunu, kendisinin de başını çevirip gittiğini söyler. Ama kimsenin Yûnus Emre'yi onun hayatını sormadığını hep mezar, taş, toprakla ilgilenildiğini söylemesi.

3) Kızın, annesinin de İzmirli olduğunu söylemesi, Kızın, Âdem'i dinlerken bir demiryolu makasçısının bu kadar güzel konuşmasına çok şaşırması.

4) Yûnus Emre'nin doğumunun 700. yılı olması nedeniyle siyasetçilerinin yoğun şekilde geleceklerinin, profesörlerin makalelerini tebliğlerini övücü cümlelerle kürsüde konuşacaklarını anlatması.

5) Yûnus Emre'nin, Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhına sırtında alıçla dolu heybeyle vardığını anlatılması. O dönemim kıtlık yılı olduğunu, Köylü Yûnus'a: "Kırşehir de, Sulucakarahöyük de, Hacı Bektaş-ı Velî diye bir ulu kişi varmış, buğday dağıtıyormuş, sen de git köyümüze buğday getir" demişler. Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî, Yûnus'un içindeki ateşi görmüş ve sana buğday mı vereyim nefes mi demesine Yûnus buğday demiş, getirdiği alıçların tanesi kadar nefes teklif etmiş ama bizim Yûnus ille de buğday diye diretmiş. Hacı Bektaş-ı Velî dergâhda bulunanlara seslenip Yûnus'un buğdayının vermelerini söylemesi.

6) Âdem'in anlatmaya devam etmesi, Yûnus buğday'ı alır ama içine sinmez ve Hacı Bektaş-ı Velî'nin yanına gider, Hünkâr bu kez ona Tapduk Emre'nin dergâhını gösterip senin anahtarın orada demesi.

7) Âdem'in, Kız'a, Tapduk Emre hakkında bilgi vermesi; Hacı Bektaş-ı Velî güvercin kılığında Horasan'dan uçup, Anadolu'ya ulaşınca devrin büyükleri onu görmeye gelirler. Yalnız Şeyh Emre isimli biri oraya uğramaz. Hacı Bektaş-ı Velî gönül koyar. Şeyh Emre'ye adamlarını gönderip, çağırır. Gelmeişinin hikmetini sorar. Şeyh Emre, Ben erenler meclisinde, avucu yeşil benli bir elden nasibi aldım. O el perde arkasından bana uzanırken Hacı Bektaş adında kimse yoktu mecliste"der. Bunun üzerine Hünkâr Veli, elini uzatır Şeyh Emre'ye, açar avucunu. Şeyh kendisine uzanan elin ayasında aynı yeşil beni görür. Ve o saat, üç kez "Tapduk... Tapduk... Tapduk..." diyerek dize gelir. Yûnus Emre'nin varacağı kapı, işte o Şeyh Emre'nin eşığıdır demesi.

8)Mühendis Âdem'in kıza kendisinin Yûnus gibi olamadığını, onunla sadece gönüldaş yaşadığını daha ileriye gidemediğini, otuz yıl dağ, taş demiryolu rayı döşediğini, içinde Yûnus'un şevkini duyduğunu anneni, annende beni Yûnus gibi sevmek istedi, bundan başka bir şeyin olmadığını söylemesi.

9)Mühendis Âdem'in aniden rahatsızlanması, kıza dönerek ondan yardım istemesi.

10) Âdem'in doktorunun araması ve kızın babası olduğunu Âdem'in öğrenmesi. Âdem'in doktorunun onlara hastaneye gelmelerini söylemesi.

2.7.7. Yapı

Oyunda kişilerin birbirleriyle olan çatışmaları söz konusudur. Bu çatışmalar Mühendis Âdem ile Genç Kız arasındadır.

GENÇ KIZ -Sen kimsin?

MÜHENDİS ÂDEM -Ben kim miyim? Amma çok sordu bu soruyu? Gecenin bu vaktinde kurşun gibi ağır sorular sorma, ne olur.

MÜHENDİS ÂDEM -Nasıl? İstasyon da ben bekliyorum diye mi? Yahu nereden çıkarıyorsun bunu? Bir kere. Bekleyen insanın yüzünden belli olur bir kere. Hem Kanada'dan gelirken telgraf mı çektin bana. Ya da Nemrut Dağından mı seslendin seni karşılamam için. Hadi canım istasyonun istasyonların sarı ışıklarında bütün yüzler birini bekliyormuş gibi görünür.²⁶⁴

2.7.8. Zaman

Vaka, 1991 yılında Yûnus Emre'nin doğumunun 700. yılı törenlerinde Yûnus Emre istasyonunda geçmektedir. Bazı sahnelerde 13. yüzyıla Yûnus'un yaşadığı dönemlere geri dönülmüştür.

Oyunda zamanla ilgili olarak şu ifadeler yer alır:

*“Annenin albümünden mi aldın?1958 yılı olduğunu nereden biliyorsun? Hem de Mayıs ayı.”*²⁶⁵

“Yûnus Emre'nin, Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhına sırtında alıçla dolu

²⁶⁴ Atasoy, a.g.e., s.14.

²⁶⁵ a.g.e., s.18.

heybeyle vardığının anlatıldığını der. O dönemim kıtlık yılı olduğunu, Köylü Yûnus’a demiş ki: Kırşehir de, Sulucakarahöyük de, Hacı Bektaş-ı Velî diye bir ulu kişi varmış, buğday dağıtıyormuş, sen de git köyümüze buğday getir demişler. Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî, Yûnus’un içindeki ateşi görmüş ve sana buğday mı vereyim nefes mi demesine Yûnus buğday demiş, getirdiği alıçların tanesi kadar nefes teklif etmiş ama bizim Yûnus ille de buğday diye diretmiş. Hacı Bektaş-ı Velî dergâh da bulunanlara seslenmiş Yûnus’un buğdayının vermelerini söylemesi.”²⁶⁶

2.7.9. Anlatım Teknikleri

2.7.9.1. Mime sis

Olayın aracısız olarak canlandırılmasıdır. Daha çok tiyatrolarda yer alır.

GENÇ KIZ- Çorba kimin için pişti?

MÜHENDİS ÂDEM- Sorduğu şeye bak.Çorba ocakta hep hazır olmalı.”²⁶⁷

2.7.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem)

“Gösterme, bir olayı ya da durumu, belli bir zaman ve yer içinde, daha çok kişiler arası konuşma ve eylem biçiminde okuyucuya sunmaktır. Gösterme yönteminde okuyucu kendini iyice olayların içinde hisseder; çünkü olaylara sanki geçtikleri sıra da tanık olmaktadır. Bu yüzden duyguların yoğun olduğu anlar için kullanılır.”²⁶⁸

Oyunda yer alan olayların canlandırılarak sergilenmesi nedeniyle bu yöntem kullanılmıştır.

2.7.9.3. Nesnel Tasvir

Oyunda gerek şahısların tanıtılması gerekse mekân tasvirleri araya yorum katılmadan yapılmıştır.

²⁶⁶ a.g.e. s.17.

²⁶⁷ a.g.e. s.12.

²⁶⁸ Tekin, a.g.e., s.191.

2.7.9.4. Geriye Dönüş Tekniği

Oyunda yer alan geriye dönüş tekniğini Mühendis Âdem'in anlatımlarında, 13. yüzyıla geri dönüş konuşmalarında görebiliriz;

“Hacı Bektaş-ı Velî güvercin kılığında Horasan’dan uçup, Anadolu’ya ulaşınca; devrin büyükleri onu görmeye gelirler. Yalnız Şeyh Emre isimli biri oraya uğramaz. Hacı Bektaş-ı Velî gönül koyar. Şeyh Emre’ye adamlarını gönderip, çağırır, Şeyh’i huzuruna. Gelmeişinin hikmetini sorar. Şeyh Emre;”Ben erenler meclisinde, avucu yeşil benli bir elden nasibi aldım. O el perde arkasından bana uzanırken Hacı Bektaş adında kimse yoktu mecliste” der. Bunun üzerine Hünkâr Veli, elini uzatır Şeyh Emre’ye, açar avucunu. Şeyh kendisine uzanan elin ayasında aynı yeşil beni görür. Ve o saat, üç kez “Tapduk... Tapduk... Tapduk...” diyerek dize gelir. Yûnus Emre’nin varacağı kapı, işte o Şeyh Emre’nin eşiğidir.”²⁶⁹

2.7.9.5. Diyalog Tekniği

İncelenen metin bir tiyatro eseri olduğu için diyalog tekniği kullanılmıştır.

GENÇ KIZ- Yalnızlık duymuyor musun bu ıssız yerde?

MÜHENDİS ÂDEM- Duymuyorum demiştim. Uzakta bir bekleyeni varsa yalnızlık duyar insan. Sebepsiz yalnızlık yoktur.²⁷⁰

2.7.9.6. Montaj Tekniği

Yûnus Emre’nin şiirleri Ballar Balını Buldum isimli oyunda kalıp halinde montaj tekniği kullanılarak yerleştirilmiştir.

Dolap niçin inlersin, derdim vardı inlerim.

Ben mevlaya âşık oldum, anın için inlerim.

Benim adım dertli dolap, suyum akar yalap yalap

Böyle emreylemiş çalap, derdim vardır inlerim.

Ben bir dağın ağacıyım, ne tatlıyım ne acıyım;

Ben mevlaya duacıyım, derdim varım inlerim.

Beni bir dağda buldular, kolum kanadım yondular,

²⁶⁹ Atasoy, a.g.e., s.18.

²⁷⁰ a.g.e., s.9.

Dolaba layık gördüler, derdim vardır inlerim.
 Suyu alçaktan çekerim, döner yükseğe dökerim.
 Görün ben neler çekerim, derdim vardır inilirim.
 Dağdan kestiler bezenim, bozuldu türlü düzenim
 Ben bir usanmaz ozanım, derdim vardır inilirim.²⁷¹

2.7.9.7. Anlatma Problemi

Oyunun genelinde akıcı ve yalın bir dil kullanılmıştır.

Günlük konuşma diline de yer verilmiştir.

*“Ne garip sorular sormuştu trenden inen kızcağız, yalnızlık duymuyor musun bu ıssız yerde. O kızcağız yalnız belli ki onu bekleyen birileri var idi.”*²⁷²

*“Neden kalktın? Anlamadım? Kim miyim ben. Dedim ya, Demiryolu makasçısı Âdem Çavuş. Gel, şöyle geç de bak. Buradan daha iyi görünür.”*²⁷³

Samimi hitap ifadeleri de kullanılmıştır.

*“Önce fotoğraf mı çekeceksin? Hadi canım, bu sözler fotoğrafa sığar mı?”*²⁷⁴

*“Hadi canım, istasyonların sarı ışıklarında bütün yüzler birini bekliyormuş gibi görünür istasyon aynalarında. O aynalara bakarsan, kendi kederinden ürkersin.”*²⁷⁵

Oyunda ikilemeler de yer almaktadır.

*“Değirmenci, yine bin meşakkatle varır değirmenine ve hemen değirmeninin eşiğini kazmaya başlar. Az sonra rüyasında gördüğü hazineler bir bir topraktan gün ışığına çıkar.”*²⁷⁶

Ayrıca oyunda tamlamalar da bulunmaktadır.

“Makas bekçisi elli yaşlarında bir adamdır. Üzerinde eski bir trenci

²⁷¹ Atasoy, a.g.e., s.21.

²⁷² a.g.e., s.9.

²⁷³ a.g.e., s.10.

²⁷⁴ a.g.e., s.11.

²⁷⁵ a.g.e., s.14.

²⁷⁶ a.g.e., s.19.

üniforması izler taşıyan bir kılık vardır. Başında tereği kırık bir trenci şapkası, elinde kırmızı-yeşil renkleri olan bir makasçı feneri bulunur.”²⁷⁷

2.7.10. Değerlendirme

Bizim Yûnus isimli oyun, tek perdeden oluşmaktadır.

Yûnus Emre’yi günümüzden hareketle farklı tarzda ele alıp anlatan Sönmez Atasoy’un Bizim Yûnus isimli oyunu, 1991 yılında Yûnus Emre’nin doğumunun 700. yılı törenlerinde Yûnus Emre istasyonunda karşılaşılan bir olayı anlatır.²⁷⁸

Eserin dili sade ve akıcıdır. Mühendis Âdem’in konuşmalarında ve kıza anlattığı kıssalardan bunu görmekteyiz.

“Dinle ne olur... Bir vakitler sevgilisinin eşiğinden ayrılmayan bir âşık varmış... Her gün, her gün gelir çalarmış sevgilisinin kapısı, sevgilisi ses verirmiş içinden: Kimsin! Âşık kavuşma özlemiyle benim dermiş ben, aç kapıyı sonra içerden sevgilisinin sesi duyulurmuş: Sen yine, sen hala, sen sen bu kapı açılmazmış sana, senlik benlik geçmez bu eşikten... Her defasında kapıdan dönen âşık usanmış bir gün. Almış başını gitmiş. Yıllarca gurbette diyar diyar gezmiş, mum gibi erimiş, gül gibi solmuş. Çileye pişmiş. Yine gelmiş çalmış aynı kapıyı. İçerden sevgilinin “kimsin” diyen sesi duyulmuş bu kez âşık senim demiş, senim demiş, kapı ardına kadar açılmış. Senim diyorsan buyur gir içeri, demiş sevgili. “Yerim çok dar iki kişi çıkmaz buraya...”²⁷⁹

Bizim Yûnus isimli oyunda, Mühendis Âdem bir istasyonda yıllardır çalışmaktadır. Törenlerin yapılacağı günün öncesinde istasyonda makasçılık yapmak istemektedir. Âdem buraya gelen bir genç kızın diğerlerinden farklı olduğunu görür ve ona Yûnus Emre’yi anlatır. Kızın annesini de yıllar önce bu istasyonda karşıladığını fark eden Âdem, bunu Yûnus sevgisinin tezahürü olarak görür. Üstelik kızın babası Mühendis Âdem’in doktorudur. Kızını, mühendisi ikna etsin diye göndermiştir. Böylece Yûnus hoşgörüsü bu olayla bir kez daha gerçekleşir. Mühendis Âdem bu olayı şöyle yorumlar:

“Seni de buraya o gönderdi değil mi? Biliyorum annenin hatırasına duyduğu

²⁷⁷ Atasoy, a.g.e., s.9.

²⁷⁸ Şengül, a.g.e., s.94.

²⁷⁹ Atasoy, a.g.e., s.14.

*saygı için bunlar. Öyle elbette. Yûnus Emre de baban gibi davranırdı. Doktorum gibi...*²⁸⁰

Eserde, sevginin ölümsüzlüğünü anlatılmak istenmektedir. Yûnus'un şiirlerinin de kullanıldığı oyunda Yûnus Emre'yi ölümsüz kılan tarafın sevgi ve hoşgörü olduğu vurgulanır. Sevgi ve hoşgörünün hâlâ devam ettiği ve günümüz insanı olan Doktor'da da bu özelliği görmekteyiz.

2.7.10.1. Son

Mühendis Âdem hastalanır ve yanında kız bulunmaktadır. Kız, onun iğnesini vurarak, Mühendis Âdem'in doktoru ve kızın babası olan kişinin yanına hastaneye götürür. Doktorun yaptıklarını, Yûnus Emre'ye benzeterek oyun sonlanır.

²⁸⁰ Atasoy, a.g.e., s.21.

2.8. YÛNUS EMRE (SABAHAT EMİR)

2.8.1. Kitabın Künyesi

Sabahat Emir'in, "Yûnus Emre" isimli oyunu II perdelik bir oyundur. I. Perde 10 bölüm, 31 sahneden, II. Perde ise 11 bölüm ve 39 sahneden meydana gelmektedir. Kültür Bakanlığı Yayınları/1943, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Sanat-Tiyatro Dizisi/141-125, Kalkan Matbaacılık, Ankara, 1997 tarihinde basılmıştır.

2.8.2. Kurgu

2.8.2.1. Özet

Yûnus Emre isimli tiyatro oyunu, 14. yüzyılda Yûnus Emre'nin doğup büyüdüğü köyde başlamaktadır. Köy halkı neredeyse kaderleri haline gelen kuraklığın, sosyal huzursuzlukların pençesindedir. Bu durum eser de şöyle geçmektedir.

Kadıncık Nine -Eyvah ki ne eyvah! Yine aç kaldı bebecikler! Yine bir damlacık süt yok! Dizlerimin bağı çözüldü. Hanidir süt yerine dert sağdım sanki!

Fadime Ana -Kıtlık alameti bunlar kıtlık.²⁸¹

Haksızlık, adaletsizlik, geçim sıkıntısı ve bütün bunların sonucu olan mutsuzluk kol gezmektedir. Oğlunu askere yollayıp bir daha ondan haber alamayınca Zeliha Ana kafayı bozup meczup olmuştur. Cafer Ağa'dan da oğlunun nerde olduğunu sormak istemiş ama sert şekilde "O öldü" demesiyle, ona sinirlenmiş ve köylülerden Gafur Emmi araya girerek Zeliha Ana'ya Cafer Ağa'nın zarar vermesini engellemiştir. Bey'in has adamı olan Cafer Ağa köylüyü haraca kesmekte, onlara zulüm etmektedir.

Yûnus Emre'nin köyünde, köylülerin sıkıntı ve bezginlik içinde tarlada çalıştıkları bir gün köye bir ozan gelir; güzel sözlere muhtaç olan köylüye, Yûnus adlı bir derviş dörtlükler okur.

Sözünü bilen kişinin
Yüzünü ak ede bir söz
Sözü pişirip diyenin
İşini sağ ede bir söz²⁸²

²⁸¹ Sabahat Emir, (1997), Yûnus Emre, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: s.6,

²⁸² a.g.e., s.9.

Başta Amber (Yûnus'un eski nişanlısı) olmak üzere köyün yaşlıları bunların, yıllar önce köylerinden ayrılıp giden Yûnus'a ait olduğunu söylerler. Yûnus Emre hakkında halk efsanelerini ilden ile köyden köye ulaştıran Ozan'a onunla ilgili hatıralarını anlatırlar. Yûnus'un ilk gençlik günlerinde varlık ve yokluk düşüncesini hep kafasını karıştırmaktadır.

Genç Yûnus -Şu toprak sinesinde ne canlar barındırır Gafur kardeş. Solucanlar, böcekler, çıyanlar ... İyi de candan aziz sevgililer, analar, babalar, bacılar ne ederler? Nasıl çürür giderler bu acımasız karanlıkta? Yere göğe hâkim, her şeye kadir Tanrım, nasıl kıyar insana? Bunu düşünür durumum işte!

Genç Gafur -Düşündüğün şeye bak! Böyle gelmiş böyle gider. İnsanoğlu bir gün doğar, bir gün ölür. Kucakta büyür toprakta çürür. Bu kadar basit.

Genç Yûnus - O kadar basit olamaz Gaffur kardeş, İnsanın yaradılışında Yüce Rabbin bir muradı olmalı. Ama ne? Bu soru gece gündüz beynimde dolandır durur. Nedir insan? Nedir toprak? Niye bunca çile? Bunca keder? Bir bebek yüzündeki saflığın sırrı ne? Bir kuru ihtiyarın göz pınarlarını dolduran yaşların bolluğu neden? Bu kaygılar yüreğimi kavurur durur işte!²⁸³

Yûnus gençliğinde Amber'e âşık olur onu çok sevmektedir. Amber çoğu kez Yûnus'u anlamakta zorluk çekmektedir.

Genç Yûnus Amber'i yakalamaktan vazgeçmiş gibi sırtını döndüğünde genç Amber bir çiçek kopartıp Yûnus'a uzatır. Yûnus çiçeği görünce öfkeyle irkilir. Genç Amber Yûnus'un tepkisinden şaşkın, olduğu yerde bakakalır. Yûnus'un kolunu tutmak ister. Yûnus silkinir.

Yûnus -Bir çiçeği toprağından söküp almak senin ne haddine? Parça bütünden ayrıldı mı hep dağılmak hep savrulmak olur kaderi bizcileyin. Bütününde mutlu, masum bir çiçeği bize döndürmek niçin? Bebeleri analarından ayıran Moğol'dan farkın ne şimdi senin? Kâfirle işim yok benim!²⁸⁴

Yûnus Emre'nin köyden gidişi eserde dramatize edilerek verilir. Ozan da, hakkında çıkan efsanelere dayanarak halk sevgilisi derviş Yûnus'un olgunlaşma macerasını köylülere anlatır. Yûnus'un Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâhına varıp buğday

²⁸³ Emir, a.g.e., s.18,.

²⁸⁴ a.g.e., s.32,

istemesiyle başlar. Hacı Bektaş-ı Velî'nin, buğday yerine “Nefes” vereyim demesine Yûnus'un olumsuz yanıt vermesi. Yûnus'un getirdiği alıçlar başına on “Nefes” verilmesini kabul etmemesi üzerine buğdayın Yûnus'a verilmesi sonucunda Yûnus Emre'nin pişmanlık duyarak Hünkârın huzuruna çıkarak “Nefes” istemesi, Hacı Bektaş-ı Velî'nin artık bu işin burada olmayacağını, Yûnus'un kilidinin anahtarını Tapduk Emre'ye verdiklerini ve ona bağlanması gerektiğini Yûnus'a söyler. Böylece Yûnus'un kaderini belirleyecek olan bir süreci başlatmış olur. Yûnus Tapduk Emre'nin dergâhının yolunu tutar. Yûnus Emre'nin Tapduk Emre'ye intisabı, düşünce ve inanç yolunda gelişmesi eserde küçük dramatik bölümler halinde verilir. Yûnus, Tapduk Emre dergâhına kabul etmiştir. Yûnus da yıllar yılı ona büyük bir sadakat ve doğrulukla hizmet etmiş, böylelikle kâmil insan olma yolunda olgunlaşma ve aydınlanma dönemine girmiştir. Bu yol, çok çetin ve dikenli bir yoldur. Yûnus bu sınavı da geçmiş, gerçek bir olgunluğa eriştikten sonra şeyhi de onu salıvermiştir.

Köylüler, Yûnus Emre hakkında hissiyatlarını Ozan'a anlatırken Cafer Ağa hışımla köylülerin yanına gelerek kamçısıyla onlara saldırır ve çalışmalarını emreder. Ozan araya girerek bu olaylara sebep kendisi olduğunu söylemesine rağmen Cafer Ağa Ozan'a da hakaret ederek onu köyden kovar. Yine sağa sola saldırırken Cafer Ağa rahatsızlanıp olduğu yere düşer.

İkinci perde de, halkı aydınlatma yolunda ilden ile dolaşan, her gittiği yere umut ve mana saçan derviş Yûnus Emre köyüne gelir. Köyün girişinde Zeliha Kadın ile karşılaşır. İkisi de ilk anda birbirlerini tanıyamazlar. Pir Yûnus Zeliha Kadına dörtlüklerinden okuyarak onun rahatlamasını sağlar ve Zeliha Kadın artık meczup kimliğinden çıkarak normal hayatına dönmeye başlar.

Yarattı Hakk dünyayı
Muhammet dostluğuna
Dünyaya gelen gider
Baki kalası değil²⁸⁵

Cafer Ağa'nın kızı Güldeste, Çoban Rıza'ya âşıktır fakat babasının Rıza'ya zarar vermesinden korkmaktadır. Bir gün Güldeste ve Çoban Rıza buluşurlar. Evliliklerine babasının engel olacağını Rıza'ya söyler ama Rıza buna çok celallenir.

²⁸⁵ Emir, a.g.e., s.63.

Uzaktan seslerinin geldiğini duyunca Göldeste hemen kalkar, gelen kişi Pir Yûnus'tur. Çoban Rıza'nın derdini dinler, ona gereken öğütleri verir ve yanından ayrılır.

Cafer Ağa hasta döşğinde yatmakta ve zorlukla soluk almaktadır. Hekimler birçok ilaç deneseler bile hastalığına çare bulamazlar. Cafer Ağa en son Hoca Efendi'yi çağırmasını ister. Hoca Efendi ise derviş kılığında olan ama gerçek dervişlikle alakası olmayan Cafer Ağa'yı köylüye eziyet etmesi için yönlendiren biridir. Cafer Ağa, Hoca Efendi'den de medet bulamaz artık beni iyileştirene ne isterse vereceğini beyan eder. Cafer Ağa rüyasında, dermanın bir pirinin sözlerinde olduğunu gördüğünü söyler ama yine de inanamaz. Pir Yûnus, Cafer Ağa'yı yoklamaya gelir. Cafer Ağa Pir Yûnus'u görünce çok korkar ve rüyasını hatırlar. Pir Yûnus Cafer Ağa'nın malının ihtiyacından fazlasını köylüye dağıtmasını ve kızını da sevdiği adama verirse nefes darlığının geçeceğini söyler. İlk başlarda buna razı olmaz ama hastalığı gün be gün artınca razı olur ve malını dağıtmaya başlar. Kızına da güzel bir düğün yaparak Çoban Rıza ile dünya evine girmesine yardımcı olur.

Köylüler arasında bozulmuş olan birliğin, sevgi, saygı, barış ve adaletin tekrar kurulmasına öncülük eder.

2.8.3. Şahıs Kadrosu

Sabahat Emir'in, Yûnus Emre oyunun da yirmi üç kişi vardır. Oyundaki kişiler öznel bir şekilde tasvir edilmiştir. Çünkü yapılan tasvirlerle yorumlar da karışmıştır.

2.8.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi):

YÛNUS: Genç Yûnus 20-25 yaşlarında, Pir Yûnus ise 75-80 yaşlarındadır. Yûnus, gerçek aşkın gönüller de bir araya gelmekle gerçekleşeceğini düşünür.

Aşktır bu derdin dermanı
Aşk yolunda verem canı
Yûnus Emre söyler bunu
Bir dem aşksız kalmayayım.²⁸⁶

CAFER AĞA: Köyün bencil ve zorba ağasıdır (50-55 yaşlarındadır). Kızı Göldeste'nin Beyin oğlu ile evlenmesini ister. Kızını hapseder ama sonunda o da doğru

²⁸⁶ Emir, a.g.e., s.23.

yolu bulur köylüye malının tamamını dağıtır ve kızının Çoban Rıza ile evlenmesine izin verir.

TAPDUK BABA: Yûnus Emre'nin hocasıdır. 60-65 yaşlarındadır. Hocası Tapduk'un izinden giderek ve ona dervişlik ederek başardığını anlatır. Tapduk Baba öleceği zamanda asasını havaya fırlatarak bu asayı ne zaman bulursan o zaman tam derviş olacağını söylemiştir.

Tapduk'un tapusunda,
Kul olduk kapusunda,
Yûnus miskin, çiy idik,
Piştik Elhamdü Lillâh.

ZELİHA KADIN: Yarı meczup bir kadındır. 2 çocuğu vardır. Birini küçük yaşta kaybetmiş ikincisini de askere yollamış ama bir daha haber alamayınca kafayı bozmuştur (50 yaşlarındadır).

GAFUR EMMİ: Köyün saygın yaşlılarındandır. 65-70 yaşlarındadır (Genç Gafur 20-25 yaşlarındadır).

FADİME ANA: Haksızlıklara karşı tahammülsüz, doğru sözlü bir kadın 70 yaşlarındadır (Genç Fadime 40 yaşlarındadır).

KADINCIK NİNE: Özü sözü doğru, yiğit bir ihtiyardır. 70 yaşlarındadır. (Genç kadıncık 35-40 yaşlarındadır.)

OZAN: 35-40 yaşlarında köylülere Yûnus Emre'nin şiirlerini okuyan iyi biridir.

AMBER KIZ: İçine kapanık, utangaç, ezik, hastalıklı bir ihtiyar kadındır. 60-65 yaşlarındadır. (Genç Amber 20-25 yaşlarındadır. Yûnus Emre'nin sözlüsüdür. Yûnus onu bırakıp gitmiş ama o hep onu beklemiştir.)

HOCA EFENDİ: 50-55 yaşlarındadır. Tutucu ve hoşgörüsüzdür. Cafer Ağa'yı köylüye karşı kışkırtan dini inançları ve ceza gibi yansıtan bir kişidir.

2.8.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

1. KÖYLÜ GENÇ: Şakacı, sitemkâr bir tiptir. 20-25 yaşlarındadır.

2. KÖYLÜ: Alaylı, delişmen bir delikanlıdır. 25-30 yaşlarındadır.

1. KÖYLÜ KIZ: Saf, şen bir kızdır. 15-18 yaşları arasındadır.

2. KÖYLÜ KIZ: Sabırsız, saf bir kızdır. 15-20 yaşlarındadır.

MOĞOL ASKERİ: Kan dökücü, yırtıcı bir kişidir. 25-30 yaşlarındadır.

KİRAZ ANA: İyi kalpli, merhametli, şefkatli bir kadındır. 60-65 yaşlarındadır.

GEVHER: 20-25 yaşları arasında delikanlı biridir.

DERGÂH HİZMETLİSİ: 30-35 yaşlarında dergâhın hizmetlerinden sorumlu erenlerden biridir.

SELİM: Derviş, 30-35 yaşlarındadır.

HEKİM: Cafer Ağa'nın doktorudur. Fakat Cafer Ağa'yı iyileştiremez. 50-60 yaşlarındadır.

BUDAK HATUN: Cafer Ağa'nın karısıdır. Kocas ve kızı arasında ezilen bir kadındır 55 yaşlarındadır.

SEYFULLAH: Hoca Efendinin talebesidir. Sessiz ve saygılı bir gençtir. 25-30 yaşlarındadır.

HABERCİ: 30-35 yaşlarında biridir.

2.8.4. Tema

Köyündeki insanlardan hareketle biraz öznelletirilerek anlatılan Yûnus Emre, daha gençliğinden itibaren kendine sevginin, hoşgörünün hâkim olduğu bir dünya kurmuştur. Bütün ömrü bu felsefeyi öğretmekle geçer. Hocas Tapduk Emre'nin istersen Kâbe' ye git diye salıverdiği Yûnus, insanın gönlünün de Kâbe olduğunu söyleyerek, Tapduk'un kapısındaki eğitiminden sonra halk arasına karışır.

2.8.5. Mekân

Birinci Perde de mekân Yûnus'un köyünde geçmektedir. *“Cılız ve bodur ekinleri biçmeye çalışan köylüler... Bir köşede ekilen ve biçilenleri derleyip denetleyen İhtiyar Gafur Emmi ve ona yardım eden Fadime Ana.”*²⁸⁷

²⁸⁷.Sabahat EMİR, a.g.e., s. 1,

Yoksul bir kulübe, Genç Fadime Ana beşikte ağlayan bebeği sallamakta... Ötede gelini hasta döşeğinde çırpınmakta... Başucunda Kiraz Ana onu yatıştırmağa çalışmakta. Alnına ıslak mendil koymakta, saçlarını okşamakta karşımıza çıkmaktadır.

İkinci perde de; kırlık bir alan, sağda köy girişi bulunmaktadır. Girişte köy mezarı vardır. Selvi ağaçlarıyla kaplıdır.

Elinde asasıyla sahneye giren Yûnus ağır ağır mezar taşları arasında dolanır. Bu sırada Zeliha Kadın, bir hayli yaşlanmış; üstü başı perişan, saçları darmadağınık, Meczup bir halde mezarlığa gelir. Pir Yûnus’u fark etmez. Aranır gibi mezarlar arasında dolanır. Bir yandan da ağlaya ağlaya söylenir.²⁸⁸

Cafer Ağa’nın evinin bahçesindeki çardak oyunumuzun bu bölümünde mekân olarak geçmektedir.

*“Çardak altı. Cafer Ağa döşeğinde, hasta, huzursuz. Budak Hatun elinde çorba kâsesiyle yanına oturmuş. Ona çorba içirmeye çalışmakta...”*²⁸⁹

İkinci perdenin son bölümlerine doğru mekân, köy meydanıdır. Meydanın her tarafı donanmış, kenarlara ziyafet masaları hazırlanmış vaziyettedir. Köy halkı güzel elbiselerini giymiş, kızlar neşe içerisinde masalara tepsiler ve ayran bakraçları taşımaktadır. Uzaklardan davul, zurna sesleri gelmektedir. Ozan da bir köşe de durmaktadır.

Oyunların bir sınıflaması da, daha çok sahnelenmek açısındandır. Her oyunun bir ya da iki ögesi ötekilerden daha önemli, daha belirgindir. Buna “odak noktası” diyebiliriz. Oyun sahne düzeninde daha çok bu odak noktası göz önünde tutulur; öteki öğelere göre daha bir vurgulanır. Sabahat Emir’in Yûnus Emre isimli eserinde odak noktası Yûnus Emre’nin köyüdür. Ancak bunun saptanması biraz da kişisel bir yoruma elverişlidir, diyebiliriz.

2.7.6. Olay Örgüsü

Köylerine gelen Ozan’ın okuduğu şiirlerin, yıllar önce köylerinden ayrılıp giden Yûnus’a ait şiirler olduğunu söylemeleri. Yûnus Emre hakkında halk efsanelerini ilden ile köyden köye ulaştıran Ozan’a onunla ilgili hatıralarını anlatmaları.

²⁸⁸ Emir, a.g.e., s.61.

²⁸⁹ a.g.e., s.81.

- 1) Yûnus Emre'nin doğup büyüdüğü köyde, köy halkının neredeyse kaderleri haline gelen kuraklığın, sosyal huzursuzlukların pençesinde yaşamaları.
- 2) Köylülerin sıkıntı ve bezginlik içinde tarlada çalıştıkları bir gün köye bir Ozan'ın gelmesi; güzel sözlere muhtaç olan köylüye Yûnus adlı bir derviş ozanda dörtlükler okuması
- 3) Köylülerin, bu dörtlüklerin, yıllar önce köylerinden ayrılıp giden Yûnus'a ait olduğunu söylemeleri.
- 4) Yûnus Emre'nin önce Hacı Bektaşî-ı Veli'nin dergâhına gitmesi ve daha sonra kilidinin anahtarını Tapduk Emre de bulması.
- 5) Tapduk Emre'nin dergâhında olgunlaşması ve pişmesi.
- 6) Köylülerin Ozan 'a Yûnus'la ilgili hatıralarını anlatmaları. Yûnus'un ilk gençlik günlerinde varlık ve yokluk düşüncesini hep kafasını karıştırması.
- 7) Yûnus ile Amber Kız arasında geçen aşkları ve kavuşamamalarını anlatmaları. "Bir çiçeği toprağından söküp almak senin ne haddine? Parça bütünden ayrıldı mı hep dağılmak hep savrulmak olur kaderi bizcileyin. Bütününde mutlu, masum bir çiçeği bize döndürmek niçin? Bebeleri analarından ayıran Moğol'dan farkın ne şimdi senin? Kâfirle işim yok benim!"²⁹⁰
- 8) Cafer Ağa'nın tarlaya gelerek köylülerin çalışmadıklarını görünce sinirlenmesi ve orada bulunan Ozan'a hakaret ederek kovması.
- 9) Yûnus Emre'nin köyüne gelmesi Pir Yûnus'un Zeliha Kadına dörtlüklerinden okuyarak onun rahatlamasını sağlaması, Zeliha Kadın artık meczup kimliğinden çıkarak normal hayatına dönmeye başlaması.
- 10) Cafer Ağa hasta döşğinde yatmakta ve zorlukla soluk alması. Hekimler birçok ilaç deneseler bile hastalığına çare bulamamaları.
- 11) Cafer Ağa rüyasında dermanın bir pirinin sözlerinde olduğunu gördüğünü söylemesi.
- 12) Cafer Ağa Pir Yûnus'u görünce çok korkması ve rüyasını hatırlaması.
- 13) Pir Yûnus'un, Cafer Ağa'nın malının ihtiyacından fazlasını köylüye dağıtmasını ve kızını da sevdiği adama verirse nefes darlığının geçeceğini söylemesi.
- 14) Cafer Ağa malını dağıtmaya başlaması ve kızına da güzel bir düğün yaparak Çoban Rıza ile dünya evine girmesine yardımcı olması.

²⁹⁰ Emir, a.g.e., s.32.

15) Yûnus Emre'nin köylüler arasında bozulmuş olan birliğin, sevgi, saygı, barış ve adaletin tekrar kurulmasına öncülük etmesi.

2.8.7. Yapı

Oyunda kişilerin birbirleriyle olan çatışmaları söz konusudur. Bu çatışmalar Cafer Ağa, Zeliha Kadın arasında Hoca Efendi ile Yûnus Emre arasındaki çatışma da dörtlükler eşliğinde verilmektedir.

ZELİHA KADIN -Bebe mi Mustafa mı gördün mü Ağam? Zorla askere götürmüşlerdi hani? Gelirim ana dedi. Gelmedi. Getirin onu bana! Allah rızası için.

CAFER AĞA - (Zeliha Kadını ayağı ile iter, Zeliha Kadın yere çöker) Eeeh! İki de bir başıma bela olma be kadın! Oğlun yıllar önce öldü gitti işte!

ZELİHA KADIN -(Canhıraş bir haykırıyla) Yalancı! Yalancı köpek! Mustafa'm ölmez benim!²⁹¹

HOCA EFENDİ - Bre kimsin?

PİR YÛNUS:

Yûnus derler bana

İş bu cihanda

Benim sultan kulu

Sultan benimdir

HOCA EFENDİ -(Küçümseyen bir edayla)

Bildim dillerde dolaşan

Ortalığı karıştıran

Akılları bulandıran

Şu derviş olmalısın

Bilmem ki nedir maksadın

Demek Yûnus senin adın

Derviş diye tanınırsın

Hani hırkan hani tacın

²⁹¹ Emir, a.g.e., s.32.

PİR YÛNUS:

Dervişlik dedikleri
Hırka ile taç değil
Gönlün derviş eyleyen
Hırkaya muhtaç değil

HOCA EFENDİ:

Medreseye gitmeden
İlim tahsil etmeden
Şeriatı bilmeden
Hakkı nasıl bilirsin

PİR YÛNUS:

Âlimler, ulemalar
Medresede bulduysa
Ben harabat içinde
Buldum ise ne oldu

HOCA EFENDİ -(Şaşırmış) Ne?

PİR YÛNUS:

Dört kitabın manisin
Okudum ezber ettim
Aşka gelince gördüm
Bir uzun hece imiş

HOCA EFENDİ - Endişem şu...

PİR YÛNUS:

Halka fetva verirsin
Ya sen niçin tutmazsın
İlim var amelin yok
Günahlara batarsın.

HOCA EFENDİ:

Demek beni yermeye
Azarlamağa geldin
Kendine paye verip
Düzen bozmağa geldin

PİR YÛNUS:

Ben gelmedim dava için
Benim işim sevi için
Dostun evi gönüllerdir
Gönülleri yapmağa geldim.²⁹²

2.7.8. Zaman

Eser de olayların 13. yüzyılın ikinci yarısıyla 14. yüzyılın başlarına kadar geçen bir zaman dilimini kapsadığını söylemek mümkündür. Bu dönem de Moğol istilasıyla birlikte Anadolu’da kargaşanın yoğun olduğu, kıtlık ve yoksulluğun kol gezdiği bir döneme rastladığını oyunda görmek mümkündür.

Oyunda zamanla ilgili olarak şu ifadeler yer alır:

*“14. yüzyıl başlarında, Orta Anadolu’da bir Türkmen köyü tarlası... Ötede ağıl...”*²⁹³

Kadıncık Nine: *“Sabah sabah bu kara sözler ne Ozan? İçime fenalık geldi! Zaten sıkıntımız başımızdan aşkın, bir de sen sıkıntı verme! Bak iki gözüm... Eğer ak sözün var ise söyle; gönlümüz umut, dertlerimize derman olsun! Eğer yok ise, şu bir damla su akıtmayan gökler, ekin vermeyen tarlalar gibi sus... Var yoluna git!”*²⁹⁴

2.8.9. Anlatım Teknikleri

2.8.9.1. Mime sis

Eserimiz de tiyatro eseri olduğundan dolayı mime sis tekniği kullanılmıştır.

Çoban Rıza -Nasıl hiddetlenmem dedem? Hiddetlenmeden öteye kinlenirim.

²⁹² Emir, a.g.e., ss.102-106.

²⁹³ a.g.e., s.1.

²⁹⁴ a.g.e. s.9.

Pir Yûnus -Dinle deli oğlan! Gönlüne bir parça aşk kıvılcımı düştüyse söndürme, körükle onu. Zira ne varsa aşkta vardır. Gerisi yalandır, boştur. Aşkın eteğine yapış, kinini düşman eyle. Kin aşksız gönüllerin harcıdır.²⁹⁵

2.8.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem)

Oyunda yer alan olayların canlandırılarak sergilenmesi nedeniyle bu yöntem kullanılmıştır.

PİR YÛNUS- Zeliha Bacım, onu artık toprakta değil, canda aramalısın.

ZELİHA KADIN- Canda mı?²⁹⁶

2.8.9.3. Nesnel Tasvir

Oyunda gerek şahısların tanıtılması gerekse mekân tasvirleri araya yorum katılmadan yapılmıştır.

*“Köy dışında bir koru. Çoban Rıza ağaçların birinin gölgesinde sabırsızlıkla yol gözlemekte. Halinden birini beklediği belli. Bu sırada Cafer Ağa’nın kızı Güldeste telaşla çıkagelir. Birbirlerine sarılırlar.”*²⁹⁷

2.8.9.4. Geriye Dönüş Tekniği

Birinci perde beşinci Tablo da; Yûnus Emre Amber arasında geriye dönüş tekniğini konuşmalarda görüyoruz.

GENÇ AMBER -Yûnus

GENÇ YÛNUS -Söyle bir tanem?

GENÇ AMBER -(Mutlulukla içini çeker) Mutluluğumuz... Sonuna kadar böyle devam edecek mi dersin?

GENÇ YÛNUS -(Gülümseyerek Amber’in saçlarını okşar.) Aşkı zamana vursak... Zaman nedir bilebilsek... Sonunda sonuna kadar diye söz vermek isterdim sana. (Dalar) Aşk zamanın üstünde bir gerçektir. Böyle hissederim ben.²⁹⁸

²⁹⁵ EMİR, a.g.e., s.72.

²⁹⁶ a.g.e., s.63.

²⁹⁷ a.g.e., s.68.

²⁹⁸ a.g.e., ss.29-30.

9.8.9.5. Diyalog Tekniği

İncelenen metin bir tiyatro eseri olduğu için diyalog tekniği kullanılmıştır.

KADINCIK NİNE -Eyvah ki ne eyvah! Yine aç kaldı bebekler! Yine bir damlacık süt yok! Dizlerimin bağı çözüldü. Hanidir süt yerine dert sağdım sanki!

FADİME ANA- Kıtlık alameti bunlar kıtlık.²⁹⁹

2.8.9.6. Montaj Tekniği

Yûnus Emre'nin şiirleri Sabahat Emir'in Yûnus Emre isimli oyunda kalıp halinde montaj tekniği kullanılarak yerleştirilmiştir.

Montaj tekniği uygulanırken üzerinde durulması gereken asıl nokta şudur: Yazarın aktarmak, yararlanmak istediği metnin, şu veya bu maksatla kullanılmasından çok, alınan metnin, eserin genel yapısıyla bütünleşmesi, eserin genel dokusunda sırtmasıdır. Çünkü asıl metin taşınan metin (montajlanan metin) arasındaki uyumsuzluk, eserin genel dokusunu zedeleyecek dolayısıyla yazarın vermek istediği mesaja gölge düşürecektir. Bu nedenledir ki montaj tekniğinden yaralanmak isteyen bir yazarın, ihtiyatlın olmak; neyi, nerede, nasıl ve niçin kullandığını bilmek mecburiyeti vardır. Bu nokta dikkate alındığında montaj tekniği bir yazar ve dolayısıyla bir eser için zenginlik olacaktır.³⁰⁰

Yarattı Hakk dünyayı
Muhammet dostluğuna
Dünyaya gelen gider
Baki kalası değil (...)³⁰¹

İlim, ilim bilmektir
İlim, kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin
Ya nice okumaktır.³⁰²

²⁹⁹ Emir, a.g.e., s.6.

³⁰⁰ Tekin, a.g.e., s.235.

³⁰¹ Emir, a.g.e., s.63.

2.8.9.7. Anlatma Problemi

Oyunun genelinde akıcı ve yalın bir dil kullanılmıştır.

Günlük konuşma diline de yer verilmiştir.

Kadıncık Nine -Sabah sabah bu kara sözler ne Ozan? İçime fenalık geldi! Zaten sıkıntımız başımızdan aşkın, bir de sen sıkıntı verme! Bak iki gözüm... Eğer ak sözün var ise söyle; gönlümüz umut, dertlerimize derman olsun! Eğer yok ise, şu bir damla su akıtmayan gökler, ekin vermeyen tarlalar gibi sus... Var yoluna git!

Ozan -Haklısın Kadın Anam. Benim gönül derdimden kime ne ki? Mademki ak bir söz istedin, sana söz üzerine aktan da ak sözler söyleyeyim. İyi dinleyesin ha... Ulu bir derviş deyişleridir söyleyeceklerim.

Kadıncık Ana -Ha, iyi iyi!³⁰³

Samimi hitap ifadeleri de kullanılmıştır.

“Kiraz Ana- Dayan hele Gevher kızım! Dayan hele”³⁰⁴

“Hizmetli- Yûnuscan... Erenler vakit geçmiştir, Yûnus’un kilidi Tapduk Emre’ye verilmiştir buyuruyorlar.”³⁰⁵

Oyunda argo kelimelere rastlanır.

“Cafer Ağa - Yanşak yanşak söylenme de defol haydi! Bre sefil ihtiyar! Sen de işinin başına dön!”³⁰⁶

“Gafur Emmi -Zalim Bey’e yamak olmakla adam olduğunu sanır gâvurun dölü!

Fadime Ana -Boşuna hain Recep’in gâvur oğlu dememişler buna... Sülalesi rezil kancığın... İnsan, köylüsüne bu kadar eziyet eder mi?”³⁰⁷

³⁰² a.g.e. s.102.

³⁰³ Emir, a.g.e., s.9.

³⁰⁴ a.g.e. s.34.

³⁰⁵ a.g.e. s.42.

³⁰⁶ a.g.e. s.58.

³⁰⁷ a.g.e. s.4.

Oyunda ikilemeler de yer almaktadır.

“Cafer Ağa -Yanşak yanşak söylenme de defol haydi! Bre sefil ihtiyar! Sen de işinin başına dön!”³⁰⁸

“Kadıncık Nine- Sabah sabah bu kara sözler ne Ozan?”

Kadıncık Ana- Ha, iyi iyi!”³⁰⁹

Ayrıca oyunda tamlamalar da bulunmaktadır.

“Ozan -Bir büyük şeyh. Olanları anlatmış. Şeyh de anlayış göstermiş, Yûnus’u dergâhına almış. Yûnus da yıllar yılı ona büyük bir sadakat ve doğrulukla hizmet etmiş. Böylelikle kâmil insan olma yolunda olgunlaşma ve aydınlanma dönemine girmiş. Bu yol, çok çetin ve dikenli bir yoldur yârenlerim... Her babayiğidin harcı değildir bilesiniz ha!”³¹⁰

2.8.10. Değerlendirme

Yûnus Emre isimli oyunu II perdelik bir oyundur. I. Perde 10 bölüm, 31 sahneden oluşmaktadır. II. Perde ise 11 bölüm ve 39 sahneden meydana gelmektedir.

Yûnus Emre oyununda en önemli kişi esere adını veren Yûnus Emre’dir. Ondan başka oyunda Tapduk Baba, Cafer Ağa, Çoban Rıza, Zeliha Kadın v.b. sayabiliriz.

Yazar oyununu, Yûnus’un şiirleri üzerine kurar. Bu yüzden Yûnus Emre’de dil, şiirseldir. Oyunda pek çok şiir parçası yer alır. Şiirler dışında yazar, ahenkli bir dil kullanmaya da gayret eder.

Yûnus Emre isimli oyunda, Yûnus Emre’nin hikâyesi, köyündeki insanlardan hareketle biraz öznelştirilerek anlatılır. Yûnus daha gençliğinde itibaren sevginin ve hoşgörünün hâkim olduğu bir dünya kurmuştur. Bütün ömrü bu felsefeyi insanlara öğretmekle geçer.

Yûnus Emre isimli oyunun dili sade ve akıcıdır. Aslında dil bir amaç değildir; bir araçtır. Tiyatro sanatında da amaç, biçimdir. Tiyatroyu, hayata yakın ve benzer

³⁰⁸ Emir, a.g.e., s.58.

³⁰⁹ a.g.e. s.9.

³¹⁰ a.g.e., s.43.

kılan, bir hayatın şu veya bu şekilde sunulmasıdır. Örneğin Yûnus'un Amber'e olan aşkı buna örnek olarak verebiliriz.

Aşktır bu derdin dermanı
Aşk yolunda verem bu canı
Yûnus Emre söyler bunu
Bir dem aşksız kalmayalım.³¹¹

2.8.10.1. Son

Eserimizin sonunda Cafer Ağa malını köylüyle paylaşmış hem kendi sağlığını düzeltmiş hem de köylüyle arasındaki uçurumları yok etmiştir. Kızını Çoban Rıza'ya vererek kızı Güldesteyi mutlu etmiş, örnek bir baba olmuştur. Hoca Efendi gelen haberciye; biz artık Bey'in kulları değil, hakkın kullarıyız diyerek, köylü tarafından sevilen ve sayılan biri haline gelmiştir.

Yûnus Emre'nin efsanevi ve saygıdeğer kişiliği, akılları aydınlatan, gönülleri nurlandıran hikmetli sözleriyle köylüler arasında bozulmuş olan birliği, sevgi, saygı, barış ve adaletin tekrar kurulmasında öncü olur.

³¹¹ Emir, a.g.e., s.23.

2.9. YÛNUS EMRE (ORHAN ASENA)

2.9.1. Kitabın Künyesi

Orhan Asena'nın, Yûnus Emre isimli oyunu III perdeden oluşmaktadır. I. II. ve III. perdeler üç sahneden oluşmaktadır. İlke Kitabevi Yayınları, Drama/Tiyatro Dizisi, ISBN:975-7923-28-1, Birinci Baskı Alf Matbaası, 1995 tarihinde, Ankara'da basılmıştır.

2.9.2. Kurgu

2.9.2.1. Özet

Orhan Asena'nın, Yûnus Emre isimli tiyatro eseri, Yûnus Emre'nin gördüğü bir rüya üzerine Tapduk Emre'nin dergâhına ulaşmasıyla başlar. Müzikal tarzında yazılmış, şiirlerin verdiği coşkunluğun hâkim olduğu eserde Yûnus Emre, rüyasında tensel aşkı değil tinsel aşkı kabul eder.

Tensel aşk benimle gelir, benimle gider,

Tinsel aşk beni aşar

Benim önüme düşer,

Dünya durdukça ıdır.

Tinsel aşkı isterim.³¹²

Tapduk Emre, Yûnus Emre'nin gelişini bildiğini, Hacı Bektaşî-ı Veli'nin ocağından çırağından çırağ çıkakalı beri beklediğini söyler:

“Tapduk Emre- Beni çırağ çıkardığında bahsetmişti senden. Bir gün Yûnus gelecek kapına senin adın gayri onunla anılacak demişti. Anladın mı şimdi, neden dört gözle beklediğimizi? Pekiyi sen niçin gitmiştin onu ziyarete?”³¹³

Yûnus'un Hacı Bektaşî-ı Veli'nin dergâhına varıp buğday istemesiyle başlar. Hacı Bektaşî-ı Veli'nin, buğday yerine “Nefes” vereyim demesine Yûnus'un olumsuz yanıt vermesi, Yûnus'un getirdiği alıçlar başına on “Nefes” verilmesini kabul etmemesi üzerine buğdayın Yûnus'a verilmesi sonucunda Yûnus Emre'nin pişmanlık duyarak Hünkârın huzuruna çıkarak “Nefes” istemesi, Hacı Bektaşî-ı Veli'nin artık bu işin

³¹² Orhan Asena, (1995), *Yûnus Emre*, İlke Kitabevi Yayınları: s.5.

³¹³ a.g.e., s.7.

burada olmayacağını, Yûnus'un kilidinin anahtarını Tapduk Emre'ye verdiklerini ve ona bağlanması gerektiğini Yûnus'a söyler. Yûnus'un kaderini belirleyecek olan bir süreci başlatmış olur. Yûnus Tapduk Emre'nin dergâhının yolunu tutar.

Tapduk Emre'nin dergâhına gelişinde, orada buluna Yûnus u Guyende pek hoşlanmaz. Bunu Tapduk Emre'nin kızı Gül Kıza da söyler. Bu durumu Tapduk Emre'de duyar ama duymazlıktan gelerek bu gece bir şölen yapılacağını söyler. Gül Kızın yanına, allı, mavili, yeşilli kızlar girerler ve bu gece şölen yapılacağını, iki Yûnus'un kozlarını atışmayla paylaşacaklarını ifade ederken Yûnus girince kızlar kaçırlar:

Gül Kız - Hoş geldin Yûnus! (Birkaç odun alır sırtındaki yükten) Bunlar nasıl böyle düzgün? Hiç mi eğri odun yoktu dağda?

Yûnus - Odunun bile eğrisi giremez bu kapıdan (...) ³¹⁴

Şölen de yemekler yenildikten sonra sıra söz yarışına gelmiştir. Tapduk Emre sorularını sormaya başlar.

Tapduk Emre -İnsanı hayvandan ayıran sözdür. Ancak nedir söz? Neden dünyanın en değerli şeyi sözdür? Neden dünyanın en tehlikeli şeyi sözdür. Her işin başı da sözdür, sonu da. Sizden bunun yanıtını isterim. İlk sen konuş Yûnusu Guyende! ³¹⁵

Yûnusu Guyende söz söylemek için çabalar ama hiçbir söz söyleyemez. Sıra Yûnus Emre'ye gelmiştir Yûnus dörtlüklerini söylemeye başlar.

Sözünü bilen kişinin
Yüzünü ağ ede bir söz,
Söz pişirip diyenin
İşini sağ ede bir söz.

Söz ola kese başı,
Söz ola bitire başı
Söz ola ağılı aşı
Bal ile yağ ede söz. ³¹⁶

³¹⁴ Asena, a.g.e., ss.11-12.

³¹⁵ a.g.e., s.13.

³¹⁶ a.g.e., s.13.

Bu sözlü atışmalarda Yûnus'un dörtlüklerine herkes hayran kalmıştır. Tapduk Emre de Yûnus'a benim bile göremediklerimi sen görüyorsun. Kendisinin Yûnus'a bundan sonra hiçbir şey ekleyemeyeceğini, postunu da altına serip çekilebileceğini söyler. Bunun üzerine Yûnus, hocasına saygı da kusur etmez ve Tapduk Emre'nin kapısından ayrılmayacağını hocasına ifade eder. Yûnus Guyende de Yûnus Emre'nin büyüklüğü karşısında onun elini öpmek ister. Yûnus engel olur. Yûnus Guyende, Gül Kızı kendisine bırakmasını Yûnus'tan ister. O sırada gaipten sesleri hatırlar. "Biz sana tinsel aşkı verdik unutma!" Yûnus bunun üzerine Yûnus'u Guyende'ye benden Gül Kıza zarar gelmez der.

Yûnus dağda odun toplarken, uzaktan Yûnus Guyende'nin geçtiğini görür seslenir ama o duymaz. Yûnus Guyende, Gül Kız'dan istediği aşka cevap bulamayınca oradan ayrılır. Gül Kız, dağda odun kesen Yûnus'un yanına sinirli şekilde gelir, Yûnus'a kızarak "siz kim oluyorsunuz da kendi aranızda alıp veriyorsunuz beni? O istemişte sen de vazgeçmişsin benden, olacak şey değil" der. Yûnus, kendisinin sadece Gül Kıza benden zarar gelmeyeceğini söylediğini ifade eder. Buna çok öfkelenir Gül Kız. Fakat Yûnus onu şiirleriyle yumuşatır:

Gâh eserim yellər gibi
Gâh tozarım yollar gibi
Gâh akarım seller gibi
Gel gör beni aşk neyledi

Ben yürürüm ilden ile
Dost sorarım dilden dile
Gurbette halim kim bile
Gel gör beni aşk neyledi.³¹⁷

Gül Kız, Yûnus'un kendisini sevdiğini sanır, Yûnus'a sarılır onu öper ama Yûnus bunları hiç duymaz, içten şekilde şiirlerine okumaya devam eder. Gül Kız gidip anasına haber vermek için Yûnus'un yanından ayrılır. Yûnus kendine gelmiştir. Ne yaptım ben der. Yine gaipten o ses gelir:

³¹⁷ Asena,' a.g.e., s.22.

Senin isteminle tinsel aşkı
 Seni sen yapan tinsel aşkı
 Var git, yolun seni oraya çıkaracaktır.
 Sen yanacaksın ama çevreni ısıtacaksın.³¹⁸

Tapduk Emre'nin güzel kızı Gül Kız'a âşık olsa da, yaptığı şeyin yanlışlığına varır ama Gül Kız'ı kendisine âşık ettiği için oradan ayrılp gidemez. Çünkü herkese söz vermiştir. Yolun üstündeki taşa, daldaki kuşa, kendisini kutsayan çiçeğe, ululayan börtü böceğe kendiyle Gül Kız'ı yakıştıran herkese söz vermiştir. Tapduk Emre'den Gül Kızı ister fakat "onu dünyanın en güzel çiçeği gibi sevecek, ama el sürmeyecek birine verir misin" der. Tapduk Emre de asla hayır diyemeyeceğini herkesin bu haberi beklediğini söyler.

Tapduk Emre'nin dergâhında, düğün yapılır. Fakat Yûnus gerdek odasında ona dokunmadan dergâhı terk eder. Gül Kız, Yûnus'un gidişine çok üzülür. Ana Bacı gelir olayları sorar ama Yûnus'un gittiğini duyunca babana haber verelim onu yakalatıp getirsin der.

Gül Kız -Tanrı onu bir küçük sersem kadın için yaratmış olamaz. Ta ki benim, yalnız benim olsun diye. Yanlışım bu.³¹⁹

Yûnus bir handa sohbet halinde iken iyi giyimli, yüksek rütbeli askerler gelirler. Komutan Yûnus'a çeşitli sorular sorar. Kendisinin kim olduğunu sorar. Yûnus da ona onun Karaman oğlu Mehmet Bey olduğunu, ülkeyi Moğollardan temizlemek için çaba sarf eden biri olduğunu fakat çok kan akacağını, İzzettin Keykavus'un oğluna pek fazla bel bağlamamasını öğütler. O sırada Gıyaseddin Siyavuş ve adamları gelirler. Karaman oğlu Mehmet Bey, Yûnus'un Türkçeyi mükemmel kullanmasını ve Türkçenin bir devlet dili olmayacak kadar yoksul bir dil olduğunu ileri sürenlere Yûnus'un ne yaman bir tokat attığını Hükümdara söyler. O da tasdik eder. Karaman oğlu Mehmet Bey, Türkçe devletin resmi dil olmasını ister ve bunun üzerine Gıyasedddin Siyavuş, Türkçe resmi dilimiz olacaktır diye ferman buyurur.

Yûnus yedi erenlerle birlikte akşam olmuştur ve acıkmışlardır. Erenlerden biri yüzünü kibleye döner ve dua eder sofraya kurulur Yûnus buna çok şaşırılmıştır. Birden

³¹⁸ Asena, a.g.e., s.23.

³¹⁹ a.g.e., s.34.

bozguna uğramış bir ordunun kırıntısı, on kişi kadar asker içeri girer Yûnus içlerinden birini tanır bu Karaman oğlu Mehmet Bey'dir. Abaka Han'ın ordusu tuzağa düşürmüştür onları. Karaman oğlu Mehmet Bey adamlarının aç olduğunu onların karınlarını doyurmasını ve bir an önce yola çıkacaklarını Yûnus'a söylerler. Erenlerin sofrayı kurmak için bir hakları vardır ve hepsi bir hakkı kullanmıştır şimdi sıra Yûnus'a gelmiştir. Yûnus yönünü kibleye döner ve Allah'ın, kimin adına yakaracağımı bilmiyorum sen onu biliyorsun, o mübarek zat adına bu zavallıları aç bırakma diye dua eder. Birden daha büyük bir sofraya kurulur herkes yer içer. Karaman oğlu Mehmet Bey, Yûnus'a bir soru sorar. "Kibleye döndün mükemmel bir sofraya kuruldu ama kimin adına istedin" der. Yûnus kendisinin de bilmediğini onların pirleri adına istediğini söyler. Erenler, biz ise Tapduk Emre'nin ocağında bir keramet sahibinin zuhur ettiğini, kendini görmedik ama adının Yûnus Emre olan bu zata dua ederek istediklerini söylerler. Yûnus yemek yerken lokması boğazına düğümlenir, Karaman oğlu Mehmet Bey meğer kendine yakarırmışsın koca derviş der.

Yıllar sonra Yûnus Emre, Tapduk Emre'nin dergâhına ellerinde düzgün odunlarla gelir fakat o eski bıraktığı capcanlı dergâh değildir. Gül Kız kendisinin gidişinden bir yıl sonra öldüğünü, ocağın yavaş yavaş dağıldığını ve Tapduk Emre'nin de kör olduğunu öğrenir. Tapduk Emre, Yûnus'u tekrar dergâha kabul buyurur. Çünkü onun geleceğinden haberdar olmuştur. Hocası Tapduk, Yûnus'u esasını attığı yere gönderir ve artık ölümü beklemeye başlar.

2.9.3. Şahıs Kadrosu

Bu oyunda, on sekiz kişi vardır. Oyundaki kişiler öznel bir şekilde tasvir edilmiştir. Çünkü yapılan tasvirlerle yorumlar da karışmıştır.

2.9.3.1. Birinci Derecedeki Kişiler (Başkişi)

YÛNUS: Yüreğinde Allah ve insan sevgisi olan ve duru Türkçesiyle yarınlara ulaşan tensel aşkı değil tinsel aşkı seçen esere de ismini veren en önemli kişidir. Şiirlerinde de duru Türkçe örneklerini görüyoruz;

İlim ilim bilmektir

İlim kendin bilmektir

Sen kendini bilmezsen
Ya nice okumaktır

Okumaktan murat ne?
Kişi hakkı bilmektir.
Çün okudun bilmezsin
Ha bir kuru emektir.

Dört kitabın manisi
Saklıdır bir elifte
Sen elifi bilmezsin
Bu nice okumaktır³²⁰

TAPDUK EMRE: Hacı Bektaşî-ı Veli'nin, Yûnus'a senin nasibinin anahtarını Tapduk Emre'ye verdik dediği, Yûnus'un onun dergâhında ormandan odun taşıma görevini yaptığı, Yûnus'un dervişlik yolunda hocalığını yapan ve Yûnus'a kızı Gül Kızı veren devrinin önemli dini liderlerinden biridir

YÛNUSU GUYENDE: Tapduk Emre'nin kızı Gül Kız'a âşık olan tasavvufi bilgi ve birikimi olmayan, Tapduk Emre'nin yaptırdığı şölende Yûnus'la atışmada hiçbir söz söyleyecek o kadar birikimini olmayan sıradan bir kişidir. Tek amacının Gül Kız'la evlenmek olan bir şahsiyettir.

GÜL KIZ: Tapduk Emre'nin güzeller güzeli kızıdır. Gönlünü Yûnus Emre'ye kaptırmıştır. Yûnus Emre ile evlenir fakat Yûnus gerdek gecesi onu terk eder. Yine de sabırla karşılık veren olgun ve Allah inancı yüksek olan bir kişidir. Yûnus'un gitmesine dayanamaz ve onun gittiği yılın ertesi yılı ölür.

Bir sakiden içtim şarap
Arştan yüce meyhanesi
Ol sakinin mestleriyiz
Canlar anın peymânesi
Bir meclistir meclisimiz
Anda ciğer kebab olur

³²⁰ Asena, a.g.e., ss.14-15.

Bir çer ağıdır burada yanan
Hiç belirsiz zebanisi

Yûnus bu cezbe sözlerin
Cahillere söylemegil
Bilmez misin cahillerin
Nice geçer zemanesi.³²¹

KARAMANOĞLU MEHMET BEY: Gıyaseddin Siyavuş'un halk tarafından sevilen veziridir. Türkçe'nin her yerde kullanılması için ferman çıkaran devrinin büyük insanıdır. Yûnus'un yanına adamlarıyla gelir ve Yûnus onlara Allaha dua ederek sofrayı kurarak karınlarını doyurur. Yûnus'unda övgüyle anlattığı ulu biridir.

GIYASEDDİN SİYAVUŞ: Yûnus Emre tarafından da sevilen hükümdarlığı saygın bir liderdir. Mehmet Bey'in ilk buyruğu: Bugünden sonra Divanda, dergâhta, çadırdaki, meydanda, Türkçe' den başka dil kullanılmayacak yani Türkçesi olan herkes Türkçe konuşacaktır. Bu buyruğunu onaylayan hükümdardır.

2.9.3.2. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

ALLI KIZ: Gül Kız'ın arkadaşlarından allı olanıdır. Yûnus Emre ile Yûnus Guyende arasında atışmanın olacağını kendi aralarında Gül Kıza anlatan kızlarda Allı giyimli olanıdır.

MAVİLİ KIZ: Gül Kız'ın arkadaşlarından mavili olanıdır. Yûnus Emre ile Yûnus Guyende arasında atışmanın olacağını kendi aralarında Gül Kıza anlatan kızlarda mavili giyimli olanıdır.

YEŞİLLİ KIZ: Gül Kız'ın arkadaşlarından yeşilli olanıdır. Yûnus Emre ile Yûnus Guyende arasında atışmanın olacağını kendi aralarında Gül Kıza anlatan kızlarda yeşilli giyimli olanıdır.

SARILI KIZ: Gül Kız'ın arkadaşlarından sarılı yeşilli olanıdır. Yûnus Emre ile Yûnus Guyende arasında atışmanın olacağını kendi aralarında Gül Kıza anlatan kızlarda sarılı giyimli olanıdır.

³²¹ Asena, a.g.e., ss.33-34.

ANA BACI: Tapduk Emre'nin hanımıdır. Kızının mutlu olmasını isteyen biridir. Yûnus dergâhı terk ettiğinde Tapduk Emre'nin adamlarının Yûnus'u yakalayıp getirmesini ister ama Gül Kız bunu istemez.

TAŞ: Yûnus'un Gül Kız'la evleneceğine söz verdiği yoldaki taştır.

ÇİÇEK: Yûnus'un Gül Kız'la evleneceğine söz verdiği çiçektir.

KUŞ: Yûnus'un Gül Kız'la evleneceğine söz verdiği havadaki kuştur.

KARINCA: Yûnus'un Gül Kız'la evleneceğine söz verdiği yoldaki karıncadır.

YAŞLI ADAM: Yûnus'un Gül Kız'la evleneceğine söz verdiği yolda gördüğü yaşlı adamdır.

YAŞLI KADIN: Yûnus'un Gül Kız'la evleneceğine söz verdiği yolda gördüğü yaşlı kadındır.

YEDİ ERENLER: Acıktıklarında sırayla Tapduk Emre'nin Dergâhında bulunan yüzünü görmedikleri Yûnus Emre'nin ismiyle Allah'tan sofranın kurulmasını isteyen dervişlerdir.

2.9.4. Tema

Kin ve düşmanlıkların yaygın olduğu bir ortamda, hocası tarafından bir sevgi ve hoşgörü elçisi olarak görevlendirilen Yûnus'u ve onun ölümsüz felsefesini, yani sevgiyi anlatır;

Ben benliğimden geçtim,
Gözüm hicabın açtım,
Dost valsine eriştim,
Güm anım yağma olsun.

İkilikten usandım
Birlik tadına kandım,
Derdin şarabını içtim,
Dermanım yağma olsun.
Yûnus ne hoş demişsin
Balu şeker yemişsin,
Ballar balını buldum,

Kovanım yağma olsun.³²²

Orhan Asena, oyunlarında, insan gerçekliğini bütün boyutlarıyla irdeler. İnsandan yola çıkışta toplumu anlatma anlama düşüncesine bağlıdır. Tiyatronun iki önemli ögesi söz ve insan onun yazarlığının temel taşıdır.³²³

2.9.5. Mekân

Anadolu’da bir şehir, dağlık ve bozkır alan ve dergâhlarla sınırlıdır. 13. yüzyıla ait bu mekânlarda en önemli özellik bunların tarihi hüviyetleridir. Tapduk Emre Dergâhı ve dağlık alanda cereyan eder. Yûnus Emre, bu dergâhta uzun süre kalır. Ancak günlerini dağlarda odun keserek geçirir.

Oyunun ikinci perdesinde en önemli mekân, Larende (Karaman) ile Aliye (Alanya) şehirleri arasında bir Handır.. Akşam olmak üzeredir. Bu dış mekân; “Mevsim yaz, kürsüler avluya taşmıştır. Yûnus bir Derviş’le sohbet halindedir. Bu sırada üst katta kapalı odanın kapısı açılır.”³²⁴ Şeklinde kısaca betimlenir.

2.9.6. Olay Örgüsü

Orhan Asena’nın Yûnus Emre isimli eserinde, Yûnus Emre’nin gördüğü bir rüya üzerine Tapduk Emre’nin dergâhına ulaşmasıyla başlar. Müzikal tarzında yazılmış, şiirlerin verdiği coşkunluğun hâkim olduğu eserde Yûnus Emre, rüyasında tensel aşkı değil tinsel aşkı kabul eder. Hacı Bektaşî-ı Veli’nin, buğday yerine “Nefes” vereyim demesine Yûnus’un olumsuz yanıt vermesi. Yûnus’un getirdiği alıçlar başına on “Nefes” verilmesini kabul etmemesi üzerine buğdayın Yûnus’a verilmesi sonucunda Yûnus Emre’nin pişmanlık duyarak Hünkârın huzuruna çıkarak “Nefes” istemesi, Hacı Bektaşî-ı Veli’nin artık bu işin burada olmayacağını, Yûnus’un kilidinin anahtarını Tapduk Emre’ye verdiklerini ve ona bağlanması gerektiğini Yûnus’a söylemesiyle olaylar başlar. Oyunda dramatik örgü, Yûnus’un evlendikten sonra dergâhtan ayrılıp halkın arasına karışmasıyla hareketlenir.

³²² Orhan ASENA’ A, g, e, s. 54-55,

³²³ Orhan Asena, (1997), *Aydınlanmanın Işığında Sanat İnsanlarımız*, İde Yayınları: s.8.

³²⁴ Orhan ASENA’ A, g, e, s. 35,

- 1) Yûnus Emre'nin gördüğü bir rüya üzerine Tapduk Emre'nin dergâhına ulaşmasıyla başlar.
- 2) Yûnus Emre'nin, rüyasında tensel aşkı değil tinsel aşkı kabul etmesi.
- 3) Tapduk Emre'nin, Yûnus Emre'nin gelişini bildiğini, Hacı Bektaşî-î Veli'nin ocağından çırağından çırağ çıkaklı beri beklediğini söylemesi.
- 4) Yûnus'un Hacı Bektaşî-î Veli'nin dergâhına varıp buğday istemesiyle başlar. Hacı Bektaşî-î Veli'nin, buğday yerine "Nefes" vereyim demesine Yûnus'un olumsuz yanıt vermesi. Yûnus'un getirdiği alıçlar başına on "Nefes" verilmesini kabul etmemesi üzerine buğdayın Yûnus'a verilmesi sonucunda Yûnus Emre'nin pişmanlık duyarak Hünkârın huzuruna çıkarak "Nefes" istemesi, Hacı Bektaşî-î Veli'nin artık bu işin burada olmayacağını, Yûnus'un kilidinin anahtarını Tapduk Emre'ye verdiklerini ve ona bağlanması gerektiğini Yûnus'a söylemesi.
- 5) Yûnus'un Tapduk Emre'nin kızı Gül Kız ile evlenmesi. Yûnus Güzel bir evlilik yaptıktan sonra evinde kalıp rahat bir hayat sürmek yerine halkın arasına karışıp mücadele yolunu tercih etmesi.
- 6) Kendini Tapduk Emre'nin kızı Gül Kız'ı gerdek gecesinde yapayalnız bırakması ve dergâhı terk etmesi. Tensel aşkı değil de tinsel aşkı seçtiğini şiirlerinde anlatması.
- 7) Halkın arasına karışması, Karaman oğlu Mehmet Bey ile tanışması ilerleyen zamanlarda savaşta yaralanan Karaman oğlu Mehmet Bey ve adamlarına aç olduklarından dolayı Allaha dua ederek büyük bir sofraya kurdurması.
- 8) Yıllar sonra Tapduk Emre'nin dergâhına geri dönmesi ve Tapduk Emre'nin ocağının yavaş yavaş dağıldığını ve Tapduk Emre'nin de kör olduğunu öğrenmesi.
- 9) Yûnus'un ayrılmasından bir yıl sonra Gül Kız'ın Yûnus'un hasretine dayanamayarak ölmesi.
- 10) Tapduk Emre'nin Yûnus'u tekrar dergâhına kabul etmesi.
- 11) Hocası Tapduk Emre'nin Yûnus Emre'yi asasını attığı yere göndermesi ve Tapduk Emre'nin de artık ölümü beklemeye başlaması.

2.9.7. Yapı

Oyunda kişilerin birbirleriyle olan çatışmaları söz konusudur. Bu çatışmalar Gül Kız ile Yûnus Guyende arasında geçmektedir.

YÛNUSU GUYENDE -Peki nice kullanır has kulunu? O ki yere göğe sığdırmaz onu.

GÜL KIZ -Yooo, kullanır, hem sayar, hem kullanır. En sevdiği posta debbağ çullanır. Onu da gönderdi dağda oduna.

YÛNUSU GUYENDE -Nasıl katlandı o burnu büyük buna?

GÜL KIZ - (Azarlayıcı)

İçinde hiç nişanı yok mu sevginin

Oysa sevgidir temeli bu dinin

Yıllardır buradasın, aramızda,

Bunu öğrenmezsin nasıl olur da?

YÛNUSU GUYENDE:

Bazen düşünürüm, yanlış olmasın

Bir Yûnus'u başka Yûnus silmesin

Biliriz beklediği bir Yûnus'tu

Peki, neden benden umudu kesti?

Ne belli hangimiz üstâd olan?³²⁵

2.9.8. Zaman

Eserde olaylar Yûnus Emre'nin yaşadığı çağda cereyan eder Oyunda Karaman oğlu Mehmet Bey ve Selçuklu Hükümdarı Gıyaseddin Siyavuş'un Yûnus ile konuşmaları göze çarpmaktadır. Bu durum da Yûnus Emre'de olayların 13. yüzyılın ikinci yarısıyla 14. yüzyılın başlarına kadar geçen bir zaman dilimini kapsadığını söylemek mümkündür.

Karaman oğlu Mehmet Bey -Bu kadarını bildiğine göre kim olduğumu da bilmişsindir sanırım.

Yûnus -Evet Karaman oğlu Mehmet Bey'siniz.

Karaman oğlu Mehmet Bey -Yapmak istediğim ne?

Yûnus -Ülkeyi Moğollardan temizlemek istiyorsunuz.

³²⁵ Asena,' a.g.e., s.10.

Karaman oğlu Mehmet Bey -Kötülük bunun neresinde peki?

Yûnus - Kötü demedim, bir ulu kişisiniz dedim, bir ulu iş yapmak istiyorsunuz dedim, ancak kan akacak dedim.³²⁶

2.9.9. Anlatım Teknikleri

2.9.9.1. Mime sis

Olayın aracısız olarak canlandırılmasıdır. Daha çok tiyatrolarda yer alır.

Yûnus -Ne dedin?

Ana Bacı -O da öyle kaçtı. Gittiğin ertesi yılıydı.³²⁷

2.9.9.2. Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem)

Oyunda yer alan olayların canlandırılarak sergilenmesi nedeniyle bu yöntem kullanılmıştır.

KAHYA - Ağam!Yedek kiler tükenmek üzeredir. Ben derim ki... Artık burada kessek?

CAFER AĞA- Ne demek kessek? Esas kiler, da açın. Dağıtın.

BUDAK HATUN- Aman ağam, sonra pişman olmayasın?³²⁸

2.9.9.3. Nesnel Tasvir

Oyunda gerek şahısların tanıtılması gerekse mekân tasvirleri araya yorum katılmadan yapılmıştır.

*“Larende (Karaman) ile Aliye (Alanya)şehirleri arasında bir Han. Mevsim yaz. Kürsüler havluya taşmıştır.”*³²⁹

2.9.9.4. Diyalog Tekniği

İncelenen metin bir tiyatro eseri olduğu için diyalog tekniği kullanılmıştır.

Ana Bacı -Anlayamıyorum seni.

³²⁶ Asena, a.g.e., s.36-37.

³²⁷ a.g.e., s.49.

³²⁸ a.g.e., s.98.

³²⁹ a.g.e., s.35.

Gül Kız -Öyleyse sus Ana!³³⁰

2.9.9.5. Montaj Tekniği

Yûnus Emre'nin şiirleri Yûnus Emre isimli oyunda kalıp halinde montaj tekniği kullanılarak yerleştirilmiştir.

İkilikten usandım
Birlik tadına kandım,
Derdin şarabını içtim,
Dermanım yağma olsun.

Yûnus ne hoş demişsin
Balu şeker yemişsin,
Ballar balını buldum,
Kovanım yağma olsun.³³¹

2.9.9.6. Anlatma Problemi

Oyunun genelinde akıcı ve yalın bir dil kullanılmıştır.

Günlük konuşma diline de yer verilmiştir.

GÜL KIZ -Adam ya çok aptal, ya da çok değişik biri.

ANA BACI -Neden? Sana ötekilerin gözüyle bakmadığı için mi?³³²

Samimi hitap ifadeleri de kullanılmıştır. Eserden örnek verecek olursak;

GÜL KIZ -(Gözünde mutluluk yaşları) Yûnus, beni sevdiğini söylüyorsun,
Yûnus.

YÛNUS -(Onu duymuyor gibidir.)

Mecnun oluban yürürüm
O yâri düşte görürüm,
Uyanır, melûl olurum,
Gel gör beni aşk neyledi

³³⁰ a.g.e., s.34.

³³¹ Asena, a.g.e., ss.54-55.

³³² a.g.e., s.12.

GÜL KIZ -(Sarılır Yûnus'a arkadan) Yûnus, seviyorsun beni Yûnus!³³³

Oyunda ikilemeler de yer almaktadır. Yûnus'un şiirlerinden örnek verecek olursak;

İlim ilim bilmektir

İlim kendin bilmektir

Sen kendini bilmezsen

Ya nice okumaktır.³³⁴

Ayrıca oyunda tamlamalar da bulunmaktadır:

Tapduk Emre -İnsanı hayvandan ayıran sözdür. Ancak nedir söz? Neden dünyanın en değerli şeyi sözdür? Neden dünyanın en tehlikeli şeyi sözdür. Her işin başı da sözdür, sonu da. Sizden bunun yanıtını isterim. İlk sen konuş Yûnusü Guyende!³³⁵

2.9.10. Değerlendirme

Orhan Asena'nın Yûnus Emre isimli tiyatro eseri konusunu Yûnus Emre'nin, Tapduk Emre dergâhındaki yaşantısı ve sonunda Anadolu'ya yönlendirilmiş olan tiyatro oyunu, Yûnus Emre'nin gördüğü bir rüya üzerine Tapduk Emre'nin dergâhına ulaşmasıyla başlar. Müzikal tarzında yazılmış, şiirlerin verdiği coşkunluğun hâkim olduğu eserde Yûnus Emre, rüyasında tensel aşkı değil de tinsel aşkı kabul eder.

Tapduk Emre'nin kızı Gül Kız'a âşık olsa da yaptığı şeyin yanlışlığının farkına varır ama Gül Kız'ı kendine âşık ettiği için oradan gidemez. Sonunda Gül Kız ile evlenen Yûnus, ona dokunmadan dergâhı terk eder. Yûnus yıllar sonra tekrar Tapduk Emre'nin dergâhına döndüğünde Gül Kız'ın kendisinin gidişinden bir yıl sonra öldüğünü, ocağın yavaş yavaş dağıldığını ve Tapduk Emre'nin de kör olduğunu öğrenir. Tapduk, Yûnus'u tekrar dergâha kabul eder. Çünkü zaten onun geleceğinden haberdardır. Hocası Tapduk, Yûnus'u esasını attığı yere gönderir ve artık ölümü beklemeye başlar.

³³³ a.g.e., s.22.

³³⁴ Asena, a.g.e., s.14.

³³⁵ a.g.e., s.13.

Yaşadığı dönemin bütün özelliklerini yüreğinde duyan, hayatı, içinde yaşadığı toplumla birlikte yaşayan şairdir. Allah sevgisi kadar, insan sevgisi de engin olan bir büyük sevgi adamıdır.

Yazar, oyunu Yûnus'un şiirleri üzerine kurar. Bu yüzden Yûnus Emre'de dil, şiirseldir. Oyunda pek çok şiir parçası yer alır. Şiirler dışında yazar, ahenkli bir dil kullanmaya da gayret eder. Diyaloglar da şiirsellik hâkimdir:

Söz ola kese başı,
Söz ola bitire başı
Söz ola ağılı aş
Bal ile yağ ede söz.³³⁶

Eser, kin ve düşmanlıkların yaygın olduğu bir ortamda, hocası tarafından bir sevgi ve hoşgörü elçisi olarak görevlendirilen Yûnus'u ve onun ölümsüz felsefesini, yani sevgiyi anlatır;

Canlar canını buldum
Bu canım yağma olsun,
Kârdan ziyandan geçtim
Dükkânım yağma olsun.

Ben benliğimden geçtim,
Gözüm hicabın açtım,
Dost valsine eriştim,
Güm anım yağma olsun.

İkilikten usandım
Birlik tadına kandım,
Derdin şarabını içtim,
Dermanım yağma olsun.

Yûnus ne hoş demişsin
Balu şeker yemişsin,
Ballar balını buldum,
Kovanım yağma olsun.³³⁷

³³⁶ Asena,' a.g.e., s.13.

2.9.10.1. Son

Tapduk Emre'nin asasını fırlatması ve Yûnus Emre'nin onu bulması için görevlendirmesi. Tapduk Emre artık görevini tamamladığını, ölüm meleğinin istediği anda canını alabileceğini söylemesi ile Yûnus Emre isimli oyunumuz sona erer.

³³⁷ a.g.e., ss.54-55.

SONUÇ

Yûnus Emre'nin hayatı ile ilgili incelediğimiz tiyatro eserlerinde ve Abdulbaki Gölpınarlı'nın "Vilayet-nâme" isimli eserinde anlatılan menkıbeler ortak olduğunu görüyoruz.

Yûnus Emre'nin hayatı genellikle menkıbeler etrafında ele alınmıştır. Bu menkıbelerin farklı varyantlarından Yûnus'la ilgili farklı bilgiler elde edebiliyoruz. Bu menkıbelerden en meşhuru Hacı Bektaş-ı Velî vilâyet name'sinde yer alanıdır. Bu menkıbede Yûnus'un dervişliğe girmesine vesile olan, Hacı Bektaş-ı Velî'yi ziyareti ele alınır.

Menkıbe kısaca şöyledir: Kıtık yıllarından birinde Yûnus, Hacı Bektaş-ı Velî'yi ziyaret ederek ondan buğday ister. Hacı Bektaş-ı Velî'nin ısrarla nefes vermeyi teklif etmesi bile Yûnus'u buğday istemekten vazgeçirmez. Sonunda Yûnus'a istediği kadar buğday verilerek tekkeden gönderilir. Gelgelelim Yûnus yolda pişman olur ve geri dönerek nefes almaya karar kıldığını dile getirir. Hacı Bektaş-ı Velî Yûnus'a 'senin kilidin artık biz de değil var git Tapduk Emre'den bunu iste' der ve onu Tapduk Emre'ye yönlendirir. Yûnus, Tapduk Emre'nin dergâhında 40 yıl bir rivayete göre su bir rivayete göre de odun taşıyarak pirine hizmette bulunur. Bu hizmetlere rağmen kendinde bir keramet görmeyen Yûnus, bir isyan sonucu dergâhı terk eder ama yolda karşılaştığı kendiyle ilgili kerametler aklını basına getirir ve Tekkeye dönerek kendini affettirip, mecliste sohbet sahibi olarak "bizim Yûnus" olur. Pek bilinmeyen bir diğer menkıbede ise Yûnus'un medrese mezunu bir müftü olduğu ve yanlış verdiği bir fetvayı düzelten Tapduk Emre'ye intisap ettiği dile getirilmiştir. Bu menkıbede Yûnus'un, malını mülkünü ve ilm-i zahiri terk ederek yıllarca vird olarak' bilmem' çektiği anlatılır. Hem bilmem çeken hem de tekkenin on yıl odunculuğunu yapan Yûnus bir gün dönemin padişahıyla karşılaşır. Padişah ona bir miktar altın verir. Yûnus ne olduğunu sorar. Padişah "bir iyi hizmetkârdır, nereye giderse boş dönmez" der. Bunun üzerine Yûnus "Burada Allah'ın öyle kulları vardır ki dağa taşta altın ol dese (...)"³³⁸

İncelediğimiz tiyatro eserlerinin altısında bu menkıbe şu şekilde anlatılır.

³³⁸ Gölpınarlı, (1958), s.48.

Bir kıtlık yılında, ta Sarıköy'den kalkıp, yaya yapıldak, Hacı Bektaş-ı Veli'ye gidişi, ondan açlık çeken köylüsüne buğday isteyişi. Hacı Bektaş-ın, her buğday tanesine karşılık, sana bir nefes edeyim önerisini geri çevirip, verilen buğdayla köyünün yolunu tutması, sonra pişman olup geri dönmesi ve Hacı Bektaş'a “al buğdaylarını bana nefes ver” demesi.

Recep Bilginer'in, Yûnus Emre isimli eserinde, Sabahattin Engin'in, Yûnus Emre isimli oyununda, Orhan Asena'nın, Yûnus Emre isimli eserinde, Nezihe Aras'ın, Ballar Balını Buldum isimli eserinde, Sabahat Emir'in, Yûnus Emre isimli oyununda, Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun, Yûnus Emre isimli eserinde, Arif Nihat Asyalı'nın, Yûnus Diye göründüm isimli oyununda menkıbenin ortak olduğunu görüyoruz.

Çağdaş Türk Tiyatrosunda Yûnus Emre ile ilgili yazılmış dokuz tiyatro eserlerinde incelediğimizde, ortak ve farklı yönleri maddeler halinde verecek olursak;

1-Eserlerde “sevgi”

Yûnus Emre'nin hayatı boyunca en değer verdiği kavram sevgidir. Onun insanlardan istediği sadece sevgi, saygı ve hoşgörüdür. Onun dünyasında üç temel kavram vardır: Allah, insan ve sevgi. Yûnus Emre insanları doğru yola çağıran bir derviş, gerçeğin ardı sıra dolaşan bir mistiktir. Bu tasavvufi gerçek varlığın birliği ve her şeyin Allah'tan oluşudur. Kâinatta var olan her şey bu görüntü yokken de vardı. Buna tiyatro eserlerinden örnekler verecek olursak;

Adımız miskindir bizim,
Düşmanımız kindir bizim,
Biz kimseye kin tutmayız,
Kamu âlem birdir bizim.³³⁹

Gel ey kardeş hakkı bulayım dersin,
Bir kâmil mürşide varmasan olmaz!
Resulün cemalin göreyim dersin;
Bir kâmil mürşide varmasan olmaz³⁴⁰

³³⁹ Engin, a.g.e., s.10.

³⁴⁰ Kısakürek, a.g.e., s.31.

Haber verin âşıklara aşka gönül veren benem
 Aşk bahrisi olup olup denizlere dalan benem
 Yıldırım olup şakıyan gökte melekler dokuyan
 Bulutlara hüküm veren yağmur olup yağan benem
 Adımı Yûnus taktım sırrımı âleme çıktım,
 Bundan ileri dahi dilde söylenen benem (...) ³⁴¹

Ben gelmedim davı için,
 Benim işim sevi için
 Dostun evi gönüllerdir
 Gönüller yapmaya geldim. ³⁴²

2- Eserlerde, dil sade ve akıcıdır.

Aslında dil bir amaç değildir; bir araçtır. Tiyatro sanatında da amaç, biçimdir. Tiyatroyu, hayata yakın ve benzer kılan, bir hayatın şu veya bu şekilde sunulmasıdır. Örneğin Yûnus'un kendi halinde köy halkından biri olması âşık olması buna örnek olarak verebiliriz.

Neziha Aras'ın Ballar Balını Buldum isimli oyununun, ikinci perde beşinci sahne; Yûnus ile Elif kızın karşılıklı konuşmalarıyla başlar, sen gideli hasret çektiğinden bahseder Elif kız, Yûnus; yan ama tütme emredildiğinden, nefesine uyma, nefisini geriye at diye emir verilmiştir. Ama Yûnus Elif kızı sevdiğini canıyla, teninle istediğini ifade eder. Asi Yûnus orada belirir; Elif kıza buna inanma der, Yûnus'a bu kadar istiyorsan kız önünde al der. Elif kız bizi rahat bırak der. Yûnus nefsinin esiri değil emiri olmak istediği söyler.

Yûnus -Ya niye yarattın bizi?

1. Köylü -O ne demek deli Yûnus?

Yûnus -(Gidip bebek kucaklayan kadınlardan birinden bebeği alır, duygulu, özlemlili küskün bir sesle) *“Bu bebeyi (öteki bebeleri de gösterir) Şu bebeleri, o güzel*

³⁴¹ Bilginer, a.g.e., s.126.

³⁴² a.g.e., s.94.

gözleri Allah yaratmadı mı? Allah yaratmadı mı yağmuru? Buğdayı Allah yaratmadı mı? Ya niye tüketir şimdi?”³⁴³

3- Eserlerde kişiler, uydurulmuş veya kurgulanmış kişiler değil yaşamış kişilerdir. Kişiler gerçekte söylememişlerse bile söyleyecekleri sözler söylenmiştir.

Kılıçaslan: Dönemin hükümdarıdır.

Gıyaseddin Siyavuş: Yûnus Emre, Deli Emmi ve halk tarafından hükümdarlığı sevilen saygın bir liderdir.

Karamanoğlu Mehmet Bey: Gıyaseddin Siyavuş’un halk tarafından sevilen veziridir. Türkçe’nin her yerde kullanılması için ferman çıkaran devrinin büyük insanıdır.

Dervişlik der ki bana sen derviş olamazsın.

Gel ne diyeyim sana, sen derviş olamazsın,

Derviş bağı açık baş gerek, gözü dolu yaş gerek,

Koyundan yavaş gerek; sen derviş olamazsın,

Dövene elsiz gerek, sövene dilsiz gerek,

Derviş gönülsüz gerek, sen derviş olamazsın,

Derviş Yûnus gel imdi, ummanlara dal imdi;

Ummana dalmayınca, sen derviş olamazsın.³⁴⁴

4-Eserlerde zaman

Yûnus Emre’nin yaşadığı çağ Türk dünyasında kapkara bir bakıma utandırıcı, bir bakıma ibret alınması gereken bir çağdır. Önce Selçuklu İmparatorları idaresizlik yüzünden halkı bezdirmişlerdir, bir sürü gayri memnunlar yaratılmıştır. Tarihe göz attığımızda Pervane’nin Moğolların yardımıyla 4. Kılıçaslan’ın içkisine zehir koydurup daha sonra yay kırığine boğdurttuğunu okuruz. Tarihte bu olayın 1266 yılında olduğu kaydedilir oyunun sonlarına doğru da Osman Bey’in Beyliğinin sınırlarının genişlemeye başladığından bahsedilir. Bu durum da Yûnus Emre’de olayların 13. yüzyılın ikinci yarısıyla 14. yüzyılın başlarına kadar geçer bir zaman dilimini kapsadığını söylemek mümkündür. Tiyatro eserlerimizde, o dönemki Anadolu da iç karışıklıklar, ayrılıklarla

³⁴³ Asyalı, a.g.e., s.3.

³⁴⁴ Atasoy, a.g.e., s.13.

geçen dönemde Yûnus Emre'nin bu olaylar karşısında kötümserliğe düşmemesi ve insanların iç dünyasına girmesiyle, onların iyiye, güzele yönelmek istemelerini görmesiyle iyimserliğini koruduğunu görüyoruz. Yûnus Emre'nin sevgi ışığının tüm evreni ısıtacağını eser de Yûnus'un şiirlerinde görüyoruz.

Söz ola kese başı,
Söz ola bitire başı
Söz ola ağılı aş
Bal ile yağ ede söz.³⁴⁵

Yûnus ne hoş demişsin
Balu şeker yemişsin,
Ballar balını buldum,
Kovanım yağma olsun.³⁴⁶

5- Yûnus Emre'nin maddi aşkı eserlerde ortak noktalardandır.

Necî Fazıl Kısakürek'in Yûnus Emre isimli eserinde, Yûnus'un âşkı Taptuk Emre'nin kızı Fatma'dır.

Sabahat Emir'in Yûnus Emre isimli eserinde, Yûnus'un âşkı Amber' dir.

Orhan Asena'nın Yûnus Emre isimli eserinde, Yûnus'un âşkı Taptuk Emre'nin kızı Gül Kız'dır.

Neziha Aras'ın Ballar Balını Buldum isimli eserinde, Yûnus'un âşkı Taptuk Emre'nin kızı Elif'tir.

Recep Bilginer'in Yûnus Emre isimli eserinde, Yûnus'un âşkı Taptuk Emre'nin kızı Balım Kız ve İbrahim Bey'in kızı Gül Hatun'dur.

Recep Bilginer'in eserinde Şeyhinin kızı "Balım Kız" ile evlendiğinde, kendisini bu evliliğe lâyık görmeyerek, zifaf gecesi, kızının kapısını eşğinde yatması. Genç, seven, bir erkek için, asıl dram bu dramda düğümlenmektedir.

6- Yûnus Emre'nin, Taptuk Emre'ye hizmet etmesi

³⁴⁵ Asena, a.g.e., s.13.

³⁴⁶ Asena, a.g.e., s.54-55.

İncelediğim eserlerde Yûnus'un, Taptuk Emre Dergâhı'nda dağdan kesip getirdiği odunların, hep kalem gibi dümdüz olmasının sebebini soran şeyhine "senin kapından odunun bile eğrisi giremez" demesi. İncelenen oyunlarda ortak nokta olarak karşımıza çıkmaktadır.

7- Yûnus Emre'nin mezar yeri

Sabahattin Engin'in Yûnus Emre isimli eserinde mezar yeri ile ilgili bilgiler verilerek, Hadisi şeriflere de atıfta bulunulduğu göze çarpmaktadır.

Yaşlı; -Sana Hak vaki olunca o zaman bir yere gömüleceksin. Ama bizler, hepimiz, yatırını bizim İl'in sınırı içinde bulunmasını istiyoruz.

Yûnus; -Siz benim nerede gömülmemi istiyorsanız, ben orada olacağım. Kişi neyi bütün varlığıyla isterse onu yanı başında, tâ yüreğinde bulur. Hiç ölmeyecek gibi çalışınız, hemen ölecek gibi iyilik yapınız.³⁴⁷

Yûnus Emre başarılması olanaksız gibi görünen bir işi başarmış, yoksulluklar, bağnazlıklar, zavallılıklar, yıkılışlar dünyasında sevgi çiçeklerinin açılmasını sağlamıştır. Halka yeni bir ruh, yaşama sevinciyle yararlı olma yetisini aşılamıştır.

İncelediğimiz eserlerde, Halk Yûnus Emre'yi çok sevmiş, onu hiçbir zaman unutmamış, hatta baştacı etmekte geri kalmamıştır. Dünyada emsali görülmeyen bir sevgi ve saygı seli içinde yatırının bir yerde bulunmasına razı olmamıştır. Onu her il, her bölge kendi sınırları içinde yaşatmıştır. Bu yüzden onyedi yerde yatırını bulunmaktadır. Böylece kendisini seven, kendisinden ayrılmayan, kendisi için çalışan, Yûnus Emre'yi bağrına basmıştır. Bu görülmemiş sevgi selinin yalnız bize özel eşsiz bir belgesi ve halkın vefa anlayışıyla sevgisinin, bir daha rastlanması mümkün olmayan bir harikasıdır.

Yûnus Emre ile ilgili tiyatro eseri yazan Recep Bilginer'in de dediği gibi;

O ne lider, ne kavga adamı, ne de bir sistemin öncülerindendir.

O, su katılmadık insan ve bir ozan!

³⁴⁷ Engin, a.g.e, s.90.

Yaşadığı dönemin bütün özelliklerini yüreğinde duyan, hayatı, içinde yaşadığı toplumla birlikte yaşayan, ozan. Allah sevgisi kadar, insan sevgisi de engin olan ozan!³⁴⁸

Yûnus Emre'nin yaşadığı dönemle, bizim yaşadığımız dönem arasında, aşağı yukarı yedi yüz yıllık bir zaman farkı var. Yine de Yûnus, şiirleriyle işlediği duygu ve düşünceleriyle aramızda dolaşıyor.

Görünen o ki, Yûnus, sadece bizim çağdaşımız değil, gelecek ve sonu belirlenemeyen zamanların içinde de, çağdaşlığını koruyacaktır.

³⁴⁸ Bilginer, a.g.e, s.1

EKLER

EK 1:**TERİMLER VE AÇIKLAMALARI**

Mime sis: Tiyatro oyununda olayların aracısız canlandırılmasına denir.³⁴⁹

Gösterme Yöntemi (Dramatik Yöntem): Bir olayı veya durumu, belli bir zaman ve yer içinde, daha çok kişiler arası konuşma ve eylem biçiminde okuyucuya sunmaktır.³⁵⁰

Nesnel Tasvir: Bahis konusu olan şey, olduğu gibi(gerçek görünümüyle) tasvir ediliyorsa nesnel (gerçek) tasvir denir.³⁵¹

Geriye Dönüş Tekniği: Beşeri ve toplumsal kılan değerler geçmişten ödünç olarak alınarak yazılan her şey bu ödünçlüğü karşılığı olarak iade edilir. Bu elemanlara ruh ve can vermek için fırsat buldukça geçmişe döner. O, bu işlemi gerçekleştirirken de geriye dönüş tekniğinden yararlanır.³⁵²

Diyalog Tekniği: İki veya daha fazla kişi arasında gerçekleşen konuşmadır.³⁵³

Montaj Tekniği: Bir romancının, genel kültür bağlamında bir değer ifade eden anonim, bireysel ve hatta ilahî nitelikli bir metni, bir söz veya yazıyı “kalıp halinde” eserin terkibine belirli bir amaçla katması, kullanması demektir.³⁵⁴

İktibas: Aktarma, alıntı, ödünç alma. Nesirde ve nazımda fikri kuvvetlendirmek için başka kaynaklardan veya tanınmış kişilerden parça almaya denir. Bu, parçanın aynısının alınması şeklinde olduğu gibi tercüme veya özetleme şeklinde de olabilmektedir. İktibas, ayet, hadis, cümle, paragraf, mısra, beyit, kıt’a parça şeklinde olur. Manzumelerde yine manzum biçimde, nesirde hem nazım, hem nesir olarak da verilebilir.³⁵⁵

³⁴⁹ Tekin, a.g.e., s.189.

³⁵⁰ a.g.e., s.191.

³⁵¹ a.g.e., s.208.

³⁵² a.g.e., s.234.

³⁵³ a.g.e., s.255.

³⁵⁴ a.g.e., s.243- 244.

³⁵⁵ TDEA, C.IV, s.356.

KAYNAKÇA

Değerlendirilen Eserler

- ARAS, Nezihe, (1994), **Ballar Balını Buldum**, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ASENA, Orhan, (1995), **Yûnus Emre**, İlke Kitabevi Yayınları,
- ASYALI, A. Nihat, (1986), **Yûnus Diye Göründüm**, Kültür Bakanlığı Yayınları
Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, Ankara.
- ATASOY, S. Sönmez, (1997), **Bizim Yûnus**, İzmir Yayıncılık, İzmir.
- BİLGİNER, Recep, (2001), **Yûnus Emre**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı
Yayınları, Ankara.
- EMİR, Sabahat, (1997), **Yûnus Emre**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- ENGİN, Sabahattin, (1990), **Yûnus Emre**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- KISAKÜREK, Necip Fazıl, (2009), **Yûnus Emre**, Büyük Doğu Yayınları.İstanbul
- SEPETÇİOĞLU, Mustafa Necati, (2004), **Yûnus Emre**, İrfan Yayımcılık, İstanbul.

Yararlanılan Diğer Eserler

- ASENA, Orhan, (1997), **Aydınlanmanın Işığında Sanat İnsanlarımız**, İde Yayınları:
s.8.
- BANARLI, Nihad Sami, (1998), **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I**, İstanbul, Milli
Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- ÇETİN, Nurullah, (2008), **Roman Çözümleme Sanatı**, Öncü Kitap Yayınları, Ankara.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki, (2010), **Yûnus Emre Risâlatü'l-Nushiyye ve Divan**, Derin
Yayınları.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki, (1958), **Vilâyet-nâme**, İstanbul.
- GÜNGÖR, Hulusî, (1985), “Yûnus Emre'nin Mezarı Hakkında Yeni Bir Yorum”,
Karaman 25. Türk Dili Bayramı ve Yûnus Emre'yi Anma Törenleri, (6-7
Temmuz, 1985).
- GÜZEL, Abdurrahman, (2004), **Dini- Tasavvufi Türk Edebiyatı**, Akçağ Yayınları,
Ankara.
- ÖZBAY, Hüseyin, TATÇI, Mustafa , (1994), **Yunus Emre ile İlgili Makalelerden
Seçmeler**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara: s.1
- KÖPRÜLÜ, Fuat, (1992), **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, TDV Yayınları,
Ankara.
- KUDRET, Cevdet, (1997), **Edebiyat Kapısı**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- ÖZAKMAN, Turgut,(2009), **Oyun ve Senorya Yazma Tekniği**, Bilgi Yayınları,
Ankara
- ŞENGÜL, Abdullah, (2007), **Cumhuriyet Döneminde Tarihi Tiyatro**, Alp Yayınları,
Ankara.

TAŞTAN, Zeki, (2008), **Recep Bilginer'in Tiyatroları**, Kitabevi-354, İstanbul.

TATÇI, Mustafa, (2005), **Yûnus Emre Külliyyatı, Tahlil I.**

TATÇI, Mustafa, (1997), **Yunus Emre Dîvânı I**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul

TEKİN, Mehmet, (2010), **Roman Sanatı**, Ötüken Neşriyat.

TOPRAK, Burhan, (1960), **Yûnus Emre Divanı**, İstanbul.

Türk Dili Edebiyatı Ansiklopedisi, (1980), Devirler, İsimler, Eserler, Terimler, Dergâh Yayınları, İstanbul

DİZİN

A

Ahî Evrân-ı Velî.....3
 âşık5, 8, 17, 21, 22, 27, 76, 79, 95, 97, 102, 103,
 104, 106, 118, 131, 134, 142, 144, 147, 165,
 167, 175

B

Barak Baba.....7

D

derviş..... 5, 35, 39, 63, 130, 138, 146, 147, 148,
 149, 150, 153, 154, 155, 159, 166, 179, 181
 Dîvân.....5, 6, 7

H

Hacı Bektaş-ı Velî 1, 3, 4, 36, 37, 44, 45, 47, 50,
 51, 54, 74, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 92,
 93, 94, 102, 105, 112, 113, 118, 119, 132,
 133, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 147, 153,
 162, 167, 170, 171, 178
 hakikat.....9

İ

İslam.....1, 35, 49, 59

K

Karaman4, 6, 7, 170, 173

M

medrese5, 178
 Mevlâ79
 Mevlânâ Celâleddin Rûmî.....3
 miskin..... 5, 11, 22, 61, 63, 73, 114, 150

N

nefes 1, 4, 32, 36, 49, 80, 81, 82, 84, 85, 100,
 102, 109, 119, 132, 136, 137, 139, 141, 149,
 153, 178

O

Ortaköy.....4
 ozan 96, 110, 112, 127, 146, 175, 181

S

Sarıköy .. 4, 6, 17, 18, 21, 23, 24, 25, 28, 29, 138
 Sivrihisar4, 6

T

Tapduk Emre . 1, 3, 4, 18, 19, 21, 23, 24, 25, 36,
 37, 38, 39, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 57, 60, 61,
 63, 64, 65, 67, 94, 95, 96, 99, 100, 102, 104,
 105, 106, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 118,
 119, 120, 122, 123, 125, 127, 132, 133, 135,
 136, 137, 139, 140, 148, 151, 153, 159, 162,
 163, 164, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 175,
 177, 178

tasavvuf..... 3, 102
 tiyatro....1, 15, 24, 25, 30, 33, 46, 48, 52, 54, 70,
 83, 89, 92, 94, 108, 111, 112, 117, 124, 125,
 128, 138, 142, 146, 156, 158, 162, 173, 175,
 178, 179, 180, 181, 182

V

Vilâyetname..... 4

X

XIII. Yüzyıl 1, 3

Y

Yûnus....1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16,
 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28,
 29, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42,
 43, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56,
 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68,
 69, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81,
 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94,
 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104,
 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113,
 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122,
 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131,
 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140,
 141, 142, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150,
 151, 152, 153, 154, 157, 158, 159, 160, 161,
 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170,
 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179,
 180, 181, 182

